

# GLĂȘUL BISERICII



REVISTA OFICIALĂ  
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXVIII, Nr. 1 — 2 - IANUARIE — FEBRUARIE 1979



# GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ  
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXVIII Nr. 1—2  
IANUARIE - FEBRUARIE  
1979



Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor  
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul V

## **COMITETUL DE REDACȚIE**

### **PREȘEDINTE :**

Prea Fericitul Părinte

**I U S T I N**

Mitropolitul Ungrovlahiei  
și Patriarhul  
Bisericii Ortodoxe Române

### **VICEPREȘEDINȚI :**

**I. P. S. Dr. ANTIM**

Arhiepiscopul Tomisului  
și Dunării de Jos

**P. S. Dr. ANTIM**

Episcopul Buzăului

### **MEMBRI :**

**P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL**  
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei  
Bucureștilor

**P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU**  
Vicar mitropolitan

### **REDACTOR RESPONSABIL :**

**P. C. Pr. ILIE GEORGESCU**  
Consilier cultural mitropolitan

### **REDACTOR ADJUNCT :**

**P. C. Pr. GH. BOGDAPROSTE**



# C U P R I N S U L

Pag.

## ANIVERSĂRI

|   |   |
|---|---|
| REDACTIA, <i>Țara și-a omagiat Președintele</i> . . . . . | 5 |
|---|---|

## INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

|  |    |
|--|----|
| Prof. ADRIAN N. POPESCU, <i>La Duminica XXXII-a după Rusalii (a lui Zaheu)</i> . . . . . | 8  |
| Pr. Prof. NICOLAE BORDAȘIU, <i>La Sfinții Trei Ierarhi</i> . . . . .                     | 12 |
| Prof. CONSTANTIN PAVEL, <i>La Duminica Vameșului și a Fariseului</i> . . . . .           | 16 |
| Pr. Prof. I. IONESCU, <i>La Duminica Fiului Risipitor</i> . . . . .                      | 20 |
| Lector VICTOR ILIESCU, <i>Meditații teologice</i> . . . . .                              | 24 |

## PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

|   |    |
|---|----|
| Pr. GH. BOGDAPROSTE, <i>Acțiuni și lapte în slujba Patriei și a Păcii</i> . . . . .   | 34 |
| Diac. Prof. OREST BUCEVSCHI, <i>Știri ecumenice</i> . . . . .   | 40 |
| Pr. Asist. NICOLAE D. NECULA, <i>Conferința teologică interconfesională de la Institutul teologic universitar din București</i> . . . . . | 46 |

## ARTICOLE ȘI STUDII

|  |    |
|--|----|
| Pr. Prof. I. CONSTANTINESCU, <i>Cuvîntarea eshatologică a Domnului nostru Iisus Hristos — scurt comentariu</i> . . . . . | 51 |
| Pr. DIONISIE STAMATOIU, <i>Iisus Hristos, Marele Arhiepiscop, după Epistola către Evrei</i> . . . . .                    | 77 |
| Lect. univ. MIHAI RĂDULESCU, <i>File de istorie bisericească: Mănăstirea Samurcășești</i> . . . . .                      | 88 |

## DOCUMENTARE

|  |     |
|--|-----|
| Prof. NICU D. OCTAVIAN, <i>Ideea de unitate națională și adeziunea clerului din Țara Românească la lupta pentru înlăptuirea marelui act de la 24 ianuarie 1859</i> . . . . . | 92  |
| Pr. GABRIEL COCORA, <i>Frământări politice buzoiene în jurul Unirii Principatelor</i> . . . . .  | 109 |

|  |     |
|--|-----|
| Dr. PAVEL CHIHAI, <i>Aspecte ale portalurilor din Țara Românească în secolul al XVI-lea</i> . . . . .    | 123 |
| CORINA POPA, <i>Iconografia picturii murale brîncovenești din paraclisul mîndștirii Hurezi</i> . . . . . | 130 |
| GION D. IONESCU, <i>Un vînt de plai, ctitor</i> . . . . .  | 135 |

## VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

|   |     |
|---|-----|
| ASISTENT, <i>Corala preoților din Capitală la aniversarea a trei decenii de activitate, 1948—1978</i> . . . . .                           | 144 |
| ASISTENT, <i>Restințirea bisericii din parohia Colceag-Prahova</i> . . . . .  | 146 |
| Pr. DAVID POPESCU, <i>Tîrnosirea bisericii din parohia Valea Nicovani-Prahova</i> . . . . .   | 148 |
| Pr. NICOLAE CHIȚESCU, <i>Restințirea bisericii parohiale și tîrnosirea Capelei din parohia Zăvoiu, com. Mogoșani, Dîmbovița</i> . . . . . | 149 |
| Pr. CEAUȘU ION, <i>Restințirea bisericii Alba din orașul Tîrgoviște</i> . . . . .   | 151 |
| MIHAI POPESCU, † <i>Eugen Breslauer</i> . . . . .   | 153 |

## ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

|   |     |
|---|-----|
| Arhim. IERONIM MOTOC, <i>Din activitatea Centrului Arhiepiscopal Galați</i> . . . . . | 154 |
|---|-----|

## EPISCOPIA BUZĂULUI

|  |     |
|--|-----|
| Pr. GHEORGHE GUȚĂ, <i>Știri din cuprinsul Eparhiei</i> . . . . . | 163 |
|--|-----|

## RECENZII

|  |     |
|--|-----|
| Rachel Guy, <i>Universul arheologiei</i> , traducere de Radu Florescu și Gloria Căcalopol, Ed. Meridiane, București, 1977, vol. I, 435 p. și vol. II, 445 p., de Diac. asist. EMILIAN CORNIȚESCU . . . . . | 184 |
| Diac. Prof. OREST BUCEVSCHI, <i>Note bibliografice</i> . . . . .   | 186 |

## **ȚARA ȘI-A OMAGIAT PREȘEDINTELE**

*La 26 ianuarie, obștea românească a adus un emoționant omagiu celui mai iubit fiu al poporului român, Președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu, cu prilejul aniversării zilei sale de naștere.*

*Ridicat din popor și păstrînd nealterată zestrea de înțelepciune și de omenie a celor din sinul cărora a răsărit, cel ce veghează neobosit la cîrma țării, dă, ca nimeni altul, expresie aspirațiilor românilor de a fi noi înșine și de a ne afirma sub acest semn în rîndul celorlalte națiuni ale lumii.*

*Personalitatea sa multilaterală și-a pus pecetea pe toate actele și faptele politicii interne și externe ale României. Întregul popor este conștient de contribuția sa hotărîtoare, determinantă la tot ce se înfăptuiește în patria noastră, de aceea stima sa față de cel dintîi bărbat al țării se convertește într-o adeziune afectivă și totală, într-un spirit civic de cea mai aleasă ținută.*

*Cu numele președintelui Nicolae Ceaușescu se asociază viziunea îndrăznească, fundamentarea necesității de a dezvolta în ritm rapid forțele de producție, de a le moderniza, de a face să pătrundă în toate domeniile vieții economice cuceririle revoluției tehnico-științifice contemporane și prin aceasta, implicit, participarea țării noastre la diviziunea internațională a muncii. Afîindu-se în nenumărate rînduri direct în mijlocul celor ce îdăuresc cu mintea și cu brațele bunuri materiale și spirituale, se poate spune că Președintele Republicii se găsește în permanență într-un dialog viu, nemijlocit, cu țara. Numai în cursul anului 1978, președintele Nicolae Ceaușescu a desfășurat o vastă și neobosită activitate pentru înflorirea patriei și bunăstarea poporului român, efectuînd vizite de lucru în 15 județe, 28 de localități, 45 unități economice, industriale, agrare, instituții de învățămînt, așezăminte social-culturale, 7 vizite de lucru în Capitală în cadrul cărora s-a întîlnit cu oameni ai muncii din 18 întreprinderi. Aceste vizite au constituit tot atîtea prilejuri de a discuta, la fața locului, problemele esențiale ale construcției societății socialiste.*

*Din inițiativa Președintelui Nicolae Ceaușescu s-au organizat în anul trecut mai multe conferințe și consfătuiri de lucru, menite să îmbunătățească activitatea atît în domeniul făuririi bunurilor materiale cît și în cel al făuririi bunurilor spirituale : consfătuiri de lucru consacrate problemelor agricole ; conferința pe țară a președinților consiliilor populare ; conferința națională a femeilor ; conferința națională a Uniunii artiștilor plastici ; conferința pe țară a oamenilor muncii din comerțul socialist și altele. Toate aceste consfătuiri constituie o expresie eloc-*

ventă a practicii democratice statornicite în activitatea statului român, în stilul de muncă al Președintelui Nicolae Ceaușescu, de a dezbate cu masele largi problemele importante ale fiecărui sector de activitate.

Tot în cursul anului trecut, în scopul găsirii celor mai bune căi și soluții pentru traducerea în fapt a hotărârilor Conducerii țării noastre, Președintele Nicolae Ceaușescu a avut un dialog direct cu proiectanții, cercetătorii, specialiștii, cadrele de conducere din ministere economice în cadrul vizitării următoarelor expoziții: Tîrgul de mostre de bunuri de consum; Expoziția Uniunii artiștilor plastici; Tîrgul Internațional București și Expoziția internațională de vînătoare; Expoziția organizată pe platforma Militari din Capitală, cuprinzînd materiale și structuri eficiente, soluții constructive noi, tehnologii avansate în construcții; Expoziția consacrată reducerii consumurilor materiale și de materii prime și de energie și valorificării resurselor secundare.

Este îndeobște cunoscut că Președintele Nicolae Ceaușescu și-a asumat înalta îndatorire de a face totul pentru bunăstarea poporului român, pentru a-i asigura independența și pacea dar și de a acționa pentru dezvoltarea relațiilor cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, pentru a contribui la realizarea unei lumi mai drepte și mai bune, a unei lumi a păcii și colaborării internaționale.

Înalta stimă și considerație față de președintele Nicolae Ceaușescu manifestate pe toate meridianele globului și în 1978 au fost reliefate, cu deosebită pregnanță, și de lucrările sale, de volumele dedicate personalității sale, apărute la Roma, Istanbul, Atena, Kuweit, Ciudad de Mexico, Tokio, Londra, Delhi etc.

Cu prilejul aniversării zilei de naștere, pe adresa Președintelui Republicii, Nicolae Ceaușescu, au fost trimise nenumărate scrisori, telegrame și mesaje vibrante din partea oamenilor muncii — români, maghiari, germani și de alte naționalități, de consiliile populare județene, instituțiile centrale de stat, organizațiile de masă și obștești — dîndu-se glas simțămîntelor întregului popor de profundă stimă și dragoste față de conducătorul statului pentru neobosită sa activitate pusă în slujba înfloririi patriei noastre, a colaborării și înțelegerii între popoare, a cauzei păcii.

La acest moment aniversar, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, și-au îndreptat gîndurile cu stimă și recunoștință către cel care veghează, fără de preget, la bunul mers al țării și al poporului român, exprimîndu-i urări de bine și viață îndelungată prin următoarea telegramă:

«Cu prilejul aniversării zilei Dumneavoastră de naștere și în contextul minunatelor manifestări ale întregului nostru popor, închinată împlinirii a 120 de ani de la unirea Principatelor române, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, cu cel mai profund devotament și cu aleasă recunoștință, Vă exprimă omagiul lor de prețuire și înaltă stimă pentru marea operă istorică pe care ați îndeplinit-o în acest timp, cu perseverență, clarviziune și pilduitor patriotism.

*La acest popas sărbătoresc din viața și activitatea dumneavoastră, reprezentanții și fiii Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu toți fiii iubitori ai Patriei noastre dragi, uniți în cuget și în simțiri, Vă aduc, din adâncul inimii, prinos de recunoștință pentru grija deosebită pe care o acordați continuu momentelor fundamentale ale istoriei noastre și pentru înalta și rodnică activitate pe care o desfășurați la cîrma destinului poporului român.*

*Și de această dată, Vă făgăduim, Domnule Președinte, că întreaga Biserică Ortodoxă Română, va continua să sprijine strădaniile pe care poporul român, sub înțeleapta cîrmuire a Domniei Voastre, le depune pentru binele și fericirea Patriei și pentru întărirea păcii și cooperării între oameni și popoare.*

*Vă dorim din tot sufletul sănătate deplină, fericire și prosperitate, pentru ridicarea pe noi culmi de progres și civilizație a scumpei noastre Patrii.*

*Întru mulți și fericiți ani !*

† IUSTIN

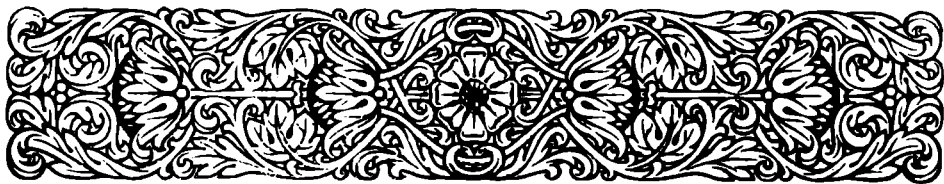
**Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**

\*

*Mesajele de felicitare adresate de conducătorii de partid și de stat din țările socialiste, de șefi de state și guverne, oameni politici, exponenți ai opiniei publice din numeroase alte state au ilustrat, încă o dată, stima și considerația față de Președintele Nicolae Ceaușescu, pentru meritele sale excepționale în elaborarea și transpunerea în viață a unei politici internaționale de pace și colaborare.*

**REDACȚIA**





# ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

---

## LA DUMINICA XXXII-A DUPĂ RUSALII (A LUI ZAHEU)

### Împăcarea cu Hristos

Din pericopa Sfintei Evanghelii citită astăzi, am făcut cunoștință cu un moment deosebit de important prin semnificațiile lui sufletești, un moment crucial, am spune, petrecut în viața lui Zaheu, «mai-marele vameșilor»: cunoașterea de către acesta a Mîntuitorului Iisus Hristos, căruia îi dă ospitalitate în casa lui și de la care primește mîntuirea.

Dar, ca să înțelegem mai bine ce a însemnat pentru viața lui Zaheu momentul întîlnirii și cunoașterii față către față a Domnului nostru Iisus Hristos de către Zaheu, trebuie să ne oprim mai întîi, fie și puțin, asupra vieții «mai-marelui vameșilor», dusă de acesta pînă la întîlnirea lui cu Mîntuitorul.

Sfînta Evanghelie, iubiți credincioși, ne spune că Zaheu era un slujbaș superior al statului, era «mai-marele vameșilor», adică al acelor slujbași care aveau în sarcina lor stringerea dărilor de la oameni. Prin slujba lor, dar mai cu seamă prin abuzurile ce le făceau pe seama celor săraci, celor necăjiți, în stringerea dărilor, — din punct de vedere moral vameșii erau priviți ca niște oameni foarte păcătoși, iar din punct de vedere sentimental, aceștia nu se bucurau de nici o simpatie, ci erau mult urîți de norodul de rînd.

Din nedreptățile și abuzurile ce săvîrșeau în stringerea dărilor, vameșii își făceau averi frumoase, trăiau în belșug și lux. Bogăția îi înrăia, însă, sufletește.

Din rîndurile unor astfel de oameni venali făcea parte și Zaheu, și pentru că acesta — față de vameșii de rînd — avea o situație socială și materială și mai bună — Evanghelia ține să precizeze că era mai-marele vameșilor, deci avea vameși în subordine —, nemulțumirea celor năpăstuiți și ura acestora era și mai mare, și mai adîncă față de căpetenia vameșilor.

La ura și disprețul năpăstuiților contribuabili față de vameși și mai ales față de căpetenia lor, se adăugau ura și disprețul fariseilor, care

priveau pe vameși cu răutate și-i etichetau, din punct de vedere religios, cu cele mai peiorative atribute morale.

În postura de «mai-marele vameșilor», Zaheu era și mai bogat decît subalternii săi — bogăție făcută pe aceleași căi necinstite ca și ceilalți vameși, dar la o scară mai înaltă. Toată lumea știa aceasta.

În postura de «mai-marele vameșilor» și de om foarte bogat, însuși Zaheu — oricît ar fi vrut uneori să i se pară că se înșeală — simțea din plin ura și disprețul norodului... Căci, de ieșea pe stradă, toți îl ocoleau sau îi aruncau priviri pline de dispreț; de intra în sinagogă să se roage — dar ce fel de rugăciune putea să facă un om atît de îndepărtat de Dumnezeu și împovărat sufletește? —, fariseii îl arătau cu degetul și-i înșirau, cu glas tare păcatele...

Dar, de la o vreme, se pare că viața pe care o ducea îl obosește. Bogăția, aurul și argintul, traiul îmbelșugat nu-l mai mulțumesc pe Zaheu. Conștiința sa pare că se trezește; uneori îl tulbură... Are momente cînd ar vrea să rupă cu îndeletnicirea lui de vameș — chiar dacă este «mai-marele vameșilor»! —; are momente cînd ar vrea să se împace cu frații săi, cu cei năpăstuiți de el, și să poată merge și el pe stradă fără să fie ocolit, să poată intra și el în sinagogă, să se roage cu adevărat fără să mai fie arătat cu degetul și să i se strige păcatele.

Acestor momente și gînduri de despovărare sufletească îi se contrapun însă, uneori, gînduri ieșite din realitatea și condițiile concrete ale vieții personale pe care o ducea: era bogat, era chiar foarte bogat. Să renunțe la bogăție? Greu! Era «mai-marele vameșilor» — funcție importantă. Să renunți la ea? Greu! Să renunți la avere și cîștig? E așa de greu! Să renunți la autoritate și cinste? Și aceasta e tot așa de greu!... Cum ai să trăiești fără toate acestea? Dacă renunți la ele, cu ce le înlocuiești în viața ta? Mai ești tu omul acela cu vază, cu autoritate, cu putere în fața oamenilor?...

Aceasta era starea sufletească a lui Zaheu vameșul, cînd la urechile sale a ajuns un zvon. Un zvon adus poate chiar de vameșii săi în subordine, care veneau cu socoteala taxelor de vamă la «mai-marele» lor.

Un zvon despre un nou Învățător, despre un Galileean, care nu învață însă ca învățătorii de pînă acum, pe care — pe unii din ei cel puțin, — îi auzise și Zaheu... Un Învățător cu o învățătură adevărată, care are putere pentru că însoțește învățătura sa cu semne și fapte minunate: vindecă de boli și chiar înviază pe morți. Un Învățător care nu se poartă după legea fariseilor, care nu se ține de obiceiurile lor. Un Învățător care îndeamnă pe oameni să se iubească între ei, să trăiască în pace, să nu se asuprească unul pe altul; să nu mai păcătuiască, să se lepede de păcat, să se pocăiască, să înceapă o viață nouă, curată și dreaptă; să nu rivnească la strîngerea de avuții, căci sînt trecătoare, iar cei ce le au să le împartă săracilor. Un Învățător care iubește deopotrivă pe toți oamenii, care nu se sfiește să stea de vorbă cu vameșii și cu păcătoșii;

ba chiar îi caută să stea de vorbă cu ei. Și încă mai mult : pe un vameș l-a făcut chiar ucenic al Său. Un Învățător după care se țin mulțimile ca să-I asculte cuvintele și să-I vadă faptele...

Cine este Învățătorul acesta ?

Întrebări și dorințe care frământau mintea și sufletul «mai-marelui vameșilor», întrebări și dorințe care trebuiau dezlegate și împlinite...

De aceea, frați creștini, când Mîntuitorul trecea prin Ierihon în drum spre Ierusalim, Zaheu, «mai-marele vameșilor», aflînd vestea aceasta, a ținut cu tot dinadinsul să-I iasă în întîmpinare, să-L vadă cu proprii săi ochi, să-L cunoască și să stea de vorbă cu El. Îl îndemnau la aceasta cugetul, inima, o dorință fierbinte... Undeva în inima sa, Zaheu se simțea vinovat, atît de vinovat încît simțea nevoia să fie despovărat de această vină și să se împace cu marele Învățător. Trebuia, așadar, cu orice preț să-L cunoască pe Acesta.

Dar, neputînd să-L vadă cînd trecea cu alaiul după El, din cauza staturii sale mici și a mulțimii care-L înconjură, Zaheu recurge la singurul mijloc practic posibil, cu tot ridicolul situației la care se expunea față de toți cei care-l cunoșteau : se suie într-un pom — un dud sau sicomor — ca să-L vadă totuși pe Iisus...

Mîntuitorului îi era pe deplin cunoscută starea, frământarea sufletească a lui Zaheu ; lupta neputincioasă cu sine însuși a acestuia ; dorința lui de îndreptare și împăcare cu Domnul nostru Iisus Hristos, Marele Învățător.

Într-un fel, era o căutare reciprocă : vameșul îl căuta pe Mîntuitorul Hristos ca să-și despovăreze sufletul în fața acestuia, Mîntuitorul Hristos îl căuta pe Zaheu ca să-l mîntuiască. De aceea, spune Sfînta Evanghelie de astăzi, oprindu-se sub dud, Mîntuitorul Hristos cătă la Zaheu și-i zise : «Zahee, coboară degrabă, căci astăzi în casa ta trebuie să rămîn» (Luca XIX, 5).

Zaheu coborî fără întîrziere și, deschizînd larg ușile casei sale, îl primi cu cea mai mare cinste și bucurie pe Oaspetele său, pe Dumnezeu... Dumnezeu în casa unui vameș !... Dumnezeu în casa «mai-marelui vameșilor» !...

Îndemnul Mîntuitorului adresat lui Zaheu era un îndemn cu valoare de poruncă, iar intrarea Mîntuitorului în casa lui Zaheu, o *trebuință* vitală pentru vameș, a cărui bucurie lua acum proporțiile unei nemăcunoscute fericiri...

În momentul în care Mîntuitorul îl chemase să coboare din dud și pășise ca oaspete în casa vameșului, Zaheu cîștigase totul din ce dorise : dorise să-L vadă pe Mîntuitorul cu proprii săi ochi — și-L văzuse ; dorise să vorbească cu El — și vorbise, și — ceea ce întrecuse chiar așteptările sale : îl avea pe Mîntuitorul ca Oaspete în casa lui. Nici că se putea o mai mare cinste și fericire !...

În aceste momente de adevărată bucurie și fericire, pe Zaheu vameșul nu-l mai interesa nici bogăția sa, nici înalta slujbă la împărăție, nici importanța persoanei sale între ceilalți oameni... Totul era acum pentru el, acest Oaspete deosebit, Marele Învățător, Mîntuitorul Iisus Hristos, care îi cinstise casa ! Pentru prima dată Zaheu simțea în ființa

lui ceva cu totul deosebit, ceva cu totul nou, ceva ce nu mai simțise niciodată pînă atunci. Deși era el, Zaheu vameșul, era totuși altul, era un om nou, era un Zaheu renăscut !

Dar, în timp ce acesta încerca asemenea stări sufletești deosebite, murmurul mulțimii de afară care îl știa pe Zaheu cine este, îi aminti acestuia că totuși este un om păcătos și, deci, nevrednic de a primi în casa lui pe Mîntuitorul, pe Doctorul sufletelor, pe Dumnezeu în persoană... Nemaisimțindu-se însă, în clipa aceea, legat nici de lăcomia bogăției, nici de vanitatea mării și puterii personale, căci în sufletul său se produsese miraculoasa schimbare, — ca o neînsemnată răsplată pentru nespusele marea cinste și bucurie de a fi gazda Mîntuitorului, Zaheu mărturisii cu o profundă descărcare de inimă : «Iată, Doamne, jumătate din averea mea o dau de acum săracilor, și de am năpăstuit pe cineva, întorc împătrit» ! (Luca XIX, 8). Era strigătul de pocăință și de îndreptare al lui Zaheu !

Drept răspuns la această mărturisire, Mîntuitorul rostește solemn sentința : «Astăzi s-a făcut mîntuire casei acesteia, pentru că și acesta fiul lui Avraam este. Căci Fiul Omului a venit să caute și să mîntuiască pe cel pierdut !» (Luca XIX, 10). Zaheu cel pierdut și căutat fusese găsit ! Împăcarea lui Zaheu cu Mîntuitorul fusese înfăptuită, mîntuirea acestuia realizată și garantată. Vechiului Zaheu, dușmanul omului, îi luase locul noul Zaheu, prietenul Domnului. De acum, Iisus va rămîne pentru totdeauna în sufletul lui Zaheu, ca să-i consolideze și să-i desăvîrșească zidirea nouă sufletească, iar Zaheu, la rîndul său, nu-L va mai părăsi pe Iisus, pe care va căuta să-L păstreze pentru totdeauna în încăperile sufletului său, purificat, împăcat și mîntuit.

Ca și Zaheu vameșul, viața sufletească și trupească pe care am dus-o și o ducem pînă acum, ne-o cunoaștem : o știm foarte bine fiecare din noi și ne-o putem analiza noi înșine din punct de vedere moral : la unii din noi petele păcatelor de orice fel sînt mai puternice, fie că sînt mai vechi sau mai noi ; la alții, poate, sînt mai șterse, dar totuși se cunosc. Și unii și alții, însă, avem nevoie de pocăință, de iertare, de mîntuire, de împăcare cu Hristos, Domnul nostru.

Ca și în viața lui Zaheu, și în viața noastră — asta depinde în primul rînd de noi ! — se poate totuși întîmpla schimbarea aducătoare de mîntuire, atît de trebuitoare fiecăruia. Dar cum ? Așa cum a procedat și Zaheu. Prin căutarea cu sîrguință a lui Hristos, prin dorința sinceră de a-L găsi, de a-L întîlni și de a sta de vorbă cu El ; prin împăcarea noastră cu El și primirea Lui în încăperile sufletului nostru, ca pe Oaspetele cel mai de valoare dintre cîți avem : ca pe Oaspetele dumnezeiesc...

Întîlnirea cu Domnul Iisus Hristos, Mîntuitorul nostru, și primirea lui în cămara sufletului nostru, este cea mai mare datorie a noastră a creștinilor și ea înseamnă mîntuirea sufletelor noastre și moștenirea vieții și fericirii veșnice.

Dar, asemenea lui Zaheu, noi trebuie să ne pregătim pentru întâlnirea cu Hristos, pentru împăcarea cu El, pentru primirea și găzduirea Lui în inimile noastre. Iar pregătirea aceasta se face, în primul rând, prin coborîrea noastră din vârful preocupărilor străine de nevoile adevărate ale sufletelor noastre, prin renunțarea la viața morală de pînă acum, prin pocăința sinceră, prin hotărîrea fermă de a începe o viață morală nouă, superioară, o viață în Hristos și pentru Hristos. Pentru Hristos care bate la ușa inimii fiecăruia dintre noi, ca să-I deschidem și să intre : «Iată, Eu stau la ușa și bat ; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el...» (Apoc. III, 20).

Iar noi, auzind glasul Lui, să-I deschidem, să-L primim cu brațele larg deschise ; să-L primim cu brațele pline de florile binemiroitoare ale credinței și faptelor noastre bune, spunîndu-I : «Vin Doamne Iisuse !» (Apoc. XXII, 20). Vino și nu ne mai părăsi ! Vino și dă-ne și nouă bucuria mîntuirii sufletelor noastre, pe care i-ai dat-o lui Zaheu vameșul, cel împăcat cu Tine, cînd i-ai zis : «Acum s-a făcut mîntuire casei acesteia...» (Luca XIX, 9). Amin !

**Prof. ADRIAN N. POPESCU**

## LA SFINȚII TREI IERARHI

### Sfințenie și virtute

Sfințenia este o stare harică de care se învrednicesc cei ce-L caută cu osîrdie pe Dumnezeu și care au unit efortul lor sufletesc de căutare cu supunerea trupului pentru ca acestea împreună săvîrșind pe pămînt cele bine plăcute Făcătorului lor să se bucure de cele cerești.

Sfințenia e o stare harică ce se împărtășește oamenilor din diferite locuri și timpuri, acelora care prin faptele vieții lor L-au cinstit și iubit pe Dumnezeu mai presus de orice.

Sfințenia este o stare harică plină de taina comuniunii cu Dumnezeu, stare care aduce în realitatea vieții noastre omenești teamă și iubire în fața măreției divine care îi ridică pe cei învredniciți de ea la vederea luminii celei neapropiate.

Sfințenia e o cunună de har pe fruntea omenirii mîntuite în Hristos iar pe sfinții încununați de această aureolă a slavei, Sfînta Scriptură îi numește «prietenii ai lui Dumnezeu» (Iacob II, 23).

Cinstirea pe care Sfînta noastră Biserică o aduce sfinților este lauda adusă însuși harului dumnezeiesc, de care, purtătorii de biruință asupra păcatului s-au învrednicit prin tăria credinței lor. De aceea sărbătorile noastre creștinești închinat sfîntilor ne aduc în față mai puternic vrednicia lor, a cărei valoare crește prin convingerea pe care fiecare din noi o avem că rugăciunile lor pentru noi ne sînt de mare ajutor.

Sfinții Trei Ierarhi : Vasile, Grigore și Ioan, pe care îi cinștim împreună, în ziua de azi, au căutat în mod deosebit în zilele vieții lor că-



ile Domnului și s-au învrednicit de *har* și de *adevăr*. După cum știm fiecare din noi, Biserica Ortodoxă, le aduce cîntări de laudă pentru aceasta fiecăruia în parte : la 1 ianuarie Sfintului Vasile, la 25 ianuarie Sfintului Grigorie și la 27 ianuarie Sfintului Ioan. Dar unind cununile lor de lumină în aceeași zi de sărbătoare — la 30 ianuarie — Biserica ne arată, și mai mult, cît de mare este prețuirea fiecăruia și în parte și împreună, pentru geniul creștin ce-a strălucit în această treime de ierarhi, ale căror minți luminate au cugetat adevărul și l-au apărat de orice rătăcirii, al căror cuvînt a răsunat în chemări înfocate către mîntuire și a căror viață s-a îmbrăcat în smerenie și asceză.

Faptele și oratoria lor le-au ridicat monumente spirituale nepieritoare și au fost numiți cu nume care îi arată cu totul deosebit de cinstiți în Biserică și în lume : pe Sfîntul Vasile îl numește Cel Mare ; pe Sfîntul Grigorie îl numește de Dumnezeu Cuvîntătorul sau Teologul iar pe Sfîntul Ioan cu supranumele de Gură de Aur. Și este de remarcat faptul, frați creștini, că între sfinții părinți ai Răsăritului, Sfîntul Vasile este singurul căruia i se zice cel Mare ; că sfințul Grigorie este numit cu numele de Teologul cum numai Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, ucenicul iubit de Domnul, a mai fost numit, iar Sfîntului Ioan, a cărui oratorie i-a uimit pe ascultători, numele ce i s-a dat de Gură de Aur arată frumusețea de neegalat a cuvintelor sale. Și pe drept cuvînt au fost astfel numiți deoarece ei au făcut să triumfe în lume adevărul creștin așezat pe temelii de descoperire dumnezeiască, fără posibilități de tăgadă sau de înfrîngere.

Și de aceea Biserica noastră a pus învățămîntul teologic sub ocrotirea acestor prea luminați sfinți ierarhi.

Cerul și pămîntul sînt locuri de existență. De sus din cer, din slava de necuprins cu mintea, Dumnezeu ne trimite har și ajutor ca pe pămîntul existenței noastre fiecare să poată simți și trăi chemarea către înălțimi și către mîntuire. Fiecare viață de om în parte este un dar și o chemare căci prin naștere fiecare e dăruit cu buchete de calități și aptitudini pe care, prin voia sa liberă, să le poată dezvolta : în unire cu frații săi oamenii și în comuniune cu Dumnezeu, prin credință, nădejde și dragoste. Dialogul ce se naște între om și oameni, între om și Dumnezeu și făpturile ce se împlinesc din dialogul acesta netezesc calea către cer, dacă lumina cea călăuzitoare este cea a cerului. Credința creștină face ca această lumină să fie mai vie, mai strălucitoare pentru cei «cîți în Hristos s-au botezat». Iar chipurile sfinților răsfrîng asupra vieții creștine din strălucirea luminii cerești în care au intrat și astfel supraviețuiesc morții trupului prin viața cea întru lumina cerului. Căci ei, viețuitori fiind pe pămînt, au văzut *lumina*, au auzit *chemarea* și dialogul lor cu oamenii și cu Dumnezeu l-au împlinit sub razele acestei lumini. Iar Sfinții Trei Ierarhi, pe care azi îi prăznuim, fiecare în parte, i-a iubit pe oameni și lumea pe care Dumnezeu le-a dăruit-o oamenilor și au știut ca nici o dragoste să nu o pună înaintea dragostei de Dumnezeu. L-au iubit pe Dumnezeu și toate cele ce a făcut Dumnezeu dar au știut și să nu uite că Dumnezeu toate le-a făcut din dragoste, pentru a-L lauda și preamări, nefiind nici un cuvînt de ajuns pentru lauda mi-

nunilor Lui. Și astfel Sfinții Trei Ierarhi, fiecare în parte, născuți fiind din familii de mare neam și cinste și cu bună stare materială, dar unde mai era mare și dragostea de Dumnezeu, au știut să renunțe la cele ale lumii pentru retragerea monahală. Și în taina acestei vieți și-au consolidat puternic convingerile lor : Sfântul Vasile și-a maturizat gândirea teologică în aceeași mînăstire cu prietenul anilor săi de studii Grigorie, care în duioasă smerenie se adîncea în contemplație, pe cînd — ani mai tîrziu — Sfântul Ioan vibra de dragoste și de teamă de preoție. Nici unul din ei n-au înțeles însă călugăria ca o fugă de răspunderea umană nici ca o retragere dintre oameni și de aceea toți trei s-au dăruit mîntuirii semenilor lor, umanității și au lucrat după voia Domnului în ogorul Său :

a) au lucrat ca arhieri în cîrmuirea Bisericii și a credincioșilor, drept învîțînd cuvîntul adevărului cînd, în frămîntarea doctrinară a epocii lor, credința ortodoxă era amenințată de rătăcirii ce o loveau în temelii. Toți trei, oameni de o extraordinară cultură, îmbogățiți de lecturi clasice elene în școlile Atenei, sau ale filozofiei din Cezareea sau Antiohia unde impuneau nume ca Libaniu, ei au trăit aceste împrejurări depășind artificiiile culturii și filozofiei, căci sufletele lor erau creștine și de aceea ajungînd arhieriei, în cuvîntul lor vibra dragostea de Dumnezeu, de adevăr, putînd în numele Lui să înfrunte și eretici și împărați apostazi.

b) Sfinții Trei Ierarhi au lucrat ca păstori peste cuvîntătoare și frămîntate noroade, cînd ei sînt apostoli ai mîlei în care lucrează dragostea creștină ce-i unește pe oameni și-i înfrățește în Hristos. Predica lor era în sprijinul dreptății sociale, pentru a micșora distanțele între oameni, pentru a apăra familia și onoarea ei, pentru a ușura viața celor în robie.

c) Sfinții Trei Ierarhi au lucrat ca făptuitori în viața socială cînd ei pun principiile moralei creștine la baza unei uriașe opere de binefacere la care începutul plin de curaj îl face Sfântul Vasile, alături de care se află prietenul său Sfântul Grigorie, în realizări concrete : se construiesc așezăminte de ocrotire, azile pentru orfani, spitale pentru leproși și suferinzi, adăposturi pentru călători, făcînd din orașul său imensă cetate de opere de caritate, pe cînd Sfântul Ioan Gură de Aur — la vremea lui — va lupta împotriva luxului ca din ceea ce prisosea să dăruiască spitalelor și caselor de oaspeți, ca o ilustrare a ceea ce zicea înaintașul său pe scaunul constantinopolitan, Sf. Grigorie, că : «toți sîntem săraci înaintea lui Dumnezeu».

d) Sfinții Trei Ierarhi au lucrat ca scriitori pătrunzători în tainele cele adînci ale cugetării și au înfrumusețat literatura creștină cu opere nepieritoare în care claritatea dogmei stă lîngă altarul jertfei pe care o aduc în sfinte liturghii. Căci ne este cunoscut fiecăruia că Sfântul Vasile a scris o liturghie ce se săvîrșește de zece ori pe an iar cea scrisă de Sfântul Ioan Gură de Aur în toate celelalte duminici, în alte zile și sărbători, ca și în această zi de cinstire a lor. Și multe altele au scris, căci opera lor e imensă și impresionantă. Numai pentru o mică ilustrare vom aminti cîteva pentru a ști că :

1) Sfântul Vasile a scris un tratat despre Sfântul Duh, o explicare la Hexaimeron, adică a celor șase zile de la Facere, în care strălucește

puterea lui Dumnezeu și frumusețea creației Lui ; a scris reguli monahale după care se conduc și astăzi încă nenumărate obști minăstirești din lumea creștină și a mai scris «Învățături către tineri», ca să știe aceștia cum să folosească literatura păgînă, și altele încă ;

2) Sfîntul Grigorie nu e numai teologul care scrie teme dogmatice în Discursuri teologice (45), sau credinciosul care să fugă de preoție arătîndu-i măreția în lucrarea «Apolođa despre fugă», ci e și poetul delicat și sensibil în care arde o flacără ce străbate poemele și poeziile sale despre marile adevăruri de credință

3) Sfîntul Ioan care e neîntrecut în oratorie a lăsat o vastă operă ce se cuprinde în sute de opuri fornate din omilii exegetice și o minunată carte «Despre preoție» ca și Sfîntul Grigorie.

e) Sfinții Trei Ierarhi au lucrit ca trăitori întrutotul ai crezului creștin din mărturisirile lor, viața or purtînd pecetea celei mai adînci înțelegeri a tainelor Sfintei Treimi.

Suferințele lumii se răsfrîng înadîncul ființei lor și caută să aducă tuturor mîngiere ; cuvîntul lor nu e înșelător, căci vine din străfundul unor inimi în care este viu Hristos, care a suferit și s-a jertfit pentru toți. De aceea izvorul energiei viații lor — a fiecăruia zbuțiată în felul ei — era puternica dorință de a se uni cu Dumnezeu. Și astfel : — Sfîntul Vasile — a cărui familie i dăruit Bisericii pe Sfîntul Grigorie de Nissa, fratele său, pe sfința sa mamă Emilia și pe Sfintele Macrina bunica și Macrina sora, deci Sfîntu Vasile, care era înalt de statură dar de o sănătate fragilă, slăbit de post și ofilit de nopți de veghe și de rugăciune, cade răpus de greutatea unei boli neiertătoare la numai 49 ani.

— Sfîntul Grigorie, suflet delicat în trup suferind, căutînd mai mult tăcerile ce grăiesc minții, renunțînd la tronul patriarhal al Constantinopolului, și-a petrecut anii din urnă ai vieții împărțindu-i între rugă-giunea către Dumnezeu și poezie, pînă în clipa stingerii lui, în anul 390 cînd avea 60 de ani.

— Sfîntul Ioan Gură de Aur care ajunge pe tronul patriarhal al Bizanțului în 398 — opt ani după Sf. Grigorie, asemenea înaintașului său și Sfîntului Vasile, este apărător al celor slabi și al celor săraci, potrivnicul luxului imperial și mărturisitor al purității morale, într-o epocă de rafinament și intrigă politică. De aceea cei răi se vor uni împotriva lui și va suferi exilul la numai cinci ani după înscăunare (303) ; atunci însă, ca un protest al măruntaiei pămîntului, un cutremur zgudui cetatea și patriarhul revine în triumf între credincioșii săi. Nu pentru multă vreme, căci un nou exil va începe după cîteva luni, și se va sfîrși odată cu viața lui de 53 de ani, în 4 sept. 407, cînd gura lui de aur mai rostea ca ultime cuvinte : «Pentru bate laud pe Dumnezeu».

Iubiți credincioși, puțînatatea cuvintelor noastre nu va reuși să-i readucă între noi după cuviință și ici să facă să fie atît de răsunătoare și impresonante ca atunci, nici enoția cuvîntului oratoric, nici forța morală, nici lirismul poeziei, nici limpezimea privirilor pătrunzătoare, căci sfinții pe care astăzi îi cinștin întrec toate puterile noastre.

Dar strălucirea sfințeniei lor ne luminează și exemplul vieții lor este viu grăitor. Lauda adusă de ei Sfintei Treimi în scrieri, în fapte și în

Sfinte Liturghii, este și astăzi aceeași pentru noi care cinstim această treime de arhieriei cîntînd: «Luminători prea luminați ai Bisericii lui Hristos, lumea ați luminat cu învățăturile voastre, părinți de Dumnezeu înțelepțiți... ca niște ierarhi ai lui Hristos, rugați-vă să ne mîntuiască pe noi» (Sedelna). Amin.

Pr. Prof. NICOLAE BORDAȘIU

## LA DUMINICA VAMEȘULUI ȘI A FARISEULUI

### Smerenia, condiție fundamentală a rugăciunii

Parabola vameșului și a fariseului ne pune înaintea două atitudini opuse în fața lui Dumnezeu, concretizate prin rugăciunea plină de mîndrie a fariseului, de care trebuie să ne ferim și rugăciunea smerită a vameșului pe care trebuie s-o imităm.

Fariseul se socotea desăvîrșit pentru că împlinea unele porunci ale Legii vechi, ferindu-se de lăcomie, desfrînare și de nedreptățirea altora, postind și plătind zeciuiala cuvenită templului. Dar socotința sa era greșită, pentru că, prin faptul că se mîndrea cu faptele sale bune și disprețuia pe păcătoși și pe vameși, el a dovedit că-i lipsesc tocmai virtuțile cele mai însemnate și anume smerenia și iubirea. Împlinise Legea dar numai în părțile ei cele mai puțin importante și mai ușoare și călcase porunca smereniei și a iubirii de aproapele, care erau cele mai importante și mai greu de împlinit. «Strecura țînțarul și înghițea cămila» — cum îi învinuia Mîntuitorul pe farisei. Dar mîndria i-a anulat toate virtuțile, l-a făcut să piardă totul.

Vameșul, dimpotrivă, deși împovărat de păcate, totuși pentru că s-a rugat cu zdrobire de inimă, a primit iertare și a făcut din adîncă lui smerenie un bun început pe calea îndreptării.

Dar pentru a ne da seama de importanța smereniei pentru întocmirea viețuirii noastre creștinești, este de folos să înfățișăm pe scurt învățătura creștină *dospro smoronio*, condiție fundamentală a rugăciunii, ca și a tuturor virtuților creștine.

Smerenia este o virtute creștină prin excelență și condiția tuturor celorlalte virtuți creștine. Ea stă și la temelie rugăciunii, de care nici nu poate fi vorba fără smerenia celui ce se roagă.

Smerenia este virtutea prin care ne situăm în locul cuvenit în raport cu Dumnezeu, cu noi înșine și cu semenii noștri. Ea exprimă corect mai întîi poziția noastră reală față de Dumnezeu, Creatorul, Pronietorul și Mîntuitorul nostru, care determină natura raportului nostru cu divinitatea.

De aceea smerenia este recunoașterea situației noastre de creatură mărginită și păcătoasă, recunoașterea că tot ce avem bun în persoana noastră, ca natură și har, ființă și acțiune, este un dar al iubirii crea-

toare și mîntuitoare a lui Dumnezeu. Acceptînd situația reală a dependenței noastre totale de Dumnezeu, ne hotărîm să ne supunem voinței Sale.

După cum orice păcat este în esență o formă a mîndriei și a iubirii de sine pervertite, tot așa orice faptă bună este în fond un act de iubire. Dar pentru că omul este — în concepția creștină — o creatură, un păcătos răscumpărat și un fiu adoptiv, iubirea creștinului trebuie să fie smerită, ea fiind aprinsă din iubirea lui Dumnezeu față de oameni și îndreptată spre Dumnezeu datorită libertății regenerate de harul divin. Acest adevăr este exprimat atît de limpede de Sfîntul Apostol Pavel prin cuvintele: «Căci Dumnezeu este cel ce lucrează întru voi și ca să voiiți și ca să săvîrșiți după a Lui bunăvoință» (Filip. II, 13).

În al doilea rînd, smerenia exprimă poziția convenită față de semenii noștri, cu care avem comun același Părinte creator, același Mîntuitor, același Duh Sfînt; purtăm deopotrivă chipul lui Dumnezeu; Fiul lui Dumnezeu s-a răstignit și a înviat din iubire pentru toți.

De aici rezultă că sîntem frați și trebuie să ne iubim ca frații cu smerenie.

De altfel, cel ce se smerește față de Dumnezeu nu se poate mîndri nici față de semenii săi.

Smerenia ia naștere din cunoașterea de sine în lumina credinței și a revelației divine. Ea ne ajută la rîndul ei să ne cunoaștem cum sîntem în realitate. Cel mîndru se ignorează cel mai mult pe sine. «Mîndria — spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul — produce o cugetare confuză, care constă din două neștiințe: a ajutorului dumnezeiesc și a neputinței proprii» (*Quaest. ad Thalas.* a. 55, sg. 4).

A ne smeri nu-nseamnă, însă, a ne coborî sub natura noastră umană în rîndul animalelor, ci a ne prețui așa cum sîntem în realitate. Smerenia nu se împotrivesc stimei de sine și iubirii de sine, căci nu ne cere să tăgăduim darurile și vrednicia cu care ne-a înzestrat Dumnezeu — atîtea bunuri naturale și harice —, ci numai să le atribuim pe acestea cu recunoștință iubirii Sale creatoare și mîntuitoare. Deci «Cel ce se laudă în Domnul să se laude!» (I Cor. I, 31).

Ca păcătoși răscumpărați și fii adoptivi ai lui Dumnezeu, nu ne putem dăruî lui Dumnezeu și semenilor decît cu smerenie.

Smerenia este strict necesară pentru mîntuirea noastră. «Smerenia lui Dumnezeu a fost instrumentul mîntuirii noastre», spune Sfîntul Grigore cel Mare. Fericitul Augustin susține că fiind căzuți în primul păcat prin mîndrie, nu ne putem întoarce la Dumnezeu decît prin smerenie (*De fide et symbolo* 4, 5). «Smerenia este cel mai mare mijloc de mîntuire pentru om — spune Sfîntul Vasile cel Mare — remediul pentru relele sale și pentru întoarcerea la starea primordială» (*Omilia* XX, 1).

Mîntuitorul ne-a învățat această virtute prin cuvinte și fapte. «Învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima» — spune El (Matei XI, 29). Dumnezeu fiind, El a luat chipul neputinței noastre și s-a făcut om. S-a născut în cele mai umile condiții, în ieslea unei peșteri și în sînul unei familii modeste. A trăit în lipsuri, a suferit cele mai groaznice chinuri și cele mai umiltoare batjocuri și la urmă moartea pe cruce



(Filip. II, 7—8 ; I Petru V, 5), devenind robul și slujitorul răstignit pentru mîntuirea noastră.

Căci piatra de încercare a smereniei față de Dumnezeu, verificarea ei este smerenia față de semenii. De aceea Mîntuitorul zice : «Cel ce vrea să fie mai mare între voi să fie slujitorul vostru. Pentru că nici Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci El să slujească și să-și dea viața ca răscumpărare pentru mulți» (Matei XX, 26, 28). El spală picioarele ucenicilor Săi și se identifică cu cei mici spunînd : «Întrucît ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut» (Matei XXV, 40).

Mîntuitorul așează la începutul vieții creștine, «sărăcia cu duhul», adică sentimentul și conștiința neputinței noastre și al nevoii de ajutor de la Dumnezeu; în parabola vameșului și a fariseului, condiționează înălțarea de smerenie (Luca XVIII, 10—15); El ne cere să fim smeriți ca pruncii spre a cîștiga împărăția cerurilor (Matei XVIII, 1—4).

Importanța smereniei constă din faptul că prin ea ne deschidem acțiunii lui Dumnezeu și devenim receptivi și disponibili față de Dumnezeu și față de semenii.

Harul divin este — după Fericitul Augustin — ca ploaia rodnică ce curge în șiroaie pe locurile înalte dar se adună în văi. Crestele înalte n-o pot reține și se usucă, iar «locurile joase se umplu de apă și înverzesc» (*Sermo* 130, 33).

Sfîntul Nil Ascetul spune că smeritul este ca un pom cu crengile aplecate de povara roadelor proptite pe teama lui Dumnezeu (*Tratat despre cele opt dughuri ale răutății*).

Fără smerenie, nu putem primi harul divin, căci «Dumnezeu stă împotriva celor mîndri, iar celor smeriți le dă har» (Iacob IV, 6), nu putem avea nici credință adevărată, nici rugăciune cuviincioasă, nici pocăință, nici stăruință în virtute, nici iubire, nici o virtute.

Căci «smerenia este — cum spune Sfîntul Ioan Gură de Aur — mama, rădăcina, baza, locul celorlalte virtuți» (*In Acta Apost.* 30, 3), «păstrătoarea și păzitoarea principală a celorlalte virtuți» — cum spune Fericitul Ieronim (*Epist.* 148, 20).

Sfîntul Ioan Scărarul, unește smerenia cu iubirea, «căci una ne ridică spre cer și cealaltă ne susține în așa fel cînd ne-am înălțat, încît ne împiedică să cădem» (*Scara*, treapta 25).

Smerenia condiționează înțelegerea Sfintei Scripturi și a tuturor învățăturilor creștine : «Ce-ți folosește să discuți adînc despre Treime dacă-ți lipsește smerenia, fără care, nu placi Sfintei Treimi ?» (*Imitatio Christi* I, 1, 6).

Nămă pe măsura adîncirii smereniei noastre înaintăm pe calea desăvîșirii morale. În acest sens, Fericitul Augustin spune : «Cu cît mai înalt vrei să ridici edificiul virtuților cu atît mai adînc să sapi temelii smereniei» (*Sermo* 69, 1, 2).

Despre diavol se spune că este și el capabil să ducă o viață ascetică dar nu are și nu poate avea smerenie și de aceea este pierdut pentru veșnicie.

Smerenia nu-i numai blindețe și bunătațe față de aproapele ci și dispoziția de a-l sluji cu iubire. Ea premerge și însoțește permanent iubirea.

Prin smerenie, nebuzuindu-ne pe puterile proprii, cerem și primim ajutorul lui Dumnezeu.

Smerenia creștină este, așadar, un mijloc de înălțare. «Smerindu-se sub mâna puternică a lui Dumnezeu — spune Origen — creștinul trăiește o viață nouă, plină de măreție, divină» (*Contra Celsum* VI, 15).

Mîntuitorul s-a preamărit prin învierea Sa numai după ce s-a smerit prin Patimile și moartea Sa pe Cruce.

Smerenia deschide calea slavei. De aici urmează că dacă vrem să participăm la slava lui Dumnezeu, trebuie să participăm mai întii la smerenia Sa.

Smerenia superiorului față de inferiori, a celui mare față de cei mici este o virtute eminentă creștină, o dimensiune total necunoscută lumii antice.

«Marea descoperire a Dumnezeului creștin este iubirea, adică plenitudinea bogăției și a slavei care se coboară și se dăruiește. Dar smereniei care slujește trebuie să-i răspundă smerenia celui ce primește să fie slujit».

Smerenia creștinului este răspunsul său la descoperirea iubirii smerite a lui Dumnezeu și, în același timp, participarea sa la această lucrare a lui Dumnezeu.

Din cele arătate socotim că a reieșit cu evidență că pentru a ajunge la virtutea smereniei, trebuie să ne cunoaștem pe noi înșine la lumina credinței și revelației divine ca fapte mărginite și păcătoase. Dar nu-i de ajuns să ne recunoaștem mărginirea, slăbiciunea și păcătoșenia. Ci trebuie să ne și pocăim, mărturisindu-ne păcatele duhovnicului, condamnându-le și îndreptându-ne viața. La aceasta trebuie să adăugăm credința în puterea și îndurarea lui Dumnezeu și recunoașterea că datorăm totul harului lui Dumnezeu (I Cor. XV, 10), de la care am primit toate (I Cor. IV, 6).

Să dăm ascultare Sfântului Apostol Pavel care ne îndeamnă : «Spun fiecăruia dintre voi să nu aibă despre sine o părere mai înaltă decît se cuvine ; ci să aibe simțiri cumpătate despre sine, potrivit cu măsura de credință pe care Dumnezeu a împărțit-o fiecăruia» (Romani XII, 3).

«Iubiți-vă unii pe alții cu dragoste frățească ; în cinste fiecare să dea întîietate altuia» (Romani XII, 10).

Trebuie să ne supunem lui Dumnezeu și celor mai mari, dar și celor egali și mai mici decît noi, slujindu-i pe toți cu iubire, după exemplul și cu puterea Domnului nostru Iisus Hristos, ca să ajungem să spunem și noi cu Sfîntul Apostol Pavel : «Toate le pot în Hristos care mă întărește» (Filipeni IV, 13).

**Prof. C. PAVEL**

## LA DUMINICA FIULUI RISIPITOR

*«Dar venindu-și în sine a zis: ...Ridica-mă-voi și mă voi duce la tatăl meu...»  
(Luca 15, 17, 18).*

Din Sfînta Evanghelie am ascultat zguduitoroa parabolă, cunoscută nouă, tuturor, a «Fiului Risipitor». În istorisirea parabolei, Mintuitorul ne arată nemărginita iubire a lui Dumnezeu-Tatăl, mila, îndelunga-răbdare și nespusa bucurie a întoarcerii «fiului risipitor» la sînul și în casa părintească, pe care o părăsise de bună voie, pornind pe calea neascultării aleasă «de sine», care l-a dus la starea de nespusă suferință și durere.

Din dumnezeiasca parabolă înțelegem mai întii starea fericită paradisiacă din care s-a desprins odinioară omul de bună voie, pentru a trăi în păcat, departe de Dumnezeu, Creatorul și Părintele său. Haina luminoasă a harului cu care fusese împodobit omul la creație de Dumnezeu a pătat-o și a rupt-o, iar chipul lui Dumnezeu în el care se oglindea ca soarele în apa nevinovăției sufletului său l-a slujit, ajungînd să-și acopere goliciunea sa cu frunze de copaci și piei de animale, adică cu patimi și iubire de sine, iar hrana lui a ajuns ca și hrana animalelor pe care le îngrijea.

Sfînta Evanghelie ne arată cum fiul risipitor, stringîndu-și toate ale sale, a plecat într-o țară depărtată și acolo și-a risipit avutul viețuind în destrăbălare. Plecat din casa părintească, viața în comuniune cu Tatăl s-a sfîrșit. Apucat de nebunia de a se bucura de viață, adică de a risipi, de a-și necinsti tinerețea, căutînd toate plăcerile fizice și cîștigul patimilor, fiul păcatului părăsește ostentativ pe Dumnezeu și obîrșia lui cerească. În starea aceasta el își iese din sine, din ale sale.

Dumnezeu, care lasă cu inima zdrobită să se depărteze din casa lui părintească pe fiul risipitor, îi respectă libertatea cu care l-a creat pe om. Dumnezeu ne-a zidit liberi și voiește să-l ascultăm din voie liberă și din iubire, «căci Dumnezeu este iubire» (I Ioan 4, 8).

Țara depărtată unde a plecat fiul risipitor este uitarea de Dumnezeu. El trăiește și se comportă ca și cum Dumnezeu n-ar exista, risipindu-și toată averea părintească, adică toate darurile divine cu care fusese înzestrat de la creație. El risipește și pierde harul vieții veșnice pe care îl avea de la Dumnezeu. Întocmai ca o mlădiță ce s-a rupt din pom, din butucul viței, nemaiavînd seva vieții veșnice, l-a cuprins moartea și pămîntul i-a înghițit trupul în piericiune.

Cunoaștem urmarea isprăvilor fiului risipitor din parabolă. După ce a pierdut totul, a ajuns păzitorul porcilor, unde nu avea nici roșcovele lor să-și potolească foamea. Cel ce dădea odinioară ospete bogate prietenilor la petrecere, nu-și mai dorea decît o coajă de piine ca să-și astîmpere foamea, dar nu era nimeni cine să i-o întindă. Toți îl părăsiseră și nu se mai interesau de soarta lui. Căderea lui în păcat i-a adus robia. Această stare de lucruri e tragică și veșnica istorie a oricărui păcătos ce se îndepărtează de Dumnezeu. Departe de Dumnezeu își risi-

pește moștenirea și, crezînd că a dobîndit libertatea, a cucerit numai libertatea de a face rău, ajungînd robul păcatului, iar «plata păcatului este moartea» (Romani 6, 23).

Fiului risipitor îi este foame și plînge cu amar, văzîndu-se pe marginea prăpastiei morții. «Căci, dacă viețuiești după trup veți muri, iar de veți omori cu Duhul faptele trupului, veți trăi» (Romani 8, 13). Printre lacrimi întrezărește din nou în Duh casa părintească, își revede chipul său de odinioară tînr și plin de vigoare și voieșie, pe care i l-a vlăguit și irosit acum nesocotința aruncării lui de bună voie în brațele păcatului. Sărutarea tatălui la plecarea din casa părintească și remușcarea, căința de răul făcut îi arde încă inima ca o rană cu remușcarea de cele ce a făcut, îi aprinde conștiința ca o vilvătaie, îi luminează toată ființa și-și vine din nou în sine, la judecata dreaptă. Venindu-și în sine ca după un somn greu, chipul blind al Tatălui îi luminează și-i umple din nou sufletul golit de păcat, iar Duhul Tatălui îl încălzește și-l trezește la viață.

Înstrăinatul, fiul risipitor de odinioară, uită acum totul, și prieteni, și oște și desfătărilor care i-au fost o grea deziluzie și amară dezamăgire în viața dusă de sine în lumea largă. Revenindu-și în sine își regăsește în suflet chipul Tatălui milostiv și bun pe care l-a nesocotit și părăsit, fiind încredințat că rugîndu-l îl va primi și pe el rătăcitul, din nou în casa părintească, cel puțin printre argați, unde-i va fi mai bine ca printre străinii care l-au părăsit, rămînînd numai cu groaza morții în față. Hotărîtoarea întoarcere a fiului risipitor a purces din conștiința că este fiu și are milostivirea tatălui său, care nu-l va părăsi în cumplita lui însingurare.

Acest gînd, această trezire a conștiinței, este ceea ce Sfînta Evanghelie numește «și-a venit în sine» omul. Venirea în sine este prima condiție a întoarcerii omului la obîrșia sa, la Dumnezeu. Este confruntarea cu propria noastră conștiință, este cercetarea lăuntrului nostru și regăsirea noastră în lumina harului lui Dumnezeu în noi, a cărui dragoste nu ne părăsește niciodată.

De obicei, viața noastră ne-o petrecem mai mult în afara noastră. Trăim prin simțuri, cu ajutorul cărora luăm cunoștință de lumea care ne înconjoară și ne mișcăm și viețuim într-însa și prea puțin ne aplecăm asupra meditării și trăirii vieții din lăuntrul nostru, în lumina harică din sinea noastră. Căutînd să împlinim cerințele simțurilor din plin, fără să ne dăm seama, adesea, ca prin niște tentacule, se strecoară și otrava păcatului în noi, care caută să ne ucidă sufletul, să ne golească de noi înșine. De aici urmează acel simțămînt al înstrăinării noastre de Dumnezeu, al aflării noastre pe marginea prăpastiei pierzării, morții veșnice.

Ispita care l-a înstrăinat pe mezinul evanghelic de tatăl său este păcatul care îl golește de Dumnezeu, îl aruncă pe om în afară de sine, pe căile egoismului pierzării. Rămînerea în sine, în judecata dreaptă este rămînerea în harul lui Dumnezeu, în dragostea părintească divină, care ne luminează mintea, ne încălzește și ne călăuzește sufletul, ca fii ai lui Dumnezeu, Tatăl cel ceresc, spre a săvîrși fapte bune și a trăi în duhul dragostei și al păcii cu semenii noștri.

Sufletul fiului risipitor cuprins de dorul chipurilor dragi, de chipul părintelui, de chipul fratelui, de dorul locului natal părăsit, de vatra obîrșiei lui, de dorul copilăriei sale, de dorul sufletului său dintii, de starea curățeniei sale morale, voiește să se reîntoarcă de unde a plecat. Dar, hotărîrea luată după căința amară, de a se reîntoarce în casa părintească nu este îndeajuns ca să se și poată întoarce, dacă nu este ajutat și însoțit de o seamă de virtuți, dintre care cea dintii este *nădejdea*.

Întoarcerea poate ar fi ușoară, dacă inima n-ar fi, chiar dintru început, mușcată de șarpele îndoielii. Mă va primi oare tatăl? Va fi chiar atît de bun încît să-și deschidă brațele înaintea unui suflet ticălos ca al meu? La plecare nu m-a oprit, nu m-a certat, numai lacrimile i-au scaldat fața, m-a sărutat și mi-a dat ceea ce i-am cerut că este al meu, partea mea de avere. Acum ar putea să-mi spună: ai fost liber, ai făcut ce ai voit cu partea ta de avere, ai cheltuit-o, aici nu mai ai nimic și nu ai mai lăsat nimic, decît durerea părăsirii casei părintești în sufletul tatălui. Îndoiala se cuibărește în suflet și pasul întoarcerii șovăie pe cale. De aceea, pe drumul întoarcerii este nevoie de puterea *nădejdei*, de nădejdea în Dumnezeu, în bunătatea Lui, în îndurarea Lui nemărginită față de noi oamenii, fiii Săi. Căci dacă tatăl nu și-a oprit cu sila fiul mezin în casa părintească și i-a împlinit voia, a făcut-o ca să-i respecte maiestatea de făptură slobodă, creată după chipul lui Dumnezeu. Și dacă nu l-a căutat în vremea rătăcirii sale, a făcut-o ca procesul întoarcerii să aibă loc în chip liber și conștient, nu silit, nu constrîns, ca ajungînd pe pragul casei părintești să fie un rezultat al biruinței virtuții sufletului trezit la viață, eliberat de păcatul pierzării sale.

Dar călătoria întoarcerii mai trebuie sprijinită și de o altă virtute, care este *curajul* sau *bărbăția morală*, care să biruiască frica de ceea ce va urma după regăsire și întîlnire cu tatăl. Dacă e temeinicită credința în bunătatea părintelui, nu mai puțin prezentă e conștiința despre duhul său nepărtinitor de dreptate. Voi fi primit în căminul purcederii mele, își va spune fiul risipitor, iar ticăloșia faptelor sale poate rămîne nepedepsită? Ispășirea păcatului este legea care nu poate fi înfrîntă, oricît de puternică ar fi credința în bunătatea tatălui. Și legii dreptății va trebui să te supui, oricît de aspră ar fi, cu acea tărie care o dă numai vrerea dirză de a cîștiga prin suferința ceea ce ai pierdut prin păcat. Este curajul sfînt al răscumpărării propriei ființe, întărit de icoana curajului cu care Mîntuitorul s-a urcat nevinovat pe cruce pentru răscumpărarea omenirii întregi. Și astfel osteneala întoarcerii a mai cîștigat, iubite frate, un pas, dar nu-i încă totul cîștigat. Dacă simțămîntul fricii a fost biruit, își face loc în schimb acel simțămînt al rușinii de propriile fapte, de propria stare în care te afli, de chipul în care te întorci. Fiul risipitor a plecat bogat și se reîntoarce sărac; a plecat cu slavă și se reîntoarce în rușine; a plecat cu alai de slujitori și se întoarce singur; a plecat sănătos și chipeș și se întoarce beteag și firav; a plecat cu fruntea în sus și se reîntoarce încovoiat, desculț, zdrențuit; a plecat ca un stăpîn și se întoarce ca un fur, pe lîngă ulițe, hălduit de ciini și urmărit de propria sa umbră. Vai mie, ticălosul, cum mă voi întoarce, căci nu cutez a ridica nici ochii la tatăl meu! — și ispita rușinării de el însuși se



prelungeste în suflet și pare că s-ar cere nimicita de acel simțămînt pe care-l numim demnitate a păcatului înrudită cu mindria, care te face să stăruie și să mori în păcat.

Și poate am rămîne robul neslobozit al acestei ispite, dacă același Părinte de care ne este rușine în starea de păcat nu ne-ar fi sădit în suflet virtutea smereniei. În duhul smereniei, fiul risipitor mărturisește: «Tată, am greșit la cer și înaintea ta și nu mai sînt vrednic să mă chem fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi» (Luca 15, 18—19). Este adevărat, faptele săvîrșite de fiul risipitor nu-i mai dădeau dreptul la moștenirea părintească, dar tot mai de preț era să fie primit argat în curtea tatălui său, decît să rămînă pradă pieirii — «Căci mai bine este o zi în curțile Tale, decît mii aiurea», spune psalmistul.

În duhul smereniei, fiul risipitor a putut să-și vină în sine și să ajungă la casa părintească a obîrșiei sale, la capătul drumului reîntoarcerii, adică la mîntuirea sufletului său.

Cele ce au urmat după întoarcerea fiului risipitor, întîlnirea sa cu tatăl său, cunoaștem cu toții: tatăl i-a alergat în cale, i s-a făcut milă de el, i-a căzut pe grumaji și l-a sărutat. A poruncit să-i aducă haina cea dintii și să-l îmbrace «cu demnitatea care a avut-o», să înjunghie «vitelul cel îngrășat», a întins masa și a chemat pe toți la ospățul bucuriei, «că fiul meu acesta mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat».

La masa bucuriei numai fratele cel mare n-a voit să ia parte și să se veselească, cu toată rugămîntea părintelui său.

Mînia, invidia pentru reprimirea fratelui risipitor în casa părintească și înconjurarea lui cu dragostea tatălui l-a ținut afară, rozindu-i sufletul ca o molie a morții. În timp ce bunătatea și milostivirea tatălui îl îmbrățișează pe fiul risipitor reîntors smerit și-l așează din nou în demnitatea pierdută, fratele cel mare se mînie, își iese din sine, ca valurile turburi ale unei ape înfuriate, cîrțește și acuză pe tatăl său de nedreptate.

În timp ce smerenia a dus sufletul fiului risipitor în brațele dragostei părintești mîntuindu-l, mînia, invidia și ura fratelui celui mare, care se considera pe sine nedreptățit, l-a lipsit de bucuria milostivirii părintești și de cina mîntuirii sufletului său.

Drama fiului risipitor este și drama noastră, dar este în același timp și drumul parcurs al reîntoarcerii spre mîntuirea noastră. De lîngă Dumnezeu plecăm ușor cu darurile ce ni le-a dat la naștere, ca să le cheltuim, dar ne reîntoarcem greu după ce le pierdem fără noimă și le cheltuim fără folos moral.

Sălășluirea cu Dumnezeu în casa sa, care este Biserica, ce ne îndrumază de la Botez pînă la mormînt, este odihnitoare, dar ne cere să-i ascultăm povețele, să rămînem sub acoperămîntul ei care ne ferește de vînturi și de vremuri rele, să ne putem bucura în pace de dragostea părintească a Tatălui ceresc, cu toți semenii și frații noștri. Și dacă am pornit pe drumul fiului risipitor, ieșind din casa Părintelui și de sub povețele sale, este timpul, mai cu seamă acum, în preajma începutului marelui post, să ne venim în sinea noastră, să ne examinăm conștiința și să

ne reîntorcem la casa noastră părintească, unde ne așteaptă milostivirea și îndurarea bunătății Tatălui a toate iertător.

Cui trebuie să ne plecăm și cui trebuie să-i cerem iertare, mărturisindu-ne durerile și nevoile noastre sufletești în condițiunile noastre de toate zilele ?

În scaunul de duhovnicie sîntem așteptați fiecare din noi, ca duhovnicul să ne împărtășească harul iertării, al milostivirii, al îndurării și al iubirii fără margini al Tatălui ceresc, care ne așteaptă să ne îmbrace din nou «cu haina cea dintii» a curățeniei botezului și să ne așeze la masa cinei, ca să ne putem bucura de dobîndirea vieții veșnice prin împărtășirea cu scumpul trup și sînge al Domnului și să nu rămînem afară de harul lui Dumnezeu, ca fiul cel mare, roși în suflete de omida morții păcatului miniei, al invidiei și al urii împotriva fraților și a semenilor noștri.

Înarmați cu nădejdea în bunătatea și milostivirea lui Dumnezeu, cu curajul hotărîrii de a părăsi păcatul, cu smerenia propriei noastre ființe de a veni în casa Părintelui și a-i cere cu căință iertare în scaunul de duhovnicie, vom putea și noi primi îmbrățișarea Părintelui și sărutul bucuriei întoarcerii fiului pe calea cea dreaptă și ascultătoare și vom dobîndi bucuria mintuirii sufletelor noastre și pacea cerească a dragostei părintești odihnitoare, care să fie cu noi cu toți. Amin !

Pr. Prof. I. IONESCU

## MEDITAȚII TEOLOGICE

1. **A-fi-în-duh și a fi în literă. Un înțeles al spiritalității creștine.**
2. **Cunoștința ziditoare în Duh.**
3. **Pe marginea omlliei «Către tineri».**

### 1.

A-fi-în-duh înseamnă : «Că nu voi sinteți cei ce grăiți, ci, Duhul Tatălui este care grăiește în voi» (Matei 10, 20).

A-fi-în-duh mai înseamnă : a fi însuflețit, pătruns pînă în ultima fibră a ființei de «același duh al credinței» (II Cor. 4, 13).

Dar mai înseamnă și : a umbla «după duh» (Romani 8, 5) — respectiv după *îndemnurile* duhului, acolo unde îndemnurile se transformă în niște cruci pe care trebuie să le poarte credinciosul creștin. Sau : — unde este vorba despre o anume conformitate la îndemnuri. Care, — paradoxal, — nu are însă nimic dintr-o conformitate propriu-zisă, și cu atît mai puțin nu are nimic de a face cu un conformism sau altul al credinței.

A-fi-în-duh înseamnă a fi în «Duhul Adevărului» (Ioan 14, 17) care «de la Tatăl purcede» (Ioan 15, 26), în această situație fiind într-o neputință de a nu îmbrăca ipostaza de mărturisitor al Duhului Adevărului, indiferent de condiții.

În timp ce, așa cum se știe, — «litera ucide» (II Cor. 3, 6), duhul este plin de viață (Matei 26, 41) și însuflețește (Luca 9, 55).

A face din ființa duhovnicească a credinciosului creștin locaș de sălășluire întru duh se leagă de *roadele* duhului (Rom. 8, 23) — ale căror majore expresii întru această rodire sînt: viața și pacea (Rom. 8, 6), duhul blîndeței (Gal. 6, 1) — și, configurarea unei întregi spiritualități creștine drept o încoronare, sau ca o expresie de desăvîrșire a rodirii întru a-fi-in-duh; — spiritualitate, — unde a-fi-in-duh nu se hipostaziază, constituindu-se drept o lume deschisă, suficientă sieși în tăria și autonomia ei nehipostaziată. Deschisă mereu, prin iubirea de aproapele; — deschisă — prin aceea că iubirea *oricîi, oricînd, oricum* își revarsă roadele.

Prin această mare deschidere, spiritualitatea creștină se instituie drept un orizont de *re-găsire* de sine a credinciosului creștin. În funcție de această *re-găsire*, se marchează însăși identitatea ființială a sinei. Fără marcarea acestei identități a ființei sinei, ontologic nu are cum să se constituie o adevărată lepădare de sine. Cîte *re-găsiri* de sine, tot atîtea temeuri pentru noi posibile lepădări de sine, pentru noi orizonturi de dez-văluire a metanoiei lui ca expresie a ființei duhovnicești a credinciosului.

Fără a-fi-in-duh, — ci, — numai în literă, nici nu are vreo semnificație însăși existența unei iconomii a mîntuirii la urma urmei.

A-fi-in-literă poate să dobîndească valoare ziditoare în Duh numai atunci cînd ființa credinciosului ar fi asemenea lui Dumnezeu în sensul că prin a da un nume, — el prin aceasta i-ar conferi existență: «Și a zis Dumnezeu: să fie lumină! Și a fost lumină» (Facere 1, 3).

Spiritualitatea creștină respiră în inima Tradiției, și ambele acestea ca un tot formează un protreptic în vederea unei depline valorificări sau rodirii a Sfintei Scripturi. Aici, în lumina învierii lui Hristos, elementul scriptic ca atare, reprezintă deja o expresie a unei anumite edificări totale, ultime, — fiind vorba despre o edificare retroactivă, ulterioară, venită adică la urmă prin înviere, edificare cu privire la semnificația întregii existențe a lui Iisus Hristos. Edificare, — care, — în acest context al scripticului reprezintă elementul de cunoaștere întru a-fi-in-duh. Fără de care cunoaștere, Sfinții Evangheliști nu și-ar afirma identitatea (ca evangheliști), fără de care identitate, aceștia ar putea fi puși, nu o dată, în rîndul unor cronografi sau croniciari, putîndu-se confunda Sfînta Scriptură cu o istorie propriu-zisă.

Notez în treacăt, în legătură cu aceasta, că *măsură*, adevărata pondere a ceea ce se cheamă *valoare istorică* a Sfintei Scripturi nu o putem avea în sine, ci, dect doar pe baza acestei perspective, în sensul și în contextul arătat.

Comunitatea credincioșilor, — aceia cărora «li s-au arătat limbi împărțite ca de foc și au șezut pe fiecare din ei și s-au umplut de Duhul Sfînt și au început a grăi în alte limbi precum le da lor Duhul a grăi» (Fapte 2, 3—4), — așadar comunitatea Cincizecimii era întru Duh și Duhul era întru ei. Și fiind ei așa, fiind vorba despre o asemenea desăvîrșită comuniune în Duh, este semnificativ că din punctul de vedere al eului lor personal, oamenii acestei comuniuni nu au putut să ne mărturisască nimic explicit despre ce s-a petrecut cu ei în sinea lor, ca oameni.

Această *neputință*, — al cărei imponderabil de puțință pe care ontologic îl implică oricare neputință, fără de care ea nu ar avea nici o perspectivă ziditoare în Duh («Cînd sînt slab, atunci sînt tare», — II Cor. 12, 10) — are drept expresie implicată glosolalia tocmai în funcție de acel imponderabil de puțință din respectiva neputință; marcînd în felul acesta nu doar o simplă deosebire de ordin entic, o simplă despărțire duală dintre a-fi-in-literă și a-fi-in-duh; despărțire care ca orice despărțire nu are nimic ziditor în duh. Aici fiind vorba despre o anume diferență calitativă a

unei deosebiri entice care în funcție de respectivul orizont al diferenței calitative, are darul ca într-un mod indirect să deschidă o perspectivă în calea dez-văluirii a ceva legat de orizontul lui a-fi-în-duh.

Se pune întrebarea acum : — oare de ce acei ce compuneau comunitatea originară institutivă a Cincizecimii nu se aflau în stare din punctul de vedere al unui eu personal să ne mărturisească ceva într-un chip explicit cu privire la ceea ce s-a petrecut cu ei în sinea lor când a fost vorba despre momentul efectiv al Pogorîrii Sfintului Duh ?

Fiindcă în ei se petrecuse un anume salt de ordin calitativ într-o ordine duhovnicească nouă. De altminteri, trebuie spus, că pentru credinciosul creștin, prezența Duhului Sfânt, înseamnă, în general vorbind un *altceva* drept expresie a acestui salt calitativ, salt care, la rigoare rimează și cu o autodepășire de sine. Autodepășire în funcție de ceva care este *în sine* într-un chip absolut, însă care lucrează întocmai ca atare în tine drept un soi de necunoscută energie. Neavînd nici cum să ți-o imaginezi dinainte, nefiind în vreun fel față în față drept un soi sau altul de obiect. Fără a prinde de veste, — necunoscînd nici *cînd* este, nici *cum* este, nici *de* ce este, nici pentru *ce* este, dacă ne referim la a fi prins și transformat fără a fi prins de veste. Care, — pe dată — ori este, sau, — nimic nu o poate determina să fie dacă nu este.

Din cele ce le-am spus ceva mai înainte, sper, veți intelege noima lucrului cînd voi spune că, spre exemplu, așa-numiții harismatici, care chipurile pretind că cunosc și știu despre *ce*, *cum*, *cînd*, *pentru* ce în privința Duhului Sfânt, confundă în locvacitatea lor, adesea remarcabilă, momentul unic, întemeietor, al Pogorîrii Duhului Sfânt cu proiecțiile lor psihologice, dînd dovadă, pe deasupra, și că se erijează într-un soi sau altul de simpli «manipulanți» ai duhului. Pe deasupra : confundînd locvacitatea lor de pregnanță intimistă cu glosolalia, completează, tabloul păcatului lor.

Dar, ceea ce interesează însă mai ales în ordinea noastră de idei, este faptul, că, în clipa în care se alunecă pe o asemenea pantă drept nemărturisită încercare de a da o fundamentare a ceea ce nu are cum să fie fundamentat, ci — ori este (pe dată) — sau (cum am văzut) nimic nu-l poate fundamenta afară de el însuși prin sine ca atare, ca prezență, — în clipa aceea, nu o dată, în acest caz, ea, litera în absolutizarea ei, în hipostazierea ei, reprezintă în ultimă instanță un fel de succedaneu pentru a fundamenta ceea ce, în fond, cum am văzut, nici nu are cum să fie fundamentat omenește vorbind. Dacă a-fi-în-duh rimează cu realitatea credinței, în schimb a-fi-în-literă rimează de regulă cu o anumită habotnicie ca aceea a fatiseilor, habotnicie care întuneacă făptura duhovnicească a credinciosului creștin și vine să zăvorască inima credinciosului creștin.

Mai este de făcut observația, pe linia noastră de idei, că, spre pildă, o anume polisemie, sau, un anume polisemitism privind unele cuvinte ale Mintuitorului, sau unele parabole legate de persoana Sa, după literă, pe planul literei, sînt aparent contradictorii nu o dată, sau oricum descumpănitoare. Dar, — în realitate ele tind mereu să fie depășită aparența, respectiv adică nivelul literei, pentru a prefigura și deschide o seamă de căi care duc spre a-fi-în-duh. Adică : în duhul Evangheliei, și nu în litera sa. Spiritualitatea care transfigurează litera își poate permite de a umbla cu ea, cu litera, dar fără însă a decade în stadiul de sclav al literei. Astfel, spiritualitatea se *pricepe* la literă în ansamblu.

Dar ce înseamnă această transfigurare în sens creștin ? În funcție de ea trans-para sinea ființei în sinea sa, nedezgolită și neascunsă, drept pentru care se deschide perspectiva pentru a da slavă lui Dumnezeu.

Prin a-fi-in-literă, și apoi a nu mai fi în literă, aceasta însă nu prin separare ponderabilă și ruptură de literă, ci a nu mai fi în literă, paradoxal prin a fi aici drept transfigurare și depășire a literei, depășire care menține o legătură cât de cât cu litera, putem prețui așa cum se cuvine, putem avea *măsura* a ceea ce înseamnă *a-li-in-duh*. Respectiv : putem *cunoaște* ce înseamnă *a-fi-in-duh*.

În acest sens, acolo unde în literă ni se vorbește despre a «birui» (Ioan 16, 33), în realitate este vorba despre o transfigurare, respectiv despre o expresie a unui mod de *a-li-in-duh*.

## 2.

«Toate îmi sint îngăduite, dar nu toate îmi folosesc» (I Cor. 10, 23).

Ce înseamnă aceasta ? Ce vrea să spună aici folosul ? Este vorba despre căutarea unei utilități pragmatice ? Sau, — despre opusul unei asemenea utilități ?

Ceea ce aici după literă este numit folos, după *duh* se referă la cunoștința ziditoare în *duh*. Se poate spune că textul de început se referă în mod indirect, așadar, la căutarea, la promovarea cunoștinței ziditoare în *duh*. Dar cum să înțelegem o asemenea cunoștință ?

Ce înseamnă cunoștința ziditoare în *duh* ?

În clipa în care Adam și Eva au gustat din pomul cel oprit de Dumnezeu «atunci li s-au deschis ochii la amândoi și au cunoscut că erau goi» (Facere 3, 7). Dez-golirea ființei, — unde adică nu mai este vorba despre o dez-văluire a sinei în sinea sa neacoperită și neascunsă, dar tocmai de aceea mai profundă, rimează cu a avea la un nivel pur informațional doar simpla deosebire globală dintre *bine* și *rău* privind pe creștin ; — respectiv — a avea doar simpla cunoștință ca atare a binelui și răului. (Facerea 3, 22), — și încă nu *a-li-pătruns*, a fi înduhovnicit în funcție de așa ceva plină în ultima fibră a credinciosului creștin.

La o asemenea cunoștință a binelui și a răului nu s-a ajuns fără o anume originară, prealabilă *ispitire*. Care, — a lăsat urme marcante în ființa duhovnicească a credinciosului creștin. Semnul acestei ispitiri originare a rămas ca un fel de *rană* tainică, nevăzută, peste ființa duhovnicească a credinciosului creștin. *Rană* — în stare mai mică sau mai mare de efervescentă ; — oricum însă, întreținută de mereu feliurite noi ispitiri, respectiv pe tot atâtea ațfări, pe o linie analoagă aceleia a șarpeului ; — *rană* — pe de altă parte întreținută ba chiar și sporită prin însăși chiar satisfacerea unor asemenea ațfări. Sporire, — care rimează cu satisfacerea unor curiozități pure, în sine, rupte de un context organic, unde își fac loc nu o dată o seamă de picanterii sau chiar extravaganțe, care, firește, că nu au nimic de a face cu o cunoștință ziditoare în *duh* creștin.

Vine acum întrebarea firească : care este calea care poate duce la o cunoștință ziditoare în *duh* ? Dar, oare, se poate vorbi despre așa ceva, adică despre o cale propriu zisă, despre un drum aici dinainte bătătorit ?

Nu este vorba despre o cale dinainte dată în întregime. Pot să vorbesc aici cu siguranță numai privind *începutul*. Restul, este opera duhovnicească a credinciosului creștin, a fiecăruia în parte.

*Începutul* îl constituie gestul de a pune *untdelemn* peste *rană*. Cu ce rimează un asemenea gest ?

Ce semnificație are *untdelemnul* ? Ce înseamnă a pune *untdelemn* peste o *rană* ? *Untdelemnul* reprezintă un simbol al vindecării (Marcu 6, 13 și Luca 10, 34). El este o alternativă la plins : «Untdelemnul bucuriei în locul plinsului» (Isaia 61, 3). El este pus în rind cu comorile de preț (Proverbe 21, 20). Lipsa de chibzuință poate

rîma cu a nu avea untdelemn (Matei 25, 3). Dar untdelemnul mai este și principiul material de hrănire a luminii, de întreținere al flăcării.

Dar, ceea ce este mai cu deosebire de revelat pentru ordinea noastră de idei este faptul, că, untdelemnul rimează perfect cu principiul poros — pnevmatic al în-tregii ființe duhovnicești a credinciosului în sensul că între a-fi-pătruns (respectiv adică a-fi-Induhovnicit) și acest principiu poros — pnevmatic există o foarte strînsă și semnificativă corelație pentru ordinea noastră de idei.

A sosit momentul să reiau întrebarea: ce înseamnă a pune untdelemn peste rană ?

Înseamnă: a avea parte, sau, a avea puțința de a te împărtăși dintr-o *dulceață* de ordin pur duhovnicesc drept expresie ființială deplină a aceluia care este pătruns de iubirea de Dumnezeu și de iubirea pentru Aproapele, pătruns pînă în ultima fibră ființială, încît, la urma urmei, o asemenea iubire este indicibilă. Ea doar *respiră* prin toată ființa pnevmatică a credinciosului.

Este vorba, mă grăbesc să precizez, despre acea *dulceață* care nu are nimic de a face cu *dulcele ca atare* al zahărului, — care, — în loc să ungă spre lecuire rana, încă mai tare o stîrnește «prin vorbiri dulci și amăgitoare» (Romani 16, 18), fără de a se putea de acum constitui astfel o *începătură* întru cunoștința ziditoare în duh.

Dulceața duhovnicească la care ne referim, nu are ca opus al ei amărăciunea, care, la un moment dat, să înlocuiască acea *dulceață* că se poate ajunge, în mod deopotrivă, la amărăciune în loc de *dulceață* și *dulceață* în loc de amărăciune» (Isaia 5, 20). Această *dulceață* duhovnicească transcende, este dincolo de alternativa dulce-amar.

Dulceața duhovnicească este expresia nu a unei moliciuni, ci, a unei țării în duh (Jud. 14, 14). Blîndețea, smerenia, darul lacrimilor, mila, bunătatea pot ajunge să fie o expresie de *dulceață* duhovnicească; — *dulceață*, — care mîngie fără a înșela interpunînd un strat de apărare între rană și diferitele puțințe de ațîțare, de stîrnire a ranei întru ispitirea credinciosului. Strat, — care nu are nimic opac, care adică nu *sulocă* puțința de *respirație pnevmatică* a ființei duhovnicești; sufocare, prin care se compromite însăși puțința de înnoire a ființei duhovnicești a credinciosului, înnoire întru marcarea unei aceleiași ca aceeași identitate ființială a credinciosului creștin, încît, la urma urmei, pe această linie, nici nu mai viază ființa duhovnicească.

Credinciosul hrănit numai cu dulcele zahărului, fără să aibă de loc parte de *dulceața duhovnicească*, acela va fi pînă la urmă un veșnic *flămînd* de dulcele zahărului și de tot ceea ce este analog acestui dulce, paradoxal, tocmai cu cît va avea mai mare parte de un asemenea dulce. *Foame*, — care întreține însă rana în toată goliciunea ei expusă în mod direct unei continue ațîțări, excitări, care nu face decît să mențină și chiar să sporească ponderea ranei însăși, așa încît de aici se ajunge lesne chiar și la aceea că, la urma urmelor «pentru cel flămînd toate amărăciunile sînt dulci» (Proverbe 27, 7).

*Dulceața duhovnicească* are darul de a neutraliza feluritele otrăvuri acumulate mai întîi întru zămislirea rănii însăși, — și apoi, — acumulate prin însăși efervescența continuă a ranei, punînd în felul acesta, în funcție de respectiva neutralizare, o *începătură* cunoștinței ziditoare în duh.

În funcție de această *începătură*, se creează mai întîi premisele ontologice elementare ale unei puțințe de suflu pnevmatic propriu, dîndu-se un răgaz unei rodiri duhovnicești din sine, adică fără un excitant pentru întreținerea rănii — răgaz care stă la temelie începăturii întru o cunoștință ziditoare în duh. Răgaz — pe care îl

fură, îl desființează nu odată sau dulcele care potențează foamea de dulce, sau felurite alte stîrniri de curiozitate, din afară, lipsite de orice putință de angajament moral personal.

Cunoștința ziditoare în duh reprezintă o creștere *din sine*, respectiv din sinele ființial drept un tot responsabil, creștere tocmai pe baza aceluia răgaz obținut din neutralizarea *rânii* prin punerea de *untdelemn* — respectiv — prin a avea parte, într-o formă sau alta, de acea dulceață duhovnicească în sensul și în contextul arătat la vreme. Deci, așadar, este vorba despre un soi de creștere *din sine*, dar care fiind pe un temel ontologic al unei deschideri poroase — pnevmatice, nu reprezintă, drept creștere, un dat imanent, un dat firesc, — imanentizare care anulează relevanța axiologică a elementului ziditor în duh, și înseamnă alunecare în psihologism.

Odată înlăturată, sau evitată perspectiva imanentistă de mai înainte, acea creștere duhovnicească *din sine* — *din sine* fiindcă fără boldul aștării și al ispitirilor de tot felul, — nu rimează de fel cu perspectiva unei anumite ambalări de sine, sau a unei îngimfări că nu își mai încapă în pielea ființa credinciosului. Cunoștința ziditoare în duh se însoțește de o anume neputință de autoîndreptățire, sau justificare de sine în sine, ceea ce, pe de altă parte, dez-văluie perspectivele către o posibilă metanoie a credinciosului creștin.

Ca să înțelegem, poate, mai bine întreg orizontul cunoștinței ziditoare în duh, să vedem, pe scurt, cum arată și ce implică opusul acestei cunoștințe.

Opusul cunoștinței ziditoare în duh nu mai este o parte dintr-o categorie de non-cunoștință în genere, fie ea ignoranță, sau altceva, — ci, aici opusul este nu ignoranța ci *nevinovăția*. Nevinovăția mielului «pe care-l duci la măcelărie» (Isaia 40, 11).

Trebuie să spun foarte răspicat, și nu pot îndeajuns sublinia faptul spre cea mai mare luare aminte anume că: *în sine*, absolut drept *cunoștință în sine*, aceasta nu reprezintă un rău, un fapt negativ pentru orizontul ființei duhovnicești a credinciosului creștin atîta vreme cît a avut loc în prealabil pentru acest credincios tocmai acea *incepătură* întru cunoștința ziditoare în duh despre care am vorbit. Este locul să spun: cu cît este mai mare o anume *rodire duhovnicească din sine* în sensul arătat ca expresie implicită a unei cunoștințe ziditoare în duh, — cu atît un mai mare număr de pure cunoștințe, conțin drept cunoștințe *în sine*, pot să devină mai fără stricăciune pentru ființa duhovnicească a credinciosului creștin.

Adevărata vătămare, adevărata perspectivă ruinătoare sub raport duhovnicesc privind planul și orizontul elementului cunoașterii în general, ține, rimează și se aseamănă cu gestul unui fur, care pe ascuns, cînd nu te aștepti vine să răpească credinciosului creștin *darurile*, sau, — ceea ce a avut el înainte de *rana* despre care vorbim, care nu a des-ființat cu totul aceste daruri în întregimea lor.

Din acest punct de vedere, sper, veți înțelege noima lucrului cînd voi spune că, realitatea cunoștinței ziditoare în duh îl îmbracă pe om, îl re-îmbracă măcar și cu o parte din darurile sale avute înainte de instituirea «*ranei*» în sensul și în contextul arătat, compensînd în parte o seamă de pierderi de pe urma *ranei*. Compensare, care pune problema unei iconomii a însuși elementului cognitiv privind ființa duhovnicească a credinciosului creștin. Mitul antic al lui Sisif reprezintă o expresie tipică a unei perspective de cunoștință ne-ziditoare în duh.

Cel «sărac cu Duhul» este dincoace de *rană*, cu foarte puțin înainte de instituirea nevinovăției mielului.

Fără cunoștința globală, elementară, a binelui și a răului, așa cum au experiat-o Adam și Eva, credinciosul creștin nu poate să aibe un acces la însăși zona cunoștinței în genere. Însă, pe de altă parte, numai cu simpla cunoștință a binelui și a răului, adică fără o cunoștință ziditoare în duh, ființa duhovnicească a credinciosului creștin nu capătă un conținut. Și, rămîne într-o uriciune a goliciunii duhovnicești indiferent cu oricîte cunoștințe s-ar acoperi. De fapt, o asemenea acoperire rimează cu a te îmbrăca spre slava deșartă a propriei proslăviri. Confînșind astfel, indirect, inexistența unui miez de cunoștință ziditoare în duh.

Cu cât dăruiești mai mult din cunoștința ziditoare în duh Aproapelui, cu atît în loc să scazi duhovnicește, devii mai bogat din punct de vedere duhovnicesc. Și tot ceea ce nu este o asemenea cunoștință ziditoare, nici nu are o așezare într-un ogor duhovnicesc de unde să poată să răsără un rod. Ci, — este asemenea unei sîite prin care cad la fund semințele și totul se vîntură doar, fără așezare, adică fără să poată muri spre a da prin moarte un rod duhovnicesc bogat.

### 3.

Care este miezul, care este esența, — semnificația ultimă, de ordin mai profund a cunoscutei omilii «Cuvînt către tineri», a Sfîntului Vasile cel Mare?

Oare, avem de a face aici, în esență, cu o confruntare propriu-zisă dintre cultura elenistă a lumii antice, — și — spiritualitatea creștină?

Sau, — este vorba mai degrabă despre o anumită încercare de delimitare a celor doi termeni ai relației în cauză, mai sus amintiți, demers, care, în multe privințe, se aseamănă cu un cert criticism, cu scopul de a se da ceea ce se cuvine fiecăruia ce-i al său, într-un fel de neutralism incolor, inodor, care însă vizează, într-o bătaie mai lungă, un anumit relativism?

Sau: nici una și nici alta, — la mijloc — fiind vorba doar despre intenția unei «îmbinări» «armonioase» dintre cei doi termeni, cu «sintezele» de rigoare?

Răspunsul la toate aceste întrebări, — în fond tot alîtea expresii ale unei probleme — trebuie să spun că este categoric de ordin negativ.

Nu putea să fie vorba despre o înfruntare cu o realitate precum cea a culturii eleniste a lumii antice, — realitate, care, în nici un caz, nu putea nici măcar să fie pur și simplu trecută cu vederea de către spiritualitatea creștină fără a nu-i dăuna acestei spiritualități într-un mod imprevizibil.

De asemenea: nu putea să fie vorba despre o simplă delimitare, care în sens practic era imposibilă, fiindcă omul creștin nu putea să fie ontologic împărțit în două sfere absolut deosebite spre a se delimita existențial, cu adevărat, termenii relației care ne interesează.

De asemenea: nu putea să fie vorba despre «îmbinare», ceea ce ar fi însemnat că nici unul din termenii relației în cauză nu contează absolut ca atare într-o deplină neștirbire, nefiindu-și suficient sieși.

Fără să mai spun că perspectiva *delimitării* numai prin însăși natura ei, deci nu neapărat întotdeauna cu o intenție specială, stă sub semnul unei mari ispite. În sensul că delimitînd să nu se delimiteze tocmai de aspectele și părțile viabile din punctul de vedere al spiritualității creștine, care astfel să rămînă în afară, tăiate ca un lăstăriș veșted. Fiindcă, nu trebuie să uităm că unei Revelații supranaturale îi precede una naturală, ale cărei expresii *diluze* erau deja prezente și în cultura antică



dintru începuturile ei. Pradă acestei ispite, cu urmări negative pentru spiritualitatea creștină a căzut Rudolf Bultmann și școala sa în încercarea unei așa-zise «demitizări». «Nu cumva plivind neghina să smulgeți și grâul împreună cu ea» (Matei 13, 28). Iar în ceea ce privește valoarea și rostul unei perspective de «îmbinare» dintre termenii în cauză, cred că pentru ordinea noastră de idei, este actualmente pe deplin edificator rostul și soarta gnosticismului.

În fața unei perspective de perpetuare dualistă, dar mai grav în ordinea duhului, de sfîșiere și scindare lăuntrică a credinciosului creștin ca și, — deopotrivă, — în fața unei perspective *moniste* care, în fond, înseamnă suprimarea unui termen al relației și înghițirea lui în celălalt termen, — ceea ce Sfîntul Vasile cel Mare ca creștin adevărat nu putea admite, ce va încerca să facă marele capadocian, care va fi ieșirea?

În «Cuvînt către tineri» marele Părinte capadocian, așează aici, parcă pe ne-simțite, fundamentele unei iconomii generale privind înseși diferitele elemente care, în general, țin de un orizont al cunoașterii ca atare, și care este menită a ajuta zidirii duhovnicești a credinciosului.

Iconomie, — trebuie să o spun din capul locului, — care își are fundamentul ei, punctul ei ontologic prim și ultim de reacție precum și unele similitudini, omologii, în iconomia mîntuirii în și prin Iisus Hristos cel înviaț a treia zi din morți. Această iconomie a cunoașterii în general, este o parte nemijlocită a iconomiei mîntuirii în măsura în care avem în vedere o cunoștință ziditoare în duh în ultimă instanță.

În această iconomie, interesează cunoștința în măsura în care nu generează ignoranță «prin insuficiență sau neadecvată cunoștință» și nici ca surplus neziditor în duh, care generează îngîmfarea. Ci, cunoștința care pentru credinciosul creștin să ceară o altă cunoștință de așa fel încît acel creștin să aibă o *măsură* a ignoranței, respectiv a ceea ce este încă de cunoscut, *măsură* capabilă de a rima cu o smerenie. Altminteri, o asemenea *măsură* nu are nimic ziditor în duh. Putînd astfel rima cu acel *faimos* «știu că nu știu nimic» socratic drept antipod al unei adevărate cunoștințe ziditoare în duh.

Iconomia prefigurată de marele capadocian are ca liant dintre diferitele nivele ontologice ale cunoștinței virtutea, iar ca principiu de mișcare, diriguitor, modelul organic al albinelor. «Căci și acelea nici nu se apropie deopotrivă de toate florile, nici într-adevăr din acelea către care zbor nu se încearcă a lua totul, dar cît le este de trebuință luînd pentru lucrul lor, restul îl lasă acolo; tot așa și noi, dacă vom judeca drept, luînd cît ne este propriu și în legătură cu adevărul din acelea» (Traducerea C. D. Vasilescu, Ploiești, 1907, cap. 4, p. 36).

Aici trebuie făcută de îndată precizarea: deși modelul albinelor constituie un principiu diriguitor pe un plan ultim, aplicativ, temeiul diriguitor al acestui model își are întru chiparea prototipică pe planul logosului în modelul calcedonian de mai tîrziu cu privire la raportul celor două naturi în Hristos, — model pe care într-un fel, fie și difuz, parțial, îl prefigurează Sfîntul Vasile cel Mare, din moment ce într-un chip implicit, dar privind întreaga linie de orientare și de semnificații în textul care ne interesează, este vorba despre o seamă de categorii care nu sînt rostite dar care viază difuz ca: *neamestecare* și în același timp *neîmpărțire*, dar fără a fi la mijloc nici consfințirea unui dualism, și deopotrivă — nici a unui monism.

Reiau și subliniez: iconomia cunoașterii așa cum apare ea prefigurată în «Cuvînt către tineri», evită așadar perspectiva dualistă cît și perspectiva monistă, — evitarea nu în sens propriu, ci în sensul unei *depășiri* a ambelor perspective, — depășire

În care iconomia cunoașterii constituie înglobantul lor, fără a anula însă respectivele diferențe de ordin entic sau altul.

Iconomia prefigurată de Sfântul Vasile cel Mare constituie un *inter-mediu*. Care are rolul unui soi de catalizator. Adică : nu determină în mod direct această *depășire*, ci numai o înlesnește, în mod indirect adică avînd astfel un rol modelator pe plan duhovnicesc. Și cu cît este mai mare ponderea catalitică, — cu atît, — poate fi mai mare *depășirea* însăși, *depășire* unde transpare rodirea duhovnicească a credinciosului creștin în toată plenitudinea sa.

În acest sens, iconomia prefigurată, reprezentă, în esență, o anume rostuire a înseși rosturilor proprii ale fiecărui nivel cognitiv pentru sine, — rostuire care are la bază acea *depășire* despre care am vorbit mai înainte ; *depășire* care are la bază lepădarea de sine creștină, metanoia.

Rostuirea întru acea iconomie nu are nimic de a face cu un principiu de creștere piramidală, asemănătoare în unele privințe cu o construcție medievală occidentală, axată pe dimensiunea verticalității. Cu o întreagă arborescență a cunoștințelor, de la concret mai spre general, pînă la generalul — suprem — înglobant. Ci, — o asemenea rostuire are ca simbol și esență structurală Crucea Mintuitorului, Hristos formînd locul unde se întîlnește dimensiunea verticalității cu dimensiunea orizontalității conferind unitate acestor două dimensiuni, ca temelii și garant al unei unități duhovnicești privind ființa lăuntrică a credinciosului creștin.

Dar mai este ceva de spus, nu lipsit de importanță în legătură cu omilia la care m-am referit pînă acum.

Față de cultura elenistică a lumii antice din punct de vedere psihologic funcționau două resorturi subiective ale credincioșilor creștini, pentru unii concretizate pe de o parte într-un rol al *depărtării* (drept expresie a unei anumite frici și neîncredere față de acea cultură), și pentru alții concretizate, pe de altă parte, într-un pol al *apropierii* (ca expresie a unei nemijlocite atracții față de cultura respectivă).

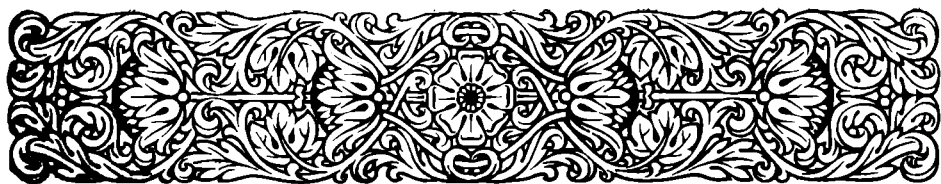
Ținînd seama de nevoia de unitate lăuntrică a ființei duhovnicești a credinciosului creștin, ca și în vederea păstrării unei unități comunitare în duh a credincioșilor creștini, Sfântul Vasile cel Mare nu putea să aibă în vedere mai cu deosebire nici polul *depărtării* nici polul *apropierii*. Neinteresîndu-l mai cu deosebire, în sine, un *pol* sau altul, și nici fuziunea lor. Ci, — doar acea tainică, neștiută legătură dintre acești poli, — legătură care nu contopește și nici nu consfințește vreo dualitate ajunsă hipostatică a celor doi poli înșiși.

În acest sens, o certă atenție acordată culturii antice de Sfântul Vasile cel Mare nu reprezintă în esență altceva decît tocmai expresia implicită a acestei situații mai sus schițate.

Din tot ce am spus pînă aici, sper, va fi înțeleasă acum noima lucrului atunci cînd Sfântul Vasile scrie : «Nu trebuie să ne lipsim nici de folosul ce îl avem din faptele importante ale bărbatului din vechime» (*Cuvînt către tineri*, în traducerea lui D. Fe-cioru, ms. 1950, p. 190).

Dacă în Biserica Ortodoxă Română, respectiv în iconografia acestei biserici își găsește nu odată un loc persoana lui Aristotel, sau cea a altor personalități și reprezentanți ai culturii antice eline lucrul dobîndește o noimă ziditoare în duh prin prizma orizontului iconomiei cunoașterii în genere în sensul și în contextul arătat.

Lector VICTOR ILIESCU



# PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

---

## ACȚIUNI ȘI FAPTE ÎN SLUJBA PATRIEI ȘI A PĂCII

O nouă mărturie în dezvoltarea relațiilor de colaborare dintre România și Austria.

Cronica relațiilor de prietenie și colaborare româno-austriacă a înregistrat în prima jumătate a lunii noiembrie un moment de mare însemnătate prin vizita de stat pe care, la invitația Președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, și a doamnei Elena Ceaușescu, Președintele federal al Republicii Austria, dr. Rudolf Kirchschräger și doamna Herma Kirchschräger au întreprins-o în țara noastră.

Vizita înalților soli ai poporului austriac, convorbirile dintre cei doi conducători de stat, se înscriu în coordonatele esențiale ale politicii externe promovate de România, care colaborează cu toate statele, fără deosebire de orinduire socială, în spiritul coexistenței pașnice, al cauzei progresului general, al umanității și al păcii.

Convorbirile dintre Președinții Nicolae Ceaușescu și Rudolf Kirchschräger au subliniat dorința reciprocă de a se acționa în vederea amplificării raporturilor dintre cele două țări, necesitatea întreprinderii unor noi acțiuni care să contribuie la intensificarea și diversificarea relațiilor economice, dublarea volumului schimburilor comerciale în 1980 față de nivelul atins în 1975, extinderea cooperării între guvernele și organizațiile dintre cele două țări pe terțe piețe etc. Cei doi șefi de stat au trasat sarcina ca viitoarea sesiune a Comisiei mixte guvernamentale româno-austriece să examineze noi posibilități de extindere și adincire a raporturilor comerciale și de intensificare a cooperării economice și tehnice.

Un curs ascendent urmează să înregistreze și relațiile din domeniul culturii, artei, științei și învățămîntului.

Noul dialog la nivel înalt româno-austriac a abordat, într-un spirit constructiv, cele mai de seamă probleme ale vieții internaționale, inclusiv căile de soluționare a acestora. Abordînd problema situației politice în Europa, cei doi Președinți au reliefat necesitatea impulsionalii realizării integrale a prevederilor Actului final de la Helsinki. S-a evidențiat, de asemenea, legătura strînsă dintre securitatea europeană, dezarmare și dezangajarea militară pe continent, ținînd seama de faptul că în Europa

sînt concentrate, în prezent, cele mai puternice forțe militare de pe tot cuprinsul Terrei și cel mai mare arsenal de arme, inclusiv armament nuclear.

Exprimîndu-și îngrijorarea față de evoluția stărilor conflictuale în diferite zone ale lumii, cei doi Președinți s-au pronunțat în favoarea reglementării tuturor stărilor de încordare și confruntare pe cale politică, tratativele între părțile aflate în dispută fiind singura cale rațională și viabilă pentru înțelegeri durabile.

O altă problemă de mare acuitate de care depinde consolidarea păcii și securității pe planeta noastră, abordată de cei doi Președinți a fost edificarea unei noi ordini economice mondiale, care este în măsură să creeze condițiile pentru o colaborare pe baze egale a tuturor statelor și să asigure un progres mai rapid țărilor mai puțin dezvoltate economic.

Vizita în țara noastră a Președintelui federal al Republicii Austria, dr. Rudolf Kirchschläger, s-a încheiat cu rezultate fructuoase pentru dezvoltarea raporturilor bilaterale, convorbirile la nivel înalt de la București au ridicat pe o treaptă superioară relațiile de prietenie și colaborare dintre România și Austria.

O contribuție remarcabilă la amplificarea relațiilor de colaborare româno—turcă.

Tot în prima jumătate a lunii noiembrie a avut loc vizita în țara noastră — la invitația Președintelui Nicolae Ceaușescu și a primului ministru al guvernului, Manea Mănescu — a primului ministru al Republicii Turcia, Bülent Ecevit.

Vizita premierului turc, convorbirile purtate cu Președintele Nicolae Ceaușescu, constituie o nouă etapă în dezvoltarea raporturilor de colaborare pe multiple planuri dintre cele două țări, precum și examinarea de noi căi și mijloace de conlucrare reciproc avantajoase în diferite domenii: construcțiile de mașini, transporturile, economia forestieră, agricultura, turismul, cooperarea pe terțe piețe, creșterea și diversificarea schimburilor comerciale, etc. Un curs ascendent urmează să înregistreze și relațiile din domeniile culturii, științei, tehnologiei și cercetării științifice.

Un spațiu larg a fost acordat trecerii în revistă a problemelor privind necesitatea consolidării destinderii, încetării cursei înarmărilor, democratizării relațiilor internaționale, realizării unei noi orinduirii economice internaționale, continuării procesului inițiat la Helsinki, subliniindu-se, în acest context, necesitatea pregătirii temeinice a viitoareii reuniuni de la Madrid, din 1980.

În cadrul convorbirilor s-a subliniat că atât România, cît și Turcia, ca țări balcanice, se pronunță pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și cooperării, pentru dezvoltarea, în continuare, a relațiilor și contactelor bilaterale și multilaterale între țărilor acestei zone. Pentru aceasta, se arată în Comunicatul comun, este necesar realizarea de proiecte de interes comun pentru statele balcanice pe plan economic, tehnic, științific, și cultural, precum și organizarea de conferințe balcanice în diferite domenii de activitate.

Convorbirile de la București au prilejuit și un schimb de vederi în problema Ciprului, menținîndu-se imperativul reluării negocierilor între reprezentanții comunităților turco-cipriote și greco-cipriote, în scopul de a se ajunge la o reglementare reciproc acceptabilă, pașnică și durabilă, potrivit intereselor celor două comunități din insulă.

Vizita Președintelui Nicolae Ceaușescu în R.S.F. Iugoslavia — o nouă și strălucită afirmare a politicii României, de pace și colaborare internațională.

În a doua jumătate a lunii noiembrie, în zilele de 16 și 17, Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, a efectuat, la invitația Președintelui Iosip Broz Tito, o vizită de prietenie în R.S.F. Iugoslavia. Primirea de care s-a bucurat Președintele Nicolae Ceaușescu și persoanele care l-au însoțit, caldă ospitalitate au fost încă o expresie a strânselor raporturi de prietenie și stimă statornicite între România și Iugoslavia. În timpul vizitei, Președintele Iosip Broz Tito a înmînat Președintelui Nicolae Ceaușescu ordinul «Erou al muncii socialiste», care i-a fost acordat cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață și a peste 45 de ani de activitate revoluționară.

Cei doi Președinți au purtat convorbiri cuprinzătoare în legătură cu relațiile de colaborare dintre cele două țări vecine și prietene, precum și asupra situației internaționale, de asemenea s-au informat reciproc asupra direcțiilor principale ale dezvoltării interne din cele două țări.

În cursul convorbirilor s-a acordat o deosebită atenție modului în care se îndeplinesc înțelegerile privind dezvoltarea schimburilor comerciale și cooperării economice; s-a dat o înaltă apreciere mersului lucrărilor la sistemul hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier II; s-a relevat necesitatea colaborării mai strînse între organele de resort și organizațiile economice din cele două țări, în scopul rezolvării mai operative a sarcinilor curente ale colaborării economice și amplificării relațiilor economice și tehnico-științifice multilaterale în domeniile construcțiilor de mașini, metalurgiei, industriei electronice și electrotehnice, petrochimiei, în agricultură; cooperarea în producție pe termen lung, prin investiții comune majore, prin colaborarea pe terțe piețe etc. Au fost remarcate rezultatele însemnate obținute pe linia colaborării în domeniile culturii, științei, învățămîntului, informațiilor și turismului, precum și posibilitățile existente pentru promovarea ei în continuare.

Situația politică internațională a constituit, de asemenea, un obiectiv principal în cadrul convorbirilor celor doi șefi de stat. Cu acest prilej, s-a subliniat că pe agenda de acțiune a tuturor statelor trebuie să fie asigurarea dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, generalizarea, în raporturile dintre toate statele a principiilor independenței și suveranității naționale, egalității depline în drepturi, renunțării la forță și la amenințarea cu forța. În direcția înlăptuirii securității europene trebuie să se adopte măsuri de dezarmare și dezangajare militară, crearea de condiții ca reuniunea de la Madrid din 1980 să adopte noi măsuri și hotărîri concrete.

Lichidarea subdezvoltării, în cadrul situației actuale internaționale, a constituit o altă temă importantă a convorbirilor. În acest context, România și Iugoslavia s-au angajat să depună eforturi pentru ca la viitoarea conferință U.N.C.T.A.D., în stabilirea obiectivelor noului deceniu al dezvoltării și în pregătirile pentru sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U., din 1980, să se adopte măsuri corespunzătoare pentru soluționarea problemelor economice internaționale.

Cei doi președinți s-au referit, în cadrul convorbirilor și la situațiile conflictuale din Orientul Mijlociu, Africa, și alte zone, afirmînd poziții de principiu care găsesc astăzi o largă audiență internațională.

Și în cursul acestei vizite de amplă rezonanță internațională s-au evidențiat, în mod pregnant, înaltele virtuți și calități de om politic și de stat ale Președintelui Nicolae Ceaușescu, rolul său activ, hotărâtor, în dinamizarea raporturilor României cu alte state, contribuția excepțională pe care o aduce la sporirea continuă a prestigiului țării noastre în rindul națiunilor lumii.

**Ample perspective ale dezvoltării prieteniei și colaborării româno—etiopiene.**

La invitația Președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului Militar Administrativ Provizoriu, al Consiliului de Miniștri și Comandant suprem al Armatei Revoluționare a Etiopiei Socialiste, locotenent-colonel Mengistu Haile Mariam, a întreprins o vizită în țara noastră, la începutul lunii decembrie a.c.

Desfășurate într-o atmosferă de prietenie, stimă, încredere și înțelegere reciprocă, convorbirile la nivel înalt s-au încheiat cu rezultate dintre cele mai semnificative pentru viitorul relațiilor româno—etiopiene. Mărturie sînt documentele semnate: Declarația Republicii Socialiste România și Etiopiei Socialiste, Comunicatul comun, acordurile — și importanțele hotărîri luate pentru a se conferi noi dimensiuni conlucrării bilaterale pe multiple planuri.

Referindu-se la importanța documentelor bilaterale semnate în București, Președintele Nicolae Ceaușescu releva: «Declarația pe care am semnat-o cu puțin timp înainte, precum și acordurile și celelalte documente cu privire la colaborarea economică, tehnico—științifică și culturală — așează pe o bază trainică raporturile dintre țările noastre. Dorim ca prin colaborarea economică și în alte domenii să contribuim la progresul rapid al economiilor noastre, la ridicarea bunăstării celor două popoare, la creșterea rolului lor în soluționarea problemelor complexe ale lumii de astăzi, în lupta împotriva imperialismului și colonialismului, pentru apărarea independenței popoarelor, pentru o politică de destindere și pace, care să asigure fiecărei națiuni dreptul la dezvoltarea independenței, așa cum dorește fiecare popor».

La rîndul său, Mengistu Haile Mariam a afirmat: «Fără îndoială că acordurile și documentele semnate aici vor contribui la întărirea pe mai departe a conlucrării noastre pentru bunăstarea popoarelor român și etiopian. Sînd pe deplin încredințat că relațiile de colaborare și prietenie dintre popoarele noastre se vor dezvolta în continuare, se vor consolida pe mai departe».

În cadrul dialogului româno—etiopian, pe lingă înțelegerile concrete privind conlucrarea bilaterală — semnarea acordului de cooperare economică și tehnică, a Acordului de credit și înființarea unei Comisii mixte guvernamentale de cooperare economică și tehnico—științifică — s-a manifestat dorința comună de a se identifica noi posibilități și acțiuni de cooperare în domeniile industriei, agriculturii și sănătății. S-a convenit lărgirea schimburilor comerciale. S-a căzut de acord să se intensifice relațiile pe tărîmul învățămîntului, mai ales în formarea și perfecționarea cadrelor. A fost evidențiată, de asemenea, necesitatea lărgirii colaborării bilaterale în domeniul politico—diplomatic, precum și în viața internațională, inclusiv în cadrul Organizației Națiunilor Unite și al instituțiilor specializate ale acesteia.

Convorbirile dintre Președintele Nicolae Ceaușescu și locotenent-colonel Mengistu Haile Mariam au prilejuit un amplu schimb de păreri în domeniul relațiilor internaționale, subliniindu-se schimbările de mare importanță ce au loc în lume în direc-

ția afirmării tot mai viguroase a voinței națiunilor și popoarelor de a fi stăpîne pe destinele lor, de a se opune politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de dominație, de a dispune de propriile surse și a se dezvolta conform aspirațiilor legitime.

În cadrul convorbirilor au fost abordate probleme de mare însemnătate pentru lumea de azi: conveșuirea pașnică între națiuni, lichidarea subdezvoltării, edificarea unei noi orînduiri economice și politice, dezarmarea etc. Situate în Europa și Africa, România și Etiopia au acordat importanță cuvenită situației politice de pe cele două continente.

Incheiate prin semnarea unor documente de mare însemnătate pentru colaborarea bilaterală în anii care vor urma, convorbirile la nivel înalt reprezintă un eveniment de majoră importanță pentru dezvoltarea prieteniei și colaborării între România și Etiopia.

Dezarmarea, încetarea cursei înarmărilor și reducerea cheltuielilor militare — o problemă vitală a lumii contemporane.

Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, însoțit de domnia Manea Mănescu, Prim-ministru al guvernului, Ștefan Andrei, ministru de externe și Vasile Mușat, a participat în a doua jumătate a lunii noiembrie a.c., la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc la Moscova.

Consfătuirea a reprezentat un eveniment internațional de mare importanță. Prin Declarația adoptată, țările socialiste participante la Consfătuire au afirmat cu toată claritatea hotărîrea de a intensifica activitatea împotriva politicii imperialiste, colonialiste, de forță și dictat, de a acționa în strînsă legătură și solidaritate pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane pe calea tratativilor pașnice, pentru dezarmare, și în primul rînd pentru dezarmare nucleară, pentru destindere și pace în Europa și în întreaga lume. De asemenea, țările socialiste semnatare ale Declarației s-au angajat să acționeze pentru înfăptuirea documentelor semnate la Helsinki, pentru trecerea la măsuri concrete de dezarmare pe continentul nostru, pentru colaborare, securitate și pace în Europa. «În nici o regiune a lumii — se spune în Declarație — țările socialiste nu caută să obțină privilegiu, nu stăruie să obțină baze militare, nu vînează concesii. Pronunțîndu-se principiul împotriva politicii imperialiste de creare a sferelor de influență ele însele nu participă niciodată la lupta pentru astfel de sfere». Prin conținutul ei, Declarația exprimă voința țărilor participante la Tratatul de la Varșovia de a trăi în prietenie și pace cu toate popoarele lumii, fără deosebire de orînduire socială».

Declarația de la Moscova corespunde pe deplin voinței și interesului întregului nostru popor, exprimă hotărîrea de a lupta cu toată fermitatea, în strînsă conlucrare cu țările socialiste, cu toate popoarele lumii, pentru destindere, colaborare și pace. Semnînd Declarația, în numele poporului român, Președintele Republicii și prin Domnia Sa întreaga noastră țară, ne-am asumat răspunderea de a nu precupeți nici un efort pentru înfăptuirea politicii de dezarmare, de conlucrare egală și pașnică între toate națiunile lumii. Situația internațională, evenimentele ce au avut loc în cursul anului 1978, cît și Consfătuirea țărilor participante la Tratatul de la Varșovia au suscitat o vie preocupare în rîndul oamenilor muncii, al întregului nostru popor. În spiritul democrației socialiste ce caracterizează activitatea statului nostru, Preșe-

dintele Republicii, Nicolae Ceaușescu, s-a întâlnit cu reprezentanții clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității și altor categorii sociale, ai armatei și Ministerului de Interne și a răspuns întrebărilor ce i-au fost adresate în legătură cu situația politică internațională.

S-a pus întrebarea dacă, ținând seama de actuala situație internațională, de faptul că țările N.A.T.O., au hotărât în luna mai anul trecut să intensifice cheltuielile pentru înarmare, nu va trece și România la măsuri de sporire a cheltuielilor militare. Răspunzând la această întrebare, Președintele Republicii a menționat faptul că actuala situație internațională impune necesitatea întăririi capacității de apărare și, deci, alocarea unei părți însemnate a venitului național pentru dotarea corespunzătoare cu mijloace de luptă a armatei române. Dar, totodată, se consideră că grija pentru întărirea capacității de apărare nu trebuie să afecteze cu nimic programul de dezvoltare economico-socială a țării, de ridicare a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor. Țara noastră va acționa cu toată fermitatea pentru a se merge spre reducerea cursei înarmărilor, pentru înfăptuirea în viață a măsurilor de dezarmare și în primul rând de dezarmare nucleară, la reducerea armatelor și a cheltuielilor militare.

Pronunțându-se ferm pentru reducerea cheltuielilor militare, adoptând hotărîrea de a nu spori partea din venitul național alocată înarmărilor, Conducerea țării noastre ia în considerare faptul că raportul de forțe pe plan internațional evoluează tot mai mult în favoarea popoarelor care acționează împotriva războiului, împotriva politicii de forță și dictat, pentru colaborare, pentru egalitate între toate națiunile, pentru pace.

Este evident că dacă s-ar alocă o parte mai mare din venitul național pentru cheltuieli militare, nu s-ar mai putea înfăptui programul de dezvoltare economică și măsurile de creștere a nivelului de trai. Se înțelege că nerealizarea programului de dezvoltare economico-socială ar avea, în același timp, repercusiuni puternice asupra însăși capacității de apărare. Cu cât vor fi mai mari rezultatele în construcția socialistă, cu atât poporul nostru va fi mai hotărât să apere cu întreaga sa forță cuceririle revoluționare, independența și suveranitatea țării și, totodată, angajamentele asumate. Președintele Republicii a spus că în cazul agravării situației internaționale se va discuta problema cheltuielilor militare în cadrul organelor de partid și de stat supreme, punând deschis în fața acestora, a întregului popor, dacă va fi necesar, problema alocării de noi fonduri pentru nevoi militare — deoarece numai organele de partid și de stat, poporul, sînt în măsură să hotărască asupra acestor aspecte esențiale ale politicii noastre generale.

Președintele Republicii a subliniat că România își va aduce toată contribuția pentru îndeplinirea angajamentelor asumate prin Tratatul de la Varșovia în cazul unei agresiuni imperialiste în Europa împotriva statelor socialiste participante la acest tratat. Totodată țara noastră se pronunță cu fermitate — cum de altfel în Declarație se afirmă în mod expres această poziție a țărilor socialiste — pentru desființarea concomitentă a Pactului de la Varșovia și a Pactului N.A.T.O., considerînd că politica de destindere și pace impune diminuarea activității pactelor militare și elaborarea unor măsuri concrete de desființare concomitentă a acestora.



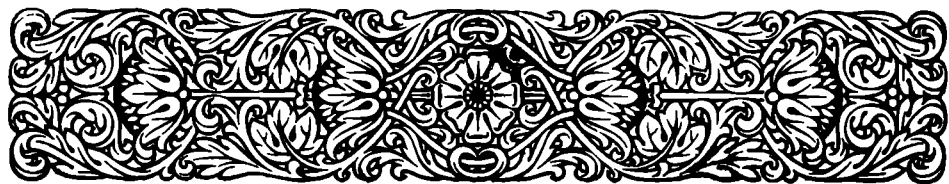
Țara noastră va acționa în continuare pentru întărirea colaborării și solidarității dintre armatele aliate, pentru realizarea unei cooperări în pregătirea de luptă; totodată, este necesar ca și pe plan militar relațiile de colaborare dintre țările socialiste, membre ale Tratatului de la Varșovia, să se bazeze pe principiile socialismului, ale egalității în drepturi și respectarea suveranității și independenței fiecărui stat și fiecărei armate — a subliniat Președintele Republicii.

Cu prilejul întâlnirilor pe care le-a avut cu reprezentanții clasei muncitoare, ai țăranimii, intelectualității și altor categorii sociale, ai armatei și ai Ministerului de Interne, Președintele Nicolae Ceaușescu a afirmat cu toată claritatea că armata română va acționa totdeauna numai la ordinele organelor supreme de partid și de stat, la chemarea poporului, că nu va putea primi niciodată ordine din afară.

Președintele Republicii Socialiste România a afirmat hotărârea României, a întregului popor, de a nu precupeți nici un efort pentru înfăptuirea politicii de dezarmare, destindere și pace, de a întări colaborarea și solidaritatea cu statele participante la Tratatul de la Varșovia, cu toate țările socialiste, cu toate popoarele lumii, considerînd că nu este nimic mai important decît asigurarea păcii pe planeta noastră.

**Pr. Gh. BOGDAPROSTE**





## ȘTIRI ECUMENICE

— Comisia «Credință și Constituție» din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor s-a reunit între 15—30 august a.c. la Bangalore (India), cu o asistență formată din 180 participanți, reprezentând Biserici din 58 de țări. Subiectele principale ale reuniunii ecumenice au fost «Speranța creștinilor» și «Unitatea Bisericii». Lucrările pentru pregătirea acestei tematici au fost lansate cu șapte ani în urmă, pornindu-se de la textul biblic: «fiți gata totdeauna să răspundeți oricui vă cere socoteală despre nădejdea voastră» (I Petru III, 15).

Mai mult decît a elabora un document teologic privind speranța creștină, Comisia «Credință și Constituție» a urmărit să se lanseze în analiza diferențelor experiențe ale Bisericilor și creștinilor în situații date care făceau apel la speranța creștină.

În ceea ce privește unitatea Bisericii, s-a abordat și s-a discutat pe larg problema comunității conciliare. După părerea past. Lukas Vischer, director al Secretariatului pentru «Credință și Constituție», există trei condiții care pot duce la realizarea unei comunități conciliare între Biserici: mai întîi, este necesară o punere comună de acord asupra valorii tradiției și credinței apostolice. În al doilea rînd, trebuie să se realizeze o deplină înțelegere asupra a trei taine esențiale ale Bisericii universale: Botezul, Sfînta Euharistie și Preoția, iar, în al treilea rînd, se simte nevoia realizării unor structuri, acceptate de toți, care să poată adopta hotărîri comune (Le Messager evangélique-Strasbourg, 36/septembrie 1978).

— Între 26—29 septembrie a.c., s-a organizat la Siofok (R. P. Ungară) cel de al treilea colocviu post — Helsinki-Belgrad, organizat de Conferința Bisericilor Europene. Cel de al treilea colocviu, avînd ca temă principală: «Securitate, dezarmare și economie» — Considerații etico-sociale pentru Bisericile europene și pentru creștini după Helsinki și Belgrad, își propune să studieze modul în care Bisericile și creștinii pot acționa pentru stăvilirea cursei înarmării și pentru sprijinirea dezarmării generale și totale.

Colocviul și-a desfășurat lucrările în trei grupe de lucru: a) Prin cursa înarmării se poate realiza securitatea persoanelor?; b) Interdependența între cursa înarmării și economie, obstacol în realizarea dreptății și a păcii; c) Acțiunile comune și distincte ale Bisericilor și creștinilor în diverse situații europene, în favoarea dezarmării.

A fost, de asemenea, analizat contextul european al problemei universale a dezarmării precum și consecințele sesiunii extraordinare a O.N.U. privind dezarmarea (mai—iunie 1978) și a discutat ultimele eforturi întreprinse de alte organizații bisericesti internaționale în aceeași direcție (CEC News, 78—16 eg.).

— Recent a fost creat Comitetul de lucru al «Programului Bisericilor cu privire la drepturile omului», la inițiativa Conferinței Bisericilor Europene în colaborare cu Consiliul Canadian al Bisericilor și Consiliul Național al Bisericilor lui Hristos din S.U.A. Din acest comitet fac parte: Preot Vitalii Borovoi (ortodox — U.R.S.S.), episcop Laszlo Kurti (reformat, Ungaria), D-na Christa Lewek (luterană-unită, R.D.G.), Preot Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic din București, Eckhart Krüger (luteran, R.F.G.), Past. Johannes Langhoff (luteran — Danemarca), Past. David Russel (baptist — Marea Britanie), Past. Aldo Comba (reformat — Italia), D-na Belle Miller McMaster (Bis. presbiteriană — S.U.A.), Charles Cobb (Bis. unită a lui Hristos în S.U.A.) și un loc pentru un reprezentant canadian.

Recent, acestui Comitet de lucru s-au mai adăugat prin numire, următorii șase reprezentanți bisericești: Past. Jiri Ottar (reformat — Cehoslovacia), Past. Mihail Jidkov (baptist — U.R.S.S.), Prof. Pertti Pesonen (luteran — Finlanda), Past. J. von Veen (reformat — Olanda), D-na Ruby Rhoades (Biserica fraților — S.U.A.), Prof. James Will (Bis. metodistă unită — S.U.A.).

Prima reuniune a Comitetului de lucru se va organiza la Geneva între 27 februarie — 1 martie 1979 și va urmări numirea unui secretar al programului și pregătirea unui program de lucru în amănunt (CEC News, 78—15 efg.).

— Dr. Nicodim, Mitropolit de Leningrad și Nowgorod, a decedat în ziua de 5 septembrie a.c. la Roma, în timpul unei audiențe la Papa Ioan Paul I, în urma unui infarct, — în vîrstă de 48 ani. Mitropolitul Nicodim a fost președintele comisiei Sf. Sinod al Patriarhiei Ruse pentru probleme privind relațiile interbisericești și din 1960 conducătorul comisiei pentru problemele externe ale Bisericii Ruse. A făcut parte din Comitetul central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în 1975 la Nairobi a fost ales între cei șase președinți ai Consiliului Ecumenic. A fost vicepreședinte și președinte și apoi președinte de onoare al Conferinței Creștine pentru Pace. A fost și observator oficial la sinodul episcopilor romano-catolici (1969). În repetate rînduri a vizitat și Biserica noastră.

— Decedatul Papă Paul VI (Giovanni Batista Montini) s-a născut la 26 septembrie 1892 în Concesio (Brescia). A studiat la Universitatea Gregoriană (Roma) și la Academia papală pentru diplomație. A fost hirotonit preot în 1920, a lucrat mulți ani în Secretariatul papal pentru problemele externe. În 1954 este numit Arhiepiscop de Milano, apoi Cardinal și la 21 iunie 1963 a fost ales Papă. Este primul Papă în istoria Bisericii Romano-Catolice care a vizitat toate continentele. A deschis Biserica Romano-Catolică «spre problemele actuale ale lumii» și a militat continuu pentru pace și dreptate. A inițiat convorbiri cu reprezentanți ai celorlalte Biserici creștine. Pontificatul Papei Paul VI a culminat în întîlnirea de la Ierusalim cu Patriarhul ecumenic Atenagora I, cînd s-a schimbat «sărutarea păcii» între cele două Biserici, după 900 ani de «despărțire și adversitate».

— Patriarhul ecumenic din Constantinopol, Dimitrios I, a primit de la Papa Paul VI, — timp scurt înainte de moartea acestuia —, o scrisoare în care decedatul Papă scrie: «Sîntem fericiți, că între Bisericile noastre se adîncesc contactele în rugăciune și liturghie». În condoleanțele trimise Vaticanului, Patriarhul ecumenic îl caracterizează pe decedatul Papă, drept: «unul dintre marii Papi ai acestei epoci, înnoitor al Bisericii Romano-Catolice, stăruitor pentru unitatea creștinilor și apărător al persoanei umane și al păcii lumii». Patriarhul Pimen al Bisericii Ruse a apreciat străduințele Papei Paul VI pentru «stabilirea de relații frățești între Bisericile Romano-Catolică și Ortodoxă. (Ökumenische Information 33/78).

— «Admiterea femeilor la oficiul preoțesc este lipsită de orice temeii în tradiția Bisericii» au afirmat delegații ortodocși în dialogul anglicano-ortodox de la Atena. În fața lui Dumnezeu bărbat și femeie sînt egali, dar în viață fiecare are misiuni specifice. (Evangelische Information 32/978).

— Comisia pentru «Biserică și societate» de pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor a organizat, în vederea unei conferințe mondiale, o consultație cu tema: «Credință, știință și viitorul». («Neue Zeit» 200/978).

— Înființat la 23 august 1948 la Amsterdam, Consiliul Ecumenic al Bisericilor a împlinit trei decenii de activitate. La Amsterdam au fost reprezentanți ai 147 Bisericilor din 44 țări, iar la Nairobi în 1975, la a cincea Adunare Generală a Consiliului Ecumenic, au fost reprezentate 286 Biserici din 100 țări. Primul secretar general a fost danezul Visser't Hooft — azi președinte de onoare —, apoi americanul E. C. Blake, iar în prezent indianul de culoare Philipp Potter. Dar constituirea Consiliului Ecumenic al Bisericilor a fost hotărîtă încă din 1938, războiul mondial a împiedicat realizarea. Lucru firesc, fiindcă Bisericile n-au uitat că Mîntuitorul a înființat o unică Biserică. Azi, în urma activității Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dar și a altor organizații interconfesionale, Bisericile se cunosc reciproc mai bine, s-au apropiat mult întreolaltă, relațiile dintre ele sînt impregnate de iubirea creștină și punctele deosebitoare dintre ele se discută cu seriozitate, linzînd spre refacerea unității Bisericii lui Hristos.

— Pentru prima dată s-a tradus Noul Testament în limba indochineză: «Bahasia Indonesia». În prezent se lucrează la traducerea Vechiului Testament în «Bahasia Indonesia. (Zeichen der Zeit 7/8—1978).

— Noua «traducere unitară» ecumenică a Bibliei va fi «o puternică piesă de legătură între Bisericile separate», s-a spus în adunarea Societății biblice evanghelice (Hannover). Și s-a adăugat că este nejustificată grija unor creștini catolici că cu «Biblia unitară» va intra un «cal troian» în catolicism, din care apoi va apare protestantismul, ocupînd «cetatea romano-catolică». De altă parte unii creștini evanghelici nu pot înțelege cum se va putea păstra tradiția Bibliei luterane alături de traducerea romano-catolică-evangelică. (Evangelische Information 20/978).

— La Universitatea Urbaniană din Roma s-a înființat un «Institut pentru cateheze misionare», urmărind să intensifice activitatea religioasă în organizațiile credincioșilor. Cursurile au o durată de doi ani, utilizîndu-se la predarea lor și filmul și muzica și dansul. (Aktueller Dienst Vatikan 114/978).

— Romano-Catolicii și Evreii sînt pe cale de a înlătura de fapt prejudecățile reciproce, se spune în comunicatul publicat de «Comisiunea de contact romano-catolică și iudaică», după conferința de o săptămîină ținută la Madrid. Ar fi bine! (Ökumenische Information 17/978).

— O nouă traducere a Bibliei lui Luther a declanșat aprige discuții în cercuri teologice evanghelice. Motivul e de ordin lingvistic. Noua traducere a înlocuit termeni germani vechi, azi de mulți neînțeleși, cu termeni germani din limba actuală, fapt considerat însă de unii evanghelici drept «trădare față de Luther». Deci e mai bine să citești un text biblic și să nu-i înțelegi termenii, sau să-i înțelegi? (Evangelische Information 17/978).

— Teologul evreu Dr. Pinchas Lopide predă un semestru disciplina teologică «Noul Testament» la Universitatea din Göttingen. (Lutherische Monatshefte 5/978).

— La Bendorf (R. F. Germania) s-a ținut a zecea «Săptămîna biblică creștină-iudaică». Creștini de toate confesiunile se întîlnesc aici cu iudei și comentează împreună texte biblice. De data aceasta textele au fost luate din «Cartea Judecătorilor»

(Vechiul Testament). Rostul unor astfel de întâlniri este o tot mai bună cunoaștere reciprocă sub raport religios. (Ökumenische Information 18/978).

— Cunoscutul teolog romano-catolic, profesorul Hans Küng de la Tübingen, propune ținerea unui «al treilea Concil Vatican» cu participarea largă a Bisericilor romano-catolice. Motivul? «intensificarea activității ecumeniste, care ar fi ajuns într-o stare de stagnare». Profesorul Küng mai afirmă că azi Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție nu mai pot constitui obiect de neînțelegere confesională, asemenea nici «diferențe euharistice» și nici învățătura despre oficiile bisericesti. Crede prof. Küng că Vaticanul acceptă învățătura protestantă privitoare la problemele respective? (Evangelische Information 20/978).

— Străduințele pentru restabilirea unității creștinilor despărțiți fac parte din evenimentele bisericesti cele mai îmbucurătoare din ultimele decenii. Confesiunile s-au apropiat, influențându-se reciproc. Astfel în Biserica Romano-Catolică «mișcarea biblică» este fructul întâlnirii cu protestantismul, scrie un teolog romano-catolic, iar în protestantism s-a revitalizat conștiința bisericească, mișcarea liturgică apuseană a fost influențată de Biserica Ortodoxă, iar în aceasta s-a intensificat teologia sistematică, — Papa s-a întâlnit cu Patriarhul ecumenic din Constantinopol, asemenea s-au întâlnit și alți ierarhi ai confesiunilor creștine, se face schimb de studenți, se înființează institute ecumenice, la Conciliul Vatican II au participat 92 de observatori, reprezentând 28 de Biserici și Confesiuni. «Baza unității», da, însă nu-i suficient delimitată, dar nădejde este. Un creștin anglican a spus: «Noi sîntem generația care a regăsit Biblia, — noi sîntem generația care a redescoperit Liturghia, — noi sîntem generația care poartă în inimă dorința pătimasă după unitatea Bisericii». (Ökumenische Information 20/978).

— «Casa de editură creștină» din Stuttgart (R. F. Germania) a organizat a doua «Bursă evanghelică de cărți» la care au participat 44 de edituri evanghelice. «Literatura evanghelică» este tendențioasă în sensul că, ancorată în Biblie, cheamă mereu la «credință». Iar principiul organizațiilor evanghelice: «predică și tipărește», sporește mereu literatura evanghelică, care nu rămîne nedifuzată. (Evangelische Information 22/978).

— La congresul «Esperanto» ținut la Augsburg (R. F. Germania) s-au oficiat servicii divine (romano-catolice și protestante) în «esperanto». Esperantiștii nu voiesc să înlăture limbile materne, dar să pună la dispoziție o limbă care să fie înțeleasă pe întreg mapamondul, ceea ce ar ușura relațiile de ordin religios, cultural, social, etc., etc. (Welt, Kirche, Aktuell-Inland 56/978).

— Profesorul evreu Dr. Pinchas Lopide, care predă un timp disciplina Noului Testament la Münster, într-un curs despre «Patimi și Înviere în perspectiva iudaică» a afirmat că Învierea lui Hristos este pentru dînsul un fapt indubitabil. (Ökumenische Information 21/78).

— La Oran în Algeria se va ține un congres al filozofilor mahomedani, pentru comemorarea gînditorului medieval Ibn Ruschd (Averroes) de care s-a ocupat și teologia creștină. (Ökumenische Information 21/978).

— «Alianța luterană mondială» și-a sporit numărul membrilor cu 1) «Asociația Bisericilor evanghelice-luterane din S.U.A. și Canada» și 2) «Biserica creștină protestantă Batok-Angkole» din Sumatra (Indonezia). Ultima este Biserica unei grupări lingvistice indonesiene — populația Tobo—Batok, care, la trecerea de la animism la creștinism și-a păstrat o bună parte din vechiul său fond doctrinar religios. Încreștinarea acelei populații a început pe la anul 1820. Azi Biblia întregă este tradusă în limba Angkola. (Lutherische Rundschau 4/978).

— Creștinul are să-și înțeleagă situația de cetățean nu împlinind pur formal legile statale, ci avînd și conștiința responsabilității pentru buna lor împlinire — impusă de învățătura sa religioasă. (Bégegung 5/978).

— Cunoscutul teolog protestant și medic, Albert Schweitzer (decedat), înființatorul de spitale pentru leproși din Africa, afirmă în lucrarea sa «Cultură și etică», că etica poate fi pesimistă și optimistă, statică și dinamică. Astfel etica Buddhismului este pesimistă cea creștină optimistă, în evul mediu era statică, azi este dinamică. Da, cea creștină este optimistă și dinamică. (Bégegung 5/978).

— Iosiah M. Kibiro, Episcop luteran din Tanzania, este primul african ales președinte al «Alianței luterane mondiale». (Lutherische Rundschau 4/977).

— La Bonn-Beuel — Sediul Mitropoliei Ortodoxe pentru Europa Centrală — s-a sfințit primul centru bisericesc al Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol. Sfințirea a fost săvîrșită de Mitropolitul Meliton de Calcedon, Mitropolitul Irineu (conducătorul Mitropoliei Ortodoxe cu sediul la Bonn), Episcopul Augustinos de Flaiu (Berlin) și Episcopul Basileos de Aristi (Stuttgart). Au asistat și reprezentanți ai diferitelor confesiuni creștine. (Aktueller Dienst, Inland. 141/1978).

— În lavra Pecerskaia din Chiev s-au descoperit fresce bine conservate, datînd de pe la anul 1150, — indiciu că pe locul acela ar fi fost o biserică ortodoxă subterană. (Ökumenische Information 23/978).

— Protopresbiterul Vitali Borovoi, profesor la Academia duhovnicească din Zagorsk, a fost numit reprezentant al Patriarhiei Ortodoxe Ruse la Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Geneva. A mai avut calitatea aceasta. (Ökumenische Information 20/978).

— O vie viață călugărească se manifestă între sîrbii ortodocși din S.U.A. Recent s-a înființat o minăstire de călugări la Richfield, (Ohio). Iar în Australia și Neo-Zeelanda s-au înființat patru așezări de călugărițe ortodoxe sîrbe. (Ökumenische Information 21/1978).

— Facultatea de teologie de la Universitatea din Innsbruck (Austria) a sărbătorit 100 de ani de apariție a revistei sale: «Zeitschrift für Katholische Theologie». (Bibel und Liturgie» 2/978).

— La Universitatea din Heidelberg (R. F. Germania) s-a înființat Institutul «Iudaica» pentru pregătirea de rabini, profesori de religie și cîntăreți ai religiei iudaice. Noul Institut va colabora cu Facultatea de teologie de la aceeași Universitate. (Bibel und Liturgie 2/978).

— Traducerea liturghiei romano-catolice în limba germană a impus necesitatea elaborării unei traduceri germane unitare a Bibliei pentru uzul liturgic, — traducere care să fie în concordanță cu limba germană contemporană, precum și cu stadiul științei biblice actuale. Un grup de exegeți, lingviști, scriitori și muzicieni a început elaborarea traducerii în anul 1962 și după zece ani au apărut în traduceri de probă Noul Testament, și apoi Vechiul Testament. Evident, critici n-au lipsit, determinînd revizuirea traducerii. În 1979 va apare Noul Testament în traducerea revizuită, iar în 1980 Vechiul Testament (Bibel und Liturgie 2/978).

— Una dintre problemele principale ce preocupă azi toate Bisericile creștine este «chemarea lui Dumnezeu la solidaritate», întemeiată pe textul biblic: «...Îndreaptă picioarele noastre pe calea păcii» (Luca I, 79). Problema aceasta cuprinde o serie întregă de principii teologice, sociale și interreligioase și ea poate fi tratată unitar sau confesional, după diferitele puncte de vedere din care e privită. Pentru creștini, însă, desigur, noțiunea solidarității are trebuință de o analiză adîncă, bazată pe cu-

vintele biblice menționate. Iar dacă se vorbește de o solidaritate în Hristos, nu trebuie uitat că și în credință sînt posibile deosebiri și despărțiri și că de fapt există. Dar în lumea noastră pluralistă de azi, cu multiplele ei ideologii, o solidaritate în Hristos este de fapt posibilă, chiar dacă între creștini există deosebiri de păreri, tensiuni și contradicții...» (Prof. Dr. Milan Šesan în «Junge Kirche 5/6, 1978, număr închinat teologului Heinz Kloppenburg la împlinirea a 75 ani).

— «Consiliul internațional al creștinilor și iudeilor», în cadrul căruia lucrează împreună asociații creștine și iudaice în vederea apropierii între cele două religii, și-a mutat sediul de la Londra la Viena. (Evangelische Information 23/978).

— La Adunarea generală a «Alianței luterane mondiale» ținută la Dar es Salaam (Tanzania) s-a spus, între altele că «Alianța dispune de unitate universală în Hristos, pe care o împarte cu orice creștin și pe care trebuie s-o facă vizibilă în lume». Pe marginea referatului: «Rolul alianțelor confesionale mondiale în mișcarea ecumenică» s-a interpretat conceptul despre unitatea creștină în sensul unei «diversități împăcate». Impregnările confesionale ale credinței creștine, — s-a spus —, cu toată diversitatea lor, au și «elemente permanente», care pot «împăca» confesiunile într-o comunitate ecumenică, fără să le anuleze total caracterul lor confesional. Evident, conceptul «diversității împăcate» nu poate avea pretenția de a fi ținta străduințelor pentru înfăptuirea unității Bisericii, ci să fie numai un element îndrumător în procesul acțiunii ecumenice pentru unitatea Bisericii, care — după conceptul Alianței luterane — nu pretinde necesar sacrificarea tradiției și identității confesionale.

Mult mai complică unele organizații confesionale calea spre unitatea Bisericii, dorită, în fond, de toate organizațiile creștine (Lutheranische Rundschau 4/978).

— În cercurile teologice romano-catolice continuă discuțiile în legătură cu recunoașterea de către Biserica Romano-Catolică a mărturisirii de credință luterane «Confessio Augustana». O anchetă între teologii romano-catolici a arătat că sînt voci pentru recunoaștere, dar sînt și mulți teologi care au îndoiială «față de un pas unilateral al supremei conduceri bisericești din Vatican». Unii teologi evanghelici afirmă că unitatea creștinătății, de care vorbește Hristos, nu trebuie confundată cu unitatea organizatorică a unei instituții bisericești-ecumenice. La această unitate exterioară nu va duce nici recunoașterea mărturisirii menționate. Unitatea autentică însă bazată pe credința în Hristos poate fi realizată și acum... Dar cum? (Ökumenische Information 20/1978).

— Dacă tratativele dintre anglicani și metodiști și alte organizații protestante s-ar încheia cu un rezultat pozitiv, adică s-ar înfăptui unirea lor — faptul acesta ar constitui un impediment de neînlăturat în tratativele dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Anglicană. Motivul? Metodiștii și celelalte organizații protestante nu dispun de succesiunea apostolică, deci «oficiile» lor nu pot fi recunoscute de Biserica Romano-Catolică, deși sînt recunoscute de Biserica Anglicană. Lucru evident. (Ökumenische Information 20/1978).

**Diac. Prof. O. BUCEVSCHI**

## **CONFERINȚA TEOLOGICĂ INTERCONFESIONALĂ DE LA INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI**

În ziua de 29 noiembrie 1978, a avut loc la Institutul teologic universitar din București, a doua Conferință teologică interconfesională din anul acesta. La lucrările Conferinței au participat șefi și reprezentanți ai celor trei mari confesiuni creștine din țară, rectorii și prorectorii Institutelor teologice, profesori ai Institutelor teologice, directorii și o parte din profesorii Seminarilor teologice ortodoxe, profesorii, doctoranzii și studenții Institutului teologic universitar din București și invitați.

De asemenea, au participat reprezentanți ai Departamentului Cultelor.

Lucrările conferinței au fost conduse de rectorii celor trei Institute teologice din țară: P. C. Pr. prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic universitar din București; Dl. prof. Erdő Janos, rectorul Institutului teologic protestant unic din Cluj-Napoca, și P. C. Pr. prof. Grigorie Marcu, rectorul Institutului teologic universitar ortodox din Sibiu.

Lucrările Conferinței au fost deschise de P. C. Pr. prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic universitar din București, care, în cuvântul său, a arătat că această conferință este o continuare a bunelor relații dintre cultele din țara noastră și a tradițiilor ecumeniste statornicite între teologii din România. Problemele vitale ale omenirii, ca: pacea, colaborarea, libertatea, dreptatea și apropierea dintre neamuri, ca și noile curente teologice fac necesare discuțiile lor comune, pentru a lua atitudine și a da răspunsuri potrivite. Referindu-se la mutațiile și transformările care au loc în viața socială și la îndatorirea Bisericii de a fi deschisă față de lume și de a o sluji, P. C. Sa a arătat nevoia ca Biserica să-și păstreze identitatea, dar să se și înnoiască odată cu viața socială a credincioșilor. Este ceea ce a constituit tema lucrărilor Conferinței.

P. C. Pr. rector a subliniat faptul că lucrările acestei Conferințe se desfășoară în atmosfera de plin entuziasm și însuflețire patriotică în care poporul sârbălozește împlinirea a șase decenii de la marea Unire din 1918, ceea ce a constituit formarea statului național român.

În încheierea cuvântului de deschidere, P. C. Pr. rector Mircea Chialda a adresat tuturor participanților la lucrările Conferinței un cald salut și urarea frățească de «bun venit», apoi a făcut propuneri pentru prezidiul și secretariatul Conferinței, amintind totodată și ordinea ei de zi.

Din prezidiul Conferinței au făcut parte: P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal; P. C. Pr. prof. Grigorie Marcu, rectorul Institutului teologic universitar ortodox din Sibiu; Pr. prof. Eugen Prebits, rectorul Institutului teologic universitar romano-catolic din Alba Iulia; Dl. prof. Erdő Janos, rectorul Institutului teologic universitar protestant unic din Cluj-Napoca; P. C. Pr. prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic universitar din București; P. C. Arhid. prof. Constantin Voicu, prorectorul Institutului teologic universitar ortodox din Sibiu; Pr. prof. Eduard Sechel, prorectorul Institutului teologic universitar romano-catolic — secția Iași; Dr. prof. Hermann Binder și Dl. prof. Christoph Klein de la Institutul teologic universitar



protestant unic — secția luterană din Sibiu, și P. C. Pr. prof. Dumitru Popescu, profesorul Institutului teologic universitar din București.

Din secretariatul Conferinței au făcut parte: P. C. Pr. asist. Nicolae D. Necula, P. C. Diac. asist. Viorel Ioniță, P. C. Diac. Asist. Emilian Cornișescu, P. C. Diac. asist. Ioan Caraza și Dl. asist. Remus Rus, toți de la Institutul teologic universitar din București.

Trecându-se la ordinea de zi, Dl. prof. Erdő Janos, rectorul Institutului teologic universitar protestant unic din Cluj-Napoca, a dat cuvîntul referentului principal, F. C. Pr. lect. Dumitru Abrudan, de la Institutul teologic universitar ortodox din Sibiu care a susținut referatul principal, intitulat: *Bisericele locale și Biserica Universală*. A urmat apoi primul referat secundar, susținut de P. C. Pr. prof. Ion Bria, de la Institutul teologic universitar din București, care a avut ca temă: *Identitate și ecumenism*. Al doilea referat secundar, intitulat: *Identitate și înnoire în Biserică și în teologie*, a fost susținut de Dl. prof. Hans Klein de la Institutul teologic universitar protestant unic — secția luterană Sibiu. Înainte de susținerea referatului său, P. C. Pr. prof. Ion Bria a transmis participanților la lucrările Conferinței salutul și urările de bine și succes ale Pastorului Philipp Potter, Secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

După susținerea referatelor au avut loc discuții, pe marginea temelor prezentate, sub conducerea P. C. Pr. prof. Grigorie Marcu, rectorul Institutului teologic universitar ortodox din Sibiu. Vorbitorii au subliniat și apreciat caracterul academic, documentat și cuprinzător al referatelor și au adus completări, lămuriri, contribuții personale și propuneri interesante care au dus la aprofundarea și tratarea mai completă a tematicii Conferinței. La aceste discuții au participat următorii:

1. P. S. *Adrian Botoșăneanul*, Episcop-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor, a reliefat importanța majoră a problemei identității și înnoirii pentru teologie și trăirea creștină actuală, apoi a schițat câteva idei în legătură cu modul cum se exprimă ea în viața creștină ortodoxă, care trebuie pusă în slujba năzuințelor lumii contemporane.
2. P. S. *Timotei Lugojanul*, Episcop-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei, s-a referit la aspectul practic al temei principale, subliniind trăirea la nivel local a plenitudinii Bisericii și necesitatea îmbinării celor două dimensiuni ale slujirii Bisericii.
3. P. S. *Epitanie Tomitanul*, Episcop-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Tomisului și Dunării de Jos, pornind de la legătura strînsă dintre local și universal, de la ideea că Bisericele locale aparțin și lui Hristos și națiunilor, și că slujitorii lor trebuie să servească și interesele popoarelor din care fac parte, și-a exprimat adeziunea totală față de politica externă promovată de țara noastră și prezentată cu hotărîre și claritate de Președintele Statului, Dl. Nicolae Ceaușescu, la întrunirea Comitetului Consultativ al Tratatului de la Varșovia, ținută de curînd la Moscova.
4. Dl. prof. dr. Erdő Janos, rectorul Institutului teologic universitar protestant unic din Cluj-Napoca, s-a referit la problema identității confessionale, arătînd că adeverata identitate este cea creștină axiologică.
5. P. C. Pr. prof. Dumitru Stăniloe, de la Institutul teologic universitar din București, a propus ca metodă de urmat în împăcarea dintre identitate și unitate, lărgirea formulelor paradoxale.
6. Dl. prof. Cristoph Klein, de la Institutul teologic protestant unic — secția luterană Sibiu, a subliniat importanța temei și progresele făcute în dialogul teologic ecumenist.

7. *Dl. prof. Nicolae Ghișescu*, de la Institutul teologic universitar din București, a arătat că perspectivele deschise de ideea de identitate sînt mari, dar ea trebuie să redea specificul ecumenic al fiecărei familii de Biserici, observînd în ce măsură Bisericile din țara noastră și-au îmbogățit identitatea în cadrul ecumenismului.

8. *Dl. prof. Istvan Iuhasz*, de la Institutul teologic protestant unic din Cluj-Napoca, s-a referit la aspectul practic al relației dintre identitate și unitate în viața Bisericilor din țara noastră, subliniind necesitatea întăririi ecumenismului local.

9. *P. C. Pr. prof. Dumitru Popescu*, prorectorul Institutului teologic universitar din București, a subliniat faptul că ecumenismul realist nu poate să accepte o universalitate abstractă care nivelează identitatea confesională și particularitatea liturgică și culturală a Bisericilor locale, și că nu se poate trece cu vederea insuficiența și limitele confesionalismului care pot duce la exclusivism, localism și antiecumenism. Problema cea mai serioasă este reconcilierea acestor forme de identitate care tind să se instituționalizeze. Teologia ortodoxă preferă interpretarea ecleziologică și harismatică a identității. Problema raportului dintre tradiție și înnoire trebuie cercetată la nivel ecleziologic, teologic și sociologic.

10. *P. C. arhid. prof. Constantin Voicu*, prorectorul Institutului teologic universitar ortodox din Sibiu, a reliefat netemeinicia concepției unor teologi care afirmă opoziția dintre Biserica locală și cea universală, între universalitate și etnicitate, între identitate și universalitate, așa cum fac adepții «ecleziologiei euharistice».

11. *P. C. Pr. prof. Dumitru Radu*, de la Institutul teologic universitar din București a adus completări, lămuriri și precizări importante în legătură cu trei probleme: noțiunile de identitate și identitate eclezială; identitate și înnoire; și Bisericile locale și Biserica Universală.

12. *Dl. prof. István Pökes*, de la Institutul teologic universitar protestant unic din Cluj-Napoca, a arătat că întotdeauna a existat Biserica universală și cea locală, că diversitatea există la nivel de tradiții, fără să existe un pluralism de hristologii, iar creștinul își găsește identitatea prin înnoirea zilnică. *Dl. prof. Pökes* a subliniat necesitatea ieșirii din limitele identității confesionale.

13. *P. C. Pr. prof. Milan Șesan*, de la Institutul teologic universitar ortodox din Sibiu, a arătat cu exemple semnificative, că istoria bisericească cuprinde străduința pentru unitatea intercreștină.

14. *Dl. prof. Zoltan Gally*, de la Institutul teologic protestant unic din Cluj-Napoca, a arătat că identitatea este expresia originară a credinței și care ne dă posibilitatea să vedem semnele comune ale identității noastre, deși fiecare respectăm reciproc semnele identității fiecăruia.

15. *P. C. Pr. prof. Ion Bria*, de la Institutul teologic universitar din București, a ținut să facă unele precizări, dintre care prima a fost aceea cu privire la limbajul ecumenic, care trebuie folosit atunci cînd vorbim de celelalte confesiuni creștine. În al doilea rînd, deși față de «ecleziologia euharistică există unele rețineri, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor ea este privită drept una din contribuțiile esențiale ale teologilor ortodocși». În al treilea rînd, *P. C. Sa* a subliniat nevoia accentuării caracterului pnevmatologic al identității. Referindu-se la motivația care justifică ecumenismul local din țara noastră, care se bucură de multă apreciere la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, vorbitorul a evidențiat faptul că Bisericile din țara noastră au un punct de referință comun și anume societatea de azi.

16. *P. C. arhid. prof. Ioan Zăgrean*, de la Institutul teologic universitar ortodox din Sibiu, a exprimat ideea că pentru rezultatele activității ecumeniste viitoare, trebuie să accentuăm rolul rugăciunii în comun.

17. *P. C. Pr. prof. Constantin Galeriu*, de la Institutul teologic universitar din București, a arătat că Biserica a avut de la început și permanent identitatea ei, iar slujirea ține și ea de identitate.

18. *P. C. Pr. prof. Teodor Bodogae*, de la Institutul teologic universitar din Sibiu, a subliniat faptul că Biserica Ortodoxă a avut mereu un organism care să asigure păstrarea identității și că azi Biserica și istoria trăiesc o mai bună valorificare a omului.

19. *P. C. Pr. prof. Ioan Ică*, de la Institutul teologic ortodox din Sibiu, a accentuat faptul că așa cum Biserica Ortodoxă Română și-a făcut mereu simțită prezența în mijlocul poporului, sprijinind aspirațiile spre dreptate și mai bine, la fel și celelalte Biserici sînt datoare să ajute la înlăturarea structurilor sociale și politice care promovează nedreptatea socială.

20. *P. C. arhid. Ioan Floca*, de la Institutul teologic universitar ortodox din Sibiu, a reliefat importanța principiilor canonice pentru păstrarea identității și refacerea unității Bisericii.

21. *P. C. Pr. conf. Ilie Moldovan*, de la Institutul teologic universitar din București, a evidențiat faptul că Biserica Ortodoxă Română poate oferi un nou punct de plecare în propulsionarea dialogului ecumenic.

22. *P. C. Diac. asist. Emilian Cornifescu*, de la Institutul teologic universitar din București, a arătat cum s-a păstrat identitatea și înnoirea în sinul poporului biblic și la strămoșii noștri — daci.

23. *P. C. Diac. Petre David*, de la Redacția revistelor centrale bisericești, a arătat că Biserica Ortodoxă Română a militat totdeauna pentru ecumenism.

24. *Dr. Cezar Vasiliu*, de la Redacția Buletinului «Romanian Orthodox Church», a evidențiat necesitatea aprobării și sprijinirii programului anti-rasism.

La Secretariatul Conferinței au mai fost depuse textele intervențiilor următorilor participanți: 1. *P. S. Justinian Maramureșanul*, Episcop-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Clujului, *Dr. Lorand Lengyel*, de la Institutul teologic protestant unic din Cluj-Napoca, *P. C. Pr. prof. Alexandru Moisiu*, de la Institutul teologic universitar ortodox din Sibiu, și *P. C. Diac. asist. Ioan Caraza* de la Institutul teologic universitar din București.

La sfîrșitul discuțiilor, *P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul*, vicar patriarhal, a formulat concluziile lucrărilor Conferinței. Mai întîi *P. S. Sa* a transmis binecuvîntările Prea Fericitului Patriarh Iustin, apoi a apreciat elogios referatele care au abordat o temă foarte actuală și importantă a ecumenismului contemporan, dar care are complicațiile ei. *P. S. Antonie* a relevat cîteva aspecte ale problemei, subliniind de la început că participanții, deși de confesiuni diferite au găsit un limbaj comun în abordarea ei. Apoi a apreciat importanța problemelor prezentate de *P. C. Pr. prof. Ion Bria*, legate de activitatea actuală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, și anume cele referitoare la terminologia ecumenistă; la ecleziologia euharistică și la aspectul pnevmatologic al identității, rugîndu-l să transmită Secretarului general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dr. Philipp Potter, un mesaj de salut din partea acestei Conferințe.

Referindu-se la ecumenismul local, apreciat și de Consiliul Ecumenic al Bisericilor, *P. S. Sa* a evidențiat faptul că toate confesiunile din țara noastră au ca punct de referință comun modul românesc al relației dintre Biserică și societate, subliniind necesitatea ca Biserica să se situeze în timp și în istorie.

Pentru rezolvarea problemei raportului dintre local și universal, este nevoie de convergență. Nu se poate realiza Biserică universală fără Biserică locală, dar nici localul nu trebuie accentuat prea mult căci atunci se cade în exclusivism și în confesionalism. Datorită conflictului dintre local și universal s-a născut mișcarea ecumenică, pentru refacerea unității, păstrarea echilibrului valorilor localului și universalului. Pentru ieșirea din dificultățile prin care trece din când în când Mișcarea ecumenică, este nevoie de angajare în ecumenism prin îmbinarea verticalului și orizontalului și păstrarea echilibrului dintre ele. Importantă este însă cunoașterea identităților proprii. În procesul de conciliere nu se poate nega nici identitatea locală, nici cea universală. Formula ortodoxă de «sobornicitate deschisă» are caracter ionic, dar Ortodoxia este dinamică, deschisă înnoirilor.

În încheiere, P. S. Sa și-a exprimat convingerea că și această conferință și-a atins scopul, chiar dacă problemele discutate nu au fost pe deplin rezolvate. Important este faptul că ni le-am pus toți în același termen și dorim să le rezolvăm în aceeași bună atmosferă ecumenică și de colaborare dintre noi.

După concluziile prezentate de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. C. Pr. prof. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic universitar din București, a propus ca, în numele Conferinței, să se trimită câte o telegramă Preafericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, D-lui Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor, și unor conducători ai cultelor creștine din țara noastră. S-a dat citire textelor telegramelor care au fost aprobate cu puternice aplauze de către întreaga asistență.

În textul lor s-a subliniat mai ales faptul că lucrările conferinței au loc în atmosfera sărbătorească în care întregul popor aniversează împlinirea a 60 de ani de la făurirea statului național unitar român și s-a dat expresie sentimentelor de adăziune deplină la poziția delegației române înfățișată de Dl. Nicolae Ceaușescu, Președintele țării noastre, la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, prin care s-a declarat pentru independența și suveranitatea țării noastre și pentru promovarea destinderii și păcii în lume.

Apoi P. C. Pr. profesor Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic universitar din București a rostit un cuvânt de încheiere a lucrărilor Conferinței în care a reliefat importanța temei discutate și a arătat că abordarea ei sub diferite aspecte, a dus la găsirea citorva soluții pentru rezolvarea ei. Ea rămâne actuală și pentru Bisericile din țara noastră angajate în ecumenismul local și integrate în noua societate care se edifică în țara noastră.

P. S. Sa a mulțumit referenților, participanților la discuții și mai ales P. S. Episcop Antonie, care a formulat concluziile cu multă competență și talent, exprimându-și convingerea că această Conferință va contribui în mod esențial la apropierea cultelor din țara noastră, va reprezenta o contribuție la unitatea poporului român și va sprijini eforturile lumii contemporane spre pace, colaborare și dreptate. De asemenea, a exprimat mulțumiri față de Preafericitul Părinte Patriarh Iustin și față de Dl. Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor, pentru sprijinul larg acordat în vederea organizării Conferinței, ca și față de toți participanții la conferință, urindu-le succes în activitatea lor ecumenică.

Conferința s-a încheiat cu o agapă oferită de Institutul teologic universitar din București în cinstea participanților la lucrările ei.

**Pr. Asist. NICOLAE D. NECULA**



# ARTICOLE ȘI STUDII

## CUVÎNTAREA ESHATOLOGICĂ A DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

— Scurt comentariu —

În iconomia mîntuirii neamului omenesc, doctrina eshatologică are o deosebită importanță. Învățăturile privitoare la moartea omului și starea sufletului său după moarte; a doua venire a Mîntuitorului Hristos, învierea morților și judecata obștească; ultimele zile ale împărăției pămîntești a lui Dumnezeu (Biserica creștină) și inaugurarea împărăției cerești, preamărirea — toate învățăturile ale eshatologiei creștine — sînt o concluzie și incununare a întregii învățăturii a Domnului Hristos. Ele au constituit un puternic pilon de susținere a învățăturii Domnului Hristos și a Apostolilor Săi, ca și o mare speranță a creștinilor de totdeauna.

Unii dintre primii creștini așteptau cu înfrigurare a doua venire a Domnului Hristos și înființarea împărăției Sale mesianice, din motive cu totul speciale lor: persecuțiile păgînilor și injustiția socială. Ei au căzut chiar în anumite greșeli referitoare la data revenirii Mîntuitorului, la Parusia Sa.

Și mai târziu, în evul mediu au survenit erezii asemănătoare din cauza unor curente bolnăvicioase, a ignoranței multor creștini, a exploatării feudale și a persecuției din partea Bisericii romano-catolice, prin inchiziție<sup>1</sup>.

Aceleași erori s-au ivit și în protestantism, ca și la urmașii lor neoprotestanți, datorită unui exagerat individualism și subiectivism religios, dar mai ales din cauza ignorării Sf. Tradiții în interpretarea Sfintei Scripturi.

Căci eshatologia creștină cuprinde învățăturile ce se referă la viitor și se bazează pe cuvintele profetice ale Mîntuitorului și ale Sfinților Apostoli, cuvinte greu de interpretat, ca orice proorocie. Aici Sf. Tradiție își are un mare rol. Mai mult, învățăturile referitoare la eshatologie sînt răspîndite în întreaga Sfință Scriptură și trebuie, cu grijă, selecționate și interpretate în contextul scripturist.

Învățătura eshatologică a Domnului Hristos, pe care se sprijină, o interpretează, adîncesc și amplifică Sfinții Apostoli se află în Evangheliile sinoptice și cu deosebire în marea Sa cuvîntare eshatologică.

Această cuvîntare care constituie cea mai sublimă concluzie a activității doctrinare a Domnului Hristos este, în mod evident, foarte importantă dar și cea mai greu de interpretat sau cea mai obscură, cum afirmă unul dintre exegeți<sup>2</sup>. De aceea, interpretarea justă a Cuvîntării eshatologice a Domnului Hristos este de o mare însemnătate, căci în acest mod vom fi feriți de a cădea în vreo erezie, în legătură cu învățăturile cuprinse în ea.

Ceea ce vom face, printr-o interpretare succintă, în rîndurile ce urmează.

Cuvîntarea eshatologică a Domnului Hristos se află expusă în Evangheliile: după Matei, XXIV, 1—XXV, 46; după Marcu, XIII, 1—37; după Luca, XVII, 23—37;

1. Cf. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Venirea a doua a Domnului — Împărăția de o mie de ani*, în: «Studii teologice», 1972, nr. 2, p. 13.

2. Cf. Alfred Durand, *Evangile selon Saint Mathieu*, Traduit et commenté. Dix-huit, ed. Paris, 1929, p. 426.

XXI, 5—38; deci la cei trei sinoptici. Ea se numește cuvîntare eshatologică «ἐσχάτος λόγος» pentru că cuprinde învățături despre ultimele evenimente din istoria lumii și a neamului omenesc, care vor surveni înainte și concomitent, cu a doua venire a Domnului Hristos (Parusia).

Cei trei evangheliști sinoptici istorisesc aceleași evenimente, cu mici deosebiri, dar cuvîntarea eshatologică a Domnului Hristos este mai dezvoltată la Matei, care după unii exegeți, ar conexa cuvintele rostite de Mîntuitorul în diferite ocazii<sup>3</sup>. Însă, mai sigur este faptul că evanghelistul Matei a expus faptele mai dezvoltat pentru că a fost martor ocular. Cuvîntarea cuprinde fapte viitoare, profetice, mai apropiate — sfîrșitul Ierusalimului — și mai îndepărtate — sfîrșitul lumii și venirea a doua a Mîntuitorului — într-un stil profetic, într-o unică viziune, fapte care se suprapun<sup>4</sup>.

De aceea, este foarte greu de interpretat, pentru care motive a dat naștere, precum am amintit, la multe erezii.

Cuvîntarea se împarte în trei părți principale, conform faptelor prezentate. *Partea întâia* (Matei, XXIV, 1—39; Marcu, XIII, 1—33; Luca, XXI, 5—28). Aici se istorisesc faptele ce se vor întîmpla înainte de sfîrșitul Ierusalimului și a statului iudaic — sau în perioada de timp de după înălțarea Domnului și înființarea Bisericii creștine, pînă la a doua venire a Mîntuitorului — precum și unele sfaturi, cum trebuie să se comporte creștinii la apariția acestor semne. De asemenea se relatează unele evenimente și semne premergătoare venirii a doua a Domnului Hristos și suferințele omenirii cu această ocazie. Este partea cea mai importantă a Marii Cuvîntări eshatologice a Mîntuitorului. Unii exegeți susțin că ea constituie însuși marele cuvînt eshatologic al Domnului.

*Partea a doua* (Matei XXIV, 40—XXV, 30; Marcu XIII, 34—37; Luca XXI, 29—31; 34—36). Aici se cuprind o serie de îndrumări concretizate prin diferite pilde, îndemnînd pe credincioși la veghere spre a nu fi surprinși nepregătiți de marile evenimente de la sfîrșitul lumii. Paralelele de la Marcu și Luca sînt mai reduse.

În sfîrșit, în *partea a treia* se descrie judecata obștească de la sfîrșitul lumii. Ea se află numai la Matei (XXV, 31—46).

*Partea întâia a cuvîntării* (Mat. XXIV, 1—39; Marcu, XIII, 1—33; Luca, XXI, 5—28).

Versetele 1—3 de la Matei; 1—4 Marcu; 5—7 Luca, constituie o parte introductivă a cuvîntării sau cum afirmă unii exegeți se arată prilejul, motivul cuvîntării eshatologice<sup>5</sup>. La evanghelistul Matei aceste versete servesc ca o tranziție între cuvîntarea Domnului Hristos contra fariseilor (XXIII, 1—30) și marea Sa cuvîntare eshatologică (XXIV).

*Matei XXIV, 1.* «Și ieșind Iisus și plecînd de la templu s-au apropiat de El ucenicii Lui ca să-i arate clădirile templului». După intrarea ultimă a Domnului Hristos în Ierusalim — intrare triumfală — și discuțiile aprinse cu fariseii și saducheii (Matei, XXI—XXIII), El rostește un aspru rechizitoriu contra fariseilor, pe coridoarele templului, încheindu-l cu o profecie sumbră asupra Ierusalimului și a templului, anunțîndu-i că ele vor fi distruse. «Iată casa voastră vi se lasă pustie» (Matei, XXIII, 38).

Evident, atît majoritatea poporului, dar mai ales Apostolii au rămas profund îndurerăți. În această atmosferă de tristețe Domnul Hristos și Apostolii Săi se îndreaptă spre muntele Măslinilor, în trecere spre Bethania, unde găzduia în fiecare noapte, din cauza iudeilor, care căutau să-L prindă și să-L omoare.

Apostolii, în încercarea lor de a schimba sentimentele și sentința Învățătorului lor asupra Ierusalimului și templului, li arată frumusețea și splendoarea mărețului templu<sup>6</sup>, care prin arhitectura sa și întreaga construcție constituia una din marile minuni ale lumii vechi<sup>7</sup>.

Vers. 2. «Iar El răspunzînd, le-a zis: vedeți toate acestea? Adevărat grăiesc vouă: Nu va rămîne aici piatră pe piatră, care să nu se risipească». Însă, Domnul Hristos subliniind și El frumusețea clădirii («vedeți toate acestea?»), nu renunță la hotărîrea Sa, ci-i anunță că templul va fi distrus pînă la temelie «nu va rămîne nici

3. Cf. Olshausen, *Bibl. Kommentar über saemntl. Schrift des N. Test.* t. I, p. 858, la: Cl. Fillion, *Evangile selon S. Mathieu, Intr. critique et commentaire*, Paris, 1890, p. 43.

4. Cf. Billot Louis, Cardinal, *La Parousie*, Paris, 1920, p. 43.

5. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 454.

6. Cf. Dr. Vasile Gheorghiu, *Sf. Evanghelie după Matei cu comentariu*, Cernăuți, 1925, p. 658.

7. Cf. Smith, *Diction. of the Bible*, art. Templ. la: L. Cl. Fillion, *ibid.*, p. 454.

piatră pe piatră» întărindu-și afirmația prin «pecetea jurământului»: «adevărat grăiesc vouă»<sup>8</sup>. Fapt care s-a realizat în anul 70 d.Hr. prin armatele romane conduse de Titus și repetat sub împăratul Adrian (132—135), în urma răscoalei lui Bar-Kochba, cît și după încercarea de rezidire a templului sub Iulian Apostatul (361—363) d.Hr. cînd «n-au mai rămas două pietre din cauza unui cutremur extraordinar»<sup>9</sup>.

Vers. 3. «Și șezînd El pe Muntele Măslinilor, au venit la El ucenicii, îndoșeși, zicînd: Spune nouă cînd vor fi acestea și care este semnul venirii Tale și al sfîrșitului veacului?». Părăsînd Ierusalimul și ajungînd pe o colină a Muntelui Măslinilor, Mîntuitorul s-a odihnit, privind și El cu tristețe asupra frumuseții templului a cărui ruină i-o prorocise. Atunci s-au apropiat de El patru din cei mai apropiați Apostoli ai Săi: Petru, Iacov, Ioan și Andrei și L-au întreat «deosebi» (în taină) (Marcu, XIII, 3), cînd se vor întîmpla cele afirmate de El cu privire la templu și care vor fi semnele venirii Sale (Parusiei) și ale sfîrșitului veacului.

În mintea Apostolilor evenimentul sfîrșitului Ierusalimului și al templului și cel al venirii Sale (Parusia), cu judecata și înființarea împărăției mesianice, le socoteau simultane. Un exeget avizat afirmă în mod expres: «După christologia iudaică distrugerea Ierusalimului și a templului, venirea lui Mesia și sfîrșitul lumii trebuiau să fie trei evenimente aproape simultane»<sup>10</sup>. De aceea, Apostolii socoteau că distrugerea templului era o confirmare indirectă a speranțelor lor mesianice. Ei credeau că templul va fi înlocuit cu unul mai mare, care va dura în veac<sup>11</sup>.

De aceea, ei doreau să știe cînd se vor întîmpla acestea și după care semne vor cunoaște apropiata lor realizare. Bănuiau că măcar unii dintre ei vor fi martorii acestor fapte și-l vor putea întîmpina cu tot fastul cuvenit<sup>12</sup>. Deosebirea dintre aceste evenimente o vor face mai tîrziu, căci și după Învierea Domnului aveau încă această credință (Fapte I, 6—7).

Termenul «*παρουσία*» («Venirii Tale») (cf. vers. 27, 37, 39; I Tesal. II, 19; III, 13; IV, 15; II Tesal. II, 1) înseamnă venirea unei persoane importante iar în Noul Testament este termenul consacrat pentru a doua venire a Mîntuitorului, la sfîrșitul veacurilor; în strînsă legătură sau chiar concomitent cu ea vor surveni învierea morților și judecata generală. Expresia «*ἡ συντελεία τοῦ αἰῶνος*», înseamnă sfîrșitul veacului, a timpului acestei lumi. Se mai întrebuițează în Noul Testament și expresia «*καρπὸς Ἰσραὺς*», vremea de apoi (I Petru, I, 5; I Ioan, II, 18), «Ceasul de pe urmă».

Așadar, Domnul Hristos va răspunde Apostolilor Săi, în cuvîntarea Sa la trei chestiuni: 1) semnele și timpul dărimării Ierusalimului; 2) semnele care vor precede Parusia și care este rostul venirii Sale, adică 3) ce se va petrece la sfîrșitul veacului<sup>13</sup>.

În răspunsul Mîntuitorului, distrugerea templului și a orașului, ca și timpul venirii Sale și sfîrșitul lumii sînt privite la un loc, într-o singură viziune. Și aici, subzistă greutatea interpretării și divergențele dintre interpreți. Căci, precum observă un exeget, nimeni nu-L întrebă pe Domnul Hristos despre legătura dintre aceste două evenimente — distrugerea Ierusalimului și Parusia Sa, cu sfîrșitul lumii — iar El nu va răspunde la această mare întrebare<sup>14</sup>. Deci, în această juxtapunere de planuri a

8. Cf. L. Cl. Fillion, *ibidem*.

9. Cf. Theodoret, III, 17; Sozomen, V, 31; Socrate, *Hist. Eccl.* III, 20 la: L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 435; R. P. D. A. Calmêt, *L'Évangile de S. Mathieu*, commentaire, Paris, 1715, p. 509.

10. Cf. L. Cl. Fillion, p. 455.

11. Cf. A. Calmêt, *op. cit.*, p. 510. În legătură cu eshatologia iudaică referitoare la venirea împărăției lui Dumnezeu și a lui Mesia, propagat prin cărțile apocrife ale Vechiului Testament — Înălțarea lui Moise — precum și în Mișna și Talmud nu există la Iudei o concepție uniformă. Unii așteptau o intervenție atotputernică a lui Dumnezeu, răzbind pe poporul lui Israel de dușmanii săi. Alții socoteau că Dumnezeu își va mări împărăția Sa în lume prin domnia legii și schimbarea înfățișării acesteia printr-o intervenție minunată (Lagrange, *Le sens du christianisme d'après l'exégèse allemande*, apud: «Dictionnaire de Théologie Catholique» Tome, XI, 2, coll. 2044), cuvîntul «Parousia». Alt exeget afirmă că, în privința distrugerii templului Apostolii Domnului sub influența eshatologiei iudaice și convingi că Mîntuitorul este adevăratul Mesia, «nu vedeau în acest fapt decît un incident al unei mari revoluții în care intra și sfîrșitul acelei lumi. Deci, departe de a se înspăimînta de acest eveniment, ei îl socoteau ca o confirmare a speranțelor lor mesianice și sub imperiul acestei așteptări interesate îl întrebă pe Mîntuitorul asupra datei acestui eveniment» (Cf. Reuss, *Histoire evangelique*, p. 577, la: L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 455).

12. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 659.

13. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 659 și urm.

14. Cf. Le P. M. J. Lagrange, *Évangile selon S. Mathieu*, Paris, 1927, p. 458.

viziunii unice a celor două evenimente constă greutatea interpretării juste a cuvintării eshatologice a Domnului Hristos.

Vers. 4. «Răspunzînd Iisus le-a zis: vedeți să nu vă amăgească cineva». Cu vers. 4 începe cuvîntarea propriu-zisă a Domnului Hristos. Partea întâi a cuvîntării care este cea mai importantă și cea mai dificilă de interpretat, se împarte și ea în trei secțiuni. Prima secțiune (Matei, XXIV, 4—14) cuprinde o serie de evenimente, care au împărțit pe exegeți, în legătură cu interpretarea lor, cu timpul la care s-ar referi. Astfel, unii au afirmat că ele se referă la distrugerea Ierusalimului și a templului iudaic, abolirea legii lui Moise cu jertfele sale și edificarea Bisericii creștine. Astfel au învățat dintre marii exegeți Sf. Ioan Gură de Aur<sup>15</sup>, Teofilact, Eftimie Zigaben iar la noi Dr. V. Gheorghiu<sup>16</sup>. După alți interpreți ca Sf. Irineu, Sf. Ilarie, Grigorie cel Mare și Sf. Ambrozio, evenimentele respective se referă și sînt semne prevestitoare ale sfîrșitului lumii<sup>17</sup>. Alții socotesc acele evenimente ca fapte ce se vor petrece în tot răstimpul Bisericii creștine, începînd de la înființarea ei pînă la sfîrșitul lumii. Mîntuitorul le amintește pentru a feri pe Apostoli și creștini să nu le interpreteze greșit, în legătură cu Parusia<sup>18</sup>.

În sfîrșit, alți comentatori — Fer. Ieronim, Fer. Augustin, dintre moderni L. Cl. Fillion — susțin că faptele istorice în pericopa amintită privesc atît distrugerea Ierusalimului și templului, cît și Parusia Domnului de la sfîrșitul lumii: faptele care se vor petrece în preajma ruinei templului și Ierusalimului prefigurează ceea ce se va întîmpla în mare la sfîrșitul lumii. Primul eveniment — căderea Ierusalimului — este parte din expresiile figurate prin care se descrie sfîrșitul lumii. Deci, ele sînt un tip al celor de la sfîrșitul lumii, care vor fi antitipul<sup>18 bis</sup>.

Însă, precum am amintit, evenimentele sînt complexe și numai din analiza lor se va putea deduce sensul lor și la ce etapă din timp trebuie aplicate.

Secțiunea a doua (Matei XXIV, 15—22) istorisește semnele și nenorocirile care vor surveni în preajma și în timpul distrugerii statului iudaic.

În sfîrșit, în secțiunea a treia (Matei XXIV, 23—39) se arată evenimentele și semnele prevestitoare Parusiei Domnului și cele concomitente cu ea.

«Vedeți să nu vă amăgească cineva» (Matei XXIV, 4) sau: «Vedeți să nu fiți amăgiți» (Luca XXI, 8), spune Mîntuitorul. Apostolii L-au întrebat pe Domnul Hristos, cînd se va întîmpla sfîrșitul Ierusalimului și Parusia Sa, precum și semnele premergătoare acestora. Domnul Hristos, înainte de toate, îi face atenți să nu-l înșele cineva, după plecarea Sa, asupra acestor semne. Să nu înțeleagă greșit unele evenimente firești, naturale, inerente ordinii din univers și care n-au nimic a face cu evenimentele referitoare la întrebarea Apostolilor<sup>19</sup>.

Așadar, pericopa — 4—14 — ar fi un avertisment despre falsele profeții din apocalipsa iudaică contemporană care vedea mistere în orice întîmplări naturale, răslălmăcind totul prin prisma specificului apocaliptic iudaic, de care nu erau scutiți nici Apostolii (Fapte I, 7)<sup>20</sup>.

Vers. 5. «Căci mulți vor veni în numele Meu, zicînd: Eu sînt Hristos și pe mulți îi vor amăgi». Domnul Hristos îi face atenți, că după plecarea Sa se vor ridica mulți în care se vor întitula Mesia. Deci, ei nu trebuie să-i creadă și să-i urmeze, căci adevăratul Mesia este numai El. Profeția Domnului s-a adevărit, căci în Iudeea s-au ridicat

15. S. Jean Chrysostome, *Oeuvres complètes: Homélie sur S. Mathieu*, Tome troisième, Paris, 1869, p. 45 și urm.

De altfel, Sf. Ioan Gură de Aur interpretează întreaga secțiune I-a (4—14) ca și secțiunea a II-a (15—22) ca referindu-se exclusiv la evenimentele din preajma și din timpul distrugerii Ierusalimului. Fapt greu de acceptat, precum vom vedea pe parcursul interpretării, deoarece această interpretare lasă fără acoperire unele texte din Luca (XXI, 24), ca și din Matei și Marcu, care fac aluzie la sfîrșitul veacului. Sînt unele expresii care par să ne arate ceva mai mult decît împrăștierea Iudeilor în imperiul roman (cf. A. Calmêt, *op. cit.*, p. 54; Le P. M. J. Lagrange, *L'Évangile de Jesus Christ*, Paris, 1930, p. 475).

16. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 660 și urm.

17. Cf. A. Calmêt, *op. cit.*, p. 411 (notă).

18. Cf. Pr. Petre Chiricuță, *Studiu asupra textelor evanghelice cu privire la Parusia Sa — A doua venire*, București, 1932, p. 76 și urm.

18 bis. Cf. Săinte Bible. Première éd. Oecumenique, *Le Nouveau Test.* 1955, *Évangile selon S. Mathieu*, p. 82.

19. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 77.

20. Cf. *Ibidem*. În legătură cu acest pasaj L. Cl. Fillion precizează: «Mîntuitorul nu-și propune să satisfacă curiozitatea Apostolilor, nici să le înfiicăreze imaginația. El vrea mai degrabă să-i pregătească pentru evenimentele care le descrie, decît să le dea o descriere exactă». *Op. cit.*, p. 456.



mulți pseudo-Mesia, care au angajat poporul în lupta contra Romanilor spre a-i dezrobi și le-au agravat situația, ducând la distrugerea templului și a statului iudaic, la anul 70 d. Hr. Astfel, au fost Simon Magul (Fapte VIII, 9); un oarecare Theuda (44—46) d. Hr.; un egiptean pe la anul 60 d. Hr. Această este opinia celor care identifică pe acești profeți cu răsvrățitorii politici, punându-i în legătură cu sfârșitul Ierusalimului, ca semne prevestitoare ale tragicului sfârșit al cetății sfinte<sup>21</sup>.

Însă, este mai probabilă ipoteza că Domnul Hristos se referă aici, nu la eliberatorii politici, ci la falșii profeți religioși. «Vor veni în numele Meu zicând: Eu sînt Hristos», adică Hristosul religios, care nu stă în legătură cu eshatologia iudaică și cu sfârșitul Ierusalimului. Căci după dărîmarea Ierusalimului, au mai apărut profeți politici (Bar-Kochba). Deci, nu e vorba de o înșelăciune care ar privi stările iudaice dinainte de anul 70 d. Hr. Ea arată o perspectivă mai vastă decît a anului 70. «Căci mulți vor veni» (vers. 5) este mai curînd o extindere indefinită a timpului pînă la Parusia<sup>22</sup>.

Vers. 6. «Și veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie, luați seama să nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul». Mîntuitorul mai anunță pe Apostoli despre altă serie de calamități, ca: războaie și vești despre războaie (Luca XXI, 9), amintește și despre revoluții, «de răzmerițe» — adică războaie apropiate și războaie îndepărtate (vești despre războaie) care nu vor trebui interpretate ca semne ale sfârșitului. Iisus spune: luați seama să nu vă speriați (XXIV, 6); adică, războaie și zvonuri despre războaie trebuie să fie și vor fi pretutindeni și în orice timp. Evident acestea survin în lume, «trebuie să fie» nu ca o fatalitate, ci potrivit planurilor nepătrunse ale lui Dumnezeu (Daniel II, 28)<sup>23</sup>. Însă, ele nu trebuie interpretate ca un semn al sfârșitului, «dar încă nu este sfârșitul». Evanghelistul Luca (XXI, 9), precizează: «căci acestea trebuie să fie întii, dar sfârșitul nu va fi curînd».

Deci, Apostolii nu trebuie să se înspăimînte la auzul sau ivirea acestor calamități, căci atît cît va fi omenirea, ele se vor ivi și se vor produce. Ei trebuie să dea dovadă de nestrămutată credință în Dumnezeu și corectitudine față de semenii în răs-timpul acestor nenorociri. Însă, nu trebuie să le socotească ca semne ale «sfârșitului» veacului și ale începutului împărăției cerești, care va începe odată cu Parusia.

În contextul celor amintite, cuvîntul «sfârșitul» trebuie interpretat ca referindu-se mai probabil la sfârșitul veacului, al lumii<sup>24</sup>, și nu la sfârșitul Ierusalimului, cum îl înțeleg unii exegeți.

Vers. 7. «Căci se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție și va fi foamete și ciumă și cutremur pe alocuri». În acest verset Domnul Hristos expune mai amănunțit cele anunțate în versetul anterior. Războaiele amintite vor avea un caracter deosebit de crîncene, vor fi pustiitoare și vor avea drept consecințe foametea și ciuma. Adică, din cauza lor va apărea lipsa de alimente, de hrană și o consecință mai gravă, anumite molime, maladii. Mai mult, vor apărea pe unele locuri și anumite catastrofe naturale, ca, cutremurele.

Exegeții care socotesc aceste evenimente ca semne premergătoare distrugerii Ierusalimului sau ca preluđuul Parusiei au semnalat ca războaie foarte crîncene, survenite între Înălțarea Domnului și distrugerea statului iudaic, acele dintre Romani și Parti, dintre Irod Antipa tetrarhul Galileii și fostul său socru, regele Areta al Arabilor, iar la anul 66 d. Hr. începutul războiului Romanilor contra iudeilor, terminat în anul 70, cu distrugerea Ierusalimului. Tot în acest răstimp, multe provincii romane au fost bîntuite de foamete, iar unele orașe din Asia Mică au fost distruse de cutremure<sup>25</sup>.

Am văzut însă, că aceste evenimente: războaie, răzmerițe, cutremure și anumite boli au fost tot timpul și sînt pretutindeni; nimeni nu trebuie să le socotească ca semne ale sfârșitului, sau semne ale apropiatei Parusii, cum obișnuiesc unii creștini greșiți, care le amintesc pe acele enunțate mai înainte și încă multe altele mai apropiate vremurilor noastre, afirmînd că aceste semne fiind îndeplinite, Parusia este aproape, la ușă.

21. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 660.

22. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 79.

23. Cf. Traduction Oecumenique de la Bible. Nouveau Testament, *Evangile selon Saint Mathieu*, Paris, 1975, p. 108.

24. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 661.

25. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 662; L. Cl. Pillion, *op. cit.*, p. 458; A. Calm t, *op. cit.*, p. 512—513.

La evanghelistul Luca (XXI, 11) — locul paralel — se mai adaugă: «și semne mari din cer vor fi». Pe aceste cuvinte, aceiași interpreți, care identifică evenimentele amintite ca semne premergătoare ruinei Ierusalimului, le socotesc a fi acele semne miraculoase istorisite de Iosif Flaviu — o stea în formă de sabie sau o cometă care a stat deasupra cetății aproape un an de zile — înaintea asedierii Ierusalimului. Dar toate acestea sînt recunoscute ca afirmații superficiale.

Știința astronomiei de astăzi ne învață că nimeni nu trebuie să se mai teamă de eclipse sau comete, căci ele se prevăd din timp<sup>26</sup>.

Vers. 8. «Dar toate acestea sînt începutul durerilor». Domnul Hristos spusese la vers. 6: «dar încă nu este sfîrșitul», iar aici adaugă: «toate acestea», tulburări și suferințe de asemenea nu sînt decît «un început al durerilor» un preambul față de acele dureri și suferințe extraordinare care vor premerge nemijlocit Parusia și sfîrșitul lumii. «Acestea» sînt deci foarte mici, obișnuite, normale în lume.

«Începutul durerilor» este o metaforă care ne duce cu gîndul la «durerile nașterii» (Isaia XIII, 8; Osea XIII, 13) ce vin pe neașteptate și sînt foarte mari. Tot astfel sînt și suferințele care vin din aceste calamități obișnuite de acum, față de acele extraordinare de la sfîrșitul lumii. Și precum după durerile mari ale nașterii urmează bucuria de a fi născut om pe lume (Ioan XVI, 21) tot astfel se poate spera că după aceste dureri, cu privire la Evanghelia Domnului Hristos, va urma o mare bucurie, un fel de «naștere»<sup>27</sup>.

Vers. 9. «Atunci vă vor da pe voi spre asuprire și vă vor ucide și veți fi urțiți de toate neamurile, pentru numele Meu». De la suferințele și necazurile care se vor abate asupra lumii, Domnul Hristos trece la suferințele și durerile ce vor surveni în același timp — «atunci» — și asupra Apostolilor și creștinilor. Căci s-ar putea crede că dacă creștinii nu vor lua parte la războaie și nu vor face rău nimănui, vor fi scutiți de asemenea necazuri. Însă, neparticiparea la războaie îi va face să fie socotiți trădători, nesolidarizîndu-se cu interesele pur pămîntesti ale celorlalți oameni. Evanghelistul Luca adaugă: «Vă vor prigoni, dîndu-vă în sinagoge și în temnițe, ducîndu-vă la împărași și la dregători, pentru numele Meu» (XXI, 12). Și mai departe: «Și veți fi dați și de părinți și de frați și de neamuri și de prieteni și vor ucide dintre voi. Și veți fi urțiți de toți pentru numele Meu» (Luca XXI, 16—17). În adevăr, din această desolidarizare cu interesele pur pămîntesti sau poate din alte pricini, așa precum și altă dată a spus Domnul Hristos Apostolilor Săi: «Și veți fi urțiți și persecutați».

În adevăr, Apostolii Domnului și propovăduitorii Evangheliei în tot timpul și locul au suferit. Acest fapt s-a verificat în viața Apostolilor Mîntuitorului (Fapte XXVIII, 22) și a creștinilor din primele veacuri ale Bisericii, ca și mai tîrziu. Această prevestire presupune contactul ucenicilor cu toată lumea, adică predica și în afară de Israel, o precizare a Mîntuitorului că Evanghelia se va predica la toate neamurile. Mai mult, o proorocie a Domnului Hristos că propovăduirea învățaturii Sale și urmarea ei nu se va putea realiza fără suferință<sup>28</sup>.

Vers. 10. «Atunci mulți se vor smînti și se vor vinde unii pe alții, și se vor urla unii pe alții». Aici, Domnul Hristos anunță pe aceiași Apostoli și urmași de persecuțiile la care vor fi supuși din cauza credinței lor, ca și de lăstăritățile și dezbinările dintre creștini, din cauza aceluiași persecuții. Astfel, unii neînțelegînd sensul suferinței Domnului Hristos și rostul suferinței pentru El, se vor îndoii în credința lor și înfricoșîndu-se se vor lepăda de Hristos. Mai mult, chiar rudele cele mai apropiate și unii dintre creștini, pentru a se pune bine cu persecutorii, îi vor trăda, urî și prigoni pe cei ce cred în Domnul Hristos (II Corint. XI, 26). Iar Marcu, la locul paralel adaugă: «Iar cînd vă vor duce să vă predea nu vă îngrijă dinainte ce veți vorbi» (Marcu XIII, 11). «Căci Eu vă voi da gură și înțelepciune» (Luca XXI, 15). «Căci nu sînteți voi care veți vorbi, ci Duhul Sfînt» (Marcu XIII, 11).

Acest lucru Mîntuitorul îl spusese și cu altă ocazie Apostolilor Săi (Matei X, 19—20). Deci, în asemenea ocazii urmașii Săi vor fi ajutați printr-o asistență supranaturală. Ei nu trebuie să se neliniștească prea mult de acest fapt.

26. Cf. Pr. P. Chiricușă, *op. cit.*, p. 82 și nota din aceeași pagină.

27. Cf. Le P. M. J. Lagrange, *Evangile s. S. Marc.*, 1920, p. 315 la Pr. P. Chiricușă, *op. cit.*, p. 83; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 663.

28. Cf. Pr. P. Chiricușă, *op. cit.*, p. 85; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 663; A. Calmêt, *op. cit.*, p. 514.

Vers. 11. «Și mulți prooroci mincinoși se vor scula și vor amăgi pe mulți». La suferințele provenite din partea persecutorilor din afară se vor ivi din însuși sinul creștinilor anumiți «prooroci mincinoși» care prin învățăturile lor greșite vor căuta să înșele pe mulți, să-i facă să rătească și ei de la adevărata credință. Despre aceștia spunea Domnul Hristos: «Feriți-vă de prooroci mincinoși» (Matei VII, 15), iar Sfântul Pavel plângându-se de ei îi numea apostoli mincinoși și servitori ai lui Satan (II Corint. XI, 13). Acești profesii au fost în toate timpurile și vor fi în tot timpul Bisericii, ca și războaiele, foametea, molimele.

Vers. 12. «Iar din pricina înmulțirii fărădelegii, iubirea multora se va răci». Evident că, din cauza persecuțiilor externe și a tulburărilor interne provocate de eretici — profesii mincinoși — dragostea față de Dumnezeu și a oamenilor între ei va scădea. Cei răi nu se vor putea iubi unii pe alții, iar cei buni nu vor putea iubi cu aceeași căldură pe cei răi, văzând că persistă în răutatea lor. Este vorba deci, de o agravare și stricăciune morală a multora. De aici și concluzia :

Vers. 13. «Dar cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui». Evanghelistul Luca adaugă: «Prin răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre» (Luca XXI, 19).

Așadar, în această grea situație, când asalturile persecuțiilor externe vor fi neincetate, când nici falșii profesii nu vor înceta, când răutatea va progresa, va fi nevoie de curaj și tărie pentru a-și menține credința în Hristos și iubirea față de semenii. Cine va persista «până la sfârșit» în credință și iubire se va mântui. Expresia «până la sfârșit» nu e totuna cu sfârșitul lumii, la Parusie (Matei XXIV, 6), ci până la sfârșitul persecuțiilor<sup>29</sup>.

Este deci, un act stăruitor de credință, fără temere și fără clătinare. Nu este vorba deci, de un «asalt eshatologic», ci de o stare normală a Bisericii, de o luptă a creștinului cu păcatele din lume, de o hotărâre a credinciosului de a purta pe umerii crucea Mântuitorului. Altă dată Domnul Hristos spusese același lucru: «iar cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui» (Matei X, 22)<sup>30</sup>.

Deci, nu trebuie să ne alarmăm și să privim cu un ochi pesimist starea morală a lumii de astăzi, cum fac unii creștini greșiți de astăzi și să tragem concluzia falsă că, date fiind faptele rele ale semenilor noștri, Parusia Domnului este aproape.

Vers. 14. «Și se va propovădui această Evanghelia la împărăției în toată lumea spre mărturie la toate neamurile și atunci va veni sfârșitul». În urma celor anunțate de Mântuitorul despre suferințele și necazurile prin care trebuie să treacă lumea și mai ales creștinii, s-ar fi putut crede că Evanghelia, adică învățătura Domnului Hristos nu se va răspîndi dincolo de hotarele Palestinei. Totuși, ca o mângâiere pentru creștini, Mântuitorul îi anunță că Evanghelia se va răspîndi în toată lumea, după care va veni sfârșitul.

Prin cuvintele «Evanghelia la împărăției» se înțelege învățătura creștină care stă la baza întemeierii împărăției lui Dumnezeu, a Bisericii creștine, ce are de conducător pe Domnul Hristos și de scop mântuirea oamenilor. Deci, Evanghelia care cuprinde învățătura Mântuitorului.

«Spre mărturie tuturor neamurilor», adică toate popoarele să poată mărturisii credința în El și să fie mântuite (Matei XXVIII, 19; Marcu XVI, 15) sau eventual pedepsite dacă nu o vor primi. Oricum, toată lumea va avea posibilitatea să audă, să ia cunoștință despre învățătura creștină, să se convertească sau să o respingă.

Expresia «toată lumea» a împărțit pe exegeții. Cei mai mulți dintre vechii comentatori înțelegeau prin «toată lumea», tot imperiul roman, adică lumea cunoscută pe atunci, poate chiar și dincolo de frontierele lui. Căci, spun ei, Sf. Pavel afirmă (Rom. I, 5, 8; X, 18; Colos. I, 23) că el a predicat Evanghelia la toată făptura de sub cer, adică în tot imperiul roman. Deci, după predica Evanghellei în tot imperiul roman, va veni sfârșitul, adică sfârșitul Ierusalimului, și templului<sup>31</sup>.

Alți exegeți, dintre cei mai noi, înțeleg prin «toată lumea» întreg globul pământesc. Căci, cuvintele Sf. Pavel trebuie înțelese în mod relativ și nu absolut. Evanghelistul Marcu la locul paralel spune că «Evanghelia trebuie să se propovăduiască la toate popoarele» (Marcu XIII, 10; cf. Matei XXVIII, 19; Marcu XVI, 15). De aceea,

29. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 460; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 665.

30. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 88.

31. Cf. S. Jean Chrysostome, *op. cit.*, p. 48-49; Alf. Durand, *op. cit.*, p. 433; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 666; La Sainte Bible. Première ed. oecuménique. Le Nouveau Testament — 1955. *L'Evangile selon Saint Mathieu*, p. 83; Lagrange, *op. cit.*, p. 461.

sffrșitul la care se referă aici Domnul Hristos este sffrșitul veacurilor și Parusia Sa. Mai ales că, în legătură cu acest eveniment, nu trebuie uitat cele învățate de Sf. Apostol Pavel referitoare la convertirea iudeilor. «Împietirea s-a făcut lui Israel în parte, spune el, până ce va intra tot numărul păgînilor. Și astfel, întregul Israel se va mîntui» (Romani XI, 25—26). Deci, pînă la Parusia Domnului toate popoarele se vor fi convertit, după care va urma și poporul lui Israel, apoi va veni sffrșitul veacurilor. Evident, nu este vorba de convertirea integrală a popoarelor, ci numai în marea lor majoritate.

Unii interpreți spun că s-ar putea înțelege «toată lumea» tot imperiul roman unde s-a răspîndit Evanghelia pînă la sffrșitul Ierusalimului; după cum se poate înțelege tot globul pămîntesc, unde se va răspîndi Evanghelia pînă la sffrșitul lumii<sup>32</sup>.

Însă, aici este vorba mai sigur despre sffrșitul lumii, al veacului, ultimul act al existenței actuale. Căci din confuzia dintre imperiul roman cu «toată lumea» s-a produs în timpurile primare ale creștinismului erezia milenaristă, crezîndu-se că sffrșitul imperiului roman va fi și sffrșitul lumii. De aceea, episcopii Leon cel Mare și Grigorie cel Mare au putut să creadă greșit într-un sffrșit apropiat.

Însă, dacă Evanghelia se va propovădui la toate popoarele și dacă ele se vor converti la creștinism în majoritatea cetățenilor ce le compun, nu trebuie să înțelegem că Parusia va surveni imediat după acest fapt. La cît timp după acest eveniment va veni Parusia, aceasta este taina asupra căreia însuși Dumnezeu n-a revelat nimic.

De aceea, unii exegeți mai noi socotesc predica Evangheliei la toate neamurile ca nefiind un «semn» despre sffrșitul apropiat sau depărtat al veacului sau al Parusiei, ci doar un cuvînt de mîngîiere pentru Apostoli și credincioși, arătîndu-le că peste toate nenorocirile și suferințele prezise, Evanghelia totuși va birui și se va predica la toată lumea<sup>33</sup>.

Însă această părere este puțin probabilă. Nu se pot exclude aceste două fapte — predica Evangheliei la toate popoarele și convertirea poporului Iudeu, strîns unite între ele — dintre semnele precursorare ale Parusiei mai apropiate sau mai îndepărtate. Evident, fără a le exclude și caracterul de consolare pentru Apostoli și credincioși<sup>34</sup>.

De altfel, întreaga secțiune din Cuvîntarea Mîntuitorului (Matei XXIV, 4—14) și paralele — este o istorisire a dezvoltării Bisericii creștine în decursul timpului, pînă la sffrșitul veacului, pînă la Parusie, pentru a pune în gardă pe creștini să fie foarte prudenți în judecarea și aprecierea acestor semne și să nu se lase înșelați socotînd că sffrșitul este aproape.

**Partea III-a, secțiunea a doua** (Matei XXIV, 15—23; Marcu XIII, 14—23; Luca XXI, 20—24). În această secțiune se descriu semnele premergătoare distrugerii Ierusalimului, nenorocirile și durerile din timpul acestui flagel și mijloacele de a scăpa de ele.

Vers. 15. «Deci, cînd veți vedea urciunea pustiirii ce s-a zis prin Daniel proorocul, stînd în locul cel sfînt — cine citește să înțeleagă —». Versetul respectiv anunță unul din semnele pozitive premergătoare distrugerii Ierusalimului. Domnul Hristos le relevă că un semn important premergător căderii Ierusalimului va fi profanarea locului sfînt al Iudeilor de către o persoană sau un grup de persoane, fapt indicat și de Profetul Daniel. «Locul cel sfînt» unde se va așeza urciunea pustiirii nu poate fi pămîntul Palestinei sau orașul Ierusalim, ci numai templul din Ierusalim. Deci, aici se va întîmpla un mare sacrilegiu, o profanare a acestui locaș.

Daniel pe care-l citează Mîntuitorul amintește în trei locuri despre urciunea pustiirii care se va așeza în templu (Daniel IX, 27; XI, 31; XII, 11).

32. Cf. L. Cl. Fillon, *op. cit.*, p. 460.

33. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 93.

34. Chestiunea predicii Evangheliei la toată lumea, pe tot globul pămîntesc și a convertirii poporului Iudeu la creștinism — care sînt strîns legate între ele — sînt recunoscute drept semne antemergătoare ale Parusiei Domnului de numeroși Sf. Părinți și exegeți și mai ales de vechii dogmatiști ortodocși ca: Macarie Bulgacov, *Teologia Dogmatică*, partea a II-a, p. 790; Silvestru de Canev, *Teologia Dogmatică ortodoxă*, vol. V, p. 368; Pr. Ioan Mihălcescu (Mitropolitul Irineu), *Manual de Teologie Dogmatică*, p. 240; Prof. N. Chijescu, Pr. Prof. Isidor Todoran și Pr. Prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și simbolică*, vol. II, p. 986. Dogmatistul Hr. Andruzos în: *Dogmatica Bisericii Ortodoxe răsăritene*, trad. de Dr. Dumitru Stăniloae, la p. 464 înserează printre semnele prevestitoare ale Parusiei, «predicarea Evangheliei la toate popoarele pămîntului și convertirea poporului Iudeu la creștinism». Totuși, la pagina următoare, 465 le socotește ca «ceva nedeterminat».

În Daniel (XI, 31 și XII, 11) este vorba de faptele regelui Antioh al IV-lea Epifan (175—164) a. Hr. care a năvălit cu armatele în Iudeea și au pătruns și în templu, profanându-l (I Macab. I, 49—64; II Macab. VI, 2—9). Împotriva lui a luptat familia Macabeilor și a reușit iarăși să stabilească cultul divin în templu<sup>35</sup>.

Având în vedere lucrurile obscure din profetul Daniel, unii interpreți au identificat pe «urciunea pustiirii» din profetul amintit cu Antihristul de la sfârșitul veacurilor, iar evenimentul respectiv — îl raportează, nu ca un semn premergător distrugerii Ierusalimului, ci un semn prevestitor sfârșitului lumii și Parusiei<sup>36</sup>. Însă, contextul nu permite o asemenea interpretare. Sfaturile care se dau, în versetele următoare acelor care vor vedea un asemenea semn — să fugă în munți spre a scăpa de flagelul respectiv — nu se potrivesc pentru oamenii care vor vieții la sfârșitul lumii. Căci atunci nimeni nu va putea scăpa. «Urciunea pustiirii» este o primejdie numai pentru cei din Iudeea, iar Antihristul va fi pentru toată lumea. «Urciunea pustiirii» nu va face semne și minuni, cum va face Antihristul (II Tesal. II, 9—10).

Deci, Mîntuitorul prin amintirea semnului din profeția lui Daniel se referă la sfârșitul Ierusalimului. «Urciunea pustiirii» care va sta în locul cel sfînt înseamnă profanarea templului despre care vorbește Profetul Daniel (IX, 27), în legătură cu cele 70 de săptămîni de ani. Acest fapt s-a întîmplat în preajma căderii Ierusalimului, cînd secta zeloților a pătruns în templu și a omorît pe toți iudeii care se opuneau războiului contra Romanilor și care se refugiaseră acolo. Profanarea templului era gravă, căci se efectua de acei care cunoșteau și înțelegeau sfințenia lui. Evanghelistul Luca confirmă acest fapt, căci el adaugă: «Iar cînd veți vedea Ierusalimul înconjurat de oști, atunci să știți că s-a apropiat pustiirea lui» (XXI, 20). Deci cadrul istoric al profeției ne arată că este vorba de sfârșitul Ierusalimului, cînd crima zeloților a precedat, fiind și concomitentă cu căderea cetății<sup>37</sup>.

Ultimele cuvinte ale vers. 15: «cine citește să înțeleagă» nu este o explicație dată de evanghelistul Matei, cum interpretează unii exegeți, ci sînt cuvintele Mîntuitorului, pentru a face pe Apostoli să pătrundă sensul acestei profeții și să se convingă că ea se va întîmpla așa precum a fost scrisă<sup>38</sup>.

Vers. 16—18. «Atunci cei din Iudeea să fugă la munți. Cel ce va fi pe casă să nu se coboare, ca să-și ia lucrurile din casă.

Iar cel ce va fi în țarină să nu se întoarcă înapoi ca să-și ia haina».

În aceste versete Domnul Hristos se adresează evreilor și creștinilor din Iudeea, ca fiind cei mai aproape de Ierusalim, unde avea să se întîmple acest eveniment dîndu-le o serie de sfaturi. Primul și cel mai important este «să fugă» cu toată graba, cum a fugit neîntîrziat Lot din Sodoma, cînd aceasta a fost nimicită (Facerea XIX, 17). Evident «să fugă la munți», unde există peșteri adînci și unde, în nenumărate rînduri evreii se salvaseră de furia năvălitorilor, ascunzîndu-se.

Domnul Hristos adaugă și un sfat practic, subliniind pericolul mare și graba pe care trebuie s-o aibă în vedere spre a se salva. Cei care întîmplător s-ar afla pe casă,

Însă, cu toate că teologul respectiv le socotește ca prea puțin precizate, iar Biserica nu le-a dogmatizat exhaustiv «predica Evanghellei la toate popoarele și convertirea poporului Iudeu» sînt bazate pe cuvinte scripturistice, profetice — Osea, III, 5; Isaia XI, 1—6 — afirmațiile Sf. Apostol Pavel (Romani XI, 25—26) și evanghelistul Luca (XXI, 24). Deci, ele pot fi privite ca semne, fără care Parusia nu se va îndeplini, oricînd se va întîmpla ea (cf. Billot Louis, *La Parousie*, p. 43, 84, 87; F. Prat, *La théologie de Saint Paul*, t. II, p. 321).

35. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 667—668; Le P. M. J. Lagrange, *L'Evangile de Jésus-Christ*, Paris, 1936, p. 480; Trad. oecum. de la Bible, 1975, *op. cit.*, p. 108.

36. Cf. Sf. Irineu, Sf. Ambrozie, Sf. Ilarie, la: A. Calmêt, *op. cit.*, p. 518.

37. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 461; Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 99 și urm.; A. Calmêt, *op. cit.*, 518; D. Billot, *La Parousie*, p. 108, socotește că profeția lui Daniel (IX, 27) se referă la căderea Ierusalimului dar prefigurează și criza care va duce la sfârșitul religiilor pămîntești, spre a face loc acelei eterne.

Traducătorii Bibliei ecumenice (Noul Testament) din 1975, afirmă că prorociile lui Daniel (IX, 27; XI, 31; XII 11) amintesc profanarea templului de pe timpul lui Antioh Epifanul (167 a.Hr.), iar în timpul Bisericii se referă la Antihrist și starea de apostazie care caracterizează ultimele zile ale veacului (p. 108).

De altfel, întregul pasaj din Cuvîntarea Mîntuitorului (Matei XXIV, 15—21) el îl interpretează în mod simbolic, referindu-l la ultimele zile din preajma Parusiei.

38. Cf. Biblia ecum. 1975, *op. cit.*, p. 108.

pe acoperișurile plane, cum se construiau casele la evrei, unde se odihneau adeseori, să se coboare imediat de acolo, nu pe scările care dădeau în interiorul casei și să-și mai ia lucruri, ci pe scara care dădea afară, în exterior și să fugă imediat spre a scăpa. De asemenea, cei care s-ar afla în țarină, la lucru și vor vede faptele amintite prin acțiunea «uriciunii pustiirii» să nu se mai întoarcă acasă spre a-și lua hainele obișnuite pentru învelit, cum obișnuiau evreii, ci să se salveze imediat prin fugă<sup>39</sup>.

**Vers. 19—20.** «Vai de cele însărcinate și de cele ce vor alăpta în zilele acelea.

Rugați-vă ca să nu fie fuga voastră iarna, nici simbăta». Domnul Hristos se referă apoi la două mari dificultăți pe care le vor întâmpina acele femei care vor fi însărcinate și care vor avea copiii mici de alăptat. Pentru acestea fuga va fi mai anevoioasă sau poate chiar imposibilă, riscând să cadă în mâna dușmanului.

Domnul Hristos îndeamnă pe Apostolii Săi să se roage lui Dumnezeu ca aceste vremuri grele, acest flagel să nu se abată asupra Ierusalimului în timpul iernii, când drumurile din Iudeea sînt aproape impracticabile, din cauza ploilor. De asemenea, să nu fie nevoiți a scăpa de aceste nenorociri «simbăta», căci legea iudaică nu permitea iudeilor să facă simbăta mai mult de 2000 de pași (Fapte I, 12) și prin parcurgerea acestei distanțe prea mici nu se puteau refugia în munți<sup>40</sup>.

Aceste sfaturi se refereau la creștinii proveniți dintre iudei care mai țineau prescripțiile legii iudaice<sup>41</sup>. Ei au început să le părăsească de-abia după căderea Ierusalimului și răspindirea lor în imperiul roman. Este adevărat că în timpuri extraordinare, mai ales din timpul luptei Macabeilor se permiteau și unele excepții de la această regulă. Iudeii puteau lupta în defensivă, chiar simbăta (I Macab. II, 41) totuși, existau unii rabini și cărturari riguroși, care nu admiteau nici aceste excepții.

**Vers. 21—22.** «Căci va fi atunci strîmtorare mare, cum n-a fost de la începutul lumii pînă acum și nici nu va mai fi.

Și de nu s-ar fi scurtat acele zile, n-ar mai scăpa nici un trup, dar pentru cei aleși se vor scurta acele zile».

Domnul Hristos urmează expunerea Sa, arătînd marile dureri și necazuri ce se vor abate asupra Ierusalimului în momentul asediului și luptei pentru cucerirea cetății și mai ales a templului, cu care ocazie locul sfințit, templul a fost distrus.

În adevăr, după descrierile istoricului evreu Iosif Flaviu luat ca prizonier în acest război și cruțat — în cartea sa «De bello iudaico» el arată că în acest flagel s-au comis atrocități îngrozitoare. Numai la Ierusalim au fost omorîți 1.100.000 de iudei, dintre care 97.000 au fost făcuți prizonieri, dați în circuri și la fiare, condamnați la chinuri crude și făcuți sclavi. Mulți au fost răstigniți.

Foamețea care a bintuit în timpul asediului, a silit pe unele mame să-și mănince propriii lor fii<sup>42</sup>. Iosif Flaviu conchidea: «Nici un alt oraș n-a suferit vreodată atîtea nenorociri. Dacă ar fi comparate cele mai mari nenorociri din lume pe care el le-a suferit de la creație cu cele suferite de iudei, îndurate atunci, ar fi inferioare acestora»<sup>43</sup>.

«Și de nu s-ar fi scurtat acele zile». Domnul Hristos arată, ca și cum s-ar fi îndeplinit acele zile. În adevăr, acele zile au fost scurtate pentru cei aleși, adică pentru creștinii care erau în Ierusalim și care văzînd preluțiile căderii cetății și amintindu-și de cuvintele Mîntuitorului s-au retras la localitatea Pella, dincolo de Iordan, în anul 66 d. Hr. Mai mult, ele s-au scurtat chiar pentru asediați, căci printre ei erau și creștini mai vechi sau proaspăt convertiți. Căci, mărturisesc istoricii acestui război — în-deosebi Iosif Flaviu — iudeii ar mai fi putut încă rezista atacurilor romane, dacă din neglijență n-ar fi părăsit unele fortificații bine întărite. Neglijența iudeilor a scurtat războiul, a scurtat suferințele și romanii au cucerit Ierusalimul și templul. Titus, conducătorul armatelor asediatoare, vedea aici degetul lui Dumnezeu. Dumnezeu a luptat cu noi și pentru noi, spunea el<sup>44</sup>.

**Partea întâia, secțiunea a treia** (Matei XXIV, 23—39; Marcu XIII, 24—28; Luca XXI, 25—33). În acest pasaj sau pericopă Domnul Hristos istorisește evenimente care

39. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 668—669; L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 462 și urm.; A. Calmêt, *op. cit.*, p. 519. 40. *Idem, ibidem.* 41. Cf. Alf. Durand, *op. cit.*, p. 435; Lagrange, *op. cit.*, p. 462.

42. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 463. 43. Cf. *idem, ibidem.*

44. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 116 și urm.; A. Calmêt, *op. cit.*, p. 522.

Nu toți exegeții sînt de acord că vers. 21—22 se referă la evenimentele în legătură cu distrugerea Ierusalimului și a statului iudaic. Astfel, traducătorii Bibliei eumcnice — Noul Testament — 1975, referă

vor surveni pe întreg parcursul istoriei Bisericii creștine, de după căderea statului iudaic pînă la Parusia Sa; venirea Sa cea slăvită, durerile ce le vor avea de suportat atît unii credincioși, cit mai ales necredincioșii cu această ocazie.

Vers. 23—24. «Atunci de va zice cineva: Iată, Mesia este aici sau dincolo, să nu-l credeți».

Căci se vor ridica hristoși mincinoși și prooroci mincinoși și vor da semne mari și chiar minuni, ca să amăgească, de va fi cu puțință și pe cei aleși».

Domnul Hristos face atenți pe Apostolii Săi că «atunci», adică după căderea Ierusalimului, întinzindu-se pe o perioadă de timp nedefinită, pînă la Parusie<sup>45</sup>.

Falșii profeți vor căuta, la început să înșele asupra învățaturii creștine sau a timpului și locului Parusiei. Ei vor face «semne mari și chiar minuni», adică false minuni. Aici sînt cuprinși toți acei «antihriști» (Ioan II, 18) amăgitori ai lui Satan, care vor căuta «să amăgească de va fi cu puțință și pe cei aleși», adică ierarhia Bisericii. Deci, este vorba de mulțimea ereticilor care au apărut și vor apare în răstimpul Bisericii luptătoare, predicind și învățind învățaturi false referitoare la dreapta credință creștină sau la Parusie.

Dar acești profeți nu sînt nici într-un fel semnul apropiatei Parusii, ci o primejdie de totdeauna de care creștinii trebuie să se păzească. Ei au apărut întotdeauna și mai sînt și astăzi, care proorocesc ca sfîrșitul veacului și Parusia sînt apropiate. Acești profeți n-au strictă relație cu Parusia<sup>46</sup>.

Vers. 25—26. «Iată v-am spus de mai înainte. Deci, de vă vor zice: Iată este în pustiu, să nu ieșiți; iată este în cămări, să nu credeți».

Spre a-i feri de falșii profeți care vor apărea în răstimpul de la dărîmarea Ierusalimului pînă la Parusie, Domnul Hristos atrage atenția creștinilor spre a nu se lăsa înșelați asupra locului unde i-ar putea atrage aceștia. Așa, precum Sf. Ioan Botezătorul a predicat în pustie și Mintuitorul făcea minuni și învăța prin case, astfel ar putea fi înșelați creștinii, spunindu-se că într-un astfel de loc a apărut Hristos. Deci, să fie prudenți și să nu creadă<sup>47</sup>.

Căci, orice afirmație asupra prezenței Domnului într-un loc determinat fie «în pustiu» — departe, fie într-o casă — aproape, va fi falsă. Domnul Hristos va apare la toți oamenii, deodată<sup>48</sup>.

Vers. 27. «Căci precum fulgerul iese de la răsărit și se arată pînă la apus, așa va fi și venirea Fiului Omului». A doua venire a Mintuitorului sau Parusia Sa, spune El, nu va fi secretă sau misterioasă, nu va fi localizată, ci va fi spontană și pentru toți oamenii. Așa precum fulgerul localizat în primul moment al ivirii sale invadează imediat tot orizontul și este văzut de toți oamenii, tot așa va fi și a doua venire a Domnului. Deci, venirea Sa va fi spontană, măreață, înspăimîntătoare și universală<sup>49</sup>.

Domnul Hristos se numește aici «Fiul Omului», expresie luată din Profetul Daniel (VII, 13). Prin ea Mintuitorul arată că cel care va veni este același care este și astăzi pe pămînt și care a venit pentru mintuirea lumii. Ne mai arată că El este Mesia cel profețit în Vechiul Testament și totodată Fiul lui Dumnezeu căruia I s-a dat puterea să judece lumea (Ioan V, 22, 27). Expresia respectivă «Fiul Omului» este plină de sens. Ea înseamnă omenitatea Domnului Hristos, dumnezeirea Sa și rolul

aceste date la nenorocirile din preajma Parusiei, ca și vers. precedente (15—20). Astfel, cei aleși pentru care nenorocirile ar fi scurte ar însemna misionarii din v. 14 pentru a scăpa de distrugerea totală și a nu fi sîngeriji în misiunea lor. Ar mai putea să însemne și omenirea întreagă care va fi salvată din cauza credinței bunilor creștini, de pe tot globul pămîntesc. Deci, n-ar fi vorba despre iudeii deveniți creștini. Aceași interpretare o dă și Pierre Bonnard în: *L'Evangile selon Saint Mathieu*, Paris, 1963, p. 351.

Însă, paralelismele de la Marcu (XIII, 19—20) și Luca (XXI, 23—24) arată că este vorba în primul rînd de experimentele ce aveau să se petreacă în legătură cu sfîrșitul Ierusalimului, adică cu împlinirile istorisite în versetele precedente (15—20) (cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 120), chiar dacă ele ar prefigura și pe cele din preajma Parusiei. În acest din urmă caz nenorocirile fiind sfîrșit, pentru ca proporția durerilor să nu depășească puterea de rezistență a creștinilor (cf. Alf. Durand, *op. cit.*, p. 438; Lagrange, *op. cit.*, p. 434).

45. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 123; Fillion, *op. cit.*, p. 464.

46. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 130. 47. Cf. *Ibidem*, p. 127; L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 465.

48. Cf. Alf. Durand, *op. cit.*, p. 439.

49. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 671; L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 465.

Său de mîntuitor. Însă folosirea expresiei este legată mai ales de situația Sa eshatologică, de glorificarea Domnului Hristos, de rolul Său de judecător al oamenilor la sfîrșitul veacurilor<sup>50</sup>.

Vers. 28. «Că unde va fi stîrful acolo se vor aduna vulturii», Mîntuitorul citează un proverb din Vechiul Testament (Iov XXXIX, 30), amintit și de evanghelistul Luca (XVII, 37). El ne relevă prin aceasta că oamenii nu vor trebui să-l caute la Parusia Sa spre a-l afla, ci precum instinctiv vulturii sau păsările de pradă se adună cînd simt un cadavru, spre a-și astîmpăra foamea, tot astfel se vor aduna și oamenii din toate părțile lumii, cînd vor ști că a venit Domnul a doua oară. Deci, Domnul Hristos întrebuițează proverbul în accepțiunea sa populară<sup>51</sup>. Este explicația tradițională a Bisericii dată de majoritatea Sf. Părinți. Așadar, este vorba de vizibilitatea Parusiei și de grabnica reuniune a oamenilor în jurul Domnului Hristos. Nu se poate vorbi de o alegorie, unde Mîntuitorul ar fi asemănat cu un cadavru<sup>52</sup>.

Vers. 29. «Iar îndată, după strîmtorarea acelor zile, soarele se va întuneca și luna nu va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea din cer și puterile cerurilor se vor zgudui».

Domnul Hristos anunță semnele premergătoare Parusiei Sale. Aici nu mai este vorba de aceeași «strîmtorare» ca în vers. 21, deoarece «strîmtorarea» de acolo se refera la tragedia Ierusalimului, cînd oamenii puteau să fugă la munți<sup>53</sup>, nici de acele semne și întîmplări anunțate la Luca (XXI, 11) care erau «pe alocurea», obișnuite și normale, ci semne universale, care se referă la a doua Sa venire.

Prin «strîmtorarea acelor zile», după care vor urma semnele din natură, generale și universale se înțeleg suferințele credincioșilor provenite din cauza lui Antihrist, pe care Domnul Hristos le amintește numai, fără a preciza aici felul și durata lor. Ele sînt în strînsă legătură și perfectă concordanță cu ceea ce învață Sf. Apostol Pavel și Sf. Evanghelist Ioan. Căci, precum spune Sf. Apostol Pavel: «Să nu vă amăgească nimeni cu nici un chip, căci ziua Domnului nu va sosi pînă ce mai întii nu va veni lepădarea de credință și nu se va da pe față omul nelegiurii, fiul pierzării, protivnicul» (II Tesal. 3—4). Existaseră antihriști și pe timpul Apostolilor (I Ioan II, 18, 22; IV, 3), aveau să existe pînă la sfîrșitul veacurilor, dar în preziua Parusiei se va ridica un profet mincinos, care nu numai că va fi un dușman și hulitor al lui Dumnezeu, dar se va da pe sine drept Dumnezeu (II Tesal. II, 4) și va întrebuița în propaganda sa minuni false și semne mincinoase (II Tesal. II, 9; Apocalipsa XIII, 12) și va folosi o serie de mijloace represive contra celor care i se vor împotrivi. Strîmtorarea și nelegiurirea lui Antihrist vor dura trei ani și jumătate (Apocalipsa XIII, 5; XI, 2), după care Mîntuitorul îl va ucide cu suflarea gurii Sale (II Tesal. II, 8).

Evident, nu se pot face identificări ale acestui trist personaj sau personaje care va apărea în preajma Parusiei și care va fi dinăuntru Bisericii creștine. S-au făcut multe identificări cu anumite personaje din istorie și toate au dat greș<sup>54</sup>.

50. Cf. Pr. Vasile Mihoc, *Fiul Omului în Noul Testament*, Rev. «Studii teologice», nr. 1—2, 1973, p. 35.

51. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 466.

52. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, 672. În legătură cu acest verset Sf. Ioan Gură de Aur spune că unde va fi stîrful, adică figurat Mîntuitorul se vor aduna corurile de îngeri, martiri și sfinți (p. 64). Iar traducătorii Bibliei eumenice — Noul Testament — (p. 109) explică versetul respectiv, arătînd că atunci cînd va veni de fapt Fiul Omului, această venire nu va lăsa nici un dubiu; de aceea nu trebuie să ne neliniștim, încercînd să prevedem momentul și condițiile acestei veniri. Acesta deci, ar fi sensul proverbului întrebuițat de Iisus. Venirea Sa va fi vizibilă tuturor; cf. Lagrange, *op. cit.*, p. 465.

53. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 466; Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 135.

54. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 466; Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 136, S. Jean Chrysostome, *op. cit.*, p. 29.

În legătură cu venirea lui Antihrist, ca semn premergător al Parusiei toți Sf. Părinți, exegeți și scriitorii bisericești sînt de acord. Ei diferă doar în privința identificării lui, iar unii au greșit în legătură cu acest fapt, precum greșesc și astăzi unii creștini cînd încearcă să-l identifice, deducînd din acest fapt apropierea Parusiei; ceea ce se poate afirma în această privință este că, nu se poate nega acest fapt, dar el este învăluit de un întunec misterios» (cf. Hr. Andrușco, *op. cit.*, p. 465). El este afirmat în mod răspicat de toți dogmaștii ortodocși: Silvestru de Canev, *op. cit.*, p. 373 și urm.; Macarie, *ibid.* p. 791 și urm.; I. Mihălcescu, *op. cit.*, p. 240; Prof. N. Chițescu, *op. cit.*, p. 986.



După această «strimtorare», Domnul Hristos anunță o serie de detalii, ultimele semne premergătoare Parusiei, iar după unii interpreți, concomitente cu ea. Acestea se vor petrece în natură: «întunecarea soarelui și a lunii, căderea stelelor, zguduirea puterilor cerești» (Matei XXIV, 29; Marcu XIII, 24—25), la care Luca mai adaugă: «vuietul mărilor și a valurilor» (Luca XXI, 25).

Semnele din natură de la sfârșitul lumii sînt asemănătoare cu cele descrise de profeții Vechiului Testament care se vor produce, după ei, înainte de judecata cea mai de pe urmă, de «Ziua Domnului» (Isaia XIII, 10; XXIV, 18; XXXIV, 4; Iezechiel XXXII, 7; Ioil II, 10; III, 4; Agheu II, 21). Evident, acestea nu sînt numai simple metafore sau figuri poetice, spre a descrie sfârșitul lumii, cum au încercat puțini exegeți s-o afirme, ci trebuie interpretate literal, conform doctrinei generale a Bisericii, care ne învață că la sfârșitul lumii vor fi zdruncinări în întreaga natură fizică (II Petru III, 5—7)<sup>55</sup>.

Întunecarea soarelui și a lunii nu vor fi simple eclipse previzibile, obișnuite, ci soarele se va depărta de pămînt și nu va mai da suficiență lumină și căldură, din care cauză pămîntul se va răci. Luna nu-și va mai reflecta lumina ei, și ne va apărea ca un disc. Stelele se vor îndrepta către alte centre de gravitație și vor cădea în cosmos. «Puterile cerului», adică legile universului care-i mențin echilibrul și buna funcționare vor suferi o perturbare generală. «Vuietul mării și al valurilor» (Luca XXI, 25), înseamnă revărsarea peste măsură a apelor mărilor și oceanelor. În acest mod, pămîntul fiind lipsit de condițiile necesare unei normale funcționări, va înceta să mai existe în situația de astăzi și se va sfîrși. El nu va dispărea în neant, spre a fi recreat, cum au învățat chiar unii scriitori bisericești (Origen), ci se va modifica, se va schimba, va căpăta alte noi condiții de viață; vom avea «ceruri noi și pămînt nou» (II Petru III, 13). De aceea, aceste fenomene naturale, catastrofale nu trebuie exagerate în interpretarea lor<sup>56</sup>.

Vers. 30. «Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plînge toate neamurile pămîntului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere și slavă multă».

55. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 466, ș.u.

56. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 136 și urm.; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 673; p. 673; Pr. Dr. Ioan Mircea, *Epistola a doua a Sfîntului Apostol Petru* (introducere și comentariu) în Rev. «Glasul Bisericii», nr. 9—10, 1975, p. 1006 ș. u.

Semnele cosmice prevestitoare sau concomitente cu Parusia Domnului constituie o învățătură certă desprinsă din Sf. Scriptură și acceptată de tradiția Bisericii. Dar și aici intervine o divergență între exegeți în ceea ce privește interpretarea lor. Unii comentatori afirmă că toate aceste semne sînt simple metafore împrumutate din profeții Vechiului Testament amintiri, profeți care descriau ziua Domnului, în care Dumnezeu va pedepsi anumiți neleguitori, vrăjmași ai poporului ales. Alții susțin că ele sînt «expresii împrumutate din concepția populară» — de ex. căderea stelelor pe pămînt, prin care Mîntuitorul a voit să arate spaimea respectuoasă cu care natura întreagă va primi pe supremul Judecător (cf. Alf. Durand, *op. cit.*, p. 441).

Cei mai mulți exegeți și dogmațiști — mai ales, cei vechi, le-au interpretat literal.

În vremea noastră unii comentatori susțin că despre semnele care vor precede Parusia și «sfârșitul» lumii, Mîntuitorul vorbește în figuri poetice și simbolice menite să sublinieze doar grandoarea lor» (cf. Diacon Prof. N. Nicolaescu, *Venirea a doua a Mîntuitorului — Împărăția de o mie de ani*, «Studii Teologice», nr. 2, 1972, p. 15).

Și traducătorii Bibliei ecumenice — Noul Testament — 1975, p. 109 — afirmă în explicație că «puterile cerești (din vers. 29) înseamnă astrele și puterile cerurilor, continuînd: În iudaismul timpului lui Iisus aceste expresii făceau parte din colecția tradițională de texte care serveau să arate caracterul cosmic și decisiv al intervenției ultime a lui Dumnezeu în istorie». Deci, o serie de metafore împrumutate din Vechiul Testament, fără a se preciza realitatea lor.

Evident, nu trebuie înțeles sfârșitul lumii în sensul de desființare totală a universului, cum învață Origen, ci numai în sensul de transformare. Inșă fenomenele care vor duce la această transformare nu trebuie prea mult subtilizate pînă la anihilare, ci menținută interpretarea tradițională.

«Atunci» adică după perturbările din natură se va arăta pe cer «semnul Fiului Omului». Un semn care este în strânsă legătură cu viața și activitatea Domnului Hristos și care va fi recunoscut de toți. După opiniile majorității exegeților acest semn va fi sfânta cruce<sup>57</sup>.

La apariția semnului «vor plînge toate neamurile pămîntului». Evident, acele neamuri sau indivizi care n-au urmat învățăturile Mîntuitorului, deși li s-au vestit. Vor plînge și se vor tîngu, căci se vor aștepta la pedeapsă. Pentru creștini va fi un motiv de bucurie, pentru că la Luca (XXI, 28) se adaugă: «Iar cînd vor începe să fie acestea (semnele din natură), prindeți curaj și ridicați capetele voastre pentru că răscumpărarea voastră se apropie», adică mîntuirea credincioșilor și eliberarea de orice păcat (Rom. VIII, 23). Ceea ce va înspăimînta pe unii, iar pe creștini îi va umple de bucurie, va fi o veste de adîncă satisfacție, știind că în curînd vor moșteni fericirea eternă.

Imediat, după semnul sfîntei cruci, va apărea și Domnul Hristos cu putere și slavă multă. Va apărea în aceeași măreție, cum L-a văzut Profetul Daniel (VII, 13) pe «Fiul Omului» în viziunea sa, venind pe norii cerului și înaintînd pînă la «Cel vechi de zile». Apariția Domnului va fi impresionantă, căci înconjurat de un val de nori, «în văpaie de foc» (II Tesal. I, 7—8) va fi însoțit de «îngerii săi», precum vom vedea (vers. 31). Strălucirea feței și a veșmintelor Sale, va fi asemănătoare celei de la Schimbarea la față (Matei XVII, 2) și de la Înălțarea la cer (Fapte I, II), fiind recunoscut de Apostolii Săi. Puterea și mărirea Sa rezultă din faptul că El vine ca un judecător, să judece viii și morții (Matei XXV, 31—46). Apariția Domnului Hristos se prezintă într-un cadru solemn și înfricoșător, iar pentru a arăta măreția acestui fapt și a fi înțeles de mîntea omenească El se servește de imagini din Vechiul Testament care se refereau la unele teofanii (Ieșirea XIX, 16; XXXIV, 5; Deut. XXXIII, 2; Ioil, II, 1; Iezechil, I, 4)<sup>57 b</sup>.

Vers. 31. «Și va trimite pe îngerii Săi, cu sunet mare de trîmbiță și vor aduna pe cei aleși ai Lui, din cele patru vînturi, de la marginile cerurilor pînă la celelalte margini».

Ca judecător suprem Domnul va apărea înconjurat de cohorte întregi de îngeri. «Cu îngerii puterii Sale» (II Tesal. I, 7), pentru a aduna pe toți cei aleși ai Săi, spre a-L întîmpina la Parusia Sa. Prin sunet de trîmbiță s-a dat legea lui Moise pe muntele Sinai (Ieșirea XIX, 19), se anunță sărbătoarea împăcării în fiecare an și începutul anului jubiliar (Levit. XXIII, 24; XXV, 9). Tot prin sunet de trîmbițe se va vesti și acest mare eveniment al Parusiei și adunării celor aleși în jurul Său<sup>58</sup>.

Dar sunetul trîmbiței va anunța totodată și învierea morților. Căci, «la glasul arhanghelului și întru trîmbița lui Dumnezeu... cei morți întru Hristos vor învia întii. După aceea noi cei vii care vom fi rămas, vom fi răpiți, împreună cu ei în nori, ca să întîmpinăm pe Domnul în văzduh» (I Tesal. IV, 16—17). Deci, atît cei morți înviați, cît și cei vii transformați (I Corint. XV, 52), vom întîmpina pe Domnul, în văzduh.

Expresia «cei aleși ai Lui», pe care îi va aduna, care îl vor întîmpina la Parusia sau «cei ai lui Hristos» (I Corint. XV, 23), cum spune Sfîntul Apostol Pavel, înseamnă cei credincioși. Cei care au crezut în Evanghelle, ca și cei care fiind sub lege au nădărdit întru așteptarea Mîntuitorului, îndreptîndu-se prin aceasta înaintea lui Dumnezeu (Evrei XI, 4—40). În alt loc (II Tesal. IV, 16) se spune: «vor învia întii cei morți întru Hristos». În adevăr, vor învia întii morții cei dreți, urmînd imediat și cei nedreți, cei necredincioși și păcătoși. Căci există o singură înviere generală și nu două învieri, cum socotesc anumiți creștini. Expresia «vor învia întii» se referă la ordine, rînduială și nu la timp<sup>59</sup>. Sfîntul Apostol Pavel spune expres: «Precum în

57. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 674; L. Cl. Fillion *op. cit.*, p. 467; S. Jean Chrysostome, *op. cit.*, p. 65.

Traducătorii Bibliei ecumenice — 1975 — afirmă că «semnul Fiului Omului» este însuși Domnul Hristos (p. 109).

57 b. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 674; Fillion, *op. cit.*, p. 467; Biblia ecumenică, *op. cit.*, p. 109; Alf. Durand, *op. cit.*, p. 441—442.

58. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 675.

59. Pr. Dr. H. Roventă, *Epistola întâia către Tesaloniceni*, București, p. 116, spune: «Nu trebuie dusă prea departe această deosebire în timp între învierea celor dreți și între cea generală, căci nu s-a două învieri, ci una singură».

Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia» (I Corint. XV, 22). Sau în alt loc: «că va să fie învierea morților: și a dreptilor și a nedreptilor» (Fapte XXIV, 15; cf. și Ioan V, 28—29).

«Din cele patru vinturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini», înseamnă toți oamenii care locuiesc și au locuit cândva pe toată suprafața pământului vor fi adunați la Parusie, căci precum vom vedea, ei toți vor trebui să fie judecați (Matei XXV, 31—46). Unul din scopurile Parusiei va fi și judecata generală<sup>60</sup>.

Vers. 32—33. «Învățați de la smochin pilda: când mlădița lui se face fragedă și odrășlește frunze, cunoașteți că vara este aproape.

Asemenea și voi, când veți vedea toate acestea, să știți că este aproape, la ușă».

Până aici Domnul Hristos le-a expus Apostolilor faptele premergătoare și concomitente cu cele două mari evenimente despre care ei îl întrebaseră (Matei XXIV, 3). Acum le răspunde printr-o pildă în sens larg, printr-o comparație sau mai bine spus, printr-un exemplu — cu smochinul, iar Luca (XXI, 30) adaugă toți copacii — timpul acestor evenimente. Precum atunci când mlădița smochinului devine fragedă și începe să dea frunze — iar după Luca, copacii își arată fructele — înțelegem că vine vara, tot astfel, când semnele amintite de Domnul Hristos se vor îndeplini, se va înțelege că marile evenimente enunțate de El sînt aproape, iminente, la ușă.

«Toate acestea» se referă și la ruina Ierusalimului și la Parusie. Adică, evenimentele, întimplările și semnele în relație cu ambele evenimente și cu specificul lor, așa precum L-au întrebat Apostolii (Matei XXIV, 4) și expuse și precizate de Domnul în Cuvîntul Său.

Vers. 34—35. «Adevărat grăiesc vouă că nu va trece neamul acesta, până ce nu vor fi toate acestea.

Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece» (cf. Marcu XIII, 30—31; Luca XXI, 32—33).

În legătură cu evenimentele anunțate, Domnul Hristos îi asigură că ele se vor îndeplini cu siguranță, precizînd că «nu va trece neamul acesta, pînă nu vor fi toate acestea».

«Neamul acesta» a dat naștere la discuții printre exegeți. Astfel, unii au înțeles că prin «neamul acesta» Domnul Hristos a înțeles pe creștinii care vor dăinui pînă la sfîrșitul lumii<sup>61</sup>; alții au susținut că este vorba de neamul omenesc, în general sau despre neamul evreiesc, care va exista ca neam pînă la sfîrșitul veacurilor, cu toate nenorocirile ce le va avea de întîmpinat, și ca mărturie a acestui eveniment<sup>62</sup>. În sfîrșit, unii au înțeles, «generația aceasta», adică generația contemporană cu Iisus, care va asista la distrugerea Ierusalimului<sup>63</sup>.

Deoarece, «toate acestea se referă și la dărîmarea Ierusalimului și la Parusie, cu sfîrșitul veacului, cea mai bună interpretare este că profeția respectivă «neamul acesta» are o dublă semnificație. Generația Mintuitorului nu va trece, ci va dăinui pînă la ruina Ierusalimului, iar neamul evreiesc va supraviețui pînă la sfîrșitul veacului ca omagiu și mărturie a spuselor Mintuitorului»<sup>64</sup>.

Și pentru certitudinea cuvintelor Sale, Domnul adaugă: cerul și pământul, care par așa de neschimbătoare, de imutabile în structura și legile lor se vor transforma, iar cuvintele Sale se vor împlini (Gheorghiu, Fillion, Chiricuță).

În adevăr, în legătură cu cerul și pământul, profeții Vechiului Testament au prezis că acestea se vor schimba, se vor preface (Ps. CI, 26—27; Isaia, XIII, 13; XXXIV, 4), în ziua judecării Domnului. Iar Sfîntul Apostol Petru afirmă în mod expres că cerul și pământul vor pieri cu vuiet mare în ziua Judecării Domnului, la ziua Parusiei și se vor schimba, se vor transforma, apărînd «ceruri noi și pământ nou» (II Petru III, 7,

În legătură cu expresiile: «vor învia întii cei morți întru Hristos, autorul afirmă că aici este vorba de ordine, rînduială, iar nu de timp» (Teofilact).

60. Biblia ecumenică, *op. cit.*, p. 104; Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 151.

61. Sf. Ioan Gură de Aur și alți exegeți mari, la: L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 469.

62. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 677.

63. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 677; A. Calmêt, *op. cit.*, p. 532.

64. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 469.

10, 13; cf. Apocalipsa VI, 12—13; XXI, 1)<sup>65</sup>. Deci, peste schimbările și transformările din natură, cuvintele Mîntuitorului vor rămîne în veac, căci El este Fiul lui Dumnezeu, mai presus de toate acestea.

În privința ruinei Ierusalimului cuvintele Domnului Hristos s-au îndeplinit: cetatea sfîntă a fost distrusă în timpul generației Sale.

Vers. 36. «Iar de ziua și ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl» (cf. Marcu XII, 32).

În legătură cu timpul precis al aceluși eveniment, de ora sau ziua aceea «Mîntuitorul declară că acesta rămîne un secret al Tatălui singur, neștiindu-l nici Fiul Omului. Referitor la «ziua aceea» (I Tes. V, 4), «acea zi» sau «ziua» pe care Apostolii o mai numeau și «ziua lui Hristos» (Filip. I, 6, 10) sau «ziua judecării» (II Petru II, 9; III, 7), ea își are originea în Vechiul Testament. O întrebunțau și profeții ca zi a judecării (Zaharia XIV, 7). Ea se referă deci, nu la sfîrșitul Ierusalimului, ci la Parusie și sfîrșitul lumii. Contextul ne arată că Domnul Hristos distinge aici cuvintele din XXIV, 36 de cele anterioare (XXIV, 34—35). Un exeget (Zahn) afirmă că «ziua aceea» contrastează în mod bătător la ochi cu îndoitul «toate acestea». Ziua aceea, care vine din Vechiul Testament, nu lasă nici o îndoială că se referă la Parusie, ziua judecării prin excelență<sup>66</sup>. De aceea, Domnul Hristos își interzice lui însuși ca și îngerilor cunoștința asupra datei precise a Parusiei și sfîrșitului lumii. Nu că Domnul Hristos nici ca Dumnezeu n-ar fi știut acest fapt, dar pentru că Tatăl care este izvorul a toate, trimițînd pe Fiul Său în lume, nu L-a autorizat să comunice omenirii nici ziua, nici ora sfîrșitului lumii (Fapte I, 7).

Sf. Ilarie notează cu dreptate: «din această mărturisire a neștiinței zilei, noi nu învățăm că este vorba de nepuțințele științei, ci de învățătura tăcerii. Iar Fer. Augustin adaugă: «dacă s-a zis că nici Fiul nu știe, s-a zis astfel, spre a face pe oameni a nu ști, nu le este adică de nici un folos să știe aceasta» (cf. și Fapte I, 7)<sup>67</sup>.

Deci, precum omului nu-i este de folos a ști sfîrșitul vieții sale, tot astfel nu e util a cunoaște sfîrșitul lumii. Așadar, Domnul Hristos și-a interzis de a comunica altceva referitor la Parusie, decît că ea și sfîrșitul vor veni deodată, năpraznic și deci, poate veni oricînd, din care motive, toți trebuie să fie oricînd pregătiți<sup>68</sup>.

Vers. 37—39. «Căci, precum a fost în zilele lui Noe, așa va fi și venirea Fiului Omului.

Căci, precum în zilele acelea dinainte de potop, oamenii mîncau și beau, se în-surau și se măritau, pînă în ziua cînd a intrat Noe în corabie.

Și nu au știut pînă ce a venit potopul și i-a luat pe toți, la fel va fi și venirea Fiului Omului».

Mîntuitorul n-a socotit necesar să descopere data precisă a Parusiei, totuși, dorînd să facă atenți pe creștini, că ea va veni pe neașteptate, El o exemplifică prin potopul lui Noe (Facerea, cap. VII). Din cauza răutății lumii vechi, Dumnezeu a hotărît s-o piardă prin potop, salvînd pe Noe și familia sa, căruia i-a poruncit să-și construiască o corabie spre a scăpa. În timp ce Noe își construia corabia — semn că avea să vină potopul — lumea fără a-i da atenție, se desfășă și din cauza orbirii ei a pierit. Așa precum n-a înțeles, sau n-a vrut să înțeleagă, lumea din timpul lui Noe, semnele potopului din construcția corabiei și potopul a venit în mod năpraznic, tot astfel de năpraznică și pierzătoare va fi Parusia pentru cei ce nu se vor fi pregătit și vor fi găsiți nevrednici, de a sta înaintea Domnului.

Deci, Mîntuitorul relevă că omenirea trebuie să vegheze, să fie atentă căci Parusia va veni tot așa spontan și pe neașteptate ca și potopul de pe timpul lui Noe. Însă analogia nu constă exclusiv în calitățile morale ale locuitorilor pămîntului din timpul lui Noe și ale celor de pe timpul Parusiei, cum încearcă unii creștini greșiți să susțină și să afirme că omenirea din vremea noastră este tot așa de decăzută moralmente ca și

65. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 677; Pr. Dr. I. Mircea, *Epistola a doua a Sfîntului Apostol Petru*, în «Studii teologice», nr. 9—10, 1975, p. 1009 ș.u.; Al. Durand, *op. cit.*, p. 444; L. Cl. Fillion, *Deuxième Epître de S. Pierre*, Paris, p. 713; Silvestre de Canev, *op. cit.*, p. 459.

66. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 159.

67. *Ibidem*, p. 160; Pr. H. Rovența, *op. cit.*, p. 124.

68. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 163.

cea de pe timpul lui Noe și deci Parusia este aproape. Analogia constă în spontaneitatea, neprevăzutul și efectul distrugător pentru păcătoși a ambelor evenimente<sup>69</sup>.

Cu aceste versete se încheie partea întâia din Cuvîntarea eshatologică a Domnului Hristos, unde se relatează în afară de ruina Ierusalimului — eveniment consumat istoricește aproape identic cum a fost prezis de Domnul Hristos — și marele eveniment al Parusiei cu toate necunoscutele sale.

Mulțimea imaginilor, stilul profetic și viziunea unică în care, de multe ori, Domnul Hristos înfățișează cele două evenimente, conferă părții întâi din cuvîntare o mare dificultate în interpretare. Din aceste motive, din interpretarea greșită a unor texte din cuprinsul ei s-au ivit unele erezii. Însă, importanța învățăturilor cuprinse în ea este dintre cele mai mari.

*Partea a doua a Cuvîntării eshatologice* (Matei XXIV, 40—XXV, 30; Marcu, XIII, 34—37; Luca, XXI, 29—31; 34—36).

Această parte cuprinde sfaturi și îndemnuri de veghere și pregătire în vederea venirii pe neașteptate a Parusiei. Datoriile de veghere sînt istorisite îndeosebi sub formă de exemple, pilde mai scurte și două mari parabole.

*Vers. 40—42.* «Atunci, din doi care vor fi în țarină, unul se va lua și altul se va lăsa. Din două care vor măcina la moară, una se va lua și alta se va lăsa.

Privegheați deci, că nu știți în care zi vine Domnul nostru».

Spre a ne arăta cît de neașteptată va fi Parusia Sa, Domnul Hristos istorisește două exemple cu doi bărbați și două femei, care strîns-uniti, apropiați, lucrează împreună: bărbații în țarină, la lucrul de cîmp; femeile acasă, la o rîșniță pentru măcinat grăunțe, cum se obișnuia pe acea vreme în Palestina (Iesirea, XI, 5; Judecători, XVI, 21). Dintre aceștia «unul se va lua și altul se va lăsa». Adică, identitatea preocupărilor și strînsa prietenie sau rudenie nu va fi un motiv de soartă identică, căci ele nu presupun o stare identică morală. Ci, dintre aceștia cei buni, «cei aleși» vor fi luați întru întîmpinarea Domnului (XXIV, 31; cf. Ioan, XIV, 3; I Tesaloniceni, IV, 15) iar cei răi vor fi lăsați spre a fi aruncați în iad. Ceea ce înseamnă că Domnul Hristos va apărea atunci în ipostaza de judecător suprem. Între expresiile «a lua» și «a lăsa» nu se inter pune o distanță de timp, ci se înțelege doar o deosebire de situație morală, de stare de fericire și nefericire.

Avînd în vedere faptul că nu putem ști ora și ziua venirii Domnului, că El va veni pe neașteptate și că oamenii vor fi judecați după starea lor morală și momentul Parusiei, Domnul Hristos ne îndeamnă a fi veșnic pregătiți. La Marcu (XIII, 33) se precizează, adăugîndu-se «privegheați și vă rugați»<sup>70</sup>.

*Vers. 43—44.* «Acea cunoașteți, că de-ar ști stăpînul casei la ce strajă din noapte vine furul, ar priveghea și n-ar lăsa să i se spargă casa.

De aceea, și voi fiți gata, că în ceasul în care nu gîndiți Fiul Omului va veni» (cf. Luca XII, 39—40).

Pentru a-i face mai atenți asupra faptului important al privegherii și pregătirii, Domnul Hristos le dă exemplul unui oarecare părinte de familie, care dacă ar fi vegheat, ar fi știut la ce oră va veni furul spre a-i sparge casa și a-i produce pagube materiale. Deci, așa precum omul înțelept trebuie să vegheze spre a-și păstra avutul său, tot astfel adevărații credincioși trebuie să fie veșnic atenți și pregătiți sufletește pentru ora necunoscută a Parusiei.

Fer. Ieronim, Fer. Augustin, Sf. Ioan Gură de Aur, Teofilact și Zigaben adaugă că această oră nesigură a Parusiei generale poate să însemne și sfîrșitul fiecărui om. «Ziua Domnului» (parusia) poate fi și ziua judecății, fie ziua morții fiecăruia dintre noi; căci ceea ce se va face în ziua judecății pentru toți oamenii luați împreună, se va îndeplini în ziua morții pentru fiecare dintre noi luați individual<sup>71</sup>.

Expresia din vers. 43 «la ce strajă» se referă la unitățile de măsură a timpului la evrei. La ei, noaptea era împărțită în patru străji. Straja întâia începea de la ora șase seara, la ora nouă (21); a doua de la ora nouă la douăsprezece, miezul nopții; a treia de la miezul nopții la trei și ultima, de la trei la șase dimineața<sup>72</sup>.

69. Cf. Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 168; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 679; L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 470.

70. Cf. Fillion, *op. cit.*, p. 474; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 680.

71. Cf. Hieronim, în Joel p. 4. Tom. XXV, col. 965, la Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 145; Pr. H. Rovenja, *op. cit.*, p. 124.

72. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 681.

Vers. 45—47. «Cine, oare, este slujitorul credincios și înțelept pe care l-a pus stăpînul peste slugile sale, ca să le dea hrană la timp ?

Fericit este slujitorul acela, pe care, venind stăpînul său, îl va afla făcînd așa.

Adevărat zic vouă că peste toate avuțiile sale îl va pune».

Sub forma unor pilde, adică acele istorisiri fictive, împrumutate din viața reală și care expun într-o formă simplă și pitorească adevăruri înalte religioase și morale, Domnul Hristos îndeamnă la o veșnică veghere întru așteptarea Parusiei. Pilda servitorului bun și a celui rău (Matei XXIV, 45—51) se mai află și la Luca (XII, 42—47), cînd Domnul Hristos a rostit-o în alte împrejurări. Însă, în ambele, sensul lor este același : indemn la veghere și ferirea de păcat.

Istorisirea, precum se observă, este simplă : un stăpîn plecînd de acasă, pune pe una din slugile sale mai mare peste casa sa, spre a avea grijă de hrana celorlalți servitori pînă se va reîntoarce. Dacă acel servitor își va îndeplini bine datoria, va fi drept și corect, la reîntoarcere, stăpînul îl va răsplăti, punîndu-l mai mare peste cite are, adică un administrator definitiv.

Aici, stăpînul înseamnă Dumnezeu sau Mîntuitorul Hristos, iar slujitorul ales, unul din servitorii Bisericii sau mai corect, mai plauzibil orice slujitor care are în subordine o serie de subalterni. Acesta trebuie să aibă două calități : «credincios» stăpînului său, să-i asculte poruncile și «înțelept», îndeplinindu-și cu conștiinciozitate și dreptate datoriile față de semenii, împărțindu-le hrana cuvenită. El trebuie să se comporte cu ceilalți servitori ca un părinte cu familia sa.

Dacă, pe neprevăzute, în timpul exercițiului său, stăpînul întorcîndu-se, îl va găsi îndeplinindu-și misiunea corect, fericit va fi servitorul, căci va fi recompensat. Cel ce va fi găsit credincios în lucruri mici, va fi credincios și în lucruri mari. Cel ce a fost un administrator temporar într-un domeniu limitat, va fi răsplătit punîndu-l administrator peste toate bunurile stăpînului. Adică slujitorii vor fi răsplătiți cu bunuri cerești, în împărăția lui Dumnezeu.

Vers. 48—51. «Iar dacă acel slujitor, rău fiind, va zice în urma sa : Stăpînul meu întîrzie,

și va începe să bată pe tovarășii săi de slujbă, să mănînce și să bea cu bețivii.

Veni-va stăpînul slujitorului aceluia în ziua cînd nu se așteaptă și în ceasul pe care nu-l cunoaște.

Și-l va tăia din dregătorie și partea lui o va pune cu făjarnicii. Acolo va fi plîngerea și scrișnirea dinților».

În continuare, Domnul Hristos relatează partea contrarie : despre un servitor, pus administrator de stăpînul său, dar care s-a comportat rău. Acesta, văzînd că stăpînul întîrzie peste timpul prevăzut și socotînd că va întîrzia mult, începe să bată pe tovarășii, să bea și să petreacă cu bețivii și desfrînații. Venind domnul său pe neașteptate și surprinzîndu-l în trista situație de încercare și fărîdeloghe îl va pedepsi cu pedeapsa cea mai mare : munca eternă în iad.

Spre deosebire deci, de servitorul cel «credincios» și «înțelept», aici avem un servitor «rău» care își îndeplinește sarcina sa în mod imprudent, cu necredință față de stăpîn și semenii. El socotește că stăpînul va întîrzia și abuzează de încrederea acordată, se întovărășește cu bețivii și începe o viață imorală. Dar, fără a bănuși, stăpînul sosește și soarta lui ia o tristă întorsătură. Bunurile i se iau, ca și dregătoria, iar el alăturat celor făjarnici este pedepsit grav, prin închisoare întunecoasă, unde se va lîngui în zadar cu plîngere și scrișnire de dinți.

«Și-l va tăia din dregătorie», nu înseamnă — cum interpretează unii exegeți — a-l tăia în două cu sabia, pedeapsă obișnuită în vechime pentru trădătorii, ci a-i lua dregătoria. «Și partea lui o va pune cu făjarnicii», adică va avea soarta celor răi, care nu și-au îndeplinit conștiincios datoria. Pedeapsa va fi destul de grea : aceea de muncă și chinurile veșnice ale iadului. Acolo, în zadar va plînge și se va tîngui căci nu va fi scăpare, ci doar mustrare de conștiință și chinuri fără de sfîrșit. Un aver-

tismant tuturor spre veșnică veghere, fie în vederea Parusiei, fie pentru sfârșitul și judecata individuală, căci datoria fiecărui creștin este de a fi gata, pregătit pentru acest moment <sup>73</sup>.

Cuvîntarea continuă (Matei XXV, 1—30), cu două pilde mai dezvoltate, care au același rost de a îndemna la neîncetată veghere, pentru marea zi a Parusiei. Pildele au tot un caracter eshatologic și se numesc: pilda celor zece fecioare și pilda talanților.

*Pilda celor zece fecioare* (Matei XXV, 1—13) se află numai la primul evanghelist.

*Vers. 1—4.* «Împărăția cerurilor se va asemăna cu zece fecioare, care luînd candelile lor, au ieșit întru întîmpinarea mirelui.

Cinci însă dintre ele erau nebune și cinci înțelepte. Căci cele nebune, luînd candelile, n-au luat cu sine untdelemn.

Iar cele înțelepte au luat untdelemn în vase, odată cu candelile lor».

Parabola celor zece fecioare este inspirată din mediul civil palestinian, din obiceiurile de la căsătoria evreilor. «Împărăția cerurilor se va asemăna: cu zece fecioare». Ca aproape în toate pildele — învățămînt întrebuințat frecvent de Domnul Hristos (Matei XIII). El compară învățătura sa, în unele aspecte ale sale, fie cu semănătorul (Matei XIII, 1—23), fie cu un grăunte de muștar (Matei XIII, 31—32), fie cu aluatul (Matei XIII, 33) etc. Aici o asemănă cu zece fecioare accentuînd nu pe răspîndirea învățăturii Sale sau a transformării sufletului omenesc prin doctrina Sa, ci pe momentul necunoscut și nesigur al inaugurării împărăției cerești și al Parusiei Sale, precum și al datoriei oricărui creștin de a fi pregătit pentru acest moment. Deci, accentul cade pe timp, pe întîrzierea acestei date și pe pregătirea pentru ea <sup>73bis</sup>.

La evrei, mireasa care-și aștepta mirele acasă în noaptea nunții, trebuia să fie însoțită de un grup de prietene și pentru că această primire se făcea noaptea, prietenele trebuiau să aibă lumini. Se obișnuia ca luminile să fie candelice mici, care conțineau puțin untdelemn. De aceea, fecioarele și-au luat candelile pline cu untdelemn. Numărul de «zece» era la evrei un număr deplin și probabil acesta era numărul necesar la orice adunare civilă sau religioasă. El nu are o însemnătate simbolică, ca și cel de zece fecioare.

De la începutul nopții, fecioarele așteptau pe mire cu candelile aprinse, pentru ca la semnalul dat să-l întîmpine și să-l conducă la casa miresei. «Cinci fecioare erau înțelepte și cinci nebune». De ce, Domnul Hristos face această distincție? Candelile fiind mici și neputînd să cuprindă mult untdelemn, fecioarele înțelepte, prevăzătoare, cu simț practic și-au luat și mici vase cu untdelemn de rezervă, pentru cazul cînd mirele ar întîrzi și untdelemnul din candelile s-ar termina. Alte cinci, fiind neprevăzătoare, «nebune» nu și-au luat untdelemn de rezervă <sup>74</sup>.

Untdelemnul are o deosebită semnificație în pildă. Nu este un element de decor. Mirele înseamnă, simbolizează pe Domnul Hristos; nunta semnifică împărăția cerească care va veni, iar fecioarele pe credincioșii Bisericii; candelile simbolizează credința care împodobește sufletele credincioșilor, iar untdelemnul faptele bune, de iubire și caritate, ale aceluiași creștin <sup>75</sup>.

*Vers. 4—6.* «Dar mirele întîrziînd, au așipit toate și au adormit.

Iar la miezul nopții s-a făcut strigare: Iată, mirele vine! Ieșiți întru întîmpinarea lui».

Însă mirele a întîrziat mult, în care timp toate fecioarele care-l așteptau, înții au așipit, apoi au adormit cu candelile aprinse, întru așteptare. Abia la miezul nopții, paznicii sau cei din convoiul mirelui prin strigătele lor, din depărtare, anunță sosirea mirelui.

Dacă mirele înseamnă Domnul Hristos, iar sosirea mirelui la mireasă, Parusia, întîrzierea mirelui la miezul nopții, nu este numai un obicei al evreilor, care se efectua

73. Cf. Fillion, *op. cit.*, p. 472 ș.u.; Pr. P. Chiricuță, *op. cit.*, p. 174; Al. Durand, *op. cit.*, p. 448; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 681—683. Acesta din urmă, spre deosebire de cei trei exegeți din context, interpretează pe administratorul însărcinat cu supravegherea slugilor, ca simbolizînd pe orice conducător lumesc, iar nu numai pe slujitorii bisericești. 73 bis. Cf. Lagrange, *Evangile selon S. Mathieu*, p. 475.

74. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 475; A. Calmêt, *op. cit.*, p. 541; Trad. oecum. de la Bible, 1975, *op. cit.*, p. 111. 75. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 475.

la nunți și care amintea venirea ingerului la miezul nopții, în timpul robiei egiptene spre a-i anunța eliberarea din robie, cum interpretează mulți exegeți. Ci, întârzierea mirelui semnifică întârzierea Parusiei pînă la limita bunătății divine, spre a îngădui și favoriza pocăința tuturor. Este deci, contrar celor ce cred că Parusia este apropiată.

«Au ațipit toate și au adormit», înseamnă starea de așteptare a tuturor creștinilor a acestui mare eveniment<sup>76</sup>.

Vers. 7—9. «Atunci s-au deșteptat toate acele fecioare și au împodobit candelarele lor.

Și cele nebune au zis către cele înțelepte: Dați-ne din untdelemnul vostru, că se sting candelarele noastre.

Dar cele înțelepte le-au răspuns, zicînd: «Nu, ca nu cumva să nu ne ajungă nici nouă și nici vouă. Mai bine mergeți la cei ce vînd și cumpărați pentru voi».

Trezite de strigăte și de cei care făceau de pază, fecioarele s-au grăbit să-și revizuiască candelarele care-și terminaseră aproape untdelemnul, să le taie fitilurile spre a întîmpina cu lumini pe mire. De-abia atunci fecioarele imprudente, «nebune» au observat că untdelemnul de la candelarele lor era pe sfîrșite și altul de rezervă nu mai aveau. Atunci apelează la prietenele lor spre a le da și lor din untdelemnul lor de rezervă. Acestea însă, pe drept cuvînt refuză, ca nu cumva să nu le ajungă nici la unele și le trimit să caute la cei ce vînd. Căci, deși ora era tirzie se mai găseau încă locuri unde se vindea. Astfel, neprevăderea lor le-a provocat o mare durere.

Vers. 10—12. «Deci, plecînd ele să cumpere, a venit mirele și cele ce erau gata au intrat cu el la nunță și ușa s-a închis».

Iar mai pe urmă au sosit și celelalte fecioare, zicînd: Doamne, Doamne, deschide nouă. Iar El, răspunzînd, a zis: Adevărat zic vouă: «Nu vă cunosc pe voi». Fecioarele neprevăzătoare ascultă sfaturile prietenelor și aleargă pe la negustori spre a cumpăra untdelemn și a se reîntoarce la nunță. Însă, între timp mirele sosește, este întîmpinat de fecioarele înțelepte și împreună cu tot convoiul intră în camera de sărbătoare și ușa se închide cu toată strictețea spre a nu mai fi deranjați de nimeni.

Mai tirziu, sosesc și fecioarele neînțelepte și roagă pe mire prin bății în ușă și strigăte, să le deschidă și lor. Cu toate rugămintele lor, mirele rămîne intransigent, rugile lor n-au nici un efect. «Nu vă cunosc pe voi», le spune mirele, dîndu-le să înțeleagă că au avut destul timp să-și cumpere untdelemn, să-și facă preparati-vele necesare. Ceea ce înseamnă că, în ziua judecării orice rugămintă va fi zadarnică, va fi neavenită, căci va fi prea tirziu. De aceea și concluzia:

Vers. 13. «Drept aceea, privegheați, că nu știți ziua, nici ceasul cînd vine Fiul Omului».

Domnul Hristos deci, își încheie pilda cu îndemnul către Apostoli și credincioși de a veghea veșnic spre a nu li se întîmpla ca la ora Parusiei sau la sfîrșitul vieții fiecăruia să fie în situația fecioarelor «nebune», închizîndu-li-se ușa împărăției cerești.

Din pildă reiese că ora Parusiei este nesigură, necunoscută, totuși inevitabilă; cit de tirzie, dar de neînlăturat. Toți credincioșii trebuie să fie veșnic pregătiți cu untdelemnul faptelor bune, spre a putea face parte din convoiul celor aleși care-l vor întîmpina pe Domnul<sup>77</sup>.

A doua pildă rostită în cuvîntarea eshatologică a Mîntuitorului este pilda talanților (Matei XXV, 14—30). Evanghelistul Luca amintește despre pilda minelor (Luca, XIX, 12—27), cu același sens și scop, dar rostită de Mîntuitorul în alte împrejurări și avînd un înțeles mesianic, politic, deosebit (Sf. Ioan Gură de Aur).

Pilda talanților subliniază munca activă pe care trebuie s-o desfășoare orice creștin în vederea judecării viitoare de la sfîrșitul vieții sale sau de la sfîrșitul lumii. Muncă conform darurilor primite de la Dumnezeu și capacității fiecăruia<sup>78</sup>.

76. *Ibidem*, p. 476 și urm.

77. Cf. Fillion, *op. cit.*, p. 477—478; Alf. Durand, *op. cit.*, p. 451—453. Sfîrșitul parabolei pune accentul mai mult pe neștiința timpului venirii decît pe modul pregătirii. De aceea, ea se referă nu numai la ignoranța timpului Parusiei, ci și la ignoranța morții fiecărui creștin. De aici utilitatea pildci pentru orice creștin (cf. Lagrange, *op. cit.*, p. 479).

78. Cf. trad. *Oecumenique de la Bible* — N. T. 1975, *op. cit.*, p. 111; A. Calmât, *op. cit.*, p. 543.



**Vers. 14.** «Și este ca un om care, plecînd departe și-a chemat slugile și le-a dat pe mină avuția sa».

Pilda începe cu o altă formulă decît cea obișnuită. «Și este ca un om care...» adică, împărăția lui Dumnezeu sau Parusia Domnului, cu judecata obștească strîns unită cu ea, este asemenea unui om care a plecat departe. Deci, este vorba de o comparație, de o pildă, pe care o va dezvoltă în cuvintele ce urmează. Din pildă lipsește primul termen. Așadar, omul care pleacă departe simbolizează pe Domnul Hristos; plecarea Sa departe înseamnă înălțarea Sa la cer. Omul sau stăpînul la plecare a chemat slugile și le-a împărțit avuția sa. Această avuție reprezintă harurile spirituale pe care Domnul Hristos, prin Duhul Sfînt le-a împărțit tuturor creștinilor sau chiar tuturor oamenilor, pe care ei, în rîstimpul acestei vieți trebuie să le valorifice. Și de modul cum vor folosi aceste bunuri primite, vor avea să dea seama la reîntoarcerea stăpînului, adică la Parusia și judecata Mîntuitorului. Sensul pildei, ideea centrală, în jurul căreia gravitează toate celelalte fapte este aceea a responsabilității creștinului de valorificarea bunurilor primite în ziua judecării din urmă, precum se va vedea.

**Vers. 15.** «Unuia i-a dat cinci talanți, altuia doi, altuia unul, fiecăruia după puterea lui și a plecat».

Avuția stăpînului consta din o sumă mobilă formată din talanți. Pe aceștia i-a încredințat spre a fi administrați, fructificați de servitorii săi. Nu i-a încredințat drept proprietate, ci numai spre fructificare. Omul și bunurile sale nu-și aparține sieși, ci este proprietatea lui Dumnezeu. Stăpînul împarte talanți — avuția sa — dînd unuia cinci, altuia doi și altuia unul, adică în mod inegal. Însă, pentru a se arăta motivele inegalității, se adaugă: «fiecăruia după puterea lui», adică după posibilitățile de folosire, de valorificare. «Egalitatea se restabilește, într-un oarecare mod la judecată și nimeni nu se poate plînge, căci nimeni nu va trebui să dea socoteală decît de ceea ce a primit»<sup>79</sup>.

Talantul despre care se vorbește în pildă era o monedă de aur de foarte mare valoare. Se estimează cam la 5500—6000 franci aur un talant.

După împărțirea sumei stăpînul a plecat departe, fără a da vreo indicație asupra timpului reîntoarcerii sale. Mîntuitorul Hristos, după înălțarea Sa la cer, a amintit prin îngerii Săi că se va reîntoarce (Fapte I, 11) dar n-a indicat timpul hotărît (Fapte I, 7). Precum s-a arătat, omul simbolizează pe Domnul Hristos.

**Vers. 16—18.** «Îndată, mergînd, cel ce luase cinci talanți a lucrat cu ei și a cîștigat alți cinci talanți.

De asemenea și cel cu doi a cîștigat alți doi. Iar cel ce luase un talant s-a dus, a săpat o groapă în pămînt și a ascuns argintul stăpînului său».

După plecarea stăpînului, «îndată» primii doi au început să lucreze, să activeze în mod inteligent și corect, probabil, în anumite negustorii și au dublat sumele încredințate. Al treilea acționează cu totul diferit: el ascunde talantul în pămînt, spre a fi în siguranță, a nu i se fura și pentru a-l înapoia stăpînului intact, cum se va vedea mai departe. Rău și leneș, sluga care primise un talant comite o mare greșeală care o va costa scump la reîntoarcerea stăpînului. Sluga rea se aseamănă cu acei creștini care nu folosesc spre binele lor darurile primite de la Dumnezeu și nu fac nici un progres din punct de vedere spiritual<sup>80</sup>.

**Vers. 19.** «După multă vreme a venit și stăpînul acelor slugi și a făcut socoteală cu ele».

Deci, după trecerea unui timp îndelungat stăpînul s-a întors și a făcut socoteală slugilor cărora le împărțise avuția sa. Este, în adevăr momentul cel mai important din întreaga pildă, punctul culminant. Căci revenirea stăpînului înseamnă revenirea Domnului Hristos, Parusia Sa și judecata cea mai de pe urmă. Fiecare servitor va da socoteală de modul întrebuițării talanților. Fiecare creștin va da seama, la judecata ultimă de modul valorificării bunurilor încredințate în rîstimpul vieții, bunuri primite în dar de la Dumnezeu.

Sînt demne de remarcat cuvintele: «După multă vreme a venit și stăpînul». Ca și în vers. 5 din pilda celor zece fecioare: «Dar Mîrele întîrziînd...», ceea ce înseamnă

79. Cf. Fillion, *op. cit.*, p. 480; P. Bonnard, *op. cit.*, p. 362.

80. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 481.

nă, spune Fer. Ieronim, că între Înălțarea Domnului și Parusie va trece un timp îndelungat. Deci, reînțoarcerea Mîntuitorului nu este reprezentată în Evanghelie ca apropiată<sup>81</sup>.

Vers. 20—23. «Și apropiindu-se cel care luase cinci talanți a adus alți cinci talanți, zicînd: «Doamne, cinci talanți mi-ai dat, iată alți cinci talanți am cîștigat cu ei.

Zis-a lui stăpînul: Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău.

Apropiindu-se și cel cu doi talanți, a zis: Doamne, doi talanți mi-ai dat, iată alți doi am cîștigat cu ei. Zis-a stăpînul: Bine slugă bună și credincioasă, peste puțin ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău».

La reînțoarcerea stăpînului, primii doi servitori, care primiseră cinci și doi talanți se prezintă bucuroși la socoteală, anunțînd pe stăpîn că au muncit și și-au dublat talanții. Stăpînul îi încurajează, spunîndu-le fiecăruia pe rînd: «Bine, slugă bună și credincioasă, peste puțin ai fost credincioasă, peste multe te voi pune». Adică vei primi drept răsplată bunuri mai mari. Aceste bunuri promise, după majoritatea exegeților înseamnă bunurile spirituale ale împărăției cerești, pe care le vor primi creștinii după judecata obștească. Deoarece, servitorii credincioși reprezintă pe adevărații creștini, care în răstimpul vieții pămîntești și-au valorificat harurile cerești, după normele evangheliei, slujind lui Dumnezeu și ajutînd pe semenii.

«Intră întru bucuria domnului tău» înseamnă extinderea acestei bucurii cerești, spirituale, petrecerea în apropierea Domnului Hristos, întru slava Sa eternă<sup>82</sup>.

Vers. 24—25. «Apropiindu-se apoi și cel care primise un talant a zis: Doamne, te-am știut că ești om aspru, care seceri unde n-ai semănat și aduni de unde n-ai împrăștiat».

De aceea, m-am temut și m-am dus și am ascuns talantul tău în pămînt; iată ai ce este al tău».

Cu al treilea servitor situația ia altă înfățișare. Acesta ținușe talantul în nelucrare. De aceea pentru a se scuza, începe prin a acuza pe stăpîn că este un om nedrept, că-și împropriază bunurile altuia: «Seceri de unde n-ai semănat și aduni de unde n-ai risipit». Și de teama de a nu pierde talantul în anumite acțiuni de negoț, el a păstrat intact bunul încredințat, ascunzîndu-l, pe care acum îl restituie. Cu aceasta el se socotește despovărat de sarcina primită și cu nimic vinovat<sup>83</sup>.

Evident, servitorul vrea să-și scuze lenea, printr-un act de răutate, spunînd că stăpînul ar fi fost nedrept și avar și i-a fost teamă că va fi judecat, la sfîrșit, injust. Este atitudinea de totdeauna a celui vinovat, care-și scuza defectele și păcatele, punîndu-le pe seama împrejurărilor rele sau învinovățînd pe alții. Scuza lui nu era valabilă, ci mai mult, prin cuvintele de învinovățire a stăpînului și-a agravat situația.

Vers. 26—27. «Și răspunzînd stăpînul său i-a zis: slugă vicleană și leneșă, știai că secer unde n-am semănat și adun de unde n-am împrăștiat?»

Se cuvenea deci ca și tu să pui banii mei la zarafi și eu venind, aș fi luat ce este al meu cu dobîndă».

Stăpînul respinge de la început, cuvintele nedrepte adresate de servitor prin care acesta vrea să scape de vina sa, spunîndu-i clar că este: «vicleană și leneșă». Vicleană, că vrea să scape prin subterfugii, acuze nedrepte și «leneșă» căci s-a complăcut în nelucrare, în tot acest răstimp. El îi arată că dacă i-a fost teamă de acțiuni mai îndrăznețe pentru fructificarea talantului său, de o muncă mai grea, putea să întrebuițeze activitatea cea mai ușoară — care îi aducea un venit mai mic, dar sigur — aceea de a încredința talantul său oamenilor de bancă spre a lua dobînda cuvenită. Acest act ar fi fost, totuși mai mult decît de a-l fi ascuns în pămînt. Deci, scuza sa era nevalabilă, el rămase simplu leneș<sup>84</sup>.

81. Cf. Fillion, *op. cit.*, p. 481; Alf. Durand, *op. cit.*, p. 456; Lagrange, *op. cit.*, p. 482.

82. Cf. Fillion, *op. cit.*, p. 481; Alf. Durand, *op. cit.*, p. 457; Lagrange, *op. cit.*, p. 482.

83. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 482 și urm.; Lagrange, *op. cit.*, p. 483.

84. Cuvintele Mîntuitorului în legătură cu «încredințarea banilor la zarafi», adresate slugii leneșe, nu înseamnă că El admitea cămătă, ci aici vorbește despre operațiile de bancă cum se întrebuițau pe atunci, fără a le aprecia în ele înșele din punct de vedere moral (cf. Alf. Durand, *op. cit.*, p. 158).

Prin acestea Domnul Hristos vrea să arate că din harurile încredințate creștinilor, cu oricât de mic efort ele se pot valorifica. A le lăsa în nelucrare constituie o mare vină<sup>85</sup>.

Vers. 28—30. «Luați de la el talantul și dați-l celui ce are zece talanți.

Căci tot celui ce are i se va da și-i va prinosi, iar de la cel ce n-are și ce are i se va lua.

Iar pe sluga netrebnică aruncați-o întru întunericul cel mai din afară. Acolo va fi plîngerea și scrișnirea dinților».

După judecarea servitorului vinovat, stăpînul rostește sentința. Mai întii, i se ia talantul. Și pentru a arăta prin fapte că el nu este avar așa cum îl acuzase sluga, încredințează talantul celui care avusese zece talanți, drept răsplată pentru munca deosebită depusă, pentru dublarea talanților primiți.

Prin acest act el justifică și proverbul: «tot celui ce are i se va mai da...» (cf. Matei XIII, 12). Cuvintele exprimă un adevăr vechi, verificat și care există aproape în toate limbile. Adică, omul care îndeplinește în mod conștiincios însărcinările ce i-au fost încredințate, i se încredințează și altele mai mari, iar cel care nu îndeplinește nici mica sarcină ce are cu dragoste și zel, i se retrage și ceea ce are (cf. Daniel, II, 21)<sup>86</sup>.

În sfîrșit, servitorul cel rău și leneș este condamnat pentru viclenie și mai ales pentru inactivitatea sa și necredința față de stăpîn, la închisoare veșnică, unde avea să petreacă în întuneric și muștrare de cuget «în plîngere și scrișnire de dinți». Evident, aceasta înseamnă munciile iadului, care sînt destinate, după judecata ultimă creștinilor, care nu-și vor fi întrebuițat conform poruncilor Evangheliei, darurile primite.

De aici deducem sensul pildei pe care Domnul Hristos a vrut să-l imprime în sufletele Apostolilor și urmașilor Săi: oricine, ori în ce situație socială ar fi, orice fel de haruri ar fi primit de la Dumnezeu, trebuie să le valorifice prin muncă intensă, spre a nu avea soarta servitorului leneș din pilda talanților la judecata ultimă, judecată pe care o va descrie în restul Cuvîntului eshatologic<sup>87</sup>.

*Partea a treia a Cuvîntării eshatologice* (Matei XXV, 31—46). În această parte — ultima — Domnul Hristos prezintă unul din actele mărețe și înfricoșătoare ale Parusiei Sale: judecata obștească sau judecata din urmă.

După ce anunțase strălucita Parusie a Sa (Matei, XXIV, 31—32) într-un cadru solemn și înfricoșător, înconjurat de îngeri pe care-i trimite să vestească învierea morților, schimbarea viilor și adunarea celor aleși spre a-l întâmpina în văzduh, Domnul Hristos face o paranteză (Matei XXIV, 40 — XXV, 30). În această parte El dă Apostolilor și urmașilor Săi sfaturi de pregătire și veghere pentru marele eveniment, care trebuia să urmeze după Parusie — care este și unul din scopurile Sale, anume: judecata obștească sau cea din urmă. Ea se numește generală spre deosebire de cea particulară la care este supus fiecare creștin după moarte, judecată provizorie, după care va suferi sau se va bucura doar sufletul fiecărui creștin (cf. Luca, XVI, 19—31).

*Judecata generală* (Matei XXV, 31—46). «Cînd va veni Fiul Omului întru slava Sa și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale».

După ce a arătat Apostolilor Săi ultimul semn al Parusiei Sale, Sf. Cruce (Matei XXIV, 30) și apariția Sa pe norii cerului, înconjurat de îngeri (XXIV, 31), El le relevă printr-o descriere solemnă și ultimul fapt al activității Sale: judecata din urmă a tuturor oamenilor. El se intitulază tot «Fiul Omului», adică același care s-a născut pe pămînt, a activat și s-a răstignit. Dar, El este și Fiul lui Dumnezeu (Daniel, VII, 13), care s-a înălțat la ceruri și trebuie să vină ca împărat și judecător<sup>88</sup>. Cuvîntul de judecată nu se amintește în mod expres, dar se subînțelege, ca și cuvîntul de judecător. Mintuitorul o mai anunțase și în alte ocazii (Marcu VIII, 38; Matei XVI, 27; XIX, 28).

85. Cf. A. Caimét, *op. cit.*, p. 548.

86. Cf. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 364; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 638, ș.u.

87. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 635—689; Alf. Durand, *op. cit.*, p. 158.

88. Cf. Pr. Vasile Mihoc, *op. cit.*, p. 35.

Și la evrei există o puternică speranță în judecata pe care o va face Dumnezeu neamurilor, care-i persecutaseră și-i va pedepsi. Judecata anunțată de Domnul Hristos este însă total deosebită<sup>89</sup>. În cazul de față, se va arăta la sfîrșitul veacurilor Insuși Domnul Hristos, ca judecător suprem și împărat și va judeca toate neamurile pămîntului, pe cei morți și înviați și pe cei vii, transformați<sup>90</sup>.

Slava Sa se mai arătase în timpul activității Sale pămîntești, în momentele scurte și la grupuri restrînse: la Schimbarea la față (Matei XVII, 1—2) sau la Înălțarea la cer (Fapte I, 9, 11). Dar adevărata Sa măreție se va arăta cu ocazia rusaliei și judecății generale. El va veni înconjurat de îngerii, care vor asculta ordinele Sale (Matei XXIV, 31). «Atunci va șede pe tronul slavei Sale», adică se va așeza pe marele tron de judecată. Așa precum obișnuiau împărații să stea pe tron, în momentul judecării, iar supușii lor stăteau în jur, tot astfel va sta pe scaun de judecată Domnul Hristos în acel moment<sup>91</sup>.

Vers. 32—33. «Și se vor aduna înaintea Lui toate neamurile și-i va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre.

Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stînga».

La sunetul de trimbiță al îngerilor (XXIV, 31), se vor aduna toate popoarele înaintea Lui. Orice om, de oriunde ar fi fost: credincios sau necredincios, drept sau păcătos, viu sau mort, toți de pretutindeni, înviați sau transformați (I Tesal. IV, 14—17) se vor înfățișa înaintea dreptului judecător. Judecata va fi generală, universală. Îngerii cei buni vor fi de față spre a-l asculta ordinele, iar îngerii răi spre a fi judecați (2 Petru II, 40)<sup>92</sup>.

Unde se vor aduna? După părerea celor mai mulți interpreți, acolo unde au viețuit, adică pe pămînt, în părțile Ierusalimului, în valea Iosafat, între Ierusalim și Muntele Măslinilor (Ioil IV, 2). Adică, acolo unde Domnul Hristos a fost umilit, acolo va fi și preamărit<sup>93</sup>.

Mulțimile se vor aduna în fața Mintuitorului, amestecate, fără deosebire de naționalități sau rase, ci toți împreună<sup>94</sup>. Însă, la un moment dat, în conștiința fiecăruia va străbate ca un fior luminos tot șirul păcatelor din întreaga lor viață, își vor revedea tot trecutul, bun sau rău, ca într-o carte deschisă; vor vedea toate urmările faptelor rele pe care le-au săvîrșit și a ideilor și credințelor pe care le-au mărturisit și răspîndit. Vor înțelege atunci consecința acelor constatări și vor sesiza poziția lor de buni sau răi.

Atunci, cu ajutorul îngerilor (Matei XIII, 49), la porunca Mintuitorului, mulțimea se va despărți în două cete: cei buni la dreapta, iar cei răi la stînga. Se vor despărți astfel, precum desparte păstorul oile de capre. Precum oile și caprele pasc împreună toată ziua, dar seara păstorul le desparte, așezînd oile la dreapta, ca mai bune și mai blinde iar caprele la stînga, ca mai neastemperate, tot astfel se va întîmpla cu întreaga omenire la judecata generală (cf. Iezechil XXXIV, 17)<sup>95</sup>.

89. P. Dunand observă că discursul Mintuitorului referitor la judecata generală diferă complet de viziunile și învățăturile iudaice referitoare la judecarea lui Dumnezeu pe care o va face neamurilor păgine. În afară de aceasta autenticitatea pericopei nu a fost negată nici de cei mai noi critici protestanți ca Dibelius, Bultmann etc. (*op. cit.*, p. 366).

90. Cf. Fillion, *op. cit.*, p. 453; Trad. oecuménique de la Bible, 1975, *op. cit.*, p. 112.

91. Cf. Fillion, *op. cit.*

92. Cf. Macarie, *op. cit.*, p. 818—819; Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran și Pr. Prof. I. Petrușă, *Teologia Dogmatică Specială și Simbolică*, Partea II-a, p. 988; Lagrange, *op. cit.*, p. 486.

93. Cf. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 691 ș.u. Unii exegeți afirmă că Valca care separă Ierusalimul de Muntele Măslinilor numit cînd «valea, lui Hinnon», cînd valea «Cedronului» n-a purtat niciodată numele de valea lui «Iosafat». Profetul Ioil (IV, 12) vorbește despre valea lui Iosafat, dar aceasta este o numire alegorică pentru a spune «Valea judecării Domnului» (Ioil, IV, 14) și nu un anumit loc.

Deci, locul unde se va face judecata generală de către Mintuitorul, ar fi un mister. Însă, aceasta nu înseamnă negarea faptului sau importanța lui (cf. Alf. Durand, *op. cit.*, p. 462; A. Calmêt, *op. cit.*, p. 551).

94. Cf. Fillion, *op. cit.*, p. 495; Alf. Durand, *op. cit.*, p. 462.

95. Cf. Fillion, *op. cit.*; Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, Lagrange, *op. cit.*, p. 486.

Prin despărțirea în două cete judecata s-a efectuat, căci Domnul Hristos fiind atotștiutor n-are nevoie de procedee de judecată omenească. El cunoaște totul de-a dreptul, printr-o intuiție supranaturală și va face și pe oameni în acel moment să-L cunoască și să se cunoască și pe ei prin conștiința lor<sup>96</sup>.

Vers. 34—36. «Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniți binecuvîntații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă, de la întemeierea lumii.

Căci flămînd am fost și Mi-ați dat să mînc; insetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit.

Gol am fost și M-ați îmbrăcat, bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine».

Domnul Hristos, în calitate de judecător suprem și de conducător, va pronunța sentința definitivă sub formă de dialog. Primul dialog se referă la cei buni, situați în partea dreaptă. Prin cuvinte blinde Mintuitorul îi numește pe aceștia binecuvîntați ai Părintelui ceresc, pentru că au colaborat cu harul divin și au făcut fapte bune. Ei vor moșteni cea mai mare răsplată: împărăția lui Dumnezeu cea cerească, adică cea mai mare fericire, raiul, locul de petrecere a îngerilor și a sfinților. Împărăția pregătită lor de la întemeierea lumii, adică fericirea concepută de Dumnezeu din eternitate în planul Său pentru cei aleși.

Domnul Hristos nu va pronunța sentința numai prin cuvinte categorice, ci El o va motiva, arătînd pentru ce li se cuvine această răsplată. Motivele nu stau în credință puternică, acte de eroism sau martiriu, ci în anumite acte de milostenie prin care l-ar fi ajutat pe Mintuitorul Insuși: a fost flămînd și l-au hrănit, a fost insetat și i-au dat să bea, a fost străin și l-au găzduit, gol și l-au îmbrăcat, bolnav și l-au cercetat, în temniță și l-au vizitat. Deci, șase fapte de milostenie trupească pe care de le va face cineva se va învrednici de împărăția lui Dumnezeu cea veșnică. La aceasta Biserica mai adaugă, pentru ca grupul să fie complet de șapte, înmormîntarea celor sărmani<sup>97</sup>.

Faptele bune, de binefacere și de ajutor pentru semeni erau prețuite și la păgîni ca și în legea Vechiului Testament. Înțelepții păgîni în maximele și sentințele lor le recomandau ca fiind plăcute zeilor, iar profeții Vechiului Testament le predicau (Isaia LVIII, 7) ca cerute de Dumnezeu.

Domnul Hristos va aprecia mai mult aceste fapte, mai ales, dacă ele vor fi fost făcute din respect pentru Dumnezeu însuși, pentru Mintuitorul și nu numai din pură compasiune pentru suferind. În aceasta constă și noutatea faptelor milostive creștine<sup>98</sup>.

Vers. 37—40. «Atunci dreptii vor răspunde, zicînd: Doamne, cînd Te-am văzut flămînd și Te-am hrănit? sau insetat și Ți-am dat să bei?

Sau cînd Te-am văzut străin și Te-am primit, sau gol și Te-am îmbrăcat?

Sau cînd Te-am văzut bolnav sau în temniță și am venit la Tine?

Iar împăratul răspundînd, va zice către ei: Adevărat zic vouă, intrucît ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut».

Evident, răspunsul dreptilor care constă dintr-o surprindere la vorbele Mintuitorului, nu înseamnă că ei ar fi uitat învățăturile anterioare date de Insuși Domnul Hristos: «Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește... Și cine va da de băut unuia din aceștia mai mici numai un pahar cu apă rece ... nu va pierde plata sa» (Matei X, 40—42).

Domnul Hristos vrea să arate aici mai mult modestia celor drepti, care prin faptele lor nu se socoteau atît de prețuși și obligați față de Domnul Hristos, nu bănuiau că ele sînt așa de importante. Nu socoteau că prin ele ajută pe Insuși Mintuitorul<sup>99</sup>.

Răspunsul supremului judecător va fi și o concluzie a sentinței Sale: «intrucît ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei prea mici, Mie Mi-ați făcut». Domnul Hristos se socotește frate cu toți semenii pentru care a venit, El este reprezentantul tuturor oamenilor, pentru toți a venit și pentru mintuirea lor s-a sacrificat. El nu privește ca frate al Său numai pe Apostoli și pe creștini, ci pe toți oproșiții soartei, oricine ar fi ei<sup>100</sup>.

96. Cf. Pr. I. Mihălcescu, *op. cit.*, p. 243.

97. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 487 ș.u.

98. Le P. M. J. Lagrange, *op. cit.*, p. 487; Alf. Durand, *op. cit.*, p. 464; P. Bonnard, *op. cit.*, p. 366, (noiă).

99. Cf. P. Bonnard, *op. cit.*, p. 366.

100. Cf. Trad. cecum. de la Bible, 1975, p. 112.

Vers. 41. «Atunci va zice celor de-a stînga: Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și ingerilor lui».

Sentița pentru cei răi — care urmează — este complet opusă față de a celor buni. Domnul îi izgonește în focul cel veșnic «sortit diavolului și ingerilor lui». Deci, focul cel veșnic era pregătit numai ingerilor căzuți și nu oamenilor. Creînd pe oameni, Dumnezeu nu-și propunea decît fericirea lor<sup>101</sup>. Însă, făcîndu-se adeptii lui Satan prin faptele lor, în loc de a colabora cu harul divin și a urma calea Domnului, cei răi, au devenit blestemați și vor împărtași soarta demonilor, adică se vor chinui în focul cel veșnic.

Vers. 42—45. «Căci flămînd am fost și nu Mi-ați dat să mînc; insetat am fost și nu Mi-ați dat să beau;

Străin am fost și nu M-ați primit; gol și nu M-ați îmbrăcat; bolnav și în temniță și nu M-ați cercetat.

Atunci vor răspunde și ei, zicînd: Doamne, cînd Te-am văzut flămînd sau insetat, sau străin, sau gol, sau bolnav, sau în temniță și nu Ți-am slujit?

El însă le va răspunde, zicînd: Adevărat zic vouă: Întrucît nu ați făcut unuia dintre acești prea mici, nici Mie nu Mi-ați făcut!».

Motivarea sentiței celor răi este asemănătoare cu aceea pentru cei buni. Li se impută de a nu fi săvîrșit faptele bune pe care cei dreți le-au făcut. La răspunsul lor că nu au avut ocazia să-i ofere asemenea ajutoare Lui personal, Domnul Hristos le va spune că dacă n-au făcut-o față de cei săraci, n-au făcut-o nici față de El. Căci, dovedind lipsă de dragoste față de cei săraci, au arătat prin aceasta și lipsă de dragoste față de El. Deci lipsa de dragoste și a faptelor de milostenie față de semenii va fi motivul condamnării lor. Nu intențiile, nici sentimentele, ci faptele de ajutor contează la judecata ultimă<sup>102</sup>.

Vers. 46. «Și vor merge aceștia la osînda veșnică, iar dreții la viața veșnică».

Nici unii nici alții nu vor muri, nu se vor stînge definitiv, ci se vor chinui în veșnicie sau se vor bucura în eternitate. Evident, pe cît de mîngietoare și fericită va fi sentița pentru cei dreți, pe atît de înfricoșătoare va fi pentru cei păcătoși. Totuși aceste două eternități a împărăției cerești și a iadului sînt corelative: dacă ar cădea una — a iadului — cum ar mai putea să rămînă cealaltă, spune Fer. Augustin. Nu se găsește un singur loc în Sf. Scriptură, care să justifice reabilitarea celor din iad, după judecata generală<sup>103</sup>. În Biserica Ortodoxă eternitatea chinurilor celor condamnați după judecata generală este o dogmă, ca și în Biserica romano-catolică.

Deci, reabilitarea celor condamnați la chinurile veșnice este o erezie<sup>104</sup>.

Precum am văzut, la judecata generală vor fi judecați toți oamenii din toate timpurile și locurile, atît cei credincioși, cît și cei necredincioși, iar criteriul judecării va fi legea iubirii, legea dragostei. Însă, pentru cei necredincioși se va avea în vedere hotărîrea conștiinței proprii (Romani, II, 14—16), adică dacă ea le-a indicat ce este bine și n-au urmat-o, li se va socoti păcat. Pentru evrei va fi Legea Vechiului Testament (Romani, II, 12), iar pentru creștini Legea Evangheliei.

Judecata generală străbate ca un fir roșu în toată învățătura Domnului Hristos și a Apostolilor Săi (Ioan III, 18; Matei XII, 36; Romani II, 6—7; I Cor. IV, 5). Judecata obștească va fi definitivă și completă. După ea se va bucura de fericire sau se va chinui nerfericit, omul în ființa sa integrală, adică atît sufletul cît și corpul său.

Învățătura despre judecata generală are o mare importanță pentru viața morală a credinciosului, căci ea constituie un îndreptar pentru viața zilnică a sa. Deși are la baza ei și oarecare teamă, totuși ne oprește de la rău și ne călăuzește spre o viață corectă, demnă, mai apropiată de Domnul Hristos.

101. Cf. *Cartea Înțelepciunii lui Solomon*, II, 23—24; A. Calmêt, p. 552.

102. Cf. P. Bonnard, *op. cit.*, p. 366. Același exeget arată că Mintuitorul a întrebuițat în vers. 45 un verb din limba aramaică «Mi-ați făcut» (a face) care înseamnă în același timp a face și a servi.

103. Cf. Fillion, *op. cit.*, p. 490.

104. Cf. Prof. N. Chișescu, Pr. Prof. I. Todoran și Pr. Prof. I. Petreujă, *op. cit.*, p. 1001 și urm. — Și în trecutul Bisericii, ca și astăzi mulți scriitorii bisericești, ca și anumiți creștini au negat din anumite motive eternitatea chinurilor iadului, după judecata generală, dar todeauna Biserica i-a condamnat. Mai pe larg a se vedea Teologia Dogmatică și Simbolică, amintită în context.

Marea Cuvîntare eshatologică a Domnului Hristos are o mare însemnătate pentru toți creștinii, căci ea lămurește o mare parte a învățaturii noastre care privește destinul omului, sensul vieții și o parte a problematicii religiei creștine. Are o importanță și pentru viața morală a creștinului de fiecare zi, învățându-l să trăiască corect, cinstit, conform doctrinei Mîntuitorului, căci nu știm ziua sfîrșitului vieții noastre pămîntești. Căci astfel ne vom prezenta în ziua Parusiei, cu capitalul moral dobîndit în cursul acestei vieți.

Înțelegerea exactă, justă a Cuvîntării eshatologice a Domnului Hristos ne dă posibilitatea să înțelegem sensul adevărat al întregii credințe creștine, să pricepem optimismul, seninătatea și realismul ei, ferindu-ne de pesimismul sumbru pe care-l propagă, exagerînd, anumiți creștini, care susțin venirea apropiată a Parusiei și sfîrșitul veacului.

Pr. Prof. I. CONSTANTINESCU

## IISUS HRISTOS, MARELE ARHIEREU, DUPĂ EPISTOLA CĂTRE EVREI

### 1. Slujirea arhierescă a Mîntuitorului

Lucrarea de mîntuire a lumii împlinită de Iisus Hristos se înfățișează sub un întreg aspect: ca profet, arhieru și împărat. Sînt cele mai înalte demnități ce pot fi exercitate de oameni în viața aceasta. La oameni ele se găsesc separate. Numai în Iisus Hristos le aflăm laolaltă, strîns și inseparabil împletite, și fiecare în gradul suprem. Însuși numele de Hristos (ebraic: Mesia), care înseamnă «Uns», exprimă această întreită demnitate, căci în Vechiul Testament «unși» erau numai profeții, arhierii și împărații. Concentrînd în persoana Sa toate cele trei demnități, Mîntuitorul este «Unsul» prin excelență.

Sf. Apostol Pavel, marele interpret al învățaturii evanghelice, afirmă în epistolele sale, în repetate rînduri, întreita slujire a Mîntuitorului. În Epistola către Evrei, el adîncește, mai ales, latura slujirii arhieresti a lui Iisus Hristos, raportînd-o la slujirea preoțească a Vechiului Testament și în special la Aaron, arhierul Legii Vechi. Apostolul arată că Mîntuitorul, în rostul său de mijlocitor între Dumnezeu și oameni, «a exercitat în sensul cel mai propriu misiunea arhierescă, a realizat cu adevărat împăcarea între oameni și Dumnezeu, aducînd jertfă și rugăciune, jertfa cea mai grea și rugîndu-se ca nimeni altul»<sup>1</sup> (*Evrei V, 7*).

Punînd în paralelă preoția lui Hristos cu preoția Legii Vechi, el numără mai întii acele însușiri care sînt comune atît Mîntuitorului, cît și celorlalți arhierii, apoi pe cele care îi sînt proprii numai Lui, ca prin această cumpănire să pună în lumină superioritatea Lui față de aceia.

Cea dintîi însușire (condiție) a unui arhieru este aceea de a fi luat dintre oameni, posedînd în consecință întreaga natură umană (*Exod XXVIII, 1*) și putînd să aibă înțelegere deplină pentru năpustirile lor (*Evrei II, 17—18; V, 1—3*). «A fi luat» dintre oameni înseamnă, cu alte cuvinte, «a fi ales», «a fi oșebit» dintre aceștia,

1. Preot Dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1945, p. 195.

pentru cele ce sînt către Dumnezeu<sup>2</sup>. Acțiunea luării dintre oameni este strins legată de cea a așezării în funcția slujirii pentru oameni, de a mijloci pentru ei la Dumnezeu.

Raportind la Iisus Hristos aceste calități, Apostolul scrie: «Pentru aceea, dator era intru toate să se asemene frașilor, ca să fie milostiv și credincios arhiereu în cele către Dumnezeu, pentru ispășirea păcatelor poporului» (Evrei II, 17). Ca să poată deveni Arhiereu, deci Mijlocitor pentru semenii Săi, Mintuitorul a luat trup omenesc, cu toate neputințele lui, afară de păcat: «nu firea ingerilor, ci s mînța lui Avraam a luat» (II, 16), «ispilit intru toate, după asemnarea noastră, afară de păcat» (IV, 15). Tilcuind aceste cuvinte, Teodoret spune «Arhiereul nostru știe neputința firii noastre nu numai ca Dumnezeu, ci și ca om a luat cercare de patimile noastre, numai de păcat r miind neimp rtășit»<sup>3</sup>. Cu referire la aceleași cuvinte, un alt tilcuiutor zice: «Din această cauză a și luat Domnul trup omenesc, pentru ca să poată avea înțelegere pentru slăbiciunile oamenilor și în același timp să-și poată manifesta și toată credincioșia Sa față de Dumnezeu. Dacă nu ar fi avut milă pentru oameni, nu s-ar fi putut hotări să-și pună viața pentru ei. Iar dacă nu ar fi fost credincios în cele ce privesc pe Dumnezeu, atunci moartea Lui nu ar fi fost un sacrificiu de expiere pentru păcatele oamenilor»<sup>4</sup>.

Continuind punerea în paralel a preoției lui Hristos cu aceea a lui Aaron, Apostolul zice: «Orice Arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni, spre cele către Dumnezeu, ca să aducă daruri și jertfe pentru păcate» (Evrei V, 1). În aceste cuvinte se cuprind și asemn ri dar și deosebiri, că «în unele se aseamn , dar în altele depășește preoția lui Hristos pe cea a lui Aaron», după cum observă Sf. Ioan Hrisostom. «Orice arhiereu dintre oameni luindu-se, aceasta este comun; «pentru oameni se pune, spre cele ce sînt către Dumnezeu», și aceasta, de asemenea; «ca să aducă daruri și jertfe pentru păcate», și aceasta, dar nu în totul. Aici nu se potrivește comparația, pentru că Iisus Hristos aduce jertfă pentru curățire de păcate numai pentru ceilalți, pentru oameni, dar nu și pentru Sine, aș  cum trebuiau să facă arhiereii Vechiului Testament<sup>5</sup>. Aceștia din urmă, fiind supuși păcatului și amintindu-și de slăbiciunile lor, erau capabili de a se arăta «ing duitori» față de alții, dar erau datori, în chip necesar, să înceapă prin a oferi sacrificii pentru ei înșiși<sup>6</sup>. Iisus Hristos este Arhiereu «sfint, fără de răutate, fără de pată, osebit de cei păcătoși». În consecință, El nu mai are nevoie, în fiecare zi, să aducă jertfe: înlii pentru păcatele Sale, apoi pentru cele ale poporului (Evrei VIII, 26—27).

Arhiereul fiind, prin rostul său, un mijlocitor între oameni, cu păcatele lor, și Dumnezeu, puncte de legatură între p mint și cer, este necesar ca el să aibă, pentru această demnitate, o chemare. Această chemare nu poate veni decit de la Dumnezeu, pentru că este vorba de relații între Dumnezeu și om. Aș  a făcut Dumnezeu cu Aaron, c nd l-a chemat la preoție (Exod XXVIII, 1; Levitic VIII, 1—2; Numerii III, 10). Apostolul Pavel zice: «nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu, ca și Aaron» (Evrei V, 4). În Legea Veche, toți arhiereii trebuiau să fie recrutați din membrii familiei lui Aaron, căci această familie, singură, era chemată

2. Teofilact Arhiep. Bulgariei, *Tilcuirea Epistolei către Evrei*, traducere în l. română de Mitrop. Veniamin Costache, T. III, București, 1904, p. 449, nr. 1.

3. După Teofilact, *op. cit.*, p. 416, nr. 2.

4. Prof. Dr. V. Gheorghiu, *Explicarea Epistolei către Evrei*, curs pentru studenți, anul școlar 1933/1934, p. 80.

5. Sf. Ioan Hrisostom, *Explicarea Epistolei către Evrei*, Migne, P.G., LXIII, Omilia VIII, col. 68.

6. H. Les tre, *Pr tre*, în «Dictionnaire de la Bible», Paris, 1912, t. VII, col. 660.



de Dumnezeu la cinstea preoției. De regulă, cel întâi născut în linie directă, coborînd din Aaron, urma în treapta de arhieru; ceilalți membri ai casei lui Aaron îndeplineau slujba de preot.

Chemarea divină este alt de necesară unui arhieru, încît nici chiar Mîntuitorul nu s-a abătut de la această lege. Cu toate că era Dumnezeu-om, El nu și-a luat singur această cinste, ci a fost investit cu ea de către Tatăl. «În care timp a fost făcut Arhieru? Chiar în clipa în care Cuvîntul s-a făcut om; căci firea omenească a fost chiar de atunci unsă și sfințită în El prin Dumnezeire»<sup>7</sup>, «în virtutea însăși a unirii ipostatice»<sup>8</sup>. Întrucît evreei puteau să obiecteze că Hristos nu era nici din familia lui Aaron, nici din tribul lui Levi, ci din cel al lui Iuda, care nu fusese rînduit pentru slujirea preotească, Sf. Apostol Pavel, în temeiul vechilor profeții mesianice, arată că obirșia și chemarea Lui sînt neasemănat mai înalte, fiindcă Dumnezeu însuși Îl numește Fiul Său; nu fiu adoptiv, ci Fiu după fire, născut din Tatăl, de o ființă cu El. Apostolul dovedește aceasta prin două texte din Psalmii lui David, care se referă la Mesia (*Psalmi* II, 6; CIX, 4), zicînd «Așa și Hristos nu s-a preaslăvit pe Sine însuși, ca să se facă arhieru, ci Cel ce a grăit către El: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut»; iar în alt loc zice: «Tu ești preot în veac după rînduiala lui Melchisedec» (*Evrei* V, 5—6). Din primul text citat se vede că Iisus Hristos este înzestrat și cu natura divină, numit Fiu al lui Dumnezeu, și cu natura umană, ca Cel Întîi Născut, ca Fiu al Omului, «întîi născut între mulți frați» (*Romani* VIII, 29); iar după Legea Veche cel întîi născut al arhierelui era urmașul lui la slujba arhierescă (*Numerii* XX, 25—28).

Prin al doilea text, Apostolul arată că Domnul nostru Iisus Hristos a fost rînduit de către Dumnezeu însuși ca Arhieru și a fost investit cu o arhierie cu mult mai presus decît cea a lui Aaron. Preoția mozaică reprezenta o religie care nu putea oferi harul divin, pentru dobîndirea mîntuirii de către cei credincioși. Legea Veche era numai «umbră a bunurilor viitoare» (*Evrei* X, 1) și «călăuză spre Hristos» (*Galateni* III, 24). Mîntuitorul dă să înțelegem aceasta în parabola bunului Samarinean (*Luca* X, 30—37), în care înfățișează pe preotul și levitul Legii Vechi trecînd pe lingă sârmanul căzut între tîlhari și nefăcînd nimic pentru el, nu atît din rea voință, cît mai ales din neputința lor<sup>9</sup>. Pentru această neputință de a aduce mîntuirea, Dumnezeu a ridicat un nou Arhieru, o nouă preoție; «după rînduiala lui Melchisedec» (*Psalm* CIX, 4). De asemenea, preoția lui Aaron a fost așezată fără jurămint, Dumnezeu nepromițînd niciodată exercitarea perpetuă a funcțiilor sale<sup>10</sup>. Arhieriei și preoții Legii Vechi se succedau unii după alții, pentru că moartea îi întrerupea. Preoția lui Iisus Hristos a fost așezată cu jurămint și este netrecătoare, veșnică, după cum mărturisește Psalmistul: «Juratu-S-a Domnul și nu-i va părea rău: Tu ești preot în veac după rînduiala lui Melchisedec» (*Psalm* CIX, 4; *Evrei* V, 6; VII, 20—25). «Aceste cuvinte cîntate în templu, de mai bine de o mie de ani, vesteau poporului lui Israel, că are să vină o zi în care un nou preot, aducînd o nouă jertfă, va înlocui Legea Veche și vechiul cult al urmașilor lui Aaron»<sup>11</sup>.

7. A. F. Maunoury, *Comentariu asupra Epistolei Sf. Apostol Pavel către Evrei*, trad. și prelucre de Pr. G. F. Ceaușeanu, Craiova, fără an, p. 5.

8. A. Michael, *Le sacerdoce du Christ*, în «Dictionnaire de Théologie catholique», Paris, 1924, fascic. LXIV, col. 1338.

9. H. Lesêtre, *op. cit.*, col. 659.

10. *Idem*, col. 660.

11. A. F. Maunoury, *op. cit.*, p. 91.

Sf. Apostol Pavel dovedește nu numai că Iisus Hristos îndeplinește toate condițiile cerute unui arhiereu, prin analogie cu arhieriei Legii Vechi, dar El a și împlinit această slujire, «în zilele trupului Său», în chip desăvârșit, în sensul cel mai propriu, «aducînd, cu strigăt și cu lacrimi, cereri și rugăciuni» (*Evrei V, 7*) și, deși este Fiul, «s-a făcut ascultător pînă la moarte de Cruce» (*Evrei V, 8*; *Filipeni II, 8*). Prin jertfa Sa pe Golgota, El a realizat, în chip real, obiectiv, împăcarea omului cu Dumnezeu, făcîndu-se mijlocitorul mîntuirii noastre (*Evrei V, 9*). Apostolul îl numește în mod direct «ἀρχιερέως», și încă «μέγας ἀρχιερέως», mare Arhiereu (*Evrei IV, 14*), nu simplu «ιερέως», preot: îi atribuie cea mai înaltă treaptă a preoției, siuzirea arhierescă.

## 2. Arhiereu după rînduiala lui Melchisedec (*Evrei V,10*).

Această denumire îi este dată Mîntuitorului Iisus Hristos în temeiul textului mesianic, citat deja mai sus: «Tu ești preot în veac după rînduiala lui Melchisedec» (*Psalom CIX, 4*). Toți cărturarii și tilcuitoarii Legii lui Israel erau de acord că acest text se referă la Mesia<sup>12</sup>. Pe linia dreptei tradiții și interpretări iudaice, Sf. Apostol Pavel, scriînd iudeilor creștini din Palestina, pentru a dovedi superioritatea preoției lui Hristos asupra preoției levitice, stăruie asupra lui Melchisedec, preotul-rege din Salem, care a întîmpinat pe Avraam, după biruința acestuia asupra trupelor lui Kedarlaomer, regele Elamului, și ale aliaților săi (*Gen. XIV, 18—20*). Acest episod, relatat de către autorul sfînt foarte lapidar, în numai trei versete, pune, evident, în relief, superioritatea lui Melchisedec, tip al lui Mesia, ca preot și ca rege, față de Avraam, protopărintele lui Israel, al lui Levi și Aaron. Melchisedec a binecuvîntat pe Patriarhul din care se va naște poporul preoției lui Iahve. «Fără nici o îndoială, cel mic ia binecuvîntare de la cel mai mare» (*Evrei VII, 7*). Avraam a recunoscut preoția și superioritatea lui Melchisedec, dîndu-i zeciuială din prada de război<sup>12</sup>. În acest act, în mod simbolic, au făcut același lucru și leviții, «care au ieșit din coapsele lui Avraam» (*Evrei VII, 5*). După legea mozaică, leviții aveau dreptul de a lua zeciuială de la popor (*Numerii XVIII, 20—32*); prin acest lucru ei se dovedeau a fi superiori celor pe care îi zeciuiau. Melchisedec, însă, le este și lor superior. El nu este din neamul lor, nu este descendent al seminției lui Levi și totuși ia zeciuială de la Patriarhul care va fi părintele poporului ales, în persoana căruia s-au concretizat toate făgăduințele divine de mîntuire.

Leviții, descendenți din Avraam, primeau zeciuială în calitatea lor de fii ai lui Levi, trebuînd să-și dovedească descendența și succesiunea, deci erau muritori. Persoana lui Melchisedec este ca una ce dăinuiește în veac, deoarece Sf. Scriptură nu amintește nimic nici despre începutul și nici despre sfîrșitul vieții lui. El nu a avut nevoie să i se indice descendența trupească. Este «ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, fără tată, fără mamă, fără spiță de neam» (*Evrei VII, 3*). Originea lui este învăluită de taină.

Ca preot el stă fără nici o legătură externă. La Melchisedec această lipsă se datorează tăcerii Sf. Scripturi, dar se potrivește foarte bine pentru Iisus Hristos, care, într-adevăr, după natura omenească este fără tată, iar după natura divină este fără mamă; fără început al zilelor, căci a existat din veac, fără sfîrșit al zilelor, căci s-a înălțat la cer, unde șade de-a dreapta Tatălui. Sf. Ioan Hrisostom zice: «Și

12. A. F. Maunoury, *op. cit.*, p. 92.

iată ce înseamnă fără început și fără sfârșit, că precum noi nu știm nici începutul zilelor vieții aceluia și nici sfârșitul lui, pentru că nu găsim scris, tot așa nu știm nici cele ale lui Iisus Hristos, nu pentru că nu s-au scris, ci pentru că nu sint. Asemănarea constă în aceea că la Melchisedec nu sint scrise, iar la Iisus nu există, dar nu o asemănare perfectă, deoarece la Melchisedec este numai tipul, pe cînd la Iisus este adevărul»<sup>13</sup>.

Și astfel, Melchisedec «făcut fiind asemenea Fiului lui Dumnezeu, rămîne preot în veac» (Evrei VII, 3), rostește Apostolul ca încheiere a celor indicate mai sus despre el. Cuvintele: «făcut asemenea Fiului lui Dumnezeu» nu arată că Melchisedec ar fi «asemenea», sau «egal» cu Fiul lui Dumnezeu, căci textul are ἄφωμοιωμένος și nu ὅμοιος; el a fost făcut asemenea Fiului lui Dumnezeu în sensul că Sf. Scriptură l-a înfățișat așa: «fără tată, fără mamă, fără început și sfârșit al vieții». Aceste cuvinte n-au înțelesul că Melchisedec nu s-ar fi născut și n-ar fi murit ca orice om, ci în sensul că nașterea și moartea lui sint necunoscute nouă, datorită tăcerii Sf. Scripturi<sup>14</sup>. El a prefigurat și sub această latură pe Iisus Hristos. Vedem indicat, în această neprecizare a timpului vieții lui Melchisedec, caracterul de veșnicie a lui Iisus Hristos și a preoției Lui, care este «după rânduiala lui Melchisedec». Mintuitorul, într-adevăr, n-are început al zilelor și sfârșit al vieții, fiind Dumnezeu veșnic, însuși începutul și sfârșitul, alfa și omega (Apoc. XXII, 13).

Melchisedec ne apare drept chip al noului Arhiereu Iisus Hristos și prin însemnarea numelui său și al reședinței sale, cit și prin jertfa pe care el a adus-o lui Dumnezeu. În antichitate și mai ales la iudei, numele și sensul lui aveau o importanță foarte mare. Nu întimplător, Sf. Apostol Pavel se oprește asupra sensului pe care îl dă acest nume (Evrei VII, 2). Melchisedec, de la ebraicul Malki-Tsedec, se tâlcuiește rege al dreptății, βασιλεὺς δικαιοσύνης, iar după numele reședinței sale, cetatea Salemului, cetatea «păcii», el era și rege al păcii, βασιλεὺς εἰρήνης. După cum observă Sf. Ioan Hrisostom, «chiar în nume se găsește asemănare. Cine este împăratul dreptății, dacă nu Domnul nostru Iisus Hristos? Apoi și împărat al Salemului, adică împărat al păcii, ceea ce este iarăși al lui Hristos; căci El a făcut cu noi dreptate, El a împăcat pe cele din cer cu cele de pe pămînt. Ce om poate fi împărat al dreptății și al păcii? Nimeni altul, decît singur Domnul nostru Iisus Hristos»<sup>15</sup>.

În calitatea sa de preot, Melchisedec a jertfit lui Dumnezeu piine și vin. Prin acest material al jertfei, el a închinat lui Dumnezeu ceea ce constituie pentru om hrana zilnică: piinea; iar vinul este simbolul singelui din trupul omenesc<sup>16</sup>. Jertfa lui se deosebește de jertfele mozaice, întrucît nu stă pe fundamentul legămîntului de pe Sinai, ci pe cel al legămîntului cu Noe. Această jertfă nu este adusă numai pentru un popor, ci are caracter de universalitate, este simbolul jertfei adusă de omenirea întreagă.

Misiunea pămîntească a Mintuitorului s-a concentrat în jertfa Sa de pe Golgota, căci venise cu scopul de a se jertfi pe Sine pentru păcatele lumii. După cum Melchisedec a adus jertfă piine și vin, Mintuitorul a instituit Sf. Euharistie, care este însuși Trupul și Singele Său, sub chipul piinii și al vinului. În cadrul Sfintei Liturghii, se reînnoiește, pînă la sfârșitul veacurilor, în chip nesingeros, jertfa mintuitoare de pe Cruce. Se împlinesc cuvintele Psalmistului: «Tu ești preot în veac...» (Psalm CIX, 4).

13. Sf. Ioan Hrisostom, *op. cit.*, Omilia XII, col. 97.

14. Dr. I. Olariu, *Explicarea Epistolei către Evrei*, Caransebeș, 1913, p. 385.

15. Sf. Ioan Hrisostom, *op. și loc cit.*

16. Dr. Mircea Chialda, *Melchisedec, preotul rege din Salem*, Caransebeș, 1946, p. 16.

### 3. Iisus Hristos Mijlocitorul unui nou Legământ

Vechile profeții mesianice (*Geneza* XLIX, 10; *II Regi* VII, 12; *Mihai* V, 1), pe care, îndeobște, toți țilcitorii Legii le aplicau la Mesia, vesteau, de veacuri, că Mîntuitorul se va naște din tribul lui Iuda și anume din neamul lui David. După cum am văzut, tot la persoana lui Mesia se referă și textul: «Tu ești preot în veac după rînduiala lui Melchisedec» (*Psalmi* CIX, 4), care vestea o nouă preoție și, implicit, încetarea preoției levitice. Trebuia, deci, cu stringentă necesitate, ca preoția să fie mutată din tribul lui Levi, rînduit la această slujire de către Moise, la porunca lui Iahve (*Numeri* XVIII, 1—7), în cel al lui Iuda, care a dat dinastia Davidică și din care se va naște Mesia. Acest fapt s-a împlinit în persoana lui Iisus Hristos, născut din neamul lui David (*Matei* I, 6; *II*, 6) și care a instituit o nouă preoție, superioară preoției Legii Vechi.

Încetarea și înlocuirea preoției levitice, anunțată deja prin glasul profeților (*Malaahi* I, 11; *Iezechiel* XXXIV, 24—25; XXXVII, 24—26 ș.a.), a fost necesară datorită insuficienței și neputinței ei de a aduce mîntuirea. Dacă ea ar fi fost suficientă, desăvîrșită, Dumnezeu nu ar fi schimbat-o, ci putea doar să o facă mai conștiincioasă în datoriile sale. Acest lucru îl spune Apostolul Pavel: «Deci, dacă desăvîrșirea ar fi fost prin preoția leviților, căci Legea s-a dat poporului pe temelul preoției lor, ce nevoie mai era să se ridice un alt preot după rînduiala lui Melchisedec, și să nu se zică după rînduiala lui Aaron?» (*Evrei* VII, 11). Iar dacă această preoție a căzut, era necesar ca și Legea ce institua o asemenea preoție să cadă, căci nu există preoție fără legământ. «Dacă preoția s-a schimbat, urmează numaidecît și schimbarea Legii» (*Evrei* VII, 12). Pricina acestei schimbări este indicată, pe scurt, în cuvintele: «pentru neputința și nefolosul ei; căci Legea n-a desăvîrșit nimic» (*Evrei* VII, 18—19).

În altă parte, Apostolul scrie «Legea e sfîntă și porunca e sfîntă și dreaptă și bună» (*Romani* VII, 12). Ea depășește, într-adevăr, în măreție, în puritate, în perfecțiune, în special sub raport moral-religios, tot ceea ce exista atunci în lume asemănător<sup>17</sup>. Era un fel de «pecetluire divină» a fiilor lui Israel, spre a-i separa de celelalte neamuri păgîne, idololatre, în vederea păstrării dreptei credințe, monoteiste și a marii nădejdi mesianice. Ea ținea trează conștiința păcătoșeniei și dorința de mîntuire, dar nu dădea și puterea de a șterge păcatele și de a duce la desăvîrșire. Sf. Apostol Pavel o numește «umbră a bunurilor viitoare» (*Coloseni* II, 17; *Evrei* II, 1) și «îndrumătoare spre Hristos» (*παιδαγωγός εἰς Χριστόν*, *Galateni* III, 24). Venind Mîntuitorul, a încetat rostul ei, căci «Hristos este sfîrșitul Legii» (*Romani* X, 4), adică ținta finală și plinirea (desăvîrșirea) ei. Pentru creștini și-au încetat obligativitatea legile ceremoniale și legile civile ale poporului evreu, acestea fiind proprii numai acestui popor și vremii de pregătire a venirii Mîntuitorului Iisus Hristos. Poruncile morale, avînd în centrul lor Decalogul, rămîn obligatorii în continuare, dar înțelegerea deplină a lor se poate dobîndi numai în lumina legii morale a Noului Testament.

Moise însuși (*Deuteronom* XVIII, 15) și toți proorocii, vestindu-l pe Mesia, predicau implicit stabilirea unei noi legături, a unui Nou Legământ între om și Dumnezeu. Ei descriu cu multe amănunte atît persoana lui Mesia și împărăția mesianică, cît și caracteristicile acestui Nou Legământ. Textul clasic este cel de la *Ieremia* XXXI, 31—34, reproduș integral de marele Apostol (*Evrei* VIII, 8—11). În cuvinte asemănă-

17. H. Lesêtre, *Loi mosaïque*, în «Diction. de la Bible», t. VI, col. 343.

toare se exprimă *Isaia* (LIV, 10); *Iezechil* (XVI, 60; XXXIV, 25); *Miheia* (IV, 1—7) ș.a. Ei pun în lumină, sub diferite laturi, superioritatea și desăvârșirea Noului Legământ față de cel Vechi.

Sfântul Apostol Pavel subliniază de la început (*Evrei* I, 1—3) această superioritate, pe temeiul superiorității Mijlocitorului Legământului cel Nou, Domnul nostru Iisus Hristos. El este însuși «Fiul» lui Dumnezeu (*Evrei* I, 2; III, 6), în timp ce Moise și ceilalți profeți au fost numai «slujitori», «spre mărturia celor ce erau să fie descoperite în viitor» (*Evrei* III, 5), adică vestitori ai venirii Lui. Mîntuitorul, ca Fiu, ne-a adus, pe plan religios, revelația desăvârșită (*Evrei*, I, 1—2). El ne-a dat «o nădejde mai bună, prin care ne apropiem de Dumnezeu» (*Evrei* VII, 19) și «mai bune făgăduințe» (*Evrei* VIII, 6). Este, în același timp, garantul «chezașul» (*Evrei* VII, 22) împlinirii lor. Vechiul Testament făgăduia bunuri pămîntești și trecătoare: stăpînirea Canaanului, viață liniștită, ferită de dușmani și de nenorociri (ex. *Deuteronom* XXVIII, 1—14). Noul Testament făgăduiește atît bunuri pămîntești (*Matei* VI, 33), care sînt dreaptă încununare a muncii omului (*Matei* X, 10), poruncită și binecuvîntată de Dumnezeu (*II Tesaloniceni* III, 10), cît și bunuri spirituale, netrecătoare, viață veșnică (*Matei* V, 12; *Ioan* III, 15; V, 24 etc.).

La temelia împlinirii poruncilor Legii Vechi era așezată frica de pedeapsă, amenințarea cu moartea și alte mari nenorociri (*Deuteronom* XXVIII, 15—68). Mîntuitorul ne-a scos de sub jugul fricii, «ne-a făcut liberi»; încă ne-a dat și darul înfierii, adică de a ne numi «fii», după har, și «moștenitori ai lui Dumnezeu» (*Galateni* IV, 7; *Romani* VIII, 15). Creștinul, întărit prin har, împlinește voia lui Dumnezeu nu din teamă, ci din dragoste și supunere fiască. «În iubire nu este frică, zice Apostolul iubirii, pentru că iubirea desăvârșită alungă frica» (*I Ioan* IV, 18).

De data aceasta, Dumnezeu nu mai vorbește în «tunete și fulgere» ca pe Sinai (*Exod* XIX, 18), ci cu blîndețe și cu iubire de oameni. Legământul cel vechi lăsa pe om singur, sub domnia unei legi pe care trebuia să o îplinească pentru a se face vrednic de comuniunea cu Dumnezeu. Exprima o legătură oarecum de la distanță, ca între stăpînul și sluga dirijată prin porunci. Legământul cel nou e imediată coborîre a dragostei lui Dumnezeu peste el; e legătura cea mai intimă, e raportul de dragoste desăvârșită între Dumnezeu și om<sup>18</sup>. «Iisus, întrupîndu-se, s-a apropiat de noi, ajutîndu-ne să facem experiența lui Dumnezeu ca pe a unei persoane în comuniune directă cu noi»<sup>19</sup>. El s-a făcut astfel «mijlocitorul unui testament mai bun» (*Evrei* VIII, 6), deci superior celui Vechi, și anume unul desăvârșit, neschimbabil (*Matei* XXIV, 35) și universal (*Matei* XXVIII, 19). Poruncile lui nu mai sînt scrise pe lespezi de piatră, ci «în lăuntru și pe inimile» celor credincioși (*Ieremia* XXXI, 33; *Evrei* VIII, 10).

Vechiul Testament, ca istorie și ca lege, își păstrează, în continuare, valoarea și demnitatea sa. El este pentru Noul Testament ceea ce este rădăcina pentru floare. Ambele Testamente formează Sf. Scriptură a Bisericii; fără Vechiul n-ar exista Noul, ne-ar lipsi Hristos. Luminat prin împlinirea sa istorică, el rămîne mereu martorul Cuvîntului întrupat. «Sîntem datori de a păstra stimă Legii Vechi, spune Sf. Cîril al Alexandriei, în orice caz cu condiția de a nu o separa de Hristos, care-i conferă sensul ei: adînc»<sup>20</sup>.

18. A se vedea Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 231.

19. *Idem*, p. 241.

20. P.G., LXXIV, 160. După Doctorand Gheorghe Burtan, *Rotul îndrumător al Vechiului Testament*, în rev. «Studii teologice», nr. 9—10, 1973, p. 728.

#### 4. Superioritatea jertfei adusă de Iisus Hristos

Preoția, jertfa și legământul între Dumnezeu și oameni formează un întreg. De aceea, Sf. Apostol Pavel, după ce a arătat superioritatea preoției lui Iisus Hristos, a Noului Legământ instituit de El, ne învață că și jertfa pe care El a adus-o pe Golgota este înfinit superioară jertfelor Legii Vechi; este de o valoare nemărginită și unica mîntuitoare.

Moise, din porunca lui Dumnezeu, a organizat cultul mozaic, instituind și o lege a jertfelor (*Levitic I—VII*), care prin însemnarea ei morală, simbolică și tipică, nu a avut egal în alte religii. Ele au întărit și sporit credința și speranța în venirea Mîntuitorului, fiind tipuri nedesăvîrșite ale jertfei celei mari de pe Golgota. Dădeau «făgăduința mîntuirii viitoare», dar nu și iertarea păcatelor<sup>21</sup>: «pentru că este cu neputință ca singele de tauri și de țapi să înlăture păcatele» (*Evrei X*, 4). Supuși blestemului de demult (*Geneza III*, 14—19) și pedepsei morții, ca plată a păcatului (*Romani V*, 12), oamenii căutau să dea lui Dumnezeu ceva, în schimb pentru viața lor. Dar viețile de animale erau de mai puțin preț decît viața lor. Trebuia o jertfă de un preț nemărginit, care să valoreze cît toți oamenii și încă mai mult decît ei toți laolaltă. O jertfă — egală cu durerile și păcatele lumii întregi. Jertfa aceasta a adus-o Fiul lui Dumnezeu întrupat, pe altarul Crucii. «Nu era om de rînd Cel ce a murit pentru noi. Nu era o oaie necuvîntătoare. Nu era inger numai, ci Dumnezeu întrupat. Nu era atît de mare nelegiuirea păcătoșilor, pe cît de mare era dreptatea Celui care a murit pentru noi, zice Sf. Chiril al Ierusalimului». Sub acest chip, «străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre», L-a văzut și L-a înfățișat, cu multe veacuri înainte, tulburător de adînc, profetul Isaia (cap. 53). Maleahi, de asemenea, a vestit jertfa cea nouă, unică, universală, care va înlocui, definitiv, jertfele și cultul mozaic (*I*, 11).

Asumîndu-și firea noastră, Mîntuitorul și-a asumat nu firea unui om sau chiar a mai multor oameni, fie chiar din mai multe timpuri, ci și-a asumat întreaga natură umană (*Romani V*, 18). Cînd s-a jertfit pe Golgota, El a făcut-o pentru întreaga omenire și pentru totdeauna. Pentru oameni lucrul acesta era cu neputință. De aceea, preoții și arhierii Legii Vechi erau datori să aducă mereu aceleași jertfe noi, sacrificînd mereu alte oi, alte vite, în fiecare zi și an de an, atît pentru păcatele proprii, cît și pentru cele ale poporului (*Evrei VII*, 27; *X*, 11), ceea ce dovedește neputință. Mîntuitorul s-a jertfit o singură dată, apoi «a șezut pentru totdeauna de-a dreapta lui Dumnezeu» (*Evrei X*, 12). Șederea de-a dreapta Tatălui indică eficiența și vrednicia nemărginită a acestei jertfe. Sf. Ioan Hrisostom zice: «Una este jertfa, și aceasta este jertfa cea adevărată: pe cînd acelea sînt multe și tocmai pentru că sînt multe, sînt și neputincioase, deoarece se aduceau multe ca dovadă a neputinței lor de a curăți de păcate». El face comparație cu o doctorie și spune că doctoria aceea este bună, pe care luînd-o o dată, te-ai făcut bine. Iar dacă trebuie să o repeți de mai multe ori fără nici un folos, este dovada cea mai sigură că doctoria nu este bună și că nu poate nimic. Cu Iisus Hristos însă, nu este așa. El s-a adus o dată jertfă și nu a mai fost necesară a doua, ci a șezut de-a dreapta Tatălui<sup>22</sup>. Superioritatea jertfei Mîntuitorului stă atît în unicitatea cît și în calitatea ei.

21. Prot. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 230.

22. Sf. Ioan Hrisostom, *op. cit.*, Omilia XVII, col. 130.

Apostolul stăruie asupra caracterului de jertfă reală adusă pe Golgota, act sacerdotal de slujire arhierescă, în care Mîntuitorul este atît jertfitor cît și jertfă, făcîndu-se Mijlocitor veșnic al nostru către Dumnezeu (*Evrei IX, 14—15*). Printr-o frumoasă parabolă, el arată că, și în ceea ce privește locul, jertfa Mîntuitorului este superioară. Deși iudeii cugetau lucruri mari despre templul lor, despre cortul mărturiei lor, că în nici o parte a pămîntului nu s-a clădit un astfel de templu, deoarece el fusese ridicat după porunca lui Dumnezeu, Sf. Apostol Pavel insistă tocmai asupra faptului că sanctuarul iudaic era făcut de mîini omenești, era numai o copie imperfectă a celui ceresc. În Sfînta Sfîntelor intra numai arhierul și acela o singură dată pe an, în ziua Pocăinței, cu cinci zile înainte de sărbătoarea Corturilor, cînd stropea cu sîngele jertfei propițiatorului (*Exod XXX, 10*); *Levitic XVI, 2*). Mîntuitorul a intrat în adevărata Sfîntă a Sfîntelor, nu una făcută de mîini omenești (*Evrei IX, 24*), tronînd în veci, de-a dreapta lui Dumnezeu (*Evrei X, 12*). După cum observă Teofilact «a ședea de-a dreapta lui Dumnezeu și Tatălui» nu este însușire de Arhieru, ci de Dumnezeu; Hristos este, deci, nu numai Arhieru, ci și Dumnezeu»<sup>23</sup>. Superioritatea este evidentă.

Sf. Apostol Pavel subliniază încă un aspect al jertfei Mîntuitorului pe Cruce: acela de sfințire și de ratificare a alianței celei noi, a Legămîntului al cărui garant și mijlocitor s-a făcut (*Evrei IX, 16—22*). După natura însăși a testamentului, acesta intră în vigoare și devine neclintit abia după moartea testatorului, cînd acesta nu-l mai poate nimici sau schimba<sup>24</sup>. Testamentul este definit, în genere, ca un «act juridic unilateral, revocabil cît timp testatorul este în viață, prin care cineva își exprimă dorințele ce urmează a-i fi împlinite după moarte, mai cu seamă în legătură cu transmiterea averii sale»<sup>25</sup>. Deci, «acolo unde este testament, este necesar să intervină moartea celui ce a făcut testamentul» (*Evrei IX, 16*), pentru ca cei care sînt chemați de testament să poată primi moștenirea făgăduită într-însul. Potrivit acestui raționament al Apostolului, întemeiat pe uzanța dreptului roman — cunoscut cititorilor săi, era necesar ca Mîntuitorul să moară, pentru ca noi să putem moșteni bunurile pe care El ni le-a lăsat prin testament<sup>26</sup>.

Legămîntul între Dumnezeu și oameni, deși se instituie prin voința lui Dumnezeu, trebuie și el inaugurat prin sînge adus din partea omului de către preotul ales de Dumnezeu<sup>27</sup>. «Nici întiul legămînt n-a fost sfințit fără sînge» (*Evrei IX, 18*). Într-adevăr, Moise, după ce a rostit în fața a tot poporul, la poalele muntelui Sinai, toate poruncile din Lege, luînd jumătate din sîngele jertfelor, a stropit cartea și pe tot poporul, zicînd: «Acesta este sîngele legămîntului pe care l-a poruncit vouă Dumnezeu» (*Exod XXIV, 6—8*; *Evrei IX, 18—20*). Legea cea nouă, de asemenea, și-a cerut sîngele ei. La Cina cea de Taină, în ajunul morții Sale, Mîntuitorul spune ucenicilor: «Beți dintru acesta toți, acesta este sîngele Meu, al Legii celei Noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor» (*Matei XXVI, 27—28*). Jertfa se împlinește în chip sîngeros pe Cruce, cînd sîngele Domnului a curs îndelung, spălînd păcatele lumii. Se vede de aici că legătura cu Dumnezeu nu se poate întemeia fără jertfă» căci fără vărsare de sînge nu se dă iertare» (*Evrei IX, 22*). De altfel, chiar între cele pur omenești, nici o operă de mare valoare nu se clădește fără jertfă, fără trudă imensă.

Exegeții văd o strînsă legătură între cele două momente, între cuvintele profetice rostite de Moise și cele rostite de Mîntuitorul la Cina cea de Taină. Sîngele jertfelor

23. Teofilact, *op. cit.*, p. 554.

24. Dr. I. Olariu, *op. cit.*, p. 417.

25. *Dicționarul explicativ al limbii române*, Edit. Academiei R.S.R., București, 1975, p. 952.

26. A. F. Maunoury, *op. cit.*, p. 131.

27. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 231.

care inaugura Vechiul Legământ a simbolizat singele lui Hristos care a întărit, pecetluind, Legământul cel Nou. Singele și apa cu care Moise a stropit poporul evreu (*Evrei IX, 19*), a preînchipuit singele și apa care au izvorit din coasta Mântuitorului și au curățit lumea. Când Moise a zis poporului: «Acesta e singele Legământului», toată lumea a înțeles că, ceea ce s-a numit singe este singe cu adevărat. Tot astfel, la Cina cea de Taină, potirul pe care Hristos îl numește singele Său, este într-adevăr singele Său, nu semn al singelui, cum greșit socotesc unii eretici<sup>28</sup>.

Punind în paralelă cele două feluri de jertfă prin care s-au instituit cele două legăminte, Apostolul desprinde, și de aici, superioritatea evidentă a Legământului cel Nou și a Arhierelui care l-a mijlocit. Cel vechi a fost pecetluit și sfințit cu singele unor jertfe de animale: viței și țapi (*Evrei IX, 19*). Cel Nou a fost sfințit prin jertfa Fiului lui Dumnezeu întrupat. Aici, legătura între păcat și jertfă este atât de strinsă, încât jertfa este însuși jertfitorul. Arhierelul se aduce pe Sine însuși jertfă.

## 5. Arhierul în veac (*Evrei VI, 20*). Concluzii.

După marea taină a Întrupării și a Jertfei, Mântuitorul, ca Fiul, a doua Persoană a Sfintei Treimi, s-a suit la ceruri și «a șezut, în vecii vecilor, de-a dreapta lui Dumnezeu» (*Evrei II, 12*). Dar, El a mers ca «înaintemergător pentru noi, fiind făcut Arhierul în veac» (*Evrei VI, 20*). Un crainic și înaintemergător vestește că alții vin în urma sa, care vor sosi cit de curînd. Iisus Hristos s-a suit la ceruri nu numai ca împărat care are să-și ia stăpînirea Scaunului Său<sup>29</sup>, adică slava pe care a avut-o din veci la Tatăl (*Ioan XVII, 5*), însă și ca Arhierul-mijlocitor pentru noi în fața lui Dumnezeu. «Mă duc să vă gătesc loc» (*Ioan XIV, 2*), spune El însuși, cu puțin înaintea Patimilor Sale, la Cina cea de Taină. Această mijlocire constă, după cum arată mai departe Apostolul Pavel, în «a se înfățișa pentru noi înaintea feței lui Dumnezeu» (*Evrei IX, 24*) ca într-o necontenită stare de jertfă. Tilcuind aceste cuvinte, Teofilact spune: «Pentru ce a zis «în veac»? Pentru că Hristos încă și acum mijlocește și se roagă lui Dumnezeu și Părintelui pentru noi, cu trupul acela pe care l-a jertfit pe Cruce pentru noi. Inseși acele patimi ce le-a suferit mai înainte pentru noi, pe acelea le înfățișează și acum spre mijlocire către Tatăl ca și cum ar zice acestea: «O, Părintele Meu, iată patimile acestea, ce le-a pățimit iubitul Tău Fiul pentru oameni; miluiește-i dar pe ei, pentru patimile acestea pe care Eu am primit a «le pătimi»<sup>30</sup>. Sînt profunzimi sublime ale slujirii arhieriești a Mântuitorului, pe care Sf. Ioan, ucenicul cel iubit, ne lasă să le întrevădem, descriindu-ne: «Mielul, care stă în mijlocul tronului, ca înjunghiat» (*Apocalipsa V, 6*).

Fără îndoială, slujirea principală a preoției lui Hristos, oferirea sacrificiului, nu se perpetuează în eternitate; Hristos s-a adus jertfă singeros o singură dată pe Cruce (*Evrei X, 14*). Jertfa de pe Golgota, istoricește, a avut loc o singură dată, dar ea se continuă în cer, în sensul că roadele ei se vor manifesta în eternitate, și se permanentizează pe pămînt în jertfa euharistică, fapt care face ca toți oamenii să se poată împărtăși din binefacerile jertfei de pe Cruce. «Prin jertfa euharistică, zice Nicolae Cabasila, noi avem o actualizare în mijlocul nostru a jertfei lui Iisus Hristos cel junghiat o dată, o actualizare a faptului Crucii, istoricește unic»<sup>31</sup>. În ființa ei,

28. A. F. Maunoury, *op. cit.*, p. 133.

29. A. F. Maunoury, *op. cit.*, p. 81.

30. Teofilact, *op. cit.*, p. 453-454.

31. După Diac. Ene Braniște, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, teză de doctorat, București, 1943, p. 94.



jertfa euharistică este aceeași cu jertfa de pe Cruce și cu aceea de la Cina cea de Taină, același Arhiereu Iisus Hristos, fiind «Cel ce aduce» și «Cel ce se aduce», «Cel ce primește» și «Cel ce se împarte»; preotul numai pregătește condițiile convenite ca jertfa Crucii, necontenit adusă de Hristos în cer, să devină prezentă pe altar<sup>32</sup>. Deosebirea constă numai în forma și scopul jertfei. Pe Cruce, Mîntuitorul s-a adus pe Sine jertfă în chip singeros și murind; în Sf. Euharistie se jertfește El, prin preot, în chip nesingeros, în forma pîinii și a vinului și tainic, fără să moară. Prin jertfa de pe Cruce, Hristos a adus lumii mîntuirea obiectivă, împăcînd-o cu Dumnezeu; jertfa euharistică se aduce cu scopul însușirii personale a bucuriilor Crucii, adică pentru mîntuirea subiectivă. De aceea, jertfa de pe Cruce s-a adus o singură dată, iar cea euharistică, fără să fie altă jertfă, se aduce mereu pînă la sfîrșitul timpului. Și tot de aceea, Jertfa de pe Cruce a adus-o singur Mîntuitorul, iar la cea euharistică participă și Biserica.

Gîndirea și trăirea ortodoxă subliniază continuarea și permanentizarea slujirii arhieresti a lui Iisus Hristos nu numai în Sf. Euharistie, ci și în săvîrșirea celorlalte Sfinte Taine, în cultul și în viața creștină în genere. După învățătura ortodoxă, preoții nu înlocuiesc pe Hristos și nu se suprapun comunității. Ei sînt, după cuvîntul Sf. Apostol Pavel, «slujitori ai lui Hristos și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu» (I *Corințeni* IV, 1). De asemenea, în creștinism, nu nașterea, ci sfințirea, hirotonirea, face apt pentru chemările sacerdotale, dar aceasta trebuie să-și aibă începutul în Apostoli. Unde se stinge succesiunea apostolică, acolo lipsește și puterea de a aduce lui Dumnezeu jertfă și de a dezlega păcatele oamenilor.

## 4

Epistola către Evrei, rod al dragostei fierbinți a marelui Apostol al neamurilor pentru Hristos și pentru Biserica Sa, tratează una din temele cele mai mari și mai adînci, care au frămîntat creștinătatea veacului apostolic, în special lumea iudaică, cu privire la raportul dintre cele două Testamente, dintre preoția Legii Vechi și preoția lui Hristos. În dragostea sa pentru poporul evreu, din mijlocul căruia se ridicase și pentru care și-a mistuit sufletul cu dorința de a-l aduce la cunoașterea lui Iisus Hristos, el a folosit mijloacele cele mai convingătoare, pe temeiul Vechiului Testament, în dovedirea superiorității preoției lui Hristos. Mîntuitorul este Marele Arhiereu, făgădui și așteptat de veacuri, care a adus jertfa cea mai sfințită «preț de răscumpărare pentru toți» (I *Timotei* II, 6; *Evrei* IX, 15). Apoi, s-a înălțat la cer, șezînd de-a dreapta Tatălui, ca înainte-mergător al nostru, deschizîndu-ne nouă calea (*Evrei* VI, 19—20). «Căci nu numai că s-au deschis porțile, ci, precum așa de minunat zice Evanghelistul Marcu, înseși cerurile s-au deschis (I, 10), arătînd prin aceasta că de acum n-a mai rămas nici ușiță de despărțire, nici catapeteasmă și nici altceva»<sup>33</sup>.

Eternitatea preoției lui Iisus Hristos a fost indicată prin jurămîntul divin care a însoțit rînduirea noii preoții (*Psalom* CIX, 4) și care îl așează pe Fiul, Arhiereu desăvîrșit în veacul veacului (*Evrei* VII, 28) și prefigurată de Melchisedec, prin tainica tăcere a Sf. Scripturi cu privire la începutul și sfîrșitul vieții lui, implicit ale preoției lui. Ea rezultă din unirea ipostatică și durează cît ea, adică în veșnicie.

32. Pr. Olimp Căciulă, *Comentar la Epistola către Evrei*, Atena, 1931.

33. Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, trad. și studiu introductiv de Prof. Dr. Teodor Bogdogae, Sibiu, 1946, p. 17.

Indemnul care se desprinde firesc către cititorii săi, aflați atunci în vremuri de cumpănă, indemn susținut cu exemple strălucite din istoria biblică a Vechiului Testament și din viața Mintuitorului, este acela de a rămâne neclintii în credința în Hristos și de a-și conforma viața potrivit învățaturii Lui.

Epistola către Evrei rămâne o perlă de cugetare și de simțire creștină, luminând creștinătatea tuturor veacurilor.

Pr. DIONISIE STAMATOIU

## FILE DE ISTORIE BISERICEAȘĂ : MÎNĂSTIREA SAMURCĂȘEȘTE

În anul 1826, Ioniță Tunsu, născut în comuna Optași (Olt), paraclisier la biserica Sfântu Gheorghe-Vechi din București, în 1816—1817, apoi circiumar în Grozăvești, și de un an, adică din 1825, haiduc, face legămint cu Nicolae Grozea, vlăsceanul din comuna Bodești, pandur trebuind să se ascundă pentru participarea sa la revoluția lui Tudor, acum și el circiumar, în mahalaua Sf. Vasile din același oraș, face legămint spuneam, să haiducească împreună. Despre ei au scris pe rînd Radu Curalescu (în «Almanahul Odesei», 1840), Alexandru Donici (în «Foaia științifică și literară», 1844), Stanislas Bellanger (*Le Keroutza, voyage en Moldo-Valachie*, Paris, 1846); Teatrul Național a montat în 1858 piesa *Tunsu Haiducul*; îl menționează și Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Panait Istrati; iar, mai recent, ziaristul Simion Săveanu (*Enigmele Bucureștilor*, Editura pentru Turism, 1973), din ale cărui pagini împrumutăm aceste informații. Tot el citează (p. 138) cuvintele următoare ale lui Gala Galaction:

*Este casa unde am mas întîia oară cînd am poposit în București, și am trăit cu toți ai mei, între anii 1895 și 1900... Era o bojdeucă arhaică, poate cea mai veche de pe strada Semicercului, ghemuită lîngă Stînții Voievozi și — dacă legenda mahalalei merită vreo crezare — era căsuța unde obləduise paracliserul Tunsu, de haiducească pomenire. Se spunea că undeva, sub tălpile ei, trebuie să fie îngropată o comoară.*

*Ar fi lost vremea să iasă la iveală. Bojdeuca nu mai este. Pînă cînd să dispară, a schimbat cîțiva stăpîni. Vatra casei și curtea de altădată sînt azi teren adăugat școlii comunale de lîngă biserica Stînții Voievozi.*

Acești haiduci erau renumiți pentru abilitatea lor de a apare într-o clipă dintr-un capăt într-altul al Bucureștilor de altădată, cum zicea Bacalbașa, și cu atît mai mare de a pieri fără urmă, la ananghie, ceea ce l-a făcut pe Ion Ghica să-l numească pe Tunsu Fra Diavolo, iar un amic al lui Pușkin, anume A. Weltmann, îl botezase Năluca. Piereau ca înghițiți în pămînt. Ion Beldiman i-a confiat lui Simion Săveanu că erau cu adevărat găzduiți de pămînt ca de o maică: *De la tata și de la alți bătrîni am auzit deseori că haiducii Tunsu, Zdrelea și Mărunțelu cunoșteau rețeaua de drumuri subterane. Unul din punctele mai frecventate de haiduci a lost cîrciuma «La Sora», situată peste drum de actualul Institut pedagogic. Dedesubtul ei pornca o galerie ce comunica cu altele și ieșea la mare depărtare, într-o altă mahala a orașului* (p. 132).

Să fi învățat Grozea rostul căilor subterane atunci cînd venise către București cu oastea lui Tudor?

*La 19/31 Martie 1821, Tudor a ajuns la marginile Bucureștiului, în Cotroceni, venind dinspre Oltenia cu armata sa formată îndeosebi din panduri, soldați recrutați din rândurile țărănilor. (Tudor, el însuși, era un reprezentant al clasei mijlocii). Cu trei zile mai înainte, în satul Bolintin, el dăduse glas unei proclamații adresată tuturor locuitorilor Capitalei (Constantin C. Giurescu, *History of Bucharest*, transl. by Sorana Gorjan, Bucharest, The Publishing House for Sports and Tourism, 1976, p. 45).*

Intr-acolo ne îndreptăm și noi, trecînd la zece metri deasupra unuia dintre tunelele ce au salvat în multe rînduri viețile haiducilor, străbătînd cartierul Militari, intrînd în magistrala București—Pitești, cotînd la dreapta pentru a trece pe sub ea și a o porni pe drumul Bolintinului, la început paralel cu direcția inițială, apoi tot depărtîndu-se de ea. Dar nu vom ajunge în Bolintin, ci ne vom opri la cîtoria Samurcășești sau minăstirea Ciorogîrla, cum i se mai spune, dintr-o margine a satului cu același nume, pe calea Domneștilor, minăstire a cărei monografie a făcut-o, printre alții, Ieromonahul Damian Stănoiu (*Mănăstirea Samurcășești (Ciorogîrla)*, București, Tipografia Cărilor Bisericești, 1926). Aici ne vom întîlni din nou cu Tudor Vladimirescu și cu un alt haiduc de seamă.

Să ne oprim în fața ei. O incintă de zid gros, puțin mai înalt decît un stat de om, văruiată. Prin poarta principală se văd treptele bisericii. Există și o intrare mică. La stînga ei, clădirea în care locuiește duhovnicul acestei minăstiri de maici și maica ghid, clădirea stăreției, muzeul. O nouă incintă, cuprinzînd chiliile și închizîndu-se, la răsărit cu atelierul de rame, unde muncesc viețuitoarele locului. În centrul ei, biserica monumentală; în spatele bisericii o ieșire către cimitir.

Vornicul Constantin Samurcăș i-a pus temeliala, pe moșia sa, în anul 1808, în urma visului unui cioban în care acesta a văzut pe locul ei viitor o oaie albă ca neaua, cu trei coarne. De aceea biserica a fost clădită cu trei altare avînd hramurile: Sfînta Treime, Adormirea Maicii Domnului și Nașterea Maicii Domnului. Pe măsura lîr domnească s-a comandat în Cipru o catapeteasmă. Începînd cu anul 1811 s-a obținut aprobarea ca cele trei hramuri să fie sărbătorite prin trei bilciuri, veniturile revenînd minăstirii.

În 1866—1869 se renovează biserica. În 1870 ea este pictată de Gh. Tattarescu. Anii 1872, 1875, 1903 sînt ani de reparații. În 1910 se clădește un corp de chilii. Din păcate, în 1914 un incendiu distruge casele ctitorești. Jefuită de trupele germane, minăstirea nu își reia opera de restaurare decît în 1919. Cataclismul seismic din 1940 distruge biserica. Ea este reclădită pe aceleași temelii între 1941—1943 și repictată între 1951—1953 de Gh. Popescu. Între 1951—1958 întreaga minăstire este restaurată.

În această așezare tinărară dar chinuită de foc, război și cutremur, a poposit Tudor Vladimirescu în noaptea de 15 martie 1821, fiind în drum spre București. Aici a fost vizitat de episcopul Ilarion al Argeșului care trimis de boierii străini sau înstrăinați a venit să-l înduplece ca să renunțe la hotărîrea de a tăia cîțiva boieri cu barbă, ca pildă pentru urmași. Episcopul a reușit în misiunea lui, dar se spune că după asasinarea mișelească a Domnului Tudor s-a căit că nu l-a lăsat să pedepsească pe împilatori și pe cei fără dragoste de țară (vezi *Istoria Revoluției Românilor de la 1821* de Aricescu, p. 185), după cum ne lămurește istoricul dactilografiat al minăstirii, redactat de monahia Atanasia Turcu, actual ghid al minăstirii.

Să ne îndreptăm către cimitir. De pază stă un pin uriaș, declarat monument al naturii. Este pinul lui Iancu Jianu, post de pază al pandurilor (fig. 1). Dispuse în jurul lui, câteva monumente importante pentru istoria și cultura noastră. Cel mai de seamă ni se pare crucea de pe mormîntul monahiei Sofia Heliade, fostă stareță a mînăstirii, decedată la 12 ianuarie 1900. O reproducere după o fotografie de epocă o reprezintă ca pe o femeie masivă, hotărîtă, înțeleaptă. După cum scria Damian Stănoiu (*op. cit.*, p. 21—22), *monahia Sofia I. Heliade Rădulescu a fost cleasă în Mai 1894 și a luat în primire în ziua de 14 iunie. A fost fiica marelui patriot Ion Heliade Rădulescu. Despre venirea ei la mînăstire se povestesc următoarele. Cînd pîrintele său a fost exilat în 1848, dimpreună cu Tell și N. Goleșcu, ea a fost trimisă în Samurcășești, unde a stat la mîtușa ei Monahia Sofia Racot, pînă la reîntoarcera lui I. Heliade. Avea atunci 10—12 ani. După ce și-a făcut studiile și mai multe călătorii în străinătate, a prins-o dorul de mînăstire, și, cu toată opunerea familiei, a intrat pentru totdeauna în Samurcășești. În timpul stăreției sale s-a restaurat pentru a doua oară biserica cea mare și s-a adăugat mînăstirii un trup de 30 de pogoane pămînt arabil, de la stat.*

Tot aici există un monument închinat de către mama sa eroului Valter Mărăci-  
neanu pe care stă înscris: *Ridicat acest monument în memoria căpitanului Nicolae Val-  
ter Mărăci-  
neanu, după dorința mamei lui, mort în războiul cu Turcii, pentru indepen-  
dența țării, la 30 august 1877. Rămășițele sînt îngropate pe cîmpul din jurul Plevnei.* Mormîntul lui Alexandru Beldiman, fondatorul ziarului *Adevărul* și al actriței Frosa Sarandî, al eroului de la Grivița Ioan Buiurgă, vin să completeze o galerie puțin populată de locuri de repaos ale unor ctitori de frunte ai patriei și culturii naționale.

În muzeu, pe lângă două icoane de Gh. Tattarescu (1870), un epitaf lucrat în fir de către soția ctitorului, mai multe icoane din sec. al 18-lea, o candelă donată în 1842 de către familia Ghica, ne așteaptă două surprize, mărturiile trecerii lui Tudor și a lui Iancu Jianu prin mînăstire. Este vorba despre o cruce îmbrăcată în argint aurit, cu pietre verzi de Boemia, dăruită de către Tudor Vladimirescu și de o alta, sculptată în lemn, lucrată în filigran cu rubine, dăruită de Iancu Jianu, pe al cărei postament este incizat în interior: *S-au făcut de robul lui Dumnezeu (eu) Log. Stan Jianu ot. Craiova. 1761*; tradiția presupune că este vorba de un unchi al haiducului. Filigranul e de o mare subtilitate: o dantelărie metalică amintind de horbota apelor de munte. Lucrătura lemnului trădează o sensibilitate artistică și un meșteșug de sculptor miniaturist, pierdute odată cu trecerea timpului. Este de mirare că detaliile acestor cruci specifice veacurilor trecute nu au atras încă suficient entuziasmul cercetătorilor și nu au determinat hotărîrea lor de a pune mai des la dispoziția publicului larg imagini mărite ale unor detalii ca cele prezentate aici. Nu impresionează numai răbdarea artistului anonim și excepționala sa vedere, dar, după cum se poate remarca în planșă, chipul evanghelistului este plin de noblețe, un duh al pioșeniei îi îmblinzește fața asprită de slăbiciuni, gestul mîinii sale, cu care poartă Evanghelia, este atent, plin de grijă, sfios, aplecarea capului grăiește despre o caldă dar smerită satisfacție la amintirea celor scrise. Așezarea trupului său înveșmîntat în straie bogate în cute cu tendință de verticalitate; dimpreună cu strierile scaunului, ale postamentului împerecheate liniilor zvelte ale colonetelor din fundal, sugerînd un fragment de iconostas, contribuie, toate la un loc, la sugerarea unei orientări în sus, deci contextul în care este înfățișat personajul dictează indirect privitorului o înălțare a inimii.

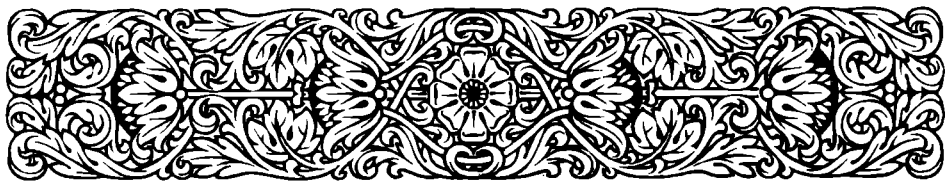
Prin darurile lor, Tudor Vladimirescu și Iancu Jianu, contribuie la îmbogățirea tezaurului artistic național și, cum spunea limba noastră veche, ei își nemuresc numele și într-acest fel.

Printre obiectele muzeului se numără și câteva linguri de lemn cioplite cu mult simț al frumosului de către monahi de la muntele Athos. Pe minerul uneia vedem o pasăre ciugulind din zbor un spic; aripile îi sint deschise pieziș, coada — în mic evantai. Datorită faptului că i se ridică ciocul pentru a minca, linia inferioară a trupului ei constituie o spirală melodică. Întregul trup emană căldura vieții și mulcomeala lipsei de violență. Aripile înscriu în lucrare un duh al săgetării, un aer al unei sprinteneli deprinse cu iuțeala și tăriile. Celălalt detaliu pe care îl prezentăm (coada altei linguri) reprezintă doi pești înotind, alipiți, tratați foarte simplu, o linie marcînd gura, altele două urechile, câteva coada. Pe locul unde li se ating cozile s-a așezat un pelican al cărui cioc se pregătește să înghită unul dintre cei doi gemeni acvatici. Formele lui bursuflate, neritmice, sugerează hulpavul carnivor, brutalitatea, monstruosul.

Urmele lui Tunsu și Grozea ne-au condus către urmele lui Tudor și Jianu. Pe locul acestor trecute restriți naționale, am descoperit o oază a tihnei și a frumosului, bogății și delectări estetice răsplătind din plin osteneala drumului.

**Lector univ. MIHAI RĂDULESCU**





# D O C U M E N T A R E

## IDEEA DE UNITATE NAȚIONALĂ ȘI ADEZIUNEA CLERULUI DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ LA LUPTA PENTRU ÎNFĂPTUIREA MARELUI ACT DE LA 24 IANUARIE 1859

Se implinesc anul acesta 120 de ani de la înfăptuirea statului național român, vis și dorință de veacuri a poporului nostru, act politic, dar totodată și de conștiință națională, ce se înscrie ca cel mai de seamă eveniment din istoria României, prin aceea că, Unirea Principatelor de la 24 Ianuarie 1859, reprezenta după cum arăta Mihail Kogălniceanu în propunerea de unire la Divanul ad-hoc al Moldovei din 7 octombrie 1857, «dorința cea mai mare, cea mai generală, aceea hotărâtă de toate generațiile trecute, aceea care este sufletul generației actuale, aceea care implinită, va face fericirea generațiilor viitoare»<sup>1</sup>.

Urmărind tendințele și eforturile spre realizarea acestui deziderat național, se impune de la început constatarea că Unirea Principatelor n-a fost un act de conjunctură istorică ci a reprezentat permanența conștiinței de veacuri a originii comune a tuturor românilor, a unității lor de limbă, teritoriu, cultură, religie, structură psihică, obiceiuri, precum și a unei unități de viață economică, pentru că dintotdeauna principatele Române au gravitat unele către altele și din acest punct de vedere; permanență mai presus de realitatea politică ce a impus ca multe secole românii să trăiască în unități politico-statale separate, sub diferite stăpîniri și influențe, dar niciodată înstrăinați unii de alții.

Această unitate, exprimată mai întii ca element de conștiință, apoi și de viață social-politică, economică și culturală, a fost evidențiată de cronicari și s-a impus ca tendință și realitate în lupta comună a românilor din cele trei principate pentru libertate națională și dreptate socială.

Referitor la această conștiință a unității de neam, mai presus de starea de separare forțată, Grigore Ureche face mențiunea în cronica sa că cele două țări, Moldova și Țara Românească, «au fost tot un loc și o țară și noi aflăm că Moldova s-au descălecat mai pe urmă, iar Muntenii mai dentii, măcar că s-au tras de la un izvor»<sup>2</sup>, unitate reafirmată și prin limba comună, despre care, după ce mai face o dată men-

1. *Acte și documente relative la istoria renașterii naționale*, publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturza și Dimitrie C. Sturza, București, 1900-1909, vol. VI, partea I-a, p. 66.

2. Grigore Ureche, *Letopsetul Țării Moldovei*, Ed. Științifică, București, 1967, p. 72.

țiunea că «de la Rim ne tragem», adaugă cum că «și cu a lor cuvinte ni-s amestecate»<sup>3</sup> cuvintele noastre.

Cu aceeași pregnanță, menționează și Miron Costin aceeași idee în «Stihuri de descălecatul țării», în care arată :

Neamul țării Moldovei de unde să trăgănează ?  
Din Țările Rimului, tot omul să crează.  
Traian intiiul, împăratul, supuindu pe dahii,  
Dragoș apoi în moldoveni premenindu pe vlăhi.  
Martor este troianul, șanțul în țara noastră  
Și Turnul Severinului, munteni în țara voastră»<sup>4</sup>.

De asemenea, același cronicar în «De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor», mai adaugă în susținerea aceleiași idei, că «inceputul țărilor acestora și neamului moldovenescu și muntenescu și ciiși sînt și în Țările Ungurești cu acest nume, români și pînă astăzi... de la discălicatul țărilor cel dintîi de Troian, împăratul Rimului»<sup>5</sup>, este, pentru că Traian «aicia, imbe aceste țări, și Țara Muntenească și Țara Moldovei, de la Dunăre pînă suptu munte și pînă în Marea Neagră și de la apa Nistrului pînă iară sub munte, tot cu rimleni... au așezat»<sup>6</sup>, încît «neamul, seminția care trăiește pînă acum în Moldova și în Țara Muntenească și cit norod este în Ardeal cu acest nume, român»<sup>7</sup> este cunoscut. Pe aceeași linie de accentuare a unității de neam și ca oglindire a acesteia și în conștiința altor neamuri, Miron Costin mai face și mențiunea că : «și acum mulți ne zic noao, țării noastre — (Moldovei) și Țării Muntenești... Dahia, însă norodul, neamul lăcuitorilor, nu și-au schimbat numele său, ci tot romanus, apoi cu vremea și îndelungate veacuri romani, apoi rumâni pînă astăzi»<sup>8</sup> și-au zis și își zic.

În același sens gîndea și scria și un reprezentant al Bisericii, Mitropolitul Dosoftei, în versurile ce spune despre Traian că : «El cu vița acestui neam, Țara Românească, Împlut-au, Ardealul și Moldovenească»<sup>9</sup>.

Dintre cronicarii munteni, Stolnicul Constantin Cantacuzino reține și el același aspect, anume că «Vlahii... mai toți istoricii ciiși scriu de aceste țări, zicea și Moldovei și ceștia — adică Țării Românești, Valahiei — ; apoi o împart în doao, una de sus ; alla de jos, îi zic. Le zic și : mai mare și mai mică ; cea de sus adecăte și mai mare, Moldova ; cea de jos și mai mică, țara aceasta muntenească»<sup>10</sup>.

Pe lîngă conștiința originii etnice comune, exprimată atît de clar de cronicari, se impune ca o realitate și unitatea religios-culturală. Aceste două aspecte sînt evidențiate printre altele și de faptul că unul din primele monumente de cultură religioasă, Praxiul sau Apostolul, tipărit de Dimitrie Liubavici în 1546/47, avea destinație atît pentru Țara Românească cît și pentru Moldova, pe foaia de titlu a ediției din Țara Românească fiind trecut numele domnitorului Mircea Ciobanu, iar pe al celei

3. *Ibidem*, p. 75.

4. Miron Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei*, Editura pentru literatură, 1961, p. 6.

5. *Ibidem*, p. 302.

6. *Ibidem*, p. 331.

7. *Ibidem*, p. 342.

8. *Ibidem*, p. 337.

9. Dosoftei, *Opere, Versuri*, Ediție critică, de N. A. Ursu, Ed. Minerva, București, 1978, p. 336.

10. Stolnicul Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Rumânești*, în Cronicari munteni, Ed. pentru literatură, București, 1961, p. 24.

din Moldova, numele lui Iliș Rareș, de altfel chiar rudă între ei, soția domnului muntean fiind soră cu domnul moldovean. Pește zece ani și Coreși tipărea la Brașov un Octoih, editat de asemenea pentru toți românii, lucru demonstrat de menționarea pe foaia de titlu a domnitorilor: Alexandru Lăpușeanu al Moldovei, Pătrașcu cel Bun al Țării Românești, precum și al principelui Ioan Sigismund Zapolya al Transilvaniei. Cel mai elocvent înfățișează însă această unitate de gând și de interese Mitropolitul Varlaam în Prefața lucrării sale, «Răspuns la Catehismul calvinesc» în care se arată preocupat de menținerea unității spirituale a tuturor românilor. Adresându-se ardelenilor, le spune că: «împlîndu-mi-se... în părțile țării Rumânești... dumnealui Udriște Năsturel adusu-mi-au și o cărțuție mică, în limba noastră ruminească tipărit... caria o am aflat plină de otrăvă de moarte sufletească... pentru care lucru îndată... am strins săbor dintr-amindouă părțile, și din Țara Ruminească și din Țara Moldovei... să arăt strîmbătura și tilcul cel rău... întunerecul și neînțeleageria lor», iar după ce atrage atenția asupra rătăcirii, îi îndeamnă să păstreze «credița... cia pravoslavnică a moșilor și a strămoșilor noștri»<sup>11</sup>.

Că aceasta era o realitate social-istorică, că toți românii se considerau de un neam și de o lege, a arătat-o și mitropolitul Țării Românești, sirbul Maxim Brancovici în (1506, Mediind în conflictul între Radu cel Mare, domnul Țării Românești, și Bogdan cel Orb, domnul Moldovei, în pricina privitoare la protejarea pretendentului Roman la scaunul Moldovei, de către voievodul muntean, mitropolitul reușește să-i împace pe cei doi și să evite lupta dintre moldoveni și munteni, spunându-le acestora că «sînteți creștini și de același neam»<sup>12</sup>.

Pe planul activității practice, conștiința unității însă, nu a constat numai în afirmarea teoretică a acestei unități sau prin înțelegerile unor domni de a nu se lupta între ei, ci din contră, prin inițierea unor acțiuni comune de luptă pentru drepturi naționale și sociale.

Pe această linie, de menționat, ca formă de început, organizarea politico-administrativă aproape identică și concomitentă a celor două principate, în vremea lui Mircea cel Bătrîn și Alexandru cel Bun, și ca o expresie a acestei identități este și faptul că turcii, prin regimul capitulațiilor, au acordat același regim politico-juridic Moldovei și Țării Românești. Tot de numele celor doi domni legăm și formarea tradiției de sprijin și într-ajutorare reciprocă care a caracterizat relațiile dintre voievozii români și care mergeau de la sprijinul politico-diplomatic pentru obținerea domniei, pînă la lupta națională comună.

Nu vom insista asupra acestui aspect care poate fi surprins permanent în istorie, pentru că mai presus de el s-a impus însăși tendința de unire ca o soluție practică în viața social-politică; și dacă Mihai Viteazul realizează o asemenea unire în 1600, semnificativ fiind atunci faptul că moldovenii l-au primit cu bucurie «și au venit toată oaslea cu țara de i s-au închinat lui»<sup>13</sup>, în secolele următoare asemenea acțiuni încearcă să se repete sub diferite forme, cum ar fi în vremea lui Radu Mihnea, care a domnit în două rinduri în Țara Românească și tot de altele ori și în Moldova, în perioada ultimei sale domnii din Moldova (1623—1626) lăsînd în Țara Românească pe fiul său Alexandru Coconul, care copil fiind, cîrnuia după sfaturile tatălui

11. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, p. 146.

12. Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Române și a vieții religioase a românilor*, vol. I, Ed. ministerului de culte, București, 1929, p. 126.

13. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, Ed. critică de C. Grecescu, Ed. Acad. R.P.R., București, 1963, p. 79.



său, încît se poate considera că cele două țări au fost într-un fel de unire, sub același domn. Ulterior, tendința lui Vasile Lupu de a numi în Țara Românească domn pe fiul său, precum și acțiunea de tutelă a lui Constantin Brîncoveanu asupra ginerelui său din Moldova, domnitorul Constantin Duca, exprimă nu atît ambițiile acestora, cît faptul că o atare acțiune li se părea foarte normală, dată fiind unitatea de neam și de interese. Același aspect se impune și în vremea fanarioților, care, unii din ei, domnind alternativ în Țara Românească și în Moldova, impuneau aceleași măsuri administrative și aspirau chiar să domnească peste amindouă concomitent, așa cum plănuise în 1806 Constantin Ipsilant, care, ca și Gabriel Bethlen, în 1627, preconiza un regat al Daciei în care țările române să se regăsească reunite. Aceste tendințe se accentuează ca urmare a transformărilor social-economice din perioada de trecere de la feudalism la capitalism, cînd națiunea română își contura conștiința de sine, elaborînd adevărate programe politice în acest sens. Dacă pînă acum a fost vorba de tendințele și acțiunile unor domni, după mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu, care și el viza «un gînd și un glas cu Moldova», unirea se impune ca o necesitate social-economică, prin intermediul unor acțiuni ce antrenau direct în luptă diferite clase și pătri sociale, trezite la viața politică de revoluțiile burgheze și de spiritul de eliberare națională care impunea ca o necesitate obiectivă formarea unui stat național român. Tăvălugul istoriei se rostogolea în acest sens peste toată Europa cuprinzînd în același fenomen și țara noastră.

Dată fiind această situație, în numeroase rînduri românii din cele două principate își exprimă dorința de unire și aceasta s-a impus în fața marilor puteri, încă din perioada regulamentară pentru că prin Regulamentul organic acestea recunoșteau că «începutul, religia, obiceiurile și cea de un fel limbă... precum și cele deopotrivă trebuințe, sînt indelustele elemente de o mai aproape a lor unire»<sup>14</sup>.

Dintre cele mai de seamă acțiuni unioniste din această perioadă, menționăm inițiativa boierimii liberale și a burgheziei din Țara Românească, care, în 1838, se grupează în «Partida națională» condusă de Ion Cimpineanu și, în noiembrie, redactează manifestul intitulat «Act de unire și independență», în care, pe lîngă alte reforme, se cerea și unirea principatelor. Aceleași scopuri le urmărea și mișcarea din Moldova, din anul următor, 1839, cunoscută sub denumirea de «Conjurația confederativă», inițiată de comisul Leonte Radu, care de asemenea preconiza unirea sub forma unei Confederații.

În preajma izbucnirii revoluțiilor de la 1848, ideea prinde contur și mai precis, fapt subliniat de Nicolae Bălcescu, care, la 1 ianuarie 1847, într-un discurs rostit la Paris în noaptea de revelion, arăta că «ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decît unitatea națională a românilor»<sup>15</sup>, iar ca expresie a necesității acesteia, la 1 ianuarie 1848, între Țara Românească și Moldova se încheie o uniune vamală. Cu toate acestea, în programele inițiate ale revoluțiilor de la 1848, din motive tactice, acest deziderat nu era trecut, tot Bălcescu arătînd că «împrejurările politice nu iertară — pe revoluționari — a pune din început în programul lor chestia unității naționale»<sup>16</sup>. O vor face însă în contextul evenimentelor prin diferitele propuneri ulterioare. Astfel, moldovenii prevedeau, în programul intitulat «Prințipiile noastre pentru reformarea Patriei», elaborat la Brașov în 12/24 mai 1848, la punctul 6 și ultim, «unirea Mol-

14. *Regulamentul Organic*, art. 371.

15. *Istoria României în date*, Ed. Enciclopedică, București, 1971, p. 163.

16. Nicolae Bălcescu, *Opere*, ed. G. Zane, tom. I, partea II-a, București, 1940, p. 50.

dovei și a Valahiei într-un singur stat neatârnat românesc»<sup>17</sup>, iar această unire, Mihail Kogălniceanu o considera, în «Dorințele partidei naționale în Moldova», broșură-program apărută la Cernăuți în august 1848, drept «cheia boltei, fără care s-ar prăbuși tot edificiul național»<sup>18</sup>.

Bălcescu, mergea și mai departe în susținerea acestei idei, în apelul «Către frații noștri din Moldova», publicat în gazeta «Pruncul Român» din 26 iunie — 8 iulie 1848, arătând și modalitatea de înlăptuire și anume prin răsturnarea tiraniei astfel ca «toată nația română să fie liberă, ca toată nația română să alcătuiască un singur stat, un singur popor de frați»<sup>19</sup>.

După înfrângerea revoluției, principala țintă a exilaților a fost reorganizarea mișcării revoluționare, obiectivul de seamă vizând de data aceasta, unirea. Se afirma acum cu tărie primatul unității și libertății naționale. Astfel, pe pagina de titlu a revistei «România viitoare» apărută în noiembrie 1850 la Paris, deviza pașoptistă era completată în formula: «Dreptate, Frăție, Unitate»<sup>20</sup>, iar revista «Junimea Română», care a apărut tot la Paris în mai 1851, în primul ei număr, făcea tuturor românilor chemarea și îndemnul «a se aduna împregiurul stindardului pe care e scrisă deviza: «Unitatea Românilor»<sup>21</sup>. Aceleași idei le susținea și revista «Republica Română», editată de C. A. Rosetti în noiembrie 1851 la Paris, precum și gazeta «Steaua Dunării», publicată în 1855 de Mihail Kogălniceanu la Iași.

Pe lângă aceste publicații, revoluționarii militează pentru unire și prin reorganizarea, în primăvara anului 1851, a Comitetului revoluționar de la 1849. Acest comitet lansează apeluri unioniste ce s-au răspândit deopotrivă în Moldova, Țara Românească și printre românii din Imperiul austriac.

Printre revoluționarii de la Paris activa și arhimandritul Ioasa Snagoveanu, personalitate de frunte a revoluției de la 1848 în Țara Românească, refugiat la Paris după înfrângerea mișcării. Preocupat de unitatea românilor, în 1853 el ia inițiativa înființării unei capele românești la Paris, considerată de trebuință pentru tinerii români din care se urmărea să se facă adevărați militanți pentru ideile de dreptate și unitate, pentru că «de la dinșii așteaptă nația română lumina și înaintarea sa»<sup>22</sup>.

Agitația făcută în jurul unității și libertății naționale capătă amploare atât pe plan intern cât și extern, în perioada războiului Crimeei, 1853—1856. Evenimentele legate de desfășurarea războiului erau considerate prielnice în special pentru realizarea Unirii. În acest sens, de menționat că înșiși domnii Convenției, Barbu Știrbei și Grigore Ghica, înaintează memoriile: primul vizirului în 1855, căruia îi arată că: «dorințele unanime ale Vlaho-moldovenilor cheamă unirea celor două principate sub un singur corp»<sup>23</sup>, iar al doilea, în 1856, cerea, în două rânduri, același lucru Conferinței de pace de la Paris, act pentru care Divanul Moldovei îi mulțumește pentru că «a pledat înaintea Areopagului european întrunirea principatelor»<sup>24</sup>. Concomitent și masele populare, în special țărănimea din Oltenia, au desfășurat acțiuni revoluționare, cum ar fi cele din anul 1854, la îndemnul exilaților reveniți în țară, pentru înlăptuirea acestui deziderat.

În urma tuturor acestor acțiuni, unirea principatelor devine și o problemă politică europeană.

17. *Istoria României*, Ed. Acad. R. P. R., 1964, vol. IV, p. 53.

18. *Istoria României în date*, p. 191.

19. *Ibidem*, p. 190.

20. *Istoria României*, IV, p. 274.

21. *Ibidem*, p. 235.

22. *Acte și doc...*, III, p. 5.

23. C. C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri până azi*.

Ed. Albatros, p. 541.

24. *Ibidem*.

Mai întâi, în cadrul Conferinței ambasadurilor marilor puteri de la Viena din 1855, se discută foarte controversat această problemă, dar interesele acestora fac ca să fie ignorată dorința românilor, neacceptându-se nici măcar primirea delegațiilor români spre a-și susține punctul de vedere, iar Conferința specială de la Constantinopol, de la începutul anului 1856, nici nu a mai luat-o în discuție. Congresul de pace de la Paris, prin tratatul din 30 martie 1856, cuprindea însă și clauze privitoare la Principatele Române și anume: înlăturarea protectoratului rusesc cu cel al marilor puteri, revizuirea Regulamentelor organice de către Divanul ad-hoc și reluarea în discuție a hotărârilor acestora de către puterile europene ce vor încheia o convenție în această privință și în cele din urmă, prevederea de a se acorda Țărilor Române și europene libertatea navigației pe Dunăre și neutralitatea Mării Negre. Datorită opoziției unor mari puteri față de dorința de unire a românilor, Conferința de pace nu a hotărât asupra acestei probleme, ea fiind lăsată în seama divanurilor ad-hoc ce urmau să exprime dorințele de reorganizare a Regulamentelor organice. Folosind însă această portivă, forțele progresiste interne vor desfășura, în baza acestei prevederi, o intensă activitate concentrată în special în direcția unirii principatelor.

În perioada anilor 1856—1858, în baza hotărârilor Conferinței de la Paris, asistăm în Principatele Române la regruparea și organizarea forțelor unioniste. În Moldova, de exemplu, în primăvara anului 1856, se realizează o unitate de acțiune între gruparea unionistă a burgheziei și boierimii liberale din jurul lui Mihail Kogălniceanu și cea a boierimii conservatoare moderate cu vederi unioniste din jurul domnitorului Grigore Ghica. Ideile unioniste erau răspândite prin «Steaua Dunării» care-și reia apariția, iar societatea «Unirea», înființată la Socola în 6 iunie 1856, își propunea să lupte în mod organizat, pentru înlăturarea unității celor două țări. La aceste eforturi se alătură și reprezentanții Bisericii din Moldova. Elocvente în acest sens sînt broșurile arhimandritului Neofit Scriban intitulate: «Unirea sau neunirea Principatelor»<sup>25</sup> și «Foloasele Unirii Principatelor Române» precum și o poezie cu titlul «La Unirea Românilor». De asemenea, arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, într-o predică publicată apoi sub titlul «Jertfă pentru Unirea Principatelor»<sup>26</sup>, chema clerul și sătenii la Unire. Aceste apeluri au avut un larg ecou în rîndul clerului din Moldova care aderă la programul unionist al Comitetului central al Unirii, nucleul societății «Unirea». Publicațiile unioniste moldovene circulau și în Țara Românească.

Aici, spre deosebire de Moldova, unde domnitorul Grigore Ghica era partizan al unirii, Barbu Știrbei ducea o politică reacționară, din această cauză, acțiunile unioniste se vor desfășura cu mai multă intensitate după înlăturarea lui Barbu Știrbei, în special în perioada alegerilor pentru divanul ad-hoc, apoi pentru dubla alegere a lui Cuza.

În iulie 1856 în locul domnitorilor au fost numiți caimacami: în Țara Românească, fostul domn Alexandru Ghica, iar în Moldova Toderiță Balș. În urma acestor schimbări, situația se inversează, acum caimacamul din Țara Românească era mai liberal, pe cînd cel din Moldova era anti-unionist convins. Este rîndul celor din Țara Românească să acționeze fățiș și energic. În acest sens, în vara anului 1856, se înființează și la București un Comitet central de acțiune unionistă care desfășoară o intensă activitate de strîngere a legăturilor cu cel din Moldova. Unioniștii din cele două principate, precum și cei din emigrație, își unesc eforturile prin strînse legături

25. *Acte și doc...*, III, p. 5.

26. *Ibidem*, p. 624.

și printr-o intensă propagandă. Un rol însemnat în aceste acțiuni l-au avut în continuare majoritatea foștilor revoluționari de la 1848, exilați peste hotare. Și de această dată se impune prin atitudinea sa arhimandritul Ioasaf Snagoveanul, care în apelul din august 1856, către «Frații români», îi îndemna să ceară cu stăruință unirea principatelor, pentru că a venit timpul ca Principatele dunărene «să fie unite într-un singur stat», arătând că de «am fi fost uniți n-am fi astăzi în starea în care ne aflăm», iar însemnătatea acestei acțiuni o evidențiază cu versurile: «Exemplu avem pe-albine / Că unite între sine / Adună miere mai multă / Și de trintori nu ascultă»<sup>27</sup>.

Acțiunile unioniste se intensifică în cursul anului 1857, odată cu firmanul electoral emis de Poartă. La 14/26 ianuarie 1857, sultanul semna firmanul ce fusese elaborat la 1/13 ianuarie 1857, și care urma să fie comunicat la București și Iași într-un cadru solemn. De acum, activitatea diplomatică trece pe plan intern, grupuri, părți și clase sociale începând să desfășoare o activitate mult mai susținută în scopul realizării unirii. Firmanul prevedea că în adunările ad-hoc, marea proprietate să aibă câte doi reprezentanți de județ, mica proprietate câte unul, orașenii câte unul, țărani clăcași câte unul. Existau și prevederi ce se refereau la cler. Astfel, mitropoliții erau numiți de drept președinți ai Divanurilor, iar episcopii, membri ai lor. Se mai hotăra, de asemenea, ca egumenii mănăstirilor închinat și neînchinat să aleagă câte doi reprezentanți, iar preoții din orașele mitropolitane și episcopale să-și aleagă câte un deputat de eparhie. Se consideră, pe drept, că firmanul nu a acordat drepturi întregului cler, prevederile excluzând de la dreptul de a alege și a fi aleși pe preoții de la sate. Că era o măsură discriminatorie o demonstrează și acțiunile clerului din perioada alegerilor.

Cu toate aceste limite de drepturi oficiale, avem prilejul să constatăm că reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române vor fi la înălțimea așteptărilor și speranțelor pe care le punea în ei poporul, fiind mai toți în tabăra unioniștilor.

În Moldova este cunoscut, și s-a scris mult despre rolul deosebit al clerului în dejucarea planurilor dușmănoase ale caimacamului Nicolae Vogoride, urmașul lui Toderiță Balș, decedat la 17 februarie/1 martie 1857. Vom vedea însă că și în Țara Românească, Biserica a sprijinit eforturile de unire. Dacă nu au fost luări de poziții mai categorice, aceasta se datorește atmosferei de oarecare calm ce a caracterizat situația din Muntenia.

În ordinea ierarhică, din rîndul clerului, cea mai înaltă poziție o avea în Țara Românească mitropolitul, în această perioadă Nifon Rusescu, ce era după cum prevedea și firmanul, președinte de drept al divanului. De-a lungul tuturor lucrărilor, mitropolitul Nifon va desfășura o activitate destul de susținută, cu mult tact diplomatic și nu doar una de protocol, fiind prezent la toate evenimentele de la publicarea firmanului electoral pînă la alegerea lui Cuza ca domn. Alături de el vor fi și ceilalți episcopi și reprezentanți ai clerului. Semnificativ va mai fi de asemenea și faptul că toate evenimentele s-au desfășurat în «localul în care se afla sala Adunării Naționale din curtea Sfintei Mitropolii»<sup>28</sup>. Publicarea firmanului s-a făcut la 28 februarie 1859, «în prezența Prea Sfinției Sale Părintelui Mitropolit... — cînd — consiliul administrativ a luat îndeaproape băgare de seamă înaltele dispoziții și Prea Sfinția Sa în unire cu consiliul... a hotărît a se publica»<sup>29</sup>, cu specificarea că pînă la 28 martie să se întoc-

27. *Ibidem*, IX, p. 479.

28. *Documente privind Unirea Principatelor*, Ed. Acad. R. P. R., București, 1959, I, p. 306.

29. *Ibidem*.

mească listele electorale. Intreaga activitate de acum înainte va fi coordonată cu a uniuniștilor moldoveni, revendicările comune formulate fiind: unirea, neutralitatea, autonomia, prinț străin, guvern constituțional și o adunare care să reprezinte interesele întregii națiuni. Referitor la unire, de menționat că o broșură ce circula în acea perioadă, arăta foloasele ei și pentru cler, menționând în al cincilea punct și ultimul că: «unirea este înălțarea clerului la adevărata sa vrednicie, ...pentru că dă mijloace de a i se înlesni o învățătură largă, trebuincioasă pentru răspindirea cuvintului lui Dumnezeu, pentru că ridică nevoia în care se află astăzi cea mai mare parte din mădu-larii clerului, nevoia de a se josura cerșind de la fiii lor sufletești piinea de toate zilele a lor și a copiilor lor... Moralitatea acestui corp se înalță, credința se întărește, turma lui Hristos se află în păstorii săi, niște adevărați miniștri ai lui Dumnezeu. Cît pentru foloasele Bisericii celei înalte, capii clerului știu să le prețuiască singuri»<sup>30</sup>.

Se pare că acest apel a avut un larg ecou în rîndurile clerului, căci atît ierarhii cît și preoții de mir au fost alături de clasele și păturile sociale înaintate, care do-reau o schimbare radicală a situației din țară.

Mitropolitul Nifon, în perioada organizării alegerilor pentru adunările ad-hoc, s-a arătat a fi în tabăra progresiștilor. Caracteristic pentru atitudinea lui este rela-tarea lui Dionisie Ralett, care, în toiul evenimentelor, scria lui Ion Ghica spunindu-i că: «am adus o scrisoare către mitropolitul Valahiei de la al nostru care-l sătu-iește a se pătrunde de nevoia și de trebuințele țărilor ce sînt surori și au tot același viitor și a se sili ca să poată la sfîrșitul vieții striga cu mulțumire sufletească: acum slobozește-mă Doamne... Mi-a zis Mitropolitul că și el va fi pentru partida națională cînd va cere trebuința și că pînă la deschiderea divanului el nu se poate rosti și că atunci se va vedea»<sup>31</sup>.

Insistentele invitații făcute egumenilor minăstirilor închinat de a participa la alegeri vin să demonstreze acest lucru. La scrisoarea mitropolitului către acești egu-meni de a se afla în București la 1 septembrie, aceștia refuză, din care cauză la 30 august le adresează o nouă invitație pentru 11 septembrie și cum, nici de această dată nu se supun, în 10 septembrie a orînduit «într-adins, pe cuviosul ieromonah Ca-linic funcționarul sfintei Mitropolii ca să meargă pe la toți egumenii și să le facă îndată cunoscut înaltele dispoziții... arătîndu-le totodată orînduitul, ca după invi-tațiile ce s-au făcut din partea Sfintei Mitropolii, urmează neapărat să înțeleagă că trebuie a veni negreșit... chibzuindu-se a nu fi răspunzători»<sup>32</sup>. De asemenea, mitro-politul împreună cu episcopul de Rîmnicea, Calinic, au făcut «rugătoarea cerere de ier-tare»<sup>33</sup> pentru trei orașeni din Craiova, supuși judecății corecționale pentru atitudinea antifederală și anticonservatoare manifestată cu prilejul alegerii deputaților micilor proprietari la Craiova.

Ca și mitropolitul, blindul episcop de Rîmnicea, Calinic, a fost și el partizanul în-noirilor. În 15/27 aprilie 1857, într-o circulară către protopopi le spune că românii sînt chemați «să-și ceară pe cale legiuită coroana luptelor și a singelui vărsat pentru cruce, pentru apărarea patriei... Poporul român n-are decît să ceară... viața politică și națională, ...a se uni într-un cuget și voință... Drept aceea, una din datoriile ce reclamă a noastră poziție... este de a se înălța rugăciuni... pentru unirea românilor»<sup>34</sup>. În acest

<sup>30</sup>. O aruncătură de ochi asupra Principatelor Române, de un român din București, p. 33-34.

<sup>31</sup>. Doc. U. Pr..., III, p. 232.

<sup>32</sup>. Ibidem, I, p. 516.

<sup>33</sup>. Ibidem, p. 591.

scop, dă dispoziții protopopilor de a comunica «preoților de la toate bisericile... cuvioșilor egumeni de la mănăstiri și schituri, ca să ție Te-Deum și privegheri»<sup>35</sup>. Pentru acest act, se reprezenta la vremea aceea cea mai de seamă acțiune propagandistică; i s-au trimis adrese de mulțumire atât de comitetul din Craiova cât și de Comitetul central al Unirii. În adresa Comitetului din Craiova din 29 aprilie/11 mai 1857 i se aduc mulțumiri pentru că «insuflețit de nobile sentimente ați binevoit, Prea Sfinte, ca în marea epocă de regenerare a poporului român să dați ordin în toată Eparhia ca să se facă rugăciuni și privegheri ca duhul unirii, al dragostei și al tăriei să unească inimile tuturor românilor în aceeași dorință și voință pentru binele și fericirea scumpei noastre patrii»<sup>36</sup>.

În 11/23 iunie și comitetul central al Unirii îi aduce laude, spunându-se în adresa de mulțumire că, «numai niște frumoase fapte ca acelea ce a săvârșit Prea Sfinția Voastră... pot aduce la cunoștință oile rătăcite din turma Mîntuitorului. Rugăciunile ce Prea Sfinția Voastră ați poruncit a se face este dovada cea mai netăgăduită că știți prețui sfințenia misiunii și că nu perdeți niciodată din vedere binele ce doresc românilor... Comitetul central al Unirii se socotește fericit de a-și putea arăta via sa mulțumire către Prea Sfinția Voastră... pentru frumoasa faptă ce ați săvârșit îmbrățișînd cu căldură cauza națională»<sup>37</sup>.

Dacă mitropolitul Nifon a afișat o atitudine diplomatică, iar episcopul Calinic una mai duhovnicească, episcopul Filotei al Buzăului s-a manifestat deosebit de fățiș în sprijinul revendicărilor partidei naționale. Încă din luna ianuarie 1857, episcopul Filotei trimitea o circulară protopopilor, în care, după o expunere de motive privitoare la trecutul istoric și religios al țării, arată că a venit vremea «să se asigure existența politică a nației române și să ni se cheazășiască drepturile străbune... Drept aceea în timpul de față, pe lângă activitatea și lucrarea ce trebuie să depunem fiecare ca cetățeni și fii ai patriei, să împlinim datorile ce reclamă și că a noastră poziție în asemenea serioase împrejurări, fiind de a înălța rugăciuni părintelui ceresc pentru unirea și înfrățirea românilor într-o singură voință și un cuget ca să aleagă pe deputații lor vrednici de a lor încredere, care să sprijine și să ceară drepturile și viața patriei lor, scriem... să obștești preoților... și prin preoți tuturor poporenilor precum și... cuvioșilor egumeni, ca să se ție Te-Deum și privegheri... rugînd pe Dumnezeu ca duhul luminei, al dragostei și al țării să unească sufletele tuturor românilor în aceeași dorință și voință pentru binele și fericirea scumpei noastre patrii»<sup>38</sup>. La 11/23 iunie 1857 Comitetul central al unirii mulțumindu-i, exprima și speranța că «Dumnezeu... va înmulți numărul aleșilor săi și va însufla aceleași sentimente părințești tuturor capilor Bisericii lui Hristos, ca să imiteze frumosul exemplu al Prea Sfinției Voastre și să conlucreze cu aceeași căldură pentru binele și fericirea țării»<sup>39</sup>.

Pe lângă această agitație în rîndul clerului și indirect al poporului, episcopul Filotei a intrat în legătură și cu uniți din membrii Comisiei de informare, care în martie 1857 sosiseră în Principate în baza mandatului și hotărîrilor Conferinței de la Paris. Aceștia urmau să supravegheze desfășurarea evenimentelor din principate și să întocmească un Memoriu cu concluziile lor pe baza hotărîrilor adunărilor ad-hoc, concluzii ce urmau a fi înaintate, după aceea, marilor puteri. Dintre aceștia, comisarii

34. *Acte și doc...*, IV, p. 445.

35. *Ibidem*, p. 446.

36. *Ibidem*, p. 548.

37. *Ibidem*, p. 930-931.

38. Pr. Gabriel Cocora, *Episcopul Filotei al Buzăului, luptător pentru unire*, în «B.O.R.», anul LXXVII, nr. 1, ian. 1959, p. 46.

39. *Acte și doc...*, IV, p. 932-933.

Franței, Rusiei, Sardiniei și Prusiei, simpatizau cu cauza românilor. Ei au fost întîmpinați cu multă dragoste de către popor și sînt cunoscute multe scene de simpatie. Episcopul Filotei, de exemplu, a intrat în legături cu comisarul francez Talleyrand, vizitîndu-l pe acesta la București, apoi primindu-l la Buzău, cu această ocazie făcîndu-i-se și o manifestație de simpatie de către populația orașului. Diplomatul francez nutrind sentimente de amicitie față de episcopul Filotei și de cauza românilor în general, avea să comunice ministrului de externe francez, contele Walewski, că «episcopul de Buzău a semnat programul partidului național, l-a binecuvîntat cu solemnitate și a poruncit rugăciuni în eparhia sa pentru succesul ideii pentru care a aderat»<sup>40</sup>. Pentru această atitudine a lui, episcopul Filotei, va fi elogiât și de alți diplomați și ziariști. De altfel, el a găzduit la palatul său din Buzău și pe reprezentantul Porții, Kamil-Bey, încercînd să obțină și bunăvoința acestuia, dar după cum se știe, Turcia se situa convențent pe poziția de a nu accepta revendicările românilor.

Cu ocazia vizitei comisarului francez la Curtea de Argeș, în 20 iunie/2 iulie 1857, avem ocazia a menționa și atitudinea episcopului Climent, a clerului și a credincioșilor de aici, față de evenimentele la ordinea zilei. După ce a fost primit în oraș, comisarul francez «a fost condus pînă la al doilea arc triumfal, ridicat la poarta Episcopiei și întîmpinat de elevii Seminarului cu buchete de flori și cu aclamații...; de aici fu întîmpinat, la ușa sfîntei biserici, de Prea Sfinția sa Episcopul cu convenita ceremonie și adus în biserică unde fu cîntat un Te-Deum... Apoi, după sfîrșitul ceremoniei bisericești, Excelența Sa primi, în apartamentul destinat, felicitările și raportul institutului seminaricesc, precum și cuvîntul comitetului electoral din acel oraș»<sup>41</sup>.

Într-un context asemănător, cu ocazia vizitei reprezentantului Sardiniei, comisarul Banzi, la minăstirea Dealu, și el sprijinitor al doleanțelor principatelor, avem prilejul să constatăm și atașamentul călugărilor și egumenilor din minăstirile neînchinăte, atitudine în totală opoziție cu a egumenilor din minăstirile închinăte. Relatîndu-se vizita din septembrie, a lui Benzi, la Tirgoviște, se arată că aceasta merge și la Minăstirea Dealu. «Aici se zise un Te-Deum, apoi Excelența Sa fu dus la locul unde se afla capul lui Mihai Viteazul și al lui Radu cel Mare și unde se pregătise un trofeu de flori și de stindarde cu tricolorul național. Părintele egumen înfățișă Excelenței Sale două coroane întrunite, zicîndu-i că acelea sînt emblema întrunirii surorilor principate, că această idee, realizată un minut prin geniul militar al lui Mihai Viteazu, acum se va întemeia pentru totdeauna»<sup>42</sup>.

În legătură cu poziția preoților de mir se impune următoarea observație. La 3/15 septembrie, Ministerul de interne, interzice preoților să fie înscrși pe listele mirenilor, arătîndu-se că «tot clerul este dat sub jurisdicția chiriarhilor, fără amestecul celorlalte autorități... și nu poate fi tolerat a se amesteca din clasa clerului într-aceea a proprietarilor mireni, — și ca atare —, nu se va îngădui înscrierea preoților în clasa proprietarilor mireni. Această măsură era în devaloarea preoților de la țară, căci cei din orașele episcopale și din București sau Iași aveau dreptul să aleagă un deputat. De menționat că, fie din necunoașterea inițială a dispozițiilor, fie din dorința de a-și exprima voința de unire, mulți preoți s-au înșcris în listele de alegători. Astfel, districtul Prahova înainta la 28 august 1857 o listă de preoți ce s-au găsit între moșnenii satelor cu proprietăți de cel puțin 22 și 1/2 pogoane. Sînt trecuți în această listă douăzeci de preoți care vor fi șterși din listele menționate, așa cum de altfel s-a mai procedat și în alte părți.

40. *Ibidem*, p. 200.41. *Ibidem*, V, p. 22.42. *Ibidem*, p. 577.

Elanul cu care se angajase clerul în sprijinul acțiunilor partidei naționale, este evidențiat și de punerea în circulație în rândul poporului a unor rugăciuni, cum ar fi «Rugăciunea moldo-românilor», publicată la Iași în august 1857 și retipărită imediat în Țara Românească, cu aprobarea lui A. Lesviodox, fratele mitropolitului Nifon, care a luat măsura a se împărți în mod gratuit cetățenilor. Această rugăciune ce urma a fi rostită în cadrul ecteniilor cuprindea cereri: «pentru fericirea nației române și pentru sporirea și păstrarea Bisericii... și a Patriei comune», pentru ca să fie aleși «cei mai vrednici și mai tari în credința lor, pentru a rosti și a sprijini dorințele folositoare întregii țări», ...pentru ca să ne lumineze pe noi și pe alegătorii noștri la viitoarea adunare a țării... ca, cu curăție de cuget, să plinim fapta cea mare a alegerii fețelor bisericești și a nației la adunarea fiitoare pentru facerea noilor așezăminte fundamentale a țării acesteia..., pentru ca toți să lucrăm la binele tuturor locuitorilor... de toate stările și vârstele»<sup>43</sup>. În septembrie 1857, mai circula în Țara Românească și foaia volantă anonimă intitulată «Rugăciunea patriotului român», în care cererile sînt asemănătoare și anume: «Doamne, ...întoarce-ți privirile și către fiii României și-i luminează pe dinșii pentru fericirea Patriei, curăță inimile lor și revarsă asupra-le duhul de dreptate și de frăție..., insufflă-le iubirea de țară, pentru ca toți să-și dea mina spre a face binele..., ca românii să aleagă pe cei mai vrednici și mai tari în credința lor, spre a sprijini dorințele folositoare țării»<sup>44</sup>.

Dacă asemenea rugăciuni sînt expresia gândirii întregului cler românesc, putem menționa însă și numele unor preoți care au desfășurat o intensă activitate unionistă. Astfel, arhimandritul Dionisie Măldărescu, profesor la Seminarul din București, a publicat mai multe articole unioniste în ziarul «Predicatorul», al cărui redactor era împreună cu Ilie Benescu, profesor tot la același seminar. În ziarul «Românul», editat de C. A. Rosetti cu începere din august 1857, preotul Grigorie Referendarul a publicat un apel către «Frații preoți», iar protosinghelul Veniamin Cătulescu, o poezie în cinstea unirii intitulată «Rugăciunea preotească»<sup>45</sup>.

Demn de remarcat este și faptul că, în toamna anului 1857, ziarul «Românul» lansează o subscripție națională pentru «neapărate cheltuieli în interesul public», la care vor contribui cu anumite sume de bani și următorii preoți: «preotul Nicolae Ieronim, 6 lei 30, preotul Gheorghe Protopatarie, 15 lei 30 parale, preotul Ioan șase lei 30 parale, ...preotul Ioan, 2 lei 10 parale..., preotul Tudor Duhovnicul 2 lei 10 parale, ...iar de la 60 elevi ai seminarului Eparhiei Argeș cite un sfânt de la fiecare, 135 lei»<sup>46</sup>. Dintre ultimele acțiuni ale clerului, înainte de alegerile pentru adunările ad-hoc, ar mai fi de menționat și faptul că «arhimandritului Dionisie, directorul Tipografiei Mitropoliei Ungro-Vlahiei»<sup>47</sup> i s-a încredințat tipărirea listelor electorale, iar Ioasa Snagoveanu, în preziua alegerilor, adresa de la Paris un apel preoților din țară pe care îi îndemna ca: «amestecîndu-vă în toate adunările românilor să arătați mai întii cît este de mare importanța acestui deputat, în acest divan ce se convoacă astăzi... Ne trebuie o nație recunoscută de celelalte nații prin autonomia ei, o patrie tare, prin unirea gemenilor țării române»<sup>48</sup>.

În luna septembrie, au avut loc și în Țara Românească alegerile. Începînd din 7/19 septembrie s-au ales deputații mireni, la 11/23 septembrie deputații egumenilor,

43. P. S. Năsturel și P. I. Cernovodeanu, *Cîte ceva privitor la ortodoxia românească în preajma unirii Țărilor Române*, în «Glasul Bisericii», an XVIII, nr. 1-2, 1959, p. 112.

44. *Acte și doc...*, IX, p. 500-501.

45. Mircea Păcurariu, *Atitudinea slujiților B.O.R. față de actul Unirii Principatelor*, în «B.O.R.», anul LXXXV, nr. 1-2, 1967, p. 90.

46. *Acte și doc...*, V, p. 902-903.

47. *Doc. U. Pr...*, I, p. 464.

48. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 91.



iar la 12/24 septembrie ai preoților din orașele reședință de eparhie. Au fost aleși cu această ocazie: «Sfinția Sa Prea Cuviosul Arhimandrit Ieronim, egumenul mănăstirii Bistrița și Prea Cuviosul Arhimandrit Athanasie, egumenul mănăstirii Sadova, din partea egumenilor mănăstirilor pămîntești», iar din partea preoților de mir următorii: «protopopul Iancu Sachelarie... din partea preoților eparhiei sfintei Mitropolii, protopopul Constantin — protonotariu — din partea preoților eparhiei Rîmnic...», protopopul Constantin Iconomul, din partea preoților... eparhiei Argeș și preotul Vasile Catihitis din partea preoților din Eparhia Buzăului»<sup>49</sup>. Pe lângă aceștia, din adunările ad-hoc au mai făcut parte de drept și cei trei episcopi ca membri și mitropolitul ca președinte.

Imediat după alegeri, adunările ad-hoc și-au început activitatea, cea din Moldova la 22 septembrie/4 octombrie, iar cea din Țara Românească la 30 septembrie/12 octombrie; din modul cum s-au desfășurat lucrările avem posibilitatea să constatăm și participarea activă la dezbateri, a clerului. Mai întâi, de menționat că adunarea ad-hoc din Țara Românească își începe lucrările cu un frumos și patriotic cuvînt de deschidere, rostit de mitropolitul Nifon, care printre altele a spus: «Ne aflăm... aici pentru a ne sfătui, ...împreună la fericirea și prosperitatea patriei... fiecare trebuie să vadă... această strălucită ocazie în care ne putem da mina... spre a lucra pentru întemeierea neamului și a binelui obștesc... Sîntem puși în împrejurarea cea mai glorioasă și cea mai delicată. Să avem... bunul simț de a ști să ne folosim de urmările sale, dreapta judecată de a prețui bine trebuințele și rara înțelegere de a alege mijloacele cuviincioase spre a le împlini. Priviți-vă... și veți vedea că toți sîntem români: aceleași sentimente ne leagă, aceleași sînge ne unește. Toți avem o patrie înainte, să avem și un cuget și un scop... Începem astăzi lucrările chemării noastre... Uniți-vă în același cuget frătesc și național... Lăsați... să citească viitorimea cu mîndrie și fericire numele dvs.»<sup>50</sup>. În afară de acest cuvînt, mai mult decît protocolar, se impune și apelul sau chemarea de o mare sensibilitate și grijă național-patriotică trimisă de episcopul Calinic adunării și citită în plenul acesteia la 9 noiembrie 1857. Preocupat de bunul mers al lucrărilor și de viitorul patriei, episcopul Calinic arată că nu a încetat «a ruga pe milostivul Dumnezeu pentru împreunarea într-un singur stat a Moldo-României și sub un singur guvern... ca unii ce sîntem uniți în credința cea către Dumnezeu, de aceeași limbă și același neam. Dorind cu osebire iarăși ca guvernul să fie ortodox sau la împotrivă, moștenitorii tronului să fie născuți din apă și din duh și crescuți în dogmele Bisericii noastre a Răsăritului, după cum și frații noștri moldoveni asemenea cer stăruitor»<sup>51</sup>. În continuare, arătînd că deși nu poate, din motive de sănătate, să participe la toate lucrările, «va fi știut iarăși că cu Duhul sînt nedespărțit»<sup>52</sup>. Partea finală a apelului este însă mult mai patetică și reprezintă o luare de poziție împotriva cosmopolitismului, a franțuzismului, și a stilului retoric și bombastic folosit de o parte dintre deputații reprezentanți ai grupării conservatoare. Astfel, el roagă «ca în lucrările ce vor mai urma, să se vorbească și scrie în înțelesul popular, precum avem de pildă pe frații noștri moldoveni, cum scriu curat în limba patriei și se înțeleg îndeobște, iar nu precum s-a obișnuit a se vorbi și scrie în adunările noastre într-un chip... neînțeles de mine și încă pot zice de cea mai mare parte a adunării»<sup>53</sup>. Se poate observa din această adresă cit de apropiat era Sfîntul Calinic de popor și de interesele sale, acesta fiind și unul din motivele care a făcut să fie atît de iubit de popor la vremea sa.

49. *Doc. U. Pr...*, I, p. 573.

50. *Acte și doc...*, V, p. 906–907.

51. *Doc. U. Pr...*, I, p. 600–601.

52. *Ibidem*.

53. *Ibidem*, p. 601.

Foarte activ a fost în perioada lucrărilor episcopul Buzăului; pentru atitudinea sa, în ședința din 2 octombrie, a fost ales președintele comisiei pentru redactarea Regulamentului intern al adunării ad-hoc cu o majoritate de 84 de voturi<sup>54</sup>, apoi și în alte comisii, iar la un banchet din 14/26 octombrie, dat de negustorii orașului București în onoarea deputaților, după ce mitropolitul Nifon, președintele Adunării a toastat «pentru izbutirea dorințelor românilor»<sup>55</sup>, episcopul Filotei închină și el pentru «unirea deputaților»<sup>56</sup>.

Principalele rezultate ale lucrărilor adunărilor ad-hoc au constatat în formularea unui program în patru puncte, elaborat de o comisie al cărei președinte a fost tot episcopul Filotei. Acest program prevedea: autonomia și neutralitatea teritoriului moldoromân; Unirea țărilor Române și Moldovei într-un singur stat și sub un singur guvern, Prinț străin, guvern constituțional reprezentativ și o singură adunare obștească<sup>57</sup>. După elaborarea acestor puncte lucrările adunării au intrat oarecum în impas, căci majoritatea deputaților s-au rezumat la acestea, nemaivoid să ia în discuție și revendicările țărănimii cu privire la programul agrar și la reprezentarea lor în viitoarea adunare. Dacă nici unul din reprezentanții clerului nu s-au alăturat țărănimii, este din cauză că s-au raliat punctului de vedere că la acel timp obiectivul principal îl reprezenta problema națională, respectiv Unirea.

Aceleași revendicări au fost formulate și în Moldova, numai că erau exprimate în cinci puncte și într-o altă formulare. Cu aceste hotărâri, la sfârșitul lunii decembrie, adunările ad-hoc și-au încheiat lucrările, cea din Țara Românească la 22 decembrie 1857 — 3 ianuarie 1858, iar un firman turcesc din ianuarie 1858 pune capăt existenței lor. Hotărârile celor două adunări au fost luate apoi în discuție de comisarii celor patru puteri. La 1/13 aprilie 1858 raportul Comisiei comisarilor era pe deplin întocmit și semnat, apoi prezentat Conferinței de la Paris, care și-a început lucrările la 10/22 mai 1858. După tergiversări și discuții contradictorii între cei ce susțineau revendicările românilor și cei ce erau împotriva, s-a ajuns în cele din urmă la un compromis, prin semnarea convenției din 7/19 august 1858, care cuprindea trei categorii de prevederi: 1. cu privire la statutul internațional al principatelor; 2. cu privire la statutul intern și 3. prevederi cu caracter electoral. Potrivit acestora, cele două țări vor purta numele de Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, fiecare cu domn, guvern și adunare legiuitoare proprie. Se înființează Comisia centrală pentru alcătuirea legilor de interes comun și Curtea de casație, comune pentru ambele principate, cu sediul la Focșani. Se desființează privilegiile și rangurile boierești; se instituie responsabilitatea ministerială, se reglementează prin lege relațiile dintre proprietarii și țărani, se stabilește modalitatea alegerii membrilor adunării electivă pe baza unui cens foarte ridicat, și altele. Așadar, marile puteri n-au dat curs speranțelor românilor. A revenit tot forțelor interne meritul de a fi găsit calea și modalitatea de a eluda hotărârile Convenției, reușind să realizeze și sub aparență de legalitate, Unirea, prin alegerea aceleiași persoane ca domn, atît în Moldova cît și în Țara Românească.

Una din măsurile impuse pentru aplicarea hotărârilor convenției era și înlocuirea vechilor caimacami cu cite o Comisie vremelnică sau căimăcămia de trei, care avea două misiuni principale: să facă pregătirile necesare în vederea constituirii pe cale de alegeri a unor adunări electivă ce urmau să desemneze pe viitorii domni și să mențină ordinea în conformitate cu prevederile convenției.

54. *Doc. U. Pr...*, p. 581.55. *Acte și doc...*, p. 581.56. *Ibidem*.57. *Ibidem*, VI, partea II-a, p. 30—31.

În Moldova, cei trei caimacami : Anastase Panu, Vasile Sturdza și Ștefan Catar-giu, ultimul înlocuit între timp, din cauza poziției reacționare, cu I. A. Cantacuzino, s-au situat pe pozițiile partidei naționale. Căimăcămia de la București, instalată la 18/30 octombrie 1858 și formată din Ioan Manu, Emanoil Băleanu și I. Al. Filipescu, se situau, primii, pe poziție reacționară, de menținere a vechilor stări de lucruri, iar al treilea, avea o atitudine mai moderată. Încercările caimacamilor din Țara Românească de a tempera elanul maselor, s-au lovit de rezistența dîră a acestora. La unele dintre aceste acte de rezistență s-au alăturat și preoții, așa după cum s-a întimplat în orașul Pitești. Despre această acțiune, sfatul administrativ extraordinar scria căimăcămiei, la 27 octombrie/9 noiembrie 1858, că «un număr de locuitori din orașul Pitești... alții slujbași și alții preoți au cutezat să scrie și să iscălească o protestație cu data de 30 octombrie... în contra actelor guvernului, adresat către Domnii consuli ai Puterilor garante»<sup>58</sup>. Cît de îngrijorată a fost căimăcămia față de o asemenea acțiune rezultă din faptul că în aceeași zi scria episcopului Climent al Argeșului următoarele : «Cu mîhnire... am dobîndit încredințarea că în eparhia ce vă este încredințată, un număr de preoți, avînd în capul lor chiar pe protopopul orașului Pitești însoțindu-se de cîțiva orășeni turburători, au îndrăznit a redigia și a iscăli protestația către domnii consuli ai Puterilor garante în contra actelor guvernului... ca arhiepiscopul sîntei cu osebire răspunzător de purtarea preoților de sub jurisdicția voastră... Căimăcămia vă invită ca... să depărtați din postul său pe protopopul orașului, Nicolae și să luați măsuri strașnice spre a înfrîna pe preoții ce au luat parte la iscălitura protestației, după osebita listă ce vi se alătură. Totodată veți îngriji a fi cu priveghere asupra învățăturilor și disciplinei seminarului acelei eparhii, ca să se urmeze cu bună orînduială și sub depărtarea oricărei rele înfîrîri»<sup>59</sup>. Că și episcopul Climent era împotriva căimăcămiei se poate deduce din atitudinea sa și anume că nu a dat curs ordinului și nu l-a înălțurat pe protopop, pe care la 22 ianuarie îl găsim tot la postul său, cunoscînd că la acea dată, în ziua deschiderii adunării electivă din Țara Românească, protopopul Nicolae Constantinescu din Pitești a rostit o «cuvîntare în Catedrala orașului»<sup>60</sup>. Și la Buzău au avut loc evenimente asemănătoare, cu prilejul alegerilor. Sub presiunea maselor sint aleși reprezentanții partidei naționale, care, imediat după alegere, merg la episcopul Filotei să-i mulțumească pentru că «cel mai dintii din capii Bisericii... a îmbrățișat și... subscris programul dorințelor naționale, iar în divanul ad-hoc a susținut cu credință dorințele nației»<sup>61</sup>.

Datorită acestui elan patriotic și largului sprijin de mase, în ciuda caracterului restrictiv al dispozițiilor electorale ale Convenției, s-a asigurat succesul a numeroși candidați cu vederi înaintate. În zilele de 8/20, 10/22, 11/23 și 12/24 ianuarie 1859, au fost aleși în Țara Românească cei 72 deputați ce urmau să aleagă pe Domn. În Moldova numărul deputaților a fost de 64.

În linii mari, în alegerile care au avut loc, s-au înfruntat partida națională și partida conservatoare, conservatorii încercînd să cîștige cît mai multe voturi prin înălțurarea din listele de alegători a unor presupuși adversari. Printre cei scoși din liste, pentru asemenea motive, sint și foarte mulți preoți. Astfel, în județul Ilfov, pe lingă Cezar Bollic și «preotul Alexandru, s-a scos deocamdată din lista respectivă... pînă la a doua punere la cale»<sup>62</sup>. La fel au fost scoși preoții : «Gheorghe Diaconescu și Gheorghe Șerbănescu»<sup>63</sup>, din județul Dimbovița ; «Voicu Popescu, Costache și ex-

58. *Ibidem*, VII, p. 1043.59. *Ibidem*, p. 1041.60. *Ibidem*, VIII, p. 554.61. *Ibidem*, p. 456-457.62. *Ibidem*, p. 51.63. *Ibidem*, p. 61.

protopopul Gheorghe Coculescu<sup>64</sup>, din județul Argeș; «Constantin Ostreanu și Gheorghe Sfințescu»<sup>65</sup>, din Teleorman; preotul «Vasile»<sup>66</sup>, din Dolj și preotul «Ioan Mitrucioiu»<sup>67</sup>, din județul Vilcea.

În Moldova, alegerile se termină la 29 decembrie 1858 — 9 ianuarie 1859, fiind aleși 55 deputați din care 32 unioniști iar restul împărțiți. Greutatea ce s-a ivit a fost că din cei 55 deputați, 38 și-au depus candidatura pentru domnie. În cele din urmă, la 5 ianuarie 1859, este ales Alexandru Ioan Cuza în unanimitate, de cei 48 deputați prezenți, prezidați de mitropolit.

Interesant este că și de această dată muntenii fac alegerile după cele din Moldova, așteptând mai întâi rezultatele de acolo, spre a vedea mersul evenimentelor, pentru că încă din toamnă, apăruse ideea alegerii unui singur domnitor, iar după alegerea lui Cuza în Moldova, s-a preconizat chiar o acțiune de forță a acestuia spre a fi ales și în Țara Românească. În Țara Românească au fost aleși 69 deputați, printre care de drept era și mitropolitul cu cei trei episcopi. Dintre aceștia, 40 erau conservatori, iar 29 din partida națională. În această situație, deputații partidei naționale, din jurul lui C. A. Rosetti, aflându-se în minoritate, hotărăsc să facă apel la mase, ca după deschiderea adunării să execute presiuni asupra conservatorilor spre a-i determina să voteze și ei propunerile partidei naționale. La 22 ianuarie 1859, adunarea electivă își începe lucrările. Privitor la ceremonialul din această zi, la 16/28 ianuarie s-a hotărât printre altele ca mitropolitul să dea dispoziții... să se citească Te-Deum pe la toate bisericile din țară și la reședințele din județe, toți funcționarii publici fiind de față la slujbă... în uniformă<sup>68</sup>. La București, deschiderea Adunării a fost precedată de o impresionantă ceremonie religioasă. «Joi, 22 ghenarie... la 9 ore dimineață... erau toți deputații în Sfânta Mitropolie, pe la 10 ore sosind și corpul diplomatic în mare uniformă. Eminența Sa părintele Mitropolit, înconjurat de iubirii de Dumnezeu episcopi și de cler, a procedat la cîntarea Te-Deum-ului în sunetele clopotelor și vuietul salvelor de puști ale oștirii. După săvîrșirea serviciului divin... Părintele Mitropolit, în fruntea membrilor adunării, a luat loc în curte și oștirea aflată aci a defilat»<sup>69</sup>.

După această ceremonie, pe la «zece jumătate ore, deputații cu clerul intrară în sală, unde după o nouă doxologie religioasă, adunarea se deschise printr-un cuvînt al Căimăcămiei»<sup>70</sup>. Cum mulți orășeni apoi și circa 5.000 de țărani din împrejurimi se adunaseră în zona Dealului Mitropoliei, căimăcămia încearcă să ia măsuri de îndepărtare. Contrar acestor măsuri însă, «profitînd de venirea episcopului de Buzău, poporul trece peste sentințele și porțile nu se mai închid, curtea Mitropoliei este ticsită de popor»<sup>71</sup>. Cînd un batalion de miliție a pătruns în curte să alunge poporul, N. T. Orășeanu, un înflăcărat unionist care a și deschis elanul patriotic al maselor din acele zile, a intrat în Adunare adresîndu-se deputaților cu somația: «Dacă nu îndepărtați armata, nu mai garantăm viața voastră»<sup>72</sup>. Orășeanu, deși nu avea permis, intrase mai devreme în curtea Adunării «condus de un impegat al Mitropoliei, cunoscut al său... printr-o ușă secundară, din dos, a cancelariei Mitropoliei», pe unde mai «introduce și un prim lot de două sau trei sute oameni»<sup>73</sup>. Sub impresia celor petrecute, deputații conservatori au vrut să nu mai participe a doua zi la ședință, însă nu li s-a admis de

64. *Ibidem*, p. 66.65. *Ibidem*, p. 77.66. *Ibidem*, p. 80.67. *Ibidem*, p. 84.68. *Ibidem*, p. 484.69. *Ibidem*, p. 577.70. *Ibidem*, p. 579.71. *Ibidem*, p. 565.72. N. T. Orășeanu, *O pagină a vieții mele sau 22, 23 și 24 ianuarie 1959*, București, 1861, p. 3173. C. C. Giurescu, *Bucureștenii și alegerea lui A. I. Cuza*, în «Studii privind Unirea Principatelor», Buc., 1960, p. 371.

consulii puterilor garante. Pe de altă parte, deputații partidei naționale încurajați de acțiunile maselor s-au adunat într-o sală a hotelului «Concordia», din str. Smîrdan, și hotărâsc, avînd și acordul unei părți din conservatori, ca fiecare grupare să renunțe la propriul candidat în favoarea unuia singur, în persoana lui Alexandru Ioan Cuza. În cele din urmă, conservatorii văzînd că este pierdută cauza lor și nu mai au nici o șansă de a-l alege pe Gheorghe Bibescu domn, și pe de altă parte, pentru a împiedica alegerea lui Nicolae Golescu, reprezentantul partidei naționale, un înfocat adversar al lor, acceptă candidatura lui Cuza în speranța că acesta va fi înlocuit curînd de către turci, care ar fi considerat alegerea lui ilegală. Generalul Barbu Vlădoianu arată că cel care l-a propus prima dată pe Cuza a fost Cezar Bolliac, apoi și Brătianu, însă prințul «Dimitrie Ghica... cel dintîi la Concordia, în noaptea de 23 ianuarie, propune Unirea, în prezența celor adunați, în persoana lui Cuza»<sup>74</sup>.

În ședința de alegere, Vasile Boierescu, deputat al partidei naționale, propune «într-o cuvîntare plină de înfocare unirea prin alegerea colonelului Cuza de domn și-n Țara Românească... Un entuziasm de nedescris cuprinse pe toți deputații... Cei mai mulți începură a plînge. Mitropolitul ceru crucea și Evanghelia; dar pînă să i le aducă, pronunță jurămîntul, plîngînd și el înaintea icoanei Sfintei Treimi»<sup>75</sup>, rostînd următoarea rugăciune-jurămînt: «Doamne Dumnezeu! părinților noștri, aruncă-ți privirea Ta asupra inimilor noastre și nu slăbi curajul fiilor tăi. Unește-i pe toți într-o cugetare și o simțire și fă ca inimile tuturor să aibă aceeași bătae pentru țara lor. Prințul Cuza este unsul tău între noi și pentru dînsul jurăm toți că-l vom susține». «Jurăm! Jurăm, strigară toți cu miinile ridicate spre cer»<sup>76</sup>. După ce toți deputații repetară acel jurămînt se cheamă fiecare «după ordinea alfabetică, sărută crucea și Evanghelia, jură din nou și primi buletinul spre a-și scrie candidatul său»<sup>77</sup>. După terminarea votării se deschide «scrutinul și după citirea biletelor... părintele Mitropolit... proclamă că s-a ales domnul Țării Românești, cu unanimitate de voturi exprimate, adică 64, prințul Moldovei, Alexandru Ioan Cuza»<sup>78</sup>.

«Eminența Sa părintele Mitropolit, la șapte ore seara, îl proclamă domn al țării, față cu domniile reprezentanți ai Puterilor străine, față cu un numeros public, față cu un popor de peste 50.000 de oameni care umpleau curtea și tot dealul Mitropoliei»<sup>79</sup>. La vestea alegerii «se trag clopotele tuturor bisericilor»<sup>80</sup>, imediat, tot Mitropolitul trimițînd o telegramă domnitorului Alexandru Ioan Cuza, în care se spunea: «Adunarea electivă a Țării Românești, procedînd conform convenției la numirea domnului stăpînitor, a ales în unanimitate pe înălțimea voastră. Obșteasca adunare salută cu respect și amor pe Domnul său și-l invită să ia cirna țării»<sup>81</sup>. În 8 februarie Mitropolitul primea din partea lui Cuza următoarea comunicare: «Voința națională la care ați participat Prea Sfinția Voastră... ne-a ales domn al Țării Românești. Voința națională este voința lui Dumnezeu. Datoria noastră cea dintîi e ca să ridicăm glasul nostru de recunoștință către Atotputernicul care și-a îndreptat cereștile priviri asupra națiunii române și a revărsat îndurărilor sale asupra persoanei noastre. Ne adresăm dar către Prea Sfinția Voastră... rugîndu-vă să înălțați ale voastre rugăciuni pentru fericirea și mărirea țărilor surori: Principatele Unite. Aceasta este cea întîi și cea mai mare a noastră cerere ce depun la picioarele altarului dumnezeiesc, iar ca domn și ca creștin chemăm asupra-ne binecuvîntarea Prea Sfinției Voastre, a iubitorilor de Hristos pă-

74. *Acte și doc...*, IX, p. 465.75. A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza Vodă*, Iași, 1909, I, p. 50.76. *Acte și doc...*, VIII, p. 655.77. *Ibidem*, p. 656.78. *Ibidem*, p. 592.79. *Ibidem*, p. 656.80. C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 385.81. *Acte și doc...*, VIII, p. 804.

rinți episcopi și a întregului cuvios cler al Țării Românești, iubita noastră patrie, ca să putem păși cu vrednicie pe calea măreață ce ne-ați deschis împreună cu demnii reprezentanți ai Țării Românești»<sup>82</sup>. Acest răspuns al domnitorului, reprezentând o formă protocolară de mulțumire, este totodată și un act prin care se recunoaște aportul clerului din țara noastră la înfăptuirea Unirii.

Militând în continuare pentru întărirea autorității lui Cuza, în baza ordinului din 26 ianuarie — 18 februarie dat de către acesta, Mitropolitul participă la 27 ianuarie/8 februarie la ceremonia depunerii jurământului de către armata din Țara Românească, față de noul domn. După ce s-a citit ordinul de zi «s-a săvârșit prin eminența sa Părintele Mitropolit jurământul de credință depus sub steagurile ostirii de toate gradele ostășești, care au sărutat pe rînd crucea și Evanghelia. Solemnitatea s-a încheiat cu defilarea trupelor în prezența Eminenței Sale, care... în tot cursul defilării... a binecuvîntat trupele și după finirea ceremoniei, le-a ținut un mic discurs spiritual, privitor la solemnitatea acestuia». În toată țara apoi s-au urmat aceste ceremonii, «ordonîndu-se a se serba cu Te-Deum și mese pentru toată gradele fără osebire, spre a lua toți deopotrivă parte la publica bucurie»<sup>83</sup>.

La 29 ianuarie/10 februarie 1859, o delegație din Țara Românească formată din episcopul Climent al Argeșului, Scarlat Crețulescu, Alexandru Florescu, Barbu Slătineanu, C. A. Rosetti și Nicolae Opran, se prezintă la Iași spre a-i comunica lui Cuza alegerea. Cu această ocazie episcopul Climent rostește următorul discurs: «Prea înălțate Doamne! Țara Românească, acea țară soră a Moldovei, a atras binecuvîntarea cerului însuflînd pe toți fiii săi ca să vă aleagă domn. Atotputernicul să vă dea ani mulți și fericiți pentru ca aceste țări, care, fiind despărțite, au suferit atîtea nenorociri, să se bucure fiind întrunite, de o viață fericită sub oblăduirea Măriei Tale. Adunarea generală a Țării Românești ne-a însărcinat a depune în miinile Măriei Tale acest act prin care sinteți Alesul ei; noi sintem fericiți a vi-l aduce însoțit cu aclamările poporului român și cu binecuvîntarea cerului. Să trăiești, Măria Ta și Dumnezeu să binecuvînteze țările creștine, Moldova și Țara Românească»<sup>84</sup>.

La începutul lunii februarie, domnitorul Alexandru Ioan Cuza pornește în prima călătorie spre București. Și de această dată reprezentanții clerului îl înconjoară cu multă simpatie. La Buzău, este primit în 5 februarie de oficialități, în frunte cu episcopul Buzăului și clerul eparhiei în sunetul clopotelor, rostindu-se cuvîntările ocazionale de D. Racoviță, profesorul seminarului și de episcopul Buzăului. Încălcîndu-se programul, domnul a fost reținut de entuziasmul maselor și în loc de a-și continua drumul spre a ajunge seara la Ploiești, a rămas peste noapte la Buzău, găzduit la palatul episcopal<sup>85</sup>. A doua zi, 6 februarie, la bariera Ploieștilui, este așteptat de o mare mulțime de oameni, în numele cărora cuvîntul de întîmpinare este rostit de arhimandritul Ghenadie Pîrvulescu, starețul mînăstirii Brebu<sup>86</sup>.

Cînd la 8/20 februarie intra în București, sunau clopotele «celor 130 de biserici ale orașului», iar în sunetele lor «alaiul lui Vodă trecea încet spre Mitropolie»<sup>87</sup>. Este primit mai întîi în Catedrală, unde se săvîrșește un Te-Deum apoi trece în sala adunării spre a depune jurământul. Mitropolitul îi prezintă Regulamentul organic pentru a citi de acolo formula jurământului. S-a răspîndit vestea că prințul a îndepărtat binișor această carte, spunînd că jurământul era înscris în inima lui și că-l va face

82. *Ibidem*, p. 837—838.83. *Ibidem*, p. 634.84. *Ibidem*, p. 720.85. Gabriel Cocora, *op. cit.*, p. 52.86. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 93.87. C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 386.

pe de rost<sup>88</sup>. În cuvîntul rostit cu această ocazie, mitropolitul se adresează domnului spunîndu-i că a fost aşteptat de popor ca să pună capăt «suferinţelor şi durerilor lui... să pregătească un viitor fericit şi demn de gloria străbunilor noştri»<sup>89</sup>.

După ce participase aşadar la alegerea lui Cuza, clerul s-a angajat în continuare în a sprijini şi a-i întări prestigiul şi autoritatea, ca simbol al consolidării unităţii statale. În acest sens, din cuvîntarea rostită la 13 februarie în Biserica română din Paris, de arhimandritul Ioasaf Snagoveanu, reţinem ideea că «alegerea lui Alexandru Ioan I de prinţ în Principatele Unite e mai mult decît legitimă, fiindcă nu s-a făcut de o simplă majoritate ci de o admirabilă unanimitate, în două adunări diferite, de unde urmează că alesul este de două ori legitim şi de două ori unsul Domnului»<sup>90</sup>.

Semnificativ mai este şi faptul că atunci cînd Alexandru Ioan Cuza va intra în conflict, din cauza secularizării averilor mînăstireşti, cu Patriarhia Ecumenică care îl acuză de eres şi de acceptarea doctrinei «Filioque», Mitropolitul Nifon scrie patriarhiei «că guvernului român nici nu i-a trecut prin gînd asemenea lucru»<sup>91</sup>.

Din cele arătate rezultă că reprezentanţii Bisericii, atît din Moldova cît şi din Ţara Românească, au sprijinit eforturile de înfăptuire a statului naţional, participînd activ la toate etapele acestui eveniment, în perioada agitaţiei şi propagandei în vederea Unirii, în timpul lucrărilor Adunărilor ad-hoc precum şi la alegerea lui Cuza ca domn.

Reţinînd aceste acte de adeziune nu putem totuşi pune mai presus de acestea, ca o realitate istorică, ceea ce spunea Mihail Kogălniceanu, şi anume că: «Unirea, eu nu recunosc nimănu dreptul să zică că-i actul său individual, proprietatea sa exclusivă. Unirea este actul energic al întregii naţiuni române».

Integrînd astfel adeziunea şi aportul Bisericii în acest efort, nu facem altceva decît a întregi tabloul naţiunii române aşa cum se prezenta ea în momentul cînd făcea eforturi să se afirme ca atare, prin realizarea unităţii de neam, prin înfăptuirea Unirii Principatelor Române.

Prof. NICU D. OCTAVIAN

## FRĂMÎNTĂRI POLITICE BUZOIENE ÎN JURUL UNIRII PRINCIPATELOR

*Unirea*, realitate nemuritoare a neamului nostru, afirmată singular în decursul veacurilor, a constituit un punct din programul revoluţiei de la 1848, cînd a fost exprimată clar şi puternic, în numele obşteii româneşti. Deşi acţiunea revoluţionară a fost înăbuşită de armatele străine, ideea Unirii a persistat pentru că aşa cum afirma, la 1848, M. Kogălniceanu, ea era «cheia de boltă, condiţia de bază pentru înfăptuirea tuturor reformelor». De aceea, N. Bălcescu, în 1850, arăta că nu s-a renunţat la revoluţie şi că cea viitoare, «nu se va mărgini a cere libertatea din afară, libertatea de supt domnirea străină, ci va cere unitatea şi libertatea naţională».

Paşoptiştiî continuă să ţină trează această idee pe care o voiau înfăptuită cît mai curînd, cum susţinea în 1853 un alt revoluţionar, Ştefan Golescu, că trebuie să

88. A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 55.

89. *Acte şi doc...*, VIII, p. 880—881.

90. *Ibidem*, p. 801—802.

91. A. D. Xenopol, *op. cit.*, II, p. 18.

lucrăm «pentru o unitate posibilă și sacră pentru noi, căci sintem unul sau zece milioane de români a căror cugetare trebuie să fie una și aceeași».

O deosebită amploare a cîștigat ideea Unirii în timpul războiului Crimeei, accentuîndu-se în urma hotărîrii Congresului de la Paris de a se consulta dorințele diferitelor clase ale societății românești în privința viitoarei reorganizări a țării.

Înlocuirea domnitorilor, potrivit hotărîrilor Congresului de la Paris, cu caimacami, care își alcătuiesc guvernele din elemente conservatoare, duc la o frînare a acțiunilor desfășurate în susținerea ideii Unirii. Dar persecuțiile autorităților n-au izbutit să înăbușe acțiunea de propagandă a mișcării pentru Unire, mai ales după 1/13 ianuarie 1857 cînd s-a publicat firmanul electoral pentru Adunările ad-hoc.

### Alegerile pentru Divanurile ad-hoc

Acum lupta electorală se va dovedi destul de inverșunată, pentru că, atît în Muntenia cit și în Moldova, s-au creat două curente opuse: unul unionist, care lupta pentru realizarea Unirii, din el făcînd parte burghezia și mica boierime, la care se adăugau masele populare, și cel de al doilea curent, cel antiunionist, din care făcea parte marea boierime ce se afla la conducerea statului și care, de teama de a nu pierde privilegiile, se transformase în instrument docil al diplomației otomane și austriece, cu ajutorul cărora căuta să înăbușe glasul și aspirațiile poporului spre libertate socială, progres și unire.

Instrucțiunile cu privire la lucrările electorale, Căimăcămia Valahiei le publică sub titlul *Instrucțiuni privitoare la alegerea deputaților pentru Adunarea generală a Valahiei* și prevedeau ca lucrări preliminare întocmirea listelor de alegători și aleși de către organele administrative<sup>1</sup>.

Alegerile foloseau sistemul censitar, care împărțea alegătorii în: *primari, direcți de județe și direcți de orașe*. Dintre țărani aveau dreptul de alegători numai acei care posedau un venit de 350 piaștri sau acei care erau embaticari.

Dreptul de a fi ales, în toate colegiile, îl avea oricine era născut sau împămîntenit în Valahia sau Moldova, cu vîrsta de 30 ani împliniți, dar cu condiția să aibă un venit de cel puțin 400 galbeni.

Nu puteau fi alegători, pe lângă condițiile de avere, cei puși sub interdicție, falii nereabilitați și cei condamnați «la pedepse degradante sau numai curat de-făimătoare».

Trecîndu-se la pregătirea alegerilor, autoritățile reacționare desfășoară o activitate de frînare și chiar de stăvilire a luptei de afirmare a Unirii, prin abuzurile săvîrșite cu ocazia întocmirii listelor electorale, excluzînd, sub diferite pretexte, aderenții unioniști, sperînd să creeze prin aceasta o adunare reacționară și separatistă. De această atmosferă n-a fost scutit nici Buzăul. Și aici, ca în întreaga Muntenie, se dezlănțui un val de contestații, care demonstrează largul interes pe care populația îl acorda cauzei Unirii.

Dintre aceste cazuri, care rețin mai mult atenția, este cel al paharnicului N. Picleanu, cărui i se contestau toate actele aduse în sprijin pentru dovedirea proprietății, care să-i dea dreptul să fie înscris printre alegătorii direcți. Se făcea aceasta, pentru că era partizan al Unirii, fiind ales, mai tîrziu, deputat al clasei sale<sup>2</sup>.

1. Dimitrie A. Sturdza, *Insemnătatea Divanurilor Ad-hoc din Iași și București în istoria renașterii României*, VI, București, 1912, p. 302.

2. Arhivele Statului, București, *Ministerul internelor*, dos. 108/1857, f. 28.



Prințul Dimitrie Ghica, proprietarul munților Cășăuca Mare, Poiana din Cale, Podul Calului și Piciorul Caprei, printr-o dispoziție telegrafică a ministerului de interne, este înscris pe lista boierilor de rangul întâi.

Pe lângă lanțul contestațiilor, o corespondență destul de bogată, desfășoară administrația districtului, cerind unele lămuriri privind întocmirea listelor electorale, interesante prin aceea că dezvăluie anumite aspecte din viața buzoienilor. Astfel, la 18 martie 1857, administratorul I. Marghiloman cerea lămuriri cu privire la sechestre și mai ales referitoare la străini. În acest sens, raportul arată că «mulți dintre sîrbii veniți din vechime, înaintea formării Regulamentului, însurați cu străine, cari statornicindu-se aci, au cumpărat proprietăți și unii au ocupat mici slujbe ale statului, iar alții au luat și ranguri». Era vorba de coloniștii bulgari care, în perioada 1792—1838, se așezaseră aici — peste 300 familii — cunoscuți sub denumirea de sîrbi. În continuarea raportul dă date mai amănunțite în sensul că mulți din aceștia «s-au statornicit în sloboda proprietate a orașului și răspunzînd contribuția regulată către stat, fără a fi supuși la vreo altă protecție, au dobîndit drepturi cetățenești, cumpărînd și proprietăți și deci pretind «a lua parte la operațiile aceștii alegeri». N-au fost incluși în liste pentru că «chestia naturalizației este încă nedezlegată»<sup>3</sup>, se arată în răspuns.

O altă nelămurire, interesantă prin amănuntele biografice ce le conține, era aceea referitoare la respectarea rangului de «clucer de Moldavia», pe care fostul comisar de propagandă de la 1848, Ion Costinescu, îl avea cu diploma din 11 mai 1856, posedînd și proprietate de zestre «numită Poiana Ascunsă, cu suma de trei sute stînjeni și 15 clăcași într-acest district». Este trecut în liste, întrucît se primește răspunsul că «titlul de nobleță se respectă pe cit va fi constatat prin document autentic al guvernului respectiv»<sup>4</sup>.

Propaganda electorală se desfășoară și prin adunări politice, dar comisia internațională de informare, prin protocolul său din 1/13 aprilie 1857, cere ca acestea să nu mai aibă loc decît după afișarea listelor electorale. Administratorul, favorabil Unirii, fiind ales deputat unionist în alegerile din 1859, primind ordinul respectiv de la ministerul de interne, la 20 aprilie 1857, da amănunte privitoare la modul cum s-a desfășurat propaganda unioniștilor, care se dovedesc cît se poate de precauți și înțelepți, pentru a nu da ocazie la represalii abuzive.

«Locuitorii de aici cu vreo lună mai înainte formaseră oarecare adunări, consultîndu-se asupra împrejurărilor de față în urma publicării împărătescului firman. Aceste adunări s-au tolerat — se justifică el — fiindcă erau așa de zgomotoase încît nu lăsa nimănui dreptul de a le contesta și acei din proprietari cu mai întinsă influență mă înțeleseseră pînă la ce punct au să meargă ca să nu cază în ilegalitate. Aceste adunări au și încetat de-a se mai face cu mult mai înainte de a se primi aceste direcții, rămînd numai niște discuții amicale și atunci cînd se întilnesc serile p-in casele unora către alții». În încheiere, se apreciază prudența locuitorilor, subliniind că «în majoritate au știut să prețuiască dorința mării sale în interesul nației și nu cugetă nici decum să abuzeze de dreptul ce li s-a dat ca să-și poată exprima dorințele»<sup>5</sup>.

La 5 și 30 iunie 1857 «administrația districtului înainta listele electorale, nedefinite care, după atîtea contestații, prezentau următoarea situație: alegători de gradul I, 70, de gradul II, 328<sup>6</sup>, iar din cele 216 sate erau înscrși 16.662 săteni.

3. *Documente privind Unirea Principatelor*, I, București, 1961, doc. 447.

5. *Ibidem*, doc. 447.

6. *Biblioteca Academiei R.S.R.*, *Foi volante*, 260, 261, 262, 263 și 265/1857.

4. *Ibidem*, doc. 460.

Buzăul se prezenta ca o citadelă a partidului național, care activa intens pentru realizarea Unirii. Aceasta o dezvăluia un document oficial din 25 aprilie 1857, care relatează că la acea dată erau doar «două focare de reacțiune și în oraș abia șase indivizi rătăciți care încearcă cu un deget să bareze un torent». Prin munca de lămurire care se duce și aceștia vor fi aduși alături de marea mulțime, încât la alegerile care se apropie să poată alege «cinci reprezentanți care să poată susține în divan cererea districtului»<sup>7</sup>.

Alegerile au loc la jumătatea lunii septembrie 1857. Astfel, în ziua de 14 septembrie, s-au ales cei doi deputați reprezentanți ai marilor proprietari. Rezultatul scrutinului este revelator pentru spiritul unionist de care erau animați buzoienii, alegând cu 49 voturi, din 120 exprimate, pe *Nicolae Picleanu* și cu 44 voturi pe *Scarlat Voinescu*, fostul prefect de la 1848, fiind învinși, cu confortabilă diferență, foștii domnitori G. Bibescu, care obține 11 voturi și Barbu Știrbei, căruia i se dă doar 5 voturi<sup>8</sup>.

A doua zi, 15 septembrie, delegații plășilor pentru proprietarii mici și moșneni «toți într-o unire, neprimind votația au ridicat în sus pe pitarul *Costache Ciochinescu*, declarându-l că acesta este deputatul dumnealor, fără a rămânea unul măcar sub altă opinie»<sup>9</sup>. Era încă o izbândă a pașoptiștilor, întrucât în timpul revoluției acesta fusese polițai al orașului, primind pentru această funcțiune o condamnare de 6 ani temniță grea la Snagov.

La 16 septembrie, administrația districtului anunța telegrafic ministerul de interne că deputatul clasei plugărești «s-a ales în unanimitate d. *Costache Moglan* din satul Grabicina, plaiul Slănicului. Acest deputat în urmă a ținut un discurs potrivit împrejurărilor de față, care se va trimite prin poștă».

În raportul care însoțește actele alegerii după mențiunea că alegătorii «au refuzat balotația și într-un glas unanim au numit pe d. *Costache Moglan*, locuitorul din satul Grabicina, unul din colegii lor» se sublinia atmosfera înălțătoare în care s-a desfășurat alegerea: «La această alegere s-a păzit cea mai plăcută armonie și s-au făcut în cea mai bună liniște, fără a se ivi cea mai mică nemulțumire»<sup>10</sup>.

Ultimele alegeri au fost reprezentantul orașenilor, *Nae Stănescu*, în ziua de 17 septembrie, când, 78 delegați prezenți din 108 înscrși, «în unanimitate, fără votație (...) într-un glas au declarat că deputatul dumnealor ca să le reprezinte interesele la Divanul ad-hoc, este domnul *Nae Stănescu*, pe care cu o mină l-au ridicat toți în sus, repetind de mai multe ori într-un glas: acesta este deputatul orașului Buzău...»<sup>11</sup>.

Entuziasmul și unanimitatea alegerii celor trei deputați: al micilor proprietari, al orașenilor și al plugarilor, cât și înfringerea foștilor domnitori G. Bibescu și Barbu Știrbei, când marii proprietari dau votul unei căpetenii de la 1848, relevă puternicul sentiment al Unirii de care erau animați buzoienii. Și această reușită a unioniștilor buzoieni a avut un puternic ecou. Astfel, într-o corespondență din București către «*Steaua Dunării*» din 17 septembrie 1857, se sublinia că «deputații de Buzău aparțin partidului național» și făcând cîte o scurtă prezentare a fiecărui deputat, se informa cititorii că *Scarlat Voinescu* a luat parte la evenimentele de la 1848 și a fost prefectul districtului Buzău, *Picleanu*, membru al comitetului central de unire, este șef de secție în departamentul de interne, iar *N. Stănescu* este starostele negustorilor din oraș.

7. Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturdza, *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, București, 1896, VI, p. 695.

8. *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. I, doc. 643.

9. *Ibidem*, doc. 655.

10. *Ibidem*, doc. 663 și 694.

11. *Ibidem*, doc. 678.

Reușita deputaților din Buzău, membri ai partidului național, reține și atenția diplomaților. George Le Sourd, în informațiile pe care le trimitea lui Talleyrand, comisarul Franței în Comisia europeană, la 3 octombrie același an, sublinia că reprezentanții clasei a II-a «cuprinde oamenii cei mai importanți». Astfel, Scarlat Voinescu care a avut un frate, compromis în revoluția de la 1848 și mort la Paris, este animat de aceleași idei ca și acela. N-a îndeplinit nici o funcție mai importantă și e boier de a doua clasă, ultraprogresist. În realitate, diplomatul nu cunoștea toate amănunțele biografice ale acestei marcante figuri revoluționare. Bucureștean de origine, a fost frate cu Ioan Voinescu II, ministru de externe în guvernul provizoriu, și a studiat la Paris, ca și fratele său. A intrat în armată, ca praporcic-sublocotenent. A fost membru al societății secrete *Frăția* și al *Asociației literare*. Prin căsătoria cu Profira Liașcu din Vernești-Buzău are legături mai strânse cu acest județ. A fost prefect de Olt și apoi de Buzău, în timpul revoluției de la 1848. Pentru activitate revoluționară, a fost condamnat «la munca Giurgiului pe soroc de șase ani». În 1858 era prefect de Prahova, iar din februarie 1859, prefect de Buzău. În 1860 îl întâlnim din nou prefect al județului Prahova.

Diplomatul amintit, referindu-se la ceilalți deputați, nota că N. Picleanu, șef de secție în Departamentul internelor, deși devotat printului Ghica, se dovedește, cu toate acestea, membru activ al partidului național și e boier de a doua clasă, progresist<sup>12</sup>.

Într-o altă corespondență, același diplomat, vorbind despre cei 17 deputați țărani, arată că deși aceștia n-au un trecut politic, totuși opiniile lor nu sînt îndoielnice. Între aceștia demn de semnalat este un oarecare Moglan, deputatul districtului Buzău, fost profesor la București și devenit printr-o împrejurare necunoscută țaran clăcaș. «Este un om cinstit și inteligent, adaugă el, vorbind bine limba franceză, avînd cunoștințe suficiente și destinat a exercita asupra semenilor săi o legitimă influență»<sup>13</sup>. Și această informație trebuie corectată, în sensul că Costache Moglan n-a fost niciodată profesor la București, ci învățător public în satul natal, Grabicina din județul Buzău, și revizor școlar la plaiul Slănic din 1838 pînă în 1848, cînd e transferat, în aceeași calitate, la plaiul Pîrscov.

Pare neverosimilă și afirmația că Moglan vorbea bine limba franceză, dar, într-adevăr, el cunoștea această limbă, dovada făcînd-o o călăuză a conversației francezomănă de I. Mercovici care figura în biblioteca sa. Ca fost elev și apoi apropiat colaborator, ca revizor școlar al cărturarului Dionisie Romano, care cunoștea bine această limbă, credem că Moglan a luat primele cunoștințe de limba franceză de la acesta.

Conștient de noua sa misiune Moglan-deputatul, nu înceta să ceară remedierea situației țăranilor exploatați, fiindcă, motiva el, «lăcuiitorii unui întreg județ m-au ales ca să arăt dorințele țării și la vreme pășurile clasei noastre plugărești. De aceea, deseale semnalări ale abuzurilor administrației erau făcute numai cu scopul ca să aducă «respectarea legilor pe unde se calcă arbitrar de oameni fără cuget», iar în ceea ce privea misiunea sa de deputat în Divanul ad-hoc el arăta că și-a îndeplinit-o «cu sfințenie, pe cit a stat în puțină adunării întregi și în priceperea mea în parte, ca un om cu puțină cunoștințe politice»<sup>14</sup>.

Unirea Principatelor a fost susținută pe plan extern de Rusia țaristă și de Franța, dar nu din considerente umanitare sau de dreptate, ci din motive pur personale. Astfel,

12. Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturdza...

13. *Ibidem*, p. 681.

14. Sandu Tudor, *Din frământările țărânilor buzoieni în vremea divanurilor ad-hoc* (1857), București, 1967, p. 196.

Rusia, învinsă în războiul Crimeii, era interesată a slăbi, prin această acțiune, pozițiile Turciei, iar Franța sprijinea înfăptuirea Unirii Principatelor, pe de o parte pentru slăbirea puterii politice a Turciei, iar pe de alta pentru crearea aici a unei influențe politico-economice și a unui stat tampon împotriva Rusiei țariste.

Minați de aceste interese, sprijinul reprezentanților Franței în Principate era desul de activ. Astfel, Talleyrand, Comisarul Franței în Comisiunea europeană, întreținea strânse legături de prietenie cu diferiți luptători unioniști mai influenți, dintre care la Buzău era episcopul Filotei, care a fost primul semnatar, dintre clerici, al programului partidei naționale, gest care, după o informație diplomatică, a produs «o profundă senzație»<sup>15</sup>.

Reprezentantul Franței la București, care l-a cunoscut personal nota într-o corespondență că episcopul de Buzău care este «un om prudent și înțelept» merge în fruntea clerului animat de ideile cele mai naționale fiind «prelatul conducător al preoților liberali»<sup>16</sup>.

Filotei vizitează la București pe diplomații mai influenți și aceștia, la rindul lor, îi întorc vizita la Buzău, cum a făcut-o Talleyrand, vizită care a prilejuit o mare manifestare pentru Unire.

I. Penescu, membru al Comitetului Central al Unirii, într-o scrisoare adresată lui Scarlat Voinescu, președintele Comitetului unionist din Buzău, spunea: «Părintelui episcopu de acolo i s-a făcut cea mai frumoasă primire de d-nii comisari. Comisarul prusian întorcându-i vizita ca și ceilalți s-a plecat pînă la pămînt intrînd în casă și i-a sărutat mîna.

D. Talleran (sic) este încîntat de sfinția sa și a declarat la ai noștri că nu-și putea face o idee astfel precum și-a făcut-o acum»<sup>17</sup>.

## Alegerile pentru adunarea electivă din 1859

Cu toate că numărul contestațiilor, deci și al ilegalităților, în pregătirea alegerilor pentru Divanul Ad-hoc a fost mare, alegerile au avut loc totuși într-un calm obișnuit, deputații fiind aleși «în regulată procedare», așa cum s-a arătat în ședință atunci cînd s-a discutat validarea.

Dar, văzîndu-se rezultatul favorabil partidului național prin alegerea celor mai progresiste persoane, administrația cămăcămiei nu se va mai da în lături de la nici o ilegalitate, pentru ca rezultatul alogorilor pentru adunarea electivă din 1859 să nu mai fie favorabil acestuia.

Pornită la lucru cu această deviză, administrația reacționară va da naștere la cele mai răsunătoare ilegalități, ce au reținut atenția opiniei publice, atît din țară cît și din străinătate, dar și la energice proteste adresate de la cămăcămie pînă la miniștrii de externe ai puterilor garante.

Seria acestora o deschide decizia nr. 151 din decembrie 1858, cînd ultraconservatorii Ion Manu și Emanuil Băleanu, membri provizorii ai cămăcămiei, dădeau dreptul consiliului administrativ de a revizui sentințele judiciare date în materie electorală cu scopul vădit de a influența alcătuirea listelor electorale în spiritul vederii lor politice.

15. *Acte și documente*, IV, p. 200.

16. *Ibidem*, V, p. 675.

17. T. Sirbu, *Documente privitoare la activitatea Comitetului unionist din Buzău (martie-septembrie 1857)*, «Revista arhivelor», II, (1959), nr. 1, p. 121.

Acest abuz însă nu putea fi primit de alegătorii din Buzău care, cu un nivel politic ridicat, la 30 decembrie 1858, înaintau un întemeiat și hotărât protest către consulul general al Rusiei în București, de Giers, prin care arătau că simpla lectură a acestei decizii e suficientă pentru a vedea că se desființează printr-o manieră absolută principala garanție oferită de legea electorală, anexată la legea din 19 august și-l rugau să intervină pentru a se revoca această arbitrară măsură.

Continuând să analizeze aceste ilegale măsuri, ei subliniau că, prin intervenția puterii administrative în chestiunile de competența autorităților judiciare, nu numai că se violează marile principii proclamate prin Convenție dar se suprimă și singurul refugiu acordat alegătorilor prin legea electorală împotriva abuzurilor înfăptuite de autoritățile administrative. Acest abuz de autoritate este cu atât mai violent, cu cât el se face împotriva protestelor energice ale unuia din caimacami-ministerul de justiție — ale cărui atribuții par a fi transferate acum ministerului de interne. Un conflict între puterea administrativă și autoritatea judiciară în materie electorală — adăugau ei — va avea o temeinicie serioasă, pentru că adunarea are dreptul exclusiv de a judeca validitatea operațiunilor electorale și deci, în consecință, nu există nici un pretext posibil pentru ca administrația să intervină în procedură judiciară<sup>18</sup>.

O mulțime de contestații se ivesc acum la Buzău. Lupta este înverșunată, ajungându-se să se conteste dreptul de alegător direct chiar lui Scarlat Voinescu, deputat în Divanul Ad-hoc și membru marcant al partidului național.

Contestat de serdarul Costache Deșliu și pitarul Iancu Manolescu, motivele erau cuprinse în patru puncte: că i s-a luat dreptul de posesie asupra proprietăților zestreale prin sentința curții apelative; că a fost osândit ca criminal politic în anul 1848, suferind închisoare, că în gazeta semioficială, numărul 97 din acel an, se vede o publicație din partea guvernului pentru faptele sale nelegiuite pe timpul cât a fost administrator al districtului Prahova și că suma banilor ce-i dă dreptul de alegător este frauduloasă.

La acestea, Scarlat Voinescu răspunde că pentru punctul întâi din motive s-a făcut o declarație a soției sale la minister în anul 1856, comunicată și tribunalului local. Cât privește închisoarea de la 1848, ea fiindu-i venită ca la mulți alții, din motive politice și judecat «prin influența străinilor de drepturi în țară», aceasta nu mijlocește deci nici o sentință întărită după legile țării, pentru că exercitarea drepturilor cetățenești nu îi este atacată, mai ales că de atunci și-a exercitat în continuu acest drept, ba mai mult, la alegerile Divanului Ad-hoc a fost ales deputat.

În urma spulberării tuturor motivelor din contestație, prin sentința nr. 25, tribunalul Buzău îl restatornicește printre alegătorii direcți ai districtului<sup>19</sup>.

Cu cât se apropia termenul alegerilor, cu atât măsurile administrației deveneau mai arbitrarii și mai pătinoare, iar toți cei ce protestau sau trimiteau memoriile căimăcămiei erau calificați ca revoluționari<sup>20</sup>.

Legalitatea era călcată cu dispreț chiar de instanța care veghea la aplicarea ei, tribunalul. Astfel, un alegător înscris e șters pur și simplu de tribunal, fără nici un fel de procedură și fără motiv legal<sup>21</sup>.

Cu toate că abuzurile căimăcămiei fuseseră luate în discuție de ambasadorii puterilor garante la conferința de la Constantinopol, din 6 noiembrie 1858, și opinia

18. *Acte și documente*, IX, p. 605—606.

19. Arh. St. București, *Ministerul Internelor*, dos. 108/1857, f. 90.

20. *Acte și documente*, II, p. 594. 21. *Ibidem*, p. 273.

publică era îndreptăţită să nădăjduiască într-o schimbare a situaţiei, căimăcămia din contră nu numai că nu pune capăt abuzurilor, ci ca o sfidare, le intensifică.

Acum, la Buzău doi subadministraatori sînt destituiţi fără nici un decret — procede neobişnuit în anele administrative ale ţării pînă acum — şi înlocuiţi cu partizani care să execute orbeşte ordinele ilegale.

După acest lanţ de abuzuri şi ilegalităţi, listele electorale definitivite cuprindeau : alegători primari, în plasa Tohani 19, plasa Pîrscovului 14, plasa Buzău 32, plasa Să-răţii 24, plasa Slănic 13 şi plasa Cîmpul 5<sup>22</sup>.

Alegătorii direcţi din district erau 34, numărul celor din oraş, cu un capital de 6000 galbeni, se ridică la 21, iar alegătorii cu drept de a fi aleşi erau 46<sup>23</sup>

Cum Buzăul era un district în care partidul naţional avea mulţi aderenţi şi propa-ganda în favoarea Unirii era, după cum am văzut, puternică, oraşul fiind socotit prea radical, ministerul de interne trimite aici, cu împuterniciri speciale faţă de garnizoana locală, pe căpitanul Chirculescu, ca, împreună cu administratorul, să ia măsuri speciale pentru desfăşurarea alegerilor în zilele de 10, 11 şi 12 ianuarie<sup>24</sup>.

Alegerile încep cu armata pusă în stare de alarmă, şi în timpul lor abuzurile cresc în intensitate, o parte din ele fiind dezvăluite de presă. Astfel, ziarul «Românul»<sup>25</sup> arăta că în plasa Pîrscov sala alegerilor a fost înconjurată de dorobanţi care au intrat chiar în sală şi au dat afară pe alegătorii înscrişi prin sentinţe judiciare şi care, după decretul de la 5 ianuarie, trebuiau să voteze. În schimb, alte persoane, fără a fi în-scrise de tribunal, ci de administraţie, şi după 31 decembrie, au fost introduse în sala de votare. În faţa acestui abuz flagrant, alegătorii au protestat şi au ieşit din sală.

De asemeni, la plasa Cîmpului, un alegător, admis cu sentinţă judiciară, a fost scos din sală, cu tot protestul alegătorilor. La plaiul Slănic trei alegători, admişi prin sentinţă judecătorească, au fost scoşi din local de către dorobanţii năvăliţi în sala de votare. În faţa acestei situaţii alegătorii au protestat şi s-au abţinut de la vot.

«În toate aceste protesturi — continua «Românul» — alegătorii zic că, dacă drep-tatea nu li se va face, ei vor veni în Capitală, spre a protesta şi la reprezentanţii Pu-terilor garante».

Relatările acestea erau însă atenuate. În realitate, localurile de vot «aveau spe-ranţa, în acea zi solemnă, mai mult de închisori de stat, decît de încăperi ale unor autorităţi impozante, unde cetăţenii români, potrivit Convenţiei din Paris, în conştiinţă, fără nici o temere, aveau să exercite drepturile politice ce li s-au recunoscut», arăta protestul adresat căimăcămiei de către alegătorii districtului Buzău<sup>26</sup>.

În ziua de 8 ianuarie 1859, şi alegătorii plaiului Slănic, întruniţi pentru votare în localul subadministraţiei, refuzînd să voteze în semn de protest pentru că autorităţile au înlăturat de la vot pe cei înscrişi prin sentinţă judecătorească, au înaintat căimă-cămiei un energic protest prin care arătau că vor să-şi dea voturile fără să fie influen-ţaţi sau înspăimîntaţi de baionetele dorobanţilor<sup>27</sup>. De aceea, subliniau ei, «noi nu putem vota fără aceia ce au drepturi deopotrivă cu noi, pentru că noi nu ne-am dus în pretoriul subadministraţiei ca să facem tulburări, pentru că noi nu suntem arestanţi chemaţi de tribunalele criminale, ca să dăm socoteală de faptele noastre, ci de ţară, ca să facem în pace alegerea reprezentanţilor ei». În continuare ei arătau că n-au luat parte la alegeri sub ameninţarea baionetelor şi, protestînd «în numele dreptăţii», aver-

22. *Ibidem*, VIII, p. 67.

23. *Ibidem*, p. 68.

24. Arh. St., Bucureşti, *Inspectoratul dorobanţilor*, dos. 476/1859, f. 1.

25. nr. 5 din 13 ianuarie 1859.

26. *Acte şi documente*, VIII, p. 420.

27. *Ibidem*, IX, p. 609.

tizau căimăcămia că de nu va lua măsuri de îndreptare ei vor protesta la consiliul puterilor garante <sup>28</sup>.

Abuzurile autorităților buzoiene, reținând întreaga atenție a opiniei publice din țară, caimacamul Ion Manu se vedea nevoit să răspundă consulului general al Franței în București — L. Beclard — că s-au făcut toate eforturile ca ultima publicație privitoare la alegeri să fie cit mai răspândită, dar, datorită faptului că la Buzău aceasta n-a ajuns în timp util la subadministrații, precum și din cauza complicațiilor produse de marele număr de sentințe judiciare, date pînă la 31 decembrie, s-au provocat «cîteva nemulțumiri». În continuare el arată că a primit, într-adevăr, trei proteste din trei subadministrații ale districtului Buzău, din care se vede că alegătorii s-au abținut de la vot din motivele invocate acolo, și da asigurare că s-a dat dispoziție telegrafică administratorului ca să se conformeze întrutotul dispozițiilor din publicația amintită <sup>29</sup>.

Deoarece ilegalitățile comise la Buzău întrecuseră orice așteptări, Beclard se simțea nevoit să le semnaleze și contelui Walewski, informîndu-l că alegătorii de aici, în semn de protest, au refuzat să voteze <sup>30</sup>.

Procedura adoptată de administrația reacționară era însă dezvoltată detaliat de protestul căimăcămiei de către cincizeci alegători din strictul Buzău <sup>31</sup>.

«Localul subadministrației din plaiul Slănic, în ziua alegerilor — arătau aceștia sta amenințător, înconjurat de cete de dorobanți armați». Din momentul intrării alegătorilor în sala de votare, patru dorobanți cu puștile întinse au intrat în sală, iar alții s-au postat pe la ferestre, iar după ce administratorul a înlăturat de la vot pe cei reintegrați prin hotăriri judecătorești, aceștia au venit «în grămadă» în orașul Buzău pentru a protesta la administrația județului.

La plaiul Pîrscov «pretoriul subadministrației prezenta aceeași față vrăjmașă și înarmată» și subadministratorul a scos afară pe cei reintegrați de tribunal și a primit pe cei înscriși de el, adică pe cei ce nu se aflau înscriși în listele publicate de minister și nici în sentințele judecătorești.

În plasa Sărății, sediul subadministrației era de asemeni «fortificat».

Aici totul se petrecea la fel ca și în alte plăși, în schimb, alegătorii, atît cei excluși cît și cei admiși, își aleseră fiecare cite un delegat».

Și la plasa Cîmpului «puștile se încrucișau», iar pentru că subadministratorul n-a admis la vot un alegător înscris prin sentință judecătorească, ceilalți, în semn de protest, n-au votat pînă la ora patru, cînd sosi aici administratorul.

În plasa Tohani sediul subadministrației era «asemenea unui cîmp de război înfiorător» și zelul subadministratorului a întrecut pe ceilalți. După ce și el a scos afară pe cei înscriși prin sentință judecătorească a insultat și bătut împreună cu dorobanții pe un alegător în vîrstă de șaptezeci de ani — Istrate Seulescu, om pașnic și onest, precum și pe «liniștitul» Nae Mareș. Parte din alegători, în fața acestei brutalități și intimidări, au protestat și au părăsit localul de vot.

Descriind în continuare procedeul incalificabil al alegerilor, făcute prin teroare și abuz, semnatarul protestului își arăta uimirea că un administrator poate să disprețuiască ordinele superiorilor și să trateze pe alegători «adică nația română, patria lui, ca pe prinșii de război, ca pe arestanți ai statului».

28. *Ibidem*, p. 609. 29. *Ibidem*, IX, p. 240. 30. «Românul», nr. 5 din 13 ianuarie 1859.

31. Arh. St., Ministerul Internelor, *dos. 108 1857*, p. 1152; «Steaua Dunării», nr. 16 din 23 ianuarie 1859.

Față de această tristă situație, ei socoteau că e «rușine să ne prezentăm cu asemenea frunți pălite și veste de înaintea Puterilor garante, ce s-au încrezut în noi și luptă cu generozitate și stăruință ca să ne statornicească drepturile pe care erau aproape să le pierdem». Și, cerînd să se anuleze aceste alegeri făcute sub baioneta administrației, continuau: «O cerem cu stăruință. O vom cere de la consuli Puterilor garante pentru că noi, alegătorii districtului Buzău, nu vrem ca nația română să roșească înaintea Puterilor garante».

Abuzurile săvîrșite cu această ocazie, care au dat naștere la protestele energice amintite, n-au putut fi trecute total sub tăcere nici de administrație și de aceea ele se văd, deși formulate în termeni vagi și eufemici, și în procesul verbal încheiat de delegații districtului, în ziua de 11 ianuarie, cu ocazia alegerii deputatului primar.

Astfel, aflăm că, cu ocazia alegerii acestui deputat s-au ivit neînțelegeri, deoarece în loc de 9 delegați se aflau 24, «toți cu documente doveditoare că sînt buni»; cauza era că la plasa Sărății s-au ales în loc de trei delegați, șase, trei în localul de votare, cu 28 voturi fiecare și trei în afară, cu cite 16 voturi fiecare.

La plaiul Slănic, procedindu-se în același mod, s-au ales trei delegați în local, cu 8 voturi, și alți trei afară, cu cite nouă voturi, deoarece subadministratorul i-a scos din sală, neluînd în seamă hotărîrile judecătorești prin care erau reintegrați în rîndul alegătorilor cei excluși de administrație.

Datorită acestui fapt, discuțiile la sediul districtului s-au prelungit pînă la orele 16 fără să se procedeze la votare. După această oră «o minoritate neînsemnată», face o declarație scrisă că alege pe Mihalache Pleșoianu. Pe la orele 18, administratorul, arătînd că, deoarece nu s-a putut ajunge la nici o înțelegere pînă acum, va închide «seanța», declarînd ilegală orice alegere s-ar face. Atunci, 13 delegați din 18, constituind biroul, au ales, în unanimitate, pe N. Sihleanu, încredințîndu-i actul doveditor spre a se înfățișa în adunarea electivă<sup>32</sup>. Cu toate acestea, rămîne ca valabil ales M. Pleșoianu și faptul era cunoscut și de diplomatul L. Beclard, care informa printre altele, pe contele Walewski, că la Buzău, M. Pleșoianu, care figurează pe listă ca deputat al micilor proprietari, e expus a-și vede anulată alegerea<sup>33</sup>.

Pentru o mai bună lămurire a atmosferei în care s-au desfășurat alegerile, nu e lipsit de interes a cunoaște și raportul căpitanului Chirculescu, cel trimis aici cu misiune specială. Acesta raporta că, îndată ce a ajuns aici, deși nu se simțea nevoie, a rînduit «totuși patrula prin oraș. În schimb, a constatat, încă înainte de alegeri, la adunările ce se făceau, vii nemulțumiri printre rîndurile alegătorilor direcți «protexțînd că administrația nu voește a se conforma ordinelor guvernului».

După ce s-au primit din partea ministerului lămuririle cerute de aceștia, în ziua de 10 ianuarie, «după discuții foarte întinse și tari, unde însă se păzea toată cuviința», s-au primit delegații reintegrați prin hotărîri judecătorești și procedindu-se la vot, au fost aleși I. Marghiloman și Scarlat Voinescu.

În ziua de 11 ianuarie, la alegerea deputaților primari, «nemulțumirile și cîririle erau și mai mari», deoarece în plasa Sărății și plaiul Slănicului au fost aleși două rînduri de delegați și administratorul refuza pe cei aleși cu majoritate de voturi «în preteroriul subadministrației. În fața acestei situații, deși el a intervenit în mai multe rînduri pe lingă administrator ca să ceară lămuriri ministerului, acesta n-a voit în nici

32. Arh. St., Ministerul Internelor, dos. 108/1857, f. 1037.

33. Acte și documente, IX. p. 252.



un chip și, după multe discuții, M. Pleșoianu, delegat de la plaiul Pîrscov a dat un act prin care minoritatea declara că-l alege pe el. La alegerea deputatului de oraș n-a fost nici o nemulțumire și s-a ales Costache Deșliu. În continuare, căpitanul raporta că «aceasta este ființa adevărului» și că nu s-a întâmplat nici o necuviință «ci toate s-au săvîrșit cu liniște și moderație»<sup>34</sup>.

Dacă abuzurile administrației s-au făcut «cu liniște» și n-au degenerat în fapte și mai scandaloase, aceasta s-a datorat numai căpitanului Chirculescu care a ținut «cu devotament socoteală de opinia publică buzoiană», remarca un reprezentant al partidului național.

Aici, lupta s-a dat în mod înverșunat între partidul național și între reacțiune, coalizată în jurul agenților căimăcămiei, zilele memorabilelor alegeri, rechemînd în memoria fiecăruia «tot ce arbitrariul și perfidia prezenta de mai oribil și mai mîrșav». «Căci, arăta în continuare Marghiloman, reprezentantul partidului național<sup>35</sup>, cine nu-și aduce aminte că, pe cînd minia era generală, pe cînd indignația se desena în fața fiecăruia aceste instrumente ale Căimăcămiei, parte dintr-insele încruciau în district baionetele în pieptul alegătorilor pe care îi insulta, îi bătea și-i îmbrîncea afară, pe cînd, în același timp, restul acestor oameni, adunați în umbra unei viziuni, ținea firul celor mai odioase gesturi infernale, fapte reprobabile în contra cărora cincizeci de alegători din cuprinsul districtului au protestat Căimăcămiei».

Dacă căpitanul Chirculescu n-ar fi ținut «cu atîta devotament socoteală de opinia publică», în ziua de 11 ianuarie ar fi fost «o zi de doliu și de calamitate», patronată de oamenii ministerului internelor, pe cînd martirii atîtor lupte erau respinși și călcați în picioare».

Cu toate mașinațiunile și teroarea dezlănțuită, rezultatul alegerilor a fost favorabil partidului național, în ale cărui prime rînduri erau liberalii radicali și luptătorii de la 1848.

Astfel, pentru proprietarii direcții, făcîndu-se balotaj, s-au ales «cu paza formelor legale și procedurale», serdarul Ion Marghiloman, cu 20 voturi și praporcic Scarlat Voinescu, cu 18 voturi. În schimb, pentru proprietarii primari nu s-a putut face alegerea «prin respectarea tuturor formalităților cerute de împrejurări», iar pentru proprietarii direcții de oraș a fost ales serdarul Costache Deșliu, cu 23 voturi<sup>36</sup>.

Alegerea pitarului Mihail Pleșoianu, deputat primar pe județ, în împrejurările amintite, a fost anulată în ședința din 24 ianuarie<sup>37</sup>.

34. Arh. St., *Ministerul internelor, Inspectoratul dorobanților*, dos. 476/1859, f. 12.

35. Supplement al «Românului», marți, 1/13 septembrie 1859.

36. Arh. St., *Ministerul internelor*, dos. 55 a, f. 1034.

O corespondență din București, adresată ziarului «Steaua Dunării», nr. 13 din 20 ianuarie 1859, arăta că la alegerile pentru proprietari, mari, la Buzău s-au ales în ziua de 10 ianuarie I. Marghiloman și Grigore Hrisoscolec, dar corespondentul nu era bine informat, deoarece în locul lui Hrisoscolec era ales Scarlat Voinescu.

37. «Buletinul oficial», nr. 6 din 19/31 ianuarie 1859. În urma cîștigării luptei, deputații partidului național, în ziua de 13 ianuarie, s-au prezentat la episcopul Filotei pentru a-i aduce mulțumiri deoarece a susținut «cu credință dorințele patriei».

Textul discursului, ținut cu această ocazie, era trimis spre publicare ziarului «Steaua Dunării». Însoțit de o scrisoare în care se arăta că acesta este un «act doveditor de triumful partidului național în alegerile deputaților districtului Buzău, unde arbitrariul cercase sforțele sale, dar unirea și tăria, acel dar cereș al adevăraților Români, fii ai luminii, au făcut să piară ca o nălucă a nopții cu fiii întunericului...» («Steaua Dunării», nr. 13 din 20 ianuarie 1859).

## Sărbătorirea Unirii

Vestea Unirii Principatelor, pentru care buzoienii au luptat cu atita patriotism și sinceritate, «a umplut de cea mai vie bucurie inimile tuturor locuitorilor din oraș și de prin satele districtului», relatează o corespondență publică în ziarul «Dimbovița»<sup>38</sup>.

În oraș, în cinstea importantului eveniment, s-au dat mai multe banchete, dar cel mai reușit a fost cel dat de căpitanul de cavalerie Nicolae Sabovici, la cazarma militară în ziua de 29 ianuarie, care s-a transformat într-o măreață manifestare națională, unde ofițeri și soldați, țărani și orașeni înfrățiți au jucat cu entuziasm hora unirii.

Bucuria tuturor era așa de mare, relatează corespondentul încît era «cu neputință a descrie transportul și fericirea ce se desena pe fețele tuturor; numai aceia care au astat pot să-și facă o idee dreaptă».

Reușita izbînzii luptei lor buzoienii și-au concretizat-o și într-o scrisoare de felicitare către noul domnitor<sup>39</sup>. Dintr-un început ei, arătau că, intrucît atît în munteni, cît și în frații de dincolo de Milcov, circula un singe de aceeași origină — pomenită cu glorie și respect de istoriografi în analele lumii —, de la alegerea lui ca domn al Moldovei, ideea că Principatele Unite trebuie să aibă un singur cap a cuprins pe toți românii.

Conștienți de aceasta, mandatarii lor naționali, spre a evita pericolul ce ar fi amenințat viitorul neamului, au făcut un gigantic pas, proclamîndu-l domn al Principatelor Unite și prin aceasta, acum toți românii sînt o familie, într-o casă cu un tată.

Aducîndu-i, în continuare, respectuos omagiu, plini de entuziasm, îl felicitau și îl rugau ca să fixeze privirea părintească asupra poporului, să distrugă rădăcina fructelor intrigilor perfide ale vrăjmașilor nației și «să dezvolpezi virtuțile soțiale și să cimentezi lumina și progresul, ca legea să ramplaseze arbitrarul, iar nedreptatea să-și strice cuibul ei și să piară cu trecutul în abisurile întunericii».

Îi urau apoi ca viața-i exemplară să fie urmată de ei, cu dreptate, egalitate și reciprocitate, precum urmează umbra corpului, ca astfel nația română să prospereze și să poată da probe de unire și tărie, «spre înfruntarea viscozelor vieții sale viitoare și al meritelor anticilor sale drepturi în fața Europei».

## Trecerea domnitorului Cuza

Domnitorul Alexandru Cuza, urmînd să treacă de la Iași la București pentru a lua în primire noua funcțiune, presa timpului arăta că, după toate probabilitățile, va pleca din Iași la 5 sau 6 februarie și călcînd pe pămîntul Țării Românești va vedea orașele Focșani, Buzău și Ploiești<sup>40</sup>. Domnitorul pleacă însă mai devreme și o corespondență din Focșani anunță că la 5 februarie va fi la Buzău<sup>41</sup>, unde va prînzii, urmînd să rămînă seara la Ploiești<sup>42</sup>.

38. nr. 36 din 1859. 39. «Steaua Dunării» din 3 februarie 1859.

40. Cezar Bolliac, *Entuziasmul din 1859*, «Românul», nr. 13 din 31 ianuarie 1859.

41. «Steaua Dunării» din 11 februarie 1859.

42. Ministrul internelor din Moldova anunța pe Nicolae Golescu, ministrul de interne al Țării Românești, că Domnul «Miercuri la 4 ale curentei pornind a veni la București, urmează joi a minea la Focșani Munteniei; a doua zi, Vineri, a prînzii la Buzău și a minea (a rămîne) la Ploiești, iar a treia zi, sîmbătă cu ziua a intra în București» (*Acte și documente*, VIII, p. 803).

Buzoienii, care vedeau în el «prea mult doritul ales al nației, în persoana căreia se reprezintă fericita și măreața idee a unirii ambelor țări române», i-au făcut o primire entuziastă, pe măsura realizării luptelor duse de ei în acest scop.

Primirea are loc încă de la marginea districtului, unde a fost întâmpinat de sub-administratorul plășii Slănic cu o mulțime de țărani, de toate sexele și vârstele ce-l aclamau entuziast.

Administratorul districtului îl aștepta la Poșta Cîlnăului, unde era pregătit un arc de triumf «cu transparențe înfățișătoare emblemei unirii ambelor țări», înconjurat de o mare mulțime de locuitori de prin satele vecine. Aici, Domnitorul, dîndu-se jos din trăsură, și după mulțumirile adresate funcționarilor, se întreține «cu mare blîndețe în cîteva vorbe mîngietoare» cu un bătrîn, care alt de fericit era, încît «ajungînd vesel în sat s-a socotit cel mai tînăr între tinerii satului». Tot aici a fost întâmpinat de o delegație din partea tineretului districtului, formată din 200 călăreți, care au înconjurat trăsura Domnitorului, de o parte și de alta, pînă la marginea orașului, de unde îl exortă dorobanții «cu stindardul tricolor ce a făcut mare impresie M. S. Pricepelui».

La bariera orașului, întâmpinat de o numeroasă mulțime, de toate vârstele și stările, «i se oferî pîine și sare, și apoi, în aclamațiile poporului, a fost condus în oraș, unde sunetul clopotelor și mișcarea tuturor reprezenta tabloul adevăratei învieri a românilor».

Ajuns la porțile episcopiei și după primirea raportului escadronului de cavalerie, prin comandantul său, maior Filipescu, «în aclamațiile cele mai înflăcărâte», a intrat în catedrala episcopală, unde fu primit de «bunul patriot : episcopul Filotei».

Aici, profesorul seminarului, D. Racoviță, ținu un cuvînt ocazional, care, după relatările corespondentului, «a mișcat foarte mult simțămintele Majestății Sale». Dintru început, el sublinia că nația română «celebrează acum încă una din cele mai frumoase și strălucite zile ale vieții sale, în care triumfează marea cauză a Unirii», prin sosirea lui pe pămîntul muntean. Solemnitatea acestei zile alt de dorite interesează deopotrivă pe toți românii, care, plini de dragoste, bucurie și respect, «se îmbulzesc spre întâmpinarea sa». Acum, — arăta el — România și Moldavia, ambele surori unite tresar de bucurie de la o margine la alta, căci norii negri amenințători de furtuni și furtuni și viscole, ce copleșeau orizontul României, s-au răspîdit, s-au făcut nevăzuți înaintea luminii de viață.

Acum orizontul nostru este limpede și întins, atmosfera contagioasă ce paraliza și îneca spiritul și viața națională s-a răspîdit. O frumoasă perspectivă ni se dezvăluiește și mîngietoare speranțe reînălță sufletele și înveselesc inimile noastre, văzînd cu ochii pe acela pe care românii au căutat..., pe care adunarea națională, în unanimitate, l-a ales și pe care inimile și sufletele românilor într-o unire și într-un vers l-au aclamat»<sup>43</sup>.

După terminarea festivității din catedrală, Domnitorul Cuza a fost condus de către episcop și Mihail Kogălniceanu în palatul domnesc din incinta episcopiei, unde a fost primit de o delegație de douăsprezece doamne, în numele cărora Irina Marghiloman a ținut un discurs «exprimat cu atîta demnitate», încît a cauzat Domnitorului «desăvîrșită emoție», sublinia corespondentul ziarului «Românul».

43. Cuvînt rostit cu ocazia venirii mării sale Domnitorului Alexandru Ioan I în Sfînta Episcopie a Buzăului, la 6 februarie de D. Racoviță profesorul seminarului, în *Modele de elocvență bisericească: preluate de arhimandritul Dionisie locotenent episcopiei Buzău*, II, Iași, 1859, p. 65.

«Sub impresia strălucitelor evenimente prin care țara noastră se ridică astăzi la treapta ce i se cuvine, — spunea aceasta — salutind în voi reînturnarea glorioaselor zile antice, când mamele romane strigau fiilor lor să moară sau să vie învingători, ne socotim ferice de a vă putea prezenta expresia viilor sentimente de bucurie și de orgoliu național, cu cari mamele de familie din acest district vin a vă aduce prin noi omagiile lor respectuoase și sincere, și a rugă Cerul ca aureola de glorie și de mărire națională ce se încinge fruntea Măriei Tale, să se resfringă asupra generației crescînde ca să o facă vrednică de viitorul ce se deschide»<sup>44</sup>.

Seara, tot orașul a fost iluminat. «Torțe aprinse, globuri luminoase, feluri de transparente artificiale și osebite tablouri reprezentante unirii Principatelor Române, a armelor lor, a inițialelor numelui M. S. Prințului diferite alte embleme și inscripții» se vedeau luminînd de-a lungul străzilor pavoazate cu stindarde tricolore, pe care se plimbau «în masă», locuitorii orașului, însoțiți de lăutari și în strigăte de aclamații, care făceau «un ecou în atmosferă unde și chiar luna și stelele se păreau că iau parte la această serbare națională», nota, cu entuziasm, corespondentul ziarului «Românul».

Grandioasa manifestație a culminat cu reținerea aici a Domnitorului peste noapte, și de aceea «*Naționalul*» își informa cititorii că sosirea lui în Capitală, în loc să fie la 7 februarie, după cum se anunțase, va fi la 8, deoarece «orășenii din Buzău au invitat pe Domn de a dormi Vineri în orașul lor spre a se împărtăși mai mult de plăcerea de a-l avea între dinșii»<sup>45</sup>.

A doua zi, prezentîndu-i-se funcționarii publici și corpul negustoresc, profesorul Chirculescu ținu un discurs «expresiv», după care, la orele 11,30 domnitorul, în aclamațiile frenetice ale populației, a plecat spre Ploiești, pe strada mare «inundat» de florile ce se aruncau de pe toate ferestrele.

În urma acestei vizite, tot poporul — scria corespondentul — a rămas încîntat de bucuria inspirată prin blîndețea și bunătatea Domnitorului și era animat de cea mai vie speranță că acum «s-au deschis nației române porțile acelu viitor ferice, pentru care s-au luptat strămoșii noștri și mulți se martirizează pînă în ziua de astăzi, sacrificîndu-și averea și viața»<sup>46</sup>.

\*

\*   \*   \*

Acestea sînt cele cîteva aspecte pe care le-a îmbrăcat la Buzău lupta pentru Unirea Principatelor, în lumina documentelor ce s-au mai păstrat<sup>47</sup>.

Lupta a fost înverșunată, cu ecou în întreaga țară, datorită faptului că reacțiunea avea în Buzău întregul aparat de stat în slujba ei.

S-a evidențiat, în schimb, în mod pregnant, lupta maselor populare care, în unanimitate și cu entuziasm, au fost de partea Unirii și au luptat pentru făurirea ei, ceea ce l-a determinat pe marele patriot, M. Kogălniceanu să declare: «Unirea națiunea a făcut-o».

**Pr. GABRIEL COCORA**

44. «Românul» nr. 20 din 17 februarie 1859.

45. Numărul din 8 februarie 1859.

46. «Steaua Dunării», nr. 35 din 17 februarie 1859.

47. Arhiva primăriei și a prefecturii a ars în ultimul război mondial.

## ASPECTE ALE PORTALURILOR DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XVI-LEA

În urma unor cercetări temeinice asupra bisericii mănăstirii Căluu, datată îndeobște, după actuala pisanie în anul 1588, Emil Lăzărescu, pornind de la textul aceleiași pisanii, de la observații asupra monumentului însuși și de la o serie de izvoare, ajunge la concluzia că, în realitate, acest monument a fost ridicat de către cei trei frați, strămoși ai Buzeștilor, în vremea lui Neagoe Basarab, între 1516 și 1521, iar ctitorii din 1588, jupan Radu vel armaș și cu frații săi, jupan Preda spătarul și Stroe postelnicul nu au construit decât o tindă pentru morminte și două false porticuri laterale (asemănătoare celor de la biserica din Stănești, care aparține aceleiași familii, tot de meșteri sași<sup>1</sup>. Considerînd raportul dintre actuala pisanie (din 1588) și usciorii pe care ea se sprijină, Emil Lăzărescu arată că lăspedeja pisaniei nu pare a fi din aceeași calitate de piatră cu usciorii, ci dintr-un calcar mai fin<sup>2</sup>. În sfîrșit, Emil Lăzărescu este de părere că lintelul original, din vremea lui Neagoe Basarab, se află la cîțiva pași de portalul căruia i-a aparținut, folosit ca simplă piatră de pavaj în fața bisericii (pe locul fostei «tinde»)<sup>3</sup>.

Prin urmare, vechiul lintel ar fi acela care prezintă o acoladă în partea superioară, trăsătură care a îndemnat la datarea inexactă «secolul al XVII-lea»<sup>4</sup>, cînd acest ornament apare în mod frecvent pe aria Țării Românești. În realitate, așa cum arată Emil Lăzărescu, lintelul de care ne ocupăm a fost încastat împreună cu actualii usciorii între anii 1516 și 1521. Datele pisaniei sculptate în 1588 sînt sărace și ele nu par a fi preluate dintr-o pisanie anterioară. Simplitatea profilelor și factura, pe care am putea-o califica mai degrabă provincială, a meșterilor primei biserici a mănăstirii Căluu, din 1516—1521, consună cu rangul de boieri mijlocii al lui Vlad banul și al fraților săi și vădește diferența posibilităților materiale pe care le avea voievodul (fie el Radu cel Mare sau Neagoe) față de boierii săi.

Se ridică însă problema existenței pisaniei bisericii din 1516—1521, deoarece este puțin probabil ca un monument atît de important să nu fi purtat și numele celor care îl ridicaseră. Simplitatea ancadramentelor de piatră ale ferestrelor și sculptura modestă a lintelului care împodobește intrarea, ne dezvăluie pietrări care nu ar fi putut, foarte probabil, duce la capăt sculptura unei pisanii. Dealtfel, în această epocă, pisanii se și zugrăveau pe pereții bisericilor (cum constatăm la biserica bolniței mănăstirii Cozia, unde lipsa profilelor de piatră ne vorbește, de asemenea, de pietrări modeste) și sîntem îndreptățiți să presupunem că, inițial, s-a hotărît ca pisania să se zugrăvească, apoi, după vremurile tulburi și persecuțiile suferite de Buzești — care au dus la întreruperea lucrărilor lăcașului<sup>5</sup> — biserica a rămas nezugrăvită și intenția de a se consemna datele construirii ei nu a mai putut fi realizată.

Despre lintelul pe care îl considerăm ca aparținînd bisericii din 1516—1521 putem afirma că ne destăinuie cel mai vechi tip cunoscut de ancadrament cu arc în acoladă din Țara Românească (fără să putem preciza dacă este sau nu primul exemplar de acest fel). Lintelul, tăiat într-un bloc prismatic cu secțiunea un dreptunghi, prezintă în partea inferioară o dublă acoladă (cu muchiile rotunjite puse în evidență de un șanț în U în partea superioară și de o săpătură plană în partea inferioară), care urmează conturul acoladei principale. Această dublă acoladă în relief prezintă la îmbinarea celor două aripi un arc frînt în locul obișnuitului unghi ascuțit.

1. Emil Lăzărescu, *Despre biserica fostei mănăstiri Căluu și locul ei în evoluția arhitecturii religioase din Țara Românească*, în «Pagini de veche artă românească», vol. I, București, 1970, p. 336—346. 2. *Ibidem*. 3. *Ibidem*, p. 344, nota 70.

4. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, vol. II, București, 1930, p. 29.

Săpătura plană care urmează în partea inferioară dubla acoladă este la rindul ei căptușită de o a treia «umbră» care nu mai imită conturul primelor două: ea nu mai urmează arcul frînt din mijloc, ci realizează o linie continuă în dreptul acestuia. Prin urmare, avem de-a face cu două duble acolade și o dublă croșetă, dispuse pe trei planuri diferite.

Meșterul a lucrat destul de rudimentar acest lînel. Traseul nesigur al acoladelor, neglijențele de factură sînt vizibile. Foarte probabil că meșterul era autohton, dar ceea ce ne interesează în primul rînd, este prezența acoladei, acest element orientat, frecvent pe aria balcanică și la începutul secolului al XVI-lea, pe care îl constatăm și în Țara Românească, în diverse regiuni, ceea ce vădește un fenomen artistic generalizat și o predilecție a ctitorilor pentru aceste forme.

Încă din 1940 V. Brătulescu semna un lînel descoperit pe zidul de miazăzi al bisericii Sf. Vineri din Tîrgoviște, cu o inscripție în limba slavă, care, tradusă, sună astfel: «Rugăciunea robului lui Dumnezeu jupîn Manea Cliucer și a jupînesei Vlădae. Veșnica lor pomenire. La anul 7026, luna iulie 13 zile»<sup>6</sup>. V. Vătășianu explica prin influența gotică forma deosebită a lînelului, care prezintă două arce încadrînd o deschidere dreptunghiulară (pe care le constatăm și la portalurile goticului tîrziu din Transilvania)<sup>7</sup>. Trecutul orașului Tîrgoviște și bisericile catolice din acest oraș ne permit să legăm lînelul de la biserica Sf. Vineri de aceste edificii lucrate de meșteri de peste munți. Într-adevăr, la o distanță mică de ctitoria lui Manea Cliucer, se înalță biserica catolică Sf. Maria, la sudul curții domnești, în imediata ei apropiere, acolo unde, în prima jumătate a secolului al XVI-lea, se afla piața orașului, iar în prezent se adîncește «Fundătura Brașovului». Biserica Sf. Maria, construită în 1417, a avut o fază de refacere importantă în ultima treime a secolului al XV-lea. Portalul și unele elemente de la această biserică catolică au fost refoșosite pe la mijlocul secolului al XVII-lea la biserica boierilor Crețulești, încît putem compara în prezent lînelul de la biserica Sf. Vineri cu portalul model aflat pe vremuri în imediata sa vecinătate<sup>8</sup>. Deoarece conturul superior al portalului este același ca și al lînelului (la Sf. Vineri văzut însă pe suprafață și nu în adîncime) este firesc să considerăm că acest portal — și nu un model îndepărtat din Transilvania — a fost în atenția meșterului pietrar de la Sf. Vineri<sup>9</sup>. Constatăm așadar o contaminare firească a portalurilor bisericilor din Țara Românească cu elemente de la portaluri gotice. Putem afirma totodată că aceste împrumuturi nu modifică aspectul evoluției sculpturii tradiționale, care se încadrează în aceeași viziune, pe care o considerăm picturală, gîndindu-ne și la contaminarea de mai mare amploare care a avut loc la mijlocul secolului al XVII-lea.

Dacă acolada lînelului de la mănăstirea Călușu, de care ne-am ocupat mai sus, își are originea în lumea balcanică, fiind însă lucrată de un meșter local — așa cum o vădește de altfel și traseul nesigur al acestei acolade — ancadramentul bisericii de la Hirtești-Muscel, din 1531—1532, cu deschiderea realizată din două arcuri întretăiate, terminate la capete cu alte două mici arcuri formînd o dublă acoladă, trimite la aceleași legături din sudul Dunării. Suprafața dintre acolada portalului de la Hir-

5. Emil Lăzărescu, *Despre biserica fostei mănăstiri Călușu...*, p. 344—345.

6. Victor Brătulescu, *Inscripții de curînd descoperite*, în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», XXXIII (1940), fac. 103, p. 5 și fig. 1, p. 6.

7. V. Vătășianu, *Istoria artei leudale în țările române*, București, 1959, p. 500.

8. Pavel Chihaia, *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, București, 1974, p. 353—357. Elemente de sculptură de la acest monument găsite pe aria curții domnești din secolul al XV-lea (*ibidem*, p. 366, nota 57), ne-au fost semnalate de către arh. Cristian Moisescu.

9. Putem deduce că refacerea bisericii catolice Sf. Maria, cu elemente gotice tîrzii, a avut loc înainte de anul 1517 (ca și refacerea «Cloașterului» din Cîmpulung-Muscel).

tești și ultimul rind al pisaniei este acoperită de un ornament vegetal stilizat, familiar celei de a doua jumătăți a secolului al XVI-lea. Lucrat în tehnica *en creux*, ornamentul prezintă un vrej meandric, cu flori, frunze și boboci, familiar și el lumii balcanice. Într-adevăr petalele hexagonale ale florilor prezintă un buton hexagonal în mijloc și o codiță care formează, împreună cu celelalte, o serie de raze, motiv care se găsește și în Serbia mediaveală<sup>10</sup>.

În studiul în care analizează conținutul pisaniei de la Hirtești, Emil Lăzărescu arată că anumite semne speciale «prescurtări în rebus pentru asemenea elemente nu se întilnesc... în nici o altă inscripție cioplită sau zugrăvită cunoscută pînă astăzi în Țara Românească» și presupune că inspiratorul pisaniei sau însuși meșterul monumentului «ar fi fost... probabil un străin»<sup>11</sup>. Trebuie însă să observăm că atît ornamentul vegetal-stilizat, care se potrivește viziunii artistice din a doua jumătate a secolului al XVI-lea din Țara Românească (prezența lui neașteptată în prima jumătate a acestui secol glăsuiește despre importul acestui ornament de pe aria Peninsulei Balcanice), cît și acolada orientală, prezentă, după cum am văzut, încă din 1516—1521, erau familiare mediului românesc. Atît ornamentul floral cît și deschiderea în acoladă a portalurilor vor fi însă impuse și generalizate în epoca lui Matei Basarab, către mijlocul secolului al XVII-lea.

Biserica mănăstirii Valea, deși amintită documentar între 1508—1510 și 1532, a fost ridicată în forma actuală în timpul domniei lui Radu Paisie (în 1534)<sup>12</sup>. Chenarul dreptunghiular al ușii dintre pronaos și naos se încheie în partea superioară cu o acoladă cu un unghi mare, terminată cu un feston, care — văzut în secțiune — prezintă o baghetă alternată cu cavetă. Doi butoni circulari, imitînd creștăturile în lemn, împodobesc cele două aripi de piatră ale acoladei. Un alt element, pe care, N. Ghica-Budești îl consideră «neîntilnit la alte biserici din această epocă»<sup>13</sup>, este decorația în formă de arc ascuțit a ferestrelor, care prezintă în mijloc o rozetă (asemănătoare celor de la chenarul ușii dintre naos și pronaos), element desigur gotic.

Am înclina să credem că, deși asemănătoare cu acoladele a căror origine trebuie căutată în Balcani, trecute de noi în revistă mai sus, deschiderea portalului de la Valea ca și cele ale ferestrelor aparțin unor meșteri sași familiarizați cu goticul tîrziu sau unor sculptori români, atrași de formele acestui stil. Am văzut, de pildă, că portalul bisericii Sf. Vineri din Tirgoviște a fost inspirat de formele gotice ale unor sculpturi de la o biserică catolică din apropiere. Încă din secolul al XV-lea constatăm la biserica curții boierești de la Lerești (Muscel) încadramentul și fragmente de nervuri care trebuiesc raportate stilistic la monumentele gotice din Cîmpulung vecin<sup>14</sup>. Paul de Alep ne destăinuie că la Vieroși, în aceeași regiune, incinta mănăstirii prezenta o sală gotică<sup>15</sup>. Aceste împrumuturi ni se par fireși în zona Cîmpulungului, unde, în prima jumătate a secolului al XVI-lea, se mai păstrau monumente lucrate

10. Vladimir Stasoff, *L'Ornement slave et oriental d'après les manuscrits anciens et modernes*, St. Petersburg, 1884, p. XXVI, nr. 1.

11. Emil Lăzărescu, *Observații asupra bisericii din Hirtești*, în «SCIA», Seria artă plastică, IX (1962), nr. 2, p. 397 și p. 397, nota 3.

12. N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, Țara Românească*, Craiova, 1970, p. 694.

13. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, vol. II, p. 13. Vezi și V. Brătulescu, *Măndstirea Valea din județul Muscel, o ctitorie necunoscută a lui Radu Paisie*, în «BCMI», XXIV (1931), p. 14.

14. Flaminu Mîrțu, *Un tezaur al istoriei și culturii locale; biserica necunoscută din secolul al XV-lea descoperită la Lerești-Muscel*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 88 sim.

15. Paul de Alep, *Călătoriile patriarhului Macarie*, traducere în ms. la Institutul de istorie «N. Iorga».

în goticul târziu, ca de pildă portalul de la biserica mănăstirii «Cloașterului» (în prezent refolosit la biserica ortodoxă Sf. Gheorghe) sau cel de la Bărăția, care desparte sacristia de navă<sup>16</sup>.

Încă din 1908, N. Iorga arată că la schitul Verbila (jud. Prahova) există două pisanii — una pusă pe prag (ruptă în două), cealaltă în interiorul bisericii (de asemenea ruptă) — care conțin o serie de date în legătură cu înălțarea monumentului. Prima are următorul conținut: «Acest hram al sf. Precistei Născătoare de Dumnezeu l-a făcut dumnealui Dragomir Marele Spătariu și dumnealui Toma ban, în luna lui septembrie 14 zile anul 7048 (1539). Și dumnealui Carać, al doilea vistiheru».

Cea de a doua, situată în interior, arată că «Pe locul de închinare egumenul Andonie și ieromonahul Sava au făcut acest hram. Maistrul Ștefan a lucrat»<sup>17</sup>. În legătură cu aceste pisanii originale ale schitului Verbila se pot face o serie de interesante observații. Din prezența celor două pisanii deducem că biserica de la 1539<sup>18</sup> a avut și un zid despărțitor între naos și pronaos (zid datat «sec. al XVII-lea» de N. Ghica-Budești)<sup>19</sup>. «Locul de închinare»<sup>20</sup> va fi fost o biserică de lemn, existentă în secolul al XV-lea. Spre deosebire de lintelurile bisericilor de la mănăstirile Călușiu (prima fază) sau Valea, care nu prezintă pisanii — acestea fiind foarte probabil zugrăvite în interiorul bisericilor cum am arătat — cele două linteluri de la biserica din Verbila au sculptate pe fața lor câte o pisanie, așa cum constatăm și la Hîrtești. Spre deosebire de lintelul de la Hîrtești, unde admirabila compoziție însumează atât scrierea sculptată cât și ornamentul floral, acoperind suprafața cuprinsă între arcele acoladei și ultimul rînd al pisaniei propriu-zise, cel de la Verbila se remarcă printr-o simplitate evidentă. Pisaniiile, lucrate în tehnica *en creux* nu prezintă un cîmp închis într-un dreptunghi cu laturile riguros trasate. Prima pisanie, de la exterior, nu are adîncit decît cartușul fiecărui rînd, care nu respectă o linie marginală, iar suprafața dintre rîndul inferior și acolada lintelului nu apare săpată. La pisania aflată undioară între naos și pronaos vedem că și cîmpul central al lintelului — pe toată lungimea acoladei — este săpat în adîncime, prezentînd doi butoni ornamentați cu «crestături» (pe care le constatăm și în sculptura în piatră din Țara Românească, în mod frecvent, încă de la începutul secolului al XVI-lea și care, foarte probabil sînt cu mult anterioare acestei epoci).

Inscripția, în care citim despre «maistrul Ștefan», ca și prezența butonilor cu «crestături» ne îndreptățează să credem că meșterul era autohton și că el lucra și pietre de mormînt, deoarece vom găsi în tot decursul secolului al XVI-lea la pietrele funerare astfel de ornamente străvechi. Tocmai specializarea meșterului în împodobirea pietrelor de mormînt l-a împiedicat să folosească judicios suprafața lintelului hărăzită pisaniei și să o sculpteze într-un mod puțin atrăgător.

Ca și la portalul bisericii mănăstirii Valea, acolada din partea inferioară a lintelurilor de la schitul Verbila prezintă de ambele laturi câte o mică prelungire. Aici nu avem însă o secțiune gotică, ci cite un feston simplu, lucrat cu aceeași stîngăcie.

Față de portalurile terminate în partea superioară cu o acoladă, la bisericile din Călușiu (prima fază), Hîrtești, Valea și Verbila (prima fază) pe care le-am trecut în revistă mai sus, cele două portale din 1541 care ni s-au păstrat de la biserica mănăstirii Tismana (construită de Radu cel Mare)<sup>21</sup> reprezintă un alt tip, simplu, dreptunghiular. Totodată, spre deosebire de portalurile precedente, atât pisania, cât și ornamentația portalului vestic se desășoară și pe cei doi usciori, nu numai pe lintelul din partea superioară. Întreg portalul este decorat cu un motiv geometric-vegetal, foarte potrivit cu frumoasele caractere ale pisaniei. Din această pisanie<sup>22</sup> aflăm că au existat trei chenare de piatră care au împodobit cele trei uși ale bisericii. Alex. Ștefulescu bănuiește că cele trei uși «au fost ușa principală, ușa gîngului (exonartextul deschis n.n.) și ușa dintre nartică și cor» și invocă pisania pentru a dovedi existența

16. Pavel Chihaia, *op. cit.*, p. 308.

17. N. Iorga, *Biserica din Verbila*, în «BCMI», XXIV (1931), p. 25—75; idem, *Inscripții din bisericile României*, II, București, 1908, p. 252.

18. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 706.

19. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii...*, vol. III, pl. CXXI.

20. Pisania din interior la N. Iorga, *Inscripții...*, vol. II, p. 252.

21. Rada Teodoru, *Mănăstirea Tismana*, București, 1966, p. 10.

22. Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana* (ed. II), București, 1903, p. 92.



acestui nartex, în prezent dispărut<sup>23</sup>. În realitate însă, pare a fi vorba, dacă considerăm planul bisericii originale, de cele două uși în ax — ale intrării în pronaos și naos — și de ușa nordică a pronaosului.

Sculptura de la biserica mănăstirii Tismana contrazice viziunea pe care o avem despre evoluția acestui gen de la Neagoe Basarab la Radu Paisie. Dacă sobrietatea fațadelor bisericii de la Tismana contrastează cu materialul și elegantele ornamente de la biserica mănăstirii Dealu, bogăția celor două portaluri care ni s-au păstrat și care aparțin epocii lui Radu Paisie, se detașează de sculptura pe care o constatăm în această vreme. Ornamentul geometric-vegetal se repetă pe toată suprafața ambelor portaluri.

A. Billecoq<sup>24</sup> și, după el, S. Rhéal<sup>25</sup>, apoi J. H. Skeene<sup>26</sup> leagă motivul florii de crin de la Tismana de stema primilor voievozi ai Țării Românești, căsătorii cu descendente ale Bourbonilor (din Ungaria). În realitate, acest motiv este frecvent pe aria sirbo-athonită. El se găsește, de pildă, într-o stilizare asemănătoare celei de la Tismana, la mănăstirea Chilandar de la muntele Athos, construită în 1303<sup>27</sup>.

Dar un motiv asemănător (petalele crinului sînt însă mai scurte și mai groase), cu lujerele întretăiate ca niște arcuri, găsim și la biserica lui Neagoe din Curtea de Argeș, ca în cazurile precedente, sculptura fiind destul de săracă în aceeași tehnică orientală care poate fi remarcată și la Tismana, adică *champlevé* cu un șanț în formă de V în mijloc.

În cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea, un lăcaș care prezintă o pisanie interesantă este biserica mănăstirii Cobia (1571—1572)<sup>28</sup>. Ea nu se înscrie pe un linteal, ca în cazurile precedente, sculptura fiind destul de săracă în această tehnică care excelează printr-un înveliș de cărămizi smălțuite în trei culori diferite, înviorînd ornamentele sobre ale zidăriei, prevăzută cu firide lungi și înguste<sup>30</sup>. Pisania, alcătuită cu litere monumentale frumos sculptate, este brodată cu un chenar de împletituri lucrat tot în tehnica *champlevé*. Aceste împletituri geometrice nu au rigiditatea celor pe care le constatăm la biserica mănăstirii Dealu sau la aceea a lui Neagoe la începutul secolului al XVI-lea. Remarcăm de-a lungul împletiturii mici colți care par niște muguri; întreaga podoabă merge către vegetal, ne vorbește de pragul unor transformări importante de viziune. Cu excepția pisaniei bisericii curții de la Hîrtești — lucrată de meșteri străini —, este pentru înția oară că surprindem la sculptura în piatră arhitecturală aceste tendințe evidente către ornamentica vegetal-stilizată (pe care o regăsim și pe piatra de mormint a Erinei Goleșcu din Vierșoi, lucrată în aceeași epocă) și care va înflori în secolul al XVII-lea.

Foarte asemănătoare în spirit cu ancadramentul mănăstirii Valea (1534) de care ne-am ocupat mai sus, portalurile bisericii Domnești din Tîrgoviște a lui Petru Cercel<sup>31</sup> (1584—1585), precum și lintealul provenit de la casa domnească a aceluiași voievoz, găsit la recentele săpături arheologice de la biserica Sf. Vineri, prezintă o serie de trăsături interesante care merită a fi puse în lumină. De fapt, arcul în dublă acoladă de la portalurile bisericii Domnești din Tîrgoviște, ne apare mult mai aplatisat decît cel de la mănăstirea Valea, acesta din urmă înalt prezentînd cîte două muluri laterale. Asemănarea se datorește celor doi butoni laterali, care, la ambele portaluri, încadrează — în partea superioară — arcul în acoladă. Dar lintealul unuia dintre cele două ancadramente de la Tîrgoviște, precum și cel provenit de la palatul lui Petru Cercel, se aseamănă, în mod evident, cu lintealul bisericii din Căluu (cea de a doua fază, 1588), de care ne vom ocupa mai departe. Portalul de la Căluu, apărut la numai cîțiva ani după cel de la Tîrgoviște, prezintă o baghetă alternată cu cavetă, care,

23. *Ibidem*, p. 93. 24. A. Billecoq, *Album Moldo-Valaque*, Paris, 1848, p. 11.

25. Sebastien Gayet (S. Rhéal), *Précis de ses annales et de sa dernière révolution*, Paris, 1850.

26. J. H. Skeene, *Frontier lands of the Christian with the Turk*, vol. II, Londra, 1853, p. 108. 27. G. Millet, *L'Ancien art serbe*, Paris, 1919, p. 147.

28. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii...*, vol. I, pl. LXXII și LXXVIII.

29. *Idem*, pl. CXXVI.

30. Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii în România*, I, București, 1963, p. 376.

31. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii...*, vol. II, pl. CCCIX, fig. 476 și 477, pl. CCCXI, fig. 481 și 482.

desigur, se prelungea pe întreg portalul<sup>32</sup>. La Tirgoviște constatăm o singură baghetă pe cimpul neted al portalului bisericii și două baghete la lintelul provenit de la casa Domnească.

Merită a fi subliniată la sculpturile din Tirgoviște prezența unor elemente de largă circulație populară, ca de pildă butonii decorativi, imitând creștăturile, întâlniți frecvent și la pietrele de mormint, pe care i-am remarcat și la lintelurile de la bisericile mănăstirilor Valea și Verbila (prima fază). Totodată, la portalurile de la casa Domnească din Tirgoviște întâlnim o serie de rozete, imitând de asemenea tehnica creștăturilor în lemn, de veche tradiție în adâncime, pe cimpul neted al pietrei. În sfârșit, usciorii intrării în biserică Domnească prezintă pe toată suprafața împletituri întâlnite frecvent în țesăturile și sculptura din Țara Românească. Aceste ornamente străvechi, care — spre deosebire de acoliada orientală sau de deschiderea golică — fac parte din repertoriul local, vor cunoaște o dezvoltare deosebită în secolul al XVII-lea.

La biserică mănăstirii Căluu, unde am constatat portalul din 1516—1521 (din prima fază de construcție), se găsește, de asemenea, încastrat în zidul de incintă, un lintel sculptat într-o piatră de o calitate superioară celei în care au fost lucrate ancadramentele bisericii originare, cu intradosul compus din festoane înflorate, amintind partea superioară a portalului de la biserică lui Neagoe din Curtea de Argeș. Lintelul prezintă o ramă compusă dintr-o baghetă și o cavetă (în afară de mușea în relief a întregii sculpturi), precum și trei butoni, dispuși deasupra arcului semicircular compus din festoane.

N. Ghica-Budești a presupus că «e probabil coronamentul superior al unei uși, poate de la pridvorul dispărut, cu toate că pare a fi dintr-o epocă mai târzie, probabil din veacul al XVII-lea»<sup>33</sup>, iar în privința valorii lui artistice a considerat că «e desigur inspirată ca formă după coronamentul ușii de la intrarea în biserică episcopală din Argeș. E însă o deosebire foarte mare între perfecția compoziției și eleganța desenului și execuția pietrei de la Curtea de Argeș și stingăcia desenului și rusticitatea execuției celei de la Căluu»<sup>34</sup>.

În privința localizării acestui lintel, opinia lui N. Ghica-Budești este judicioasă, deoarece — cu toată factura pe care, în mod prea sever, autorul o consideră «rustică» — lintelul se distanțează calitativ de sculptura arhitecturală a primei biserici și, prin urmare, nu poate aparține decât adevsurilor din 1588, adică a tindei-gropniță, căreia frații Buzești au căutat să îi imprime un aspect cit mai solemn și cit mai atrăgător. Lintelul de la palatul lui Petru Cercel, găsit la recente săpături arheologice (pe care l-am amintit mai sus), de o asemănare izbitoare cu cel de la biserică mănăstirii Căluu. Întărește această dată. Este greu să presupunem că după sfințirea strălucitei biserici a lui Neagoe din Argeș, în scurtul interval 1517—1521, portalul ei a fost imitat la îndepărtata ctitorie a jupanului Vladul ban și a fraților săi și — de altfel — această fidelă imitație a unor trăsături ale bisericii voievodului în viață nu ne pare firească la ctitoria unor boieri de rang mijlociu. Oricum, merită a fi subliniat faptul că festonul de piatră de la biserică Căluu, faza 1588, a fost inspirat de biserică lui Neagoe din Curtea de Argeș.

Așadar, în timpul lucrărilor din 1583 de la biserică mănăstirii Căluu, s-a așezat o pisanie deasupra vechilor usciori<sup>35</sup> de la intrarea bisericii, iar la usa tindei doi usciori (pe care îi deducem după lăcașurile laterale din lintelul cu arc înflorat) și lintelul cu feston care amintește de ușa cea mare a bisericii lui Neagoe.

Imitația portalului de la Argeș în 1588, de care frații Buzești nu au fost desigur străini, nu ne pare întâmplătoare. Am văzut că zugravul Mina a pictat deasupra coroarelor lui Petru Cercel și Mihai Viteazul câte un înger mic, în *raccourci*, care îi încunează, precum și o mină care îi binecuvintează, din întreita reverberație a Sf.

32. *Ibidem*, vol. II, pl. LXXIII, fig. 100.

33. *Ibidem*, p. 29. În studiul consacrat mănăstirii Căluu, Al. Odobescu (în *Analele Societății Academice Române*, tom. X, Sect. I, 1877) arată, încă de acum un secol, că «Ușile acestei tinde dispărute au fost lucrate în marmoră cu cerc de-asupra și cu sculpturi ca cea de la Curtea de Argeș; bucățile acestei sculpturi stau aruncate într-un colț al curții...».

34. *Ibidem*. Vezi și p. 180.

35. Emil Lăzărescu, *Despre biserică lăstie mănăstiri Căluu...*, p. 343.

Treimi, imprumuturi de la reprezentările de pe fațada bisericii lui Neagoe din Argeș (de la sf. militari Gheorghe și, probabil, Dimitrie reprezentați la nordul fațadei și de la una dintre cele două pisanii ale lui Neagoe, aceea care reprezintă mîna care binecuvîntează).

Totodată, inscripția «Samir bojiem milosirdiem» (Cu însăși mila lui Dumnezeu) dispusă lingă chipul lui Petru Cercel, pare a vădi la sfîrșitul secolului al XVI-lea prezența *Invățăturilor* și a concepției lui Neagoe despre dreptul de origine divină a monarhilor. În sfîrșit, inscripția de lingă chipul voievodului Petru Cercel, fratele lui Mihai Viteazul, în scaun în 1588, ne relevă următoarele: «Io Petrașcu voievod. Nu vărsați peste țară sînge nevinovat, dar judecați după dreptate și fiți miloși, cum a fost Domnul Dumnezeu față de noi, și acum este față de voi», poate fi raportată la capitolele IX și XI din partea a doua a *Invățăturilor*<sup>36</sup>.

Prin urmare imitarea portalului de la Argeș nu se datorește întîmplării sau unui fenomen de contaminare artistică fără un substrat bine definit. Această imitare a unui model vestit a fost premeditată; ea urmărea să arate contemporanilor celor trei frați Buzești — care menționează de altfel pe Neagoe Basarab în pisania lor — că drepturile familiale le-au fost conferite cu multă vreme în urmă de un voievod cu prestigiu cultural și politic deosebit.

Sculptura arhitecturală care face trecerea de la secolul al XVI-lea la cel următor este pisania bisericii de la mănăstirea Bălteni, ctitoria lui Hrizea vornicul de la 1626<sup>37</sup>. Pisania prezintă în partea inferioară o dublă acoladă, cele două arce care amplifică acolada fiind mari și rotunjite. Întreaga pisanie, inclusiv acolada, apare înconjurată de un contur în relief, întrerupt în cele patru colțuri de cîte o rozetă. O a cincea rozetă se deschide deasupra unghiului central al acoladei<sup>38</sup>. Rozetele se înscru în repertoriul de motive vegetal-stilizate care se impun în a doua jumătate a secolului al XVI-lea<sup>39</sup>.

Constatăm așadar că arcul în acoladă, frecvent la portalele bisericilor din secolul al XVI-lea, se poate constata și în prima treime a secolului următor, făcînd trecerea la bogatele portaluri din epoca lui Matei Basarab. Totodată elementul floral, motivele vegetal-stilizate sînt prezente, deși aspectul lor este oarecum rigid (ca și cel al împletiturii chenarului pisaniei de la biserica mănăstirii Cobia). Atît la pisania de la mănăstirea Cobia, care nu prezintă decît o scriere sobră și un chenar la fel de simplu, înviorat de mugurii vegetali, care apar din aceste împletituri, cît și la lintelul din Bălteni, unde rozetele sînt sculptate cam neașteptat în compoziția unei pisanii la fel de obișnuite — la care singurul element mai deosebit este acolada dublă din partea inferioară constatăm o pătrundere a universului floral în portaluri, prefigurată de ornamentația de la chenarul de piatră al bisericii din Hirtești, univers atît de familiar mediului românesc și care se va impune la mijlocul secolului al XVII-lea.

Pe de altă parte, pe o serie de portaluri (la mănăstirile Valea și Verbița, de la biserica Domnească din Tirgoviște) constatăm înclinația de a trata suprafața pietrei ca aceea a lemnului, fie împodobind butonii cu ornamente geometrice asemănătoare creștăturilor, fie incizînd în piatră aceste împodobiri frecvente pe obiectele de fiercare zi.

La portalurile pe care le-am trecut în revistă mai sus, precum și, desigur, la altele multe dispărute, constatăm, de-a lungul întregului secol al XVI-lea, frecvența arcului în acoladă, de origine orientală-balcanică, dar și elemente de ornamentică tipică românești. Dacă ornamentele imitînd creștăturile în lemn apar încă în prima jumătate a secolului (mănăstirile Verbița, Valea), în cea de-a doua jumătate se impun și motivele vegetal-stilizate care vor cunoaște — așa cum vom vedea — o frumoasă înflorire în secolul al XVII-lea.

Propunem pentru cele expuse mai sus următoarea schemă :

36. Pavel Chihaiia, *De la «Negru Vodă» la Neagoe Basarab...*, p. 232.

37. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 55.

38. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii...*, vol. III, pl. CCCXV, fig. 489.

39. Florentina Dumitrescu, *Etape în evoluția artei vechi românești reflectate în ornamentică*, în «SCIA». Seria artă plastică, XII (1965), nr. 1, passim.

## Portaluri (secolul al XVI-lea)

| Acoladă  | Drept                                      | Deschidere gotică            |
|--|--|------------------------------|
| Bis. Căluu (prima fază 1516—21) (acoladă)                          | Bis. Tismana (1541) (dec. geometr. veget.) | Bis. Sf. Vineri (1517)       |
| Bis. Hîrtești (1531—32) (acoladă; dec. veget.-stil.)               | Bis. Cobia (1571—72)? (dec. veget. stil.)  | Bis. Valea (1534) (ferestre) |
| Bis. Valea (1534) (acoladă; dec. geometr.)                         |  |                              |
| Bis. Verbila (prima fază — 1539) (acoladă; dec. geometr.)          |  |                              |
| Bis. Domn. Tirgoviște (1584—85) (acoladă; geometric)               |  |                              |
| Palatul Domn. Tirgoviște (1584—85) (baghetă-cavetă; butoni)        |  |                              |
| Bis. Căluu (faza a doua — 1588) (baghetă-cavetă, fleuroni; butoni) |  |                              |
| Bis. Bălteni (1626) (acoladă; veget. stil.)                        |  |                              |

Dr. PAVEL CHIHAIA

## ICONOGRAFIA PICTURII MURALE BRÎNCOVENEȘTI DIN PARACLISUL MÎNĂȘTIRII HUREZI

Importantul ansamblu monastic brîncovenesc de la Hurezi, oferă încă cercetătorilor prilejul relevării unor aspecte semnificative nu numai pentru arta ci și pentru viața spirituală a mediului monastic de la sfîrșitul secolului al XVII-lea, din Țara Românească.

Astfel analiza mai atentă a programelor iconografice ale celor cinci biserici aparținătoare de mănăstire: biserica mare, paraclisul, bolnița și schiturile Sf. Apostoli și Sf. Ștefan relevă diferențe explicabile în primul rînd prin funcția deosebită a fiecăreia dintre ele, dar se constată îmbogățirea repertoriului tematic, prezenta preferențială a unor cicluri (viața Mariei, minunile, vieți de sfinți) și mai ales interpretarea vechilor teme în spiritul relevării unor laturi (sensuri) mai abstracte concomitent cu sporirea detaliilor ce dau aparența unui pronunțat caracter narativ.

Prezentăm în continuare programul iconografic al picturii paraclisului de la Hurezi<sup>1</sup> urmînd să evidențiem trăsăturile tradiționale și cele novatoare și să încadrăm acest ansamblu în contextul mai larg al picturii brîncovenești.

Iconografia picturii din paraclis constituie o îmbinare de elemente tradiționale, în zonele de iconografie fixă (turla, semicalota absidei și registrul de ierarhi și sfinți militari) și combinări de elemente tradiționale cu altele noi sau innoite în restul programului.

1. Baltazar, *Frescurile de la Hurez*, «B.C.M.I.», II, 1909, p. 128—132, acordă atenție specială ciclului Sfîntului Ioan Botezătorul din pridvor, apoi amintește de «toată viața Mîntuitorului» înșirînd de fapt, scenele din Imnul acatist, din minuni și cele «trei scene alegorice» din timpanele naosului; Teodora Voinescu, *Școala de la Hurezi*, în «Omagiul lui G. Oprescu», București, 1961, p. 585, notează pentru iconografia interiorului acatistul Maicii Domnului și ciclul pașimilor, iar pentru pridvor viața lui Ioan Botezătorul, deși, spune autoarea, «Ideea inițială(?) a decorului pridvorului o constituie glorificarea Maicii Domnului».

În turlă este reprezentat Pantocratorul, pe un fond albastru cu stele aurii, bine-cuvîntînd cu mîna dreaptă, iar în stînga ține cartea închisă.

Registrul îngerilor este adăpostit de opt mici nișe realizate prin toruri unite în partea superioară de arcade pictate polilobe. Deasupra torurilor sînt zugrăvite capete de îngeri cu cîte două aripi, ce amintesc de numeroasele exemple din sculptura în piatră a ancadramentelor de ferestre de la biserici cantacuzine (Colțea, Fundenii Doamnei) sau de iconostase brîncovenesti (Tirgoviște, Stavropoleos). Îngerii îmbrăcați în costume de diac sînt grupați cîte doi în aceste nișe, exceptînd nișa de sub imaginea Pantocratorului, unde în mod semnificativ apare tronul Ethimasiei încadrat de Maria și Ioan Botezătorul. Această scenă are valoarea unui Deisis — reprezentare ce lipsește din biserică, deși se subîntelege din întreaga iconografie.

Subliniem în mod special factura barocă a tronului, foarte asemănător cu tronul Platiterei din bolniță, precum și prezența unor mascheroane la baza torurilor amintite ce atestă aceeași influență occidentală.

Pe tamburul turlei se desfășoară registrul proorociilor: Ieremia, Ezechil, Ghe-deon, Isaia, David, Moise, Aaron, Solomon, la care remarcăm tratarea monumentală și mișcările ample ce amintesc de rezolvări ale artei Renașterii, unde nu o dată astfel de caractere sînt expresia exterioară a unei forțe spirituale remarcabile, și registrul apostolilor: Petru, Pavel, Matei, Marcu, Andrei, Simion, Luca și Ioan, tratați similar cu proorocii.

Urmează două șiruri de medalioane mari și mici, primul adăpostind, se pare, episcopi. Baza turlei este încinsă de un brîu de vrejuri pe fond alb, frunze verzi și garoafe roșii — decor ce indică originea orientală, turcescă a motivelor indeaproape înrudite cu ceramica de Iznic.

Pandantivii sînt decorați cu reprezentările evangheliștilor, figurați împreună cu semele lor apocaliptice și cu cîte un înger inspirator, într-un cadru arhitectonic complicat și multicolor, cu excepția lui Ioan, care este reprezentat în peșteră cu ucenicul său Prohor.

În conca altarului apare Maria pe tron cu pruncul încadrat de doi îngeri. Starea de conservare nu permite descifrarea inscripției și nici observarea unor detalii de redactare.

Registrul următor întrerupt de cele două ferestre ale altarului cuprinde șase scene, unele, reprezentări din partea mistică a Imnului acatist: 1) strofa 16, toată suflarea îngerească..., 2) reprezentarea Sfintei Treimi, 3) strofa 14, Maica Domnului, adorată, 4) Strofa XVII, 5) Maria cu Iisus pe tron și un înger cu instrumentele patimilor, 6) strofa 24<sup>2</sup>.

Constatăm că se alege numai cîteva strofe din Imnul acatist, că nu se respectă ordinea obișnuită, textul fiind interpretat liber, identificarea cu textul fiind dificilă, și se preferă, în consens cu întregul program, strofele închinat direct Fecioarei. Din cele șase scene din altar — a doua și a cincea (una reprezentînd Sfînta Treime și cealaltă pe Maria stînd pe tron, căreia un înger îi prezintă instrumentele patimilor), nu corespund textului imnului, dar cazul are un precedent în ilustrarea aceluiași ciclu din pictura exterioară din Moldova, unde printre scenele imnului apar reprezentări ca Sfînta Treime, Răstignirea, Învierea.

Prima și a cincea reprezentare reapar în redactarea identică în altarul bolniței.

Pe registrul următor, ocupînd întregul perete curbat al absidei se desfășoară împărțășania apostolilor, compusă din dubla figurare a lui Iisus preot și șirul de apostoli. Remarcăm detalii cu luda ce sculpă cuminecătura, amănunt devenit specific iconografiei Țării Românești încă din secolul al XVI-lea, de la Bolnița Coziei.

2. Pentru bibliografia cu privire la Imnul acatist am folosit amplele indicații din studiul cercetătoarei Carmen Laura Dumitrescu, *O reconsiderare a picturii bisericii din Sîdnești — Vilcea*, în «Pagini de artă veche românească», vol. II, Editura Academiei R.S.R., București, 1972, p. 238—245.

La Moldova și Humor, scena Sfintei Treimi este reprezentată printre primele scene ale părții mistice dar, acolo această scenă ca și Răstignirea și Învierea depășesc numărul celor 12 scene ce ilustrează imnul propriu-zis.

Pentru identificarea celor patru strofe, O. Tafrați, *Iconografia imnului acatist*, «B.C.M.I.», VII, 1914 : strofa 16, «Toată suflarea îngerească», p. 154, analogie cu figura 31 ; strofa XIV, p. 136—137 Maica Domnului adorată într-o interpretare liberă ce face pedant scenei lui Iisus și îngerii ; strofa XVII, p. 155 ; strofa XXIV, p. 165. Analogii : Stăneștii, *op. cit.*, p. 244 și scena mare de gloriificare de la Humor, unde apar de asemenea ierarhi și prooroci. Această strofă este aleasă probabil la Hurezi pentru că subliniază rolul de interesoare al Mariei.

În partea inferioară a absidei este reprezentat Melismosul: Christ în patenă zugrăvit în ambrazura ferestrei, spre el convergînd șirul de ierarhi de la nord la sud: diaconul Ștefan, Sfîntul Grigore, Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Sfîntul Atanasie, Spiridon și diaconul Prohor.

Viziunea lui Petru din Alexandria în nișa proscomidiei este reprezentată împreună cu imaginea lui Christ bust în mormînt, proiectat pe o cruce — imagini nelipsite din decorul pictat al proscomidiei.

Bolta altarului adăpostește imaginea Celui vechi de zile între 12 prooroci, grupați cîte doi în trei panouri de o parte și de alta a axului bolții. Din cauza proastei stări de conservare pot fi identificați pe jumătatea nordică a bolții proorocul Solomon, iar pe cea sudică — proorocii David și Ieremia, Ezechiel și Isaia.

Pe arcul de triumf este reprezentat în ax Iisus-inger al marelui sfat, încadrat de patru scene din ciclul minunilor: Pilda smochinului neroditor (scenă ce apare și în biserica mare) și Învierea fiului văduvei pe jumătatea de nord, iar pe sud Vîndecarea girbovitei și Pilda bogatului milostiv (?). Deși toate aceste scene pot fi interpretate ca ilustrînd ideea mîntuirii prin credință, credem că este semnificativ, pentru întreaga pictură de la Hurezi, faptul că se aleg diferite scene din minuni, și că nu se reiau reprezentările tradiționale ale duminicilor Penticostarului — încă prezente la 1683 la biserica Doamnei din București.

În partea inferioară a pilaștrilor arcului de triumf sînt reprezentați pe latura de nord Sfîntul Sebastian, Sfîntul Nil (bust), Sfîntul Nicolae, iar pe sud, Sfîntul Sava și Sfîntul Simion, Sfîntul Grigore Decapolitul.

Remarcăm faptul că în conformitate cu tradiția, Sfîntul Simion apare în rasa de călugăr, iar Sfîntul Sava în tunică lungă și o haină scurtă cu decor brodat și cu o mantie. Pe fața dinspre naos a pilaștrului apar: pe cel de sud Sfîntul Antonie, medalion și Sfînta Ana, iar pe cel de nord Sfîntul Pavel în medalion și Sfîntul Ioachim.

Registreele decorului din naos sînt separate de cele ale turlei prin șirurile de medalioane cu sfinți de pe arhivolta și intradosul arcelor dintre pandantivi. Un alt șir de medalioane se desfășoară între registrele narative și cel al sfinților militari.

Determinat de hramul paraclisului — Nașterea Sf. Fecioare — dar credem și de un mai vechi obicei iconografic bizantin, conform căruia în capelele particulare (acolo uneori și cu rost funerar) iconografia este axată pe scene referitoare la cei doi intercesori: Maria și Ioan Botezătorul — programul iconografic al paraclisului de la Hurezi conține în majoritate scene legate de viața Fecioarei, cărora li se adaugă o selecție din principalele cicluri hristologice și, în sfîrșit, ilustrarea vieții Sf. Ioan Botezătorul.

În naos remarcăm în primul rînd cele două scene din timpanele de sud și nord: Întîmpinarea și Intrarea Mariei în templu — scene deosebite prin structura compoziției, redactarea amănunțită ca și prin varietatea și calitatea elementelor de scenografie.

Pe primul registru narativ sînt ilustrate strofele părții istorice din Imnul acatist: Buna Vestire, Apariția îngerului la fîntînă, Maria fiind însoțită ca în legenda Sf. Ana de două femei, Îngerul apare Mariei ce intră în casă, după care Maria în casă primește vestea însoțită de figurarea divinității înconjurată de noii, apoi este zugrăvită Maria așezată la masă și, în sfîrșit, scena coborîrii Sf. Duh sub forma unui mănunchi de raze. Remarcăm detalierea narativă a scenelor favorite de reprezentarea în friză — dar această detaliere face totodată mai clar caracterul misterios al contactului cu divinitatea. În continuare pe peretele vestic sînt reprezentate Vizitațiunea, Reproșul lui Iosif, Nașterea, Chemarea și Închinarea magilor. Scenele figurate în panouri nu se remarcă ca redactare cu excepția scenei Nașterii ce prezintă varianta occidentală a Adorării, pe care o mai întîlnisem la biserica Doamnei.

Scenele aceluiași Imn Acatist, de pe peretele nordic sînt evident tributare textelor apocrife: plecarea magilor se face pe «altă cale» iar Fuga în Egipt este precedată de visul lui Iosif, în care un înger îl îndeamnă să plece. În scena plecării în Egipt, în deplină conformitate cu textul ermîniilor, Maria pe asin este urmată de Iosif, iar în fața asinului merge Iacob, fiul lui Iosif, totul desfășurîndu-se într-un peisaj cu munți lingă care se ridică o cetate.

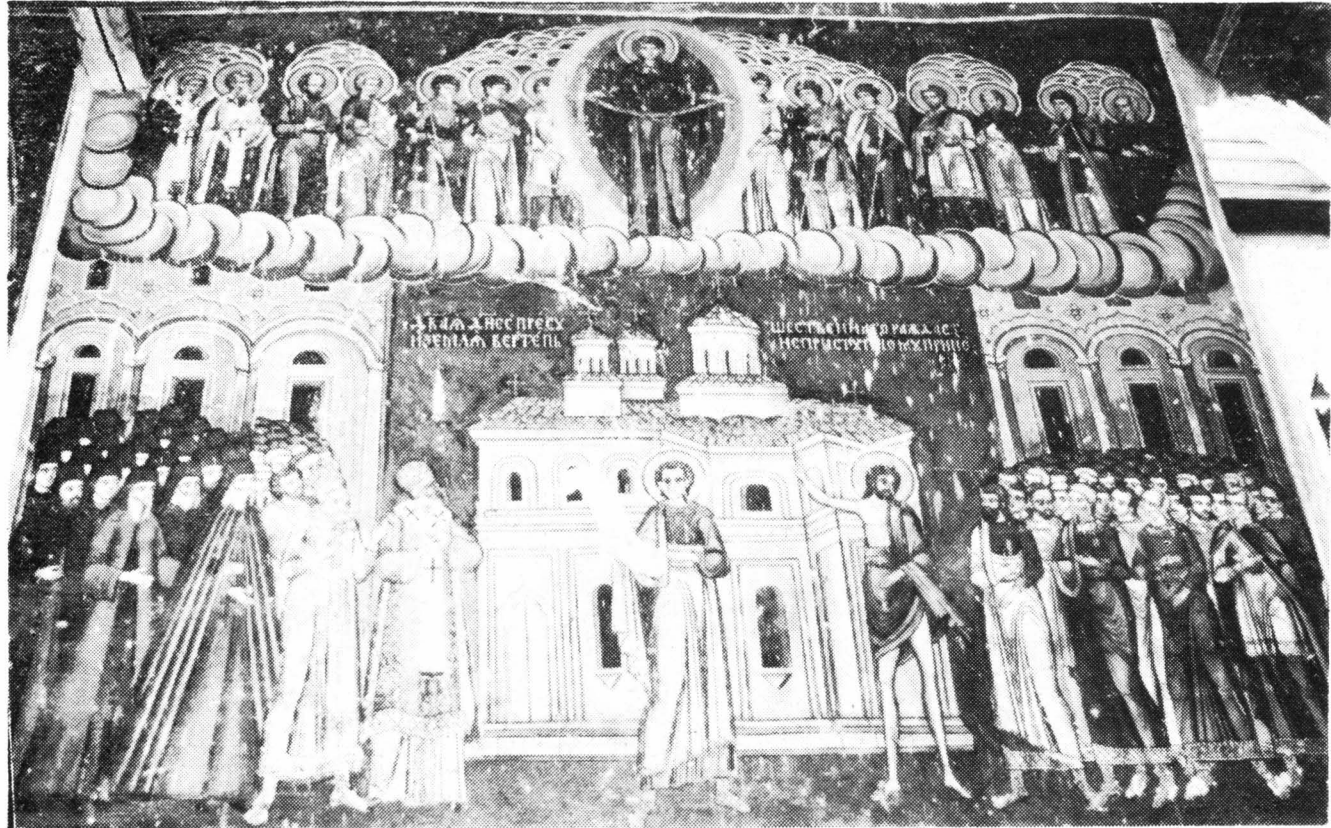
Închinarea păstorilor care încheie aici Imnul acatist este de fapt o scenă din ciclul Copilăriei lui Iisus, adăugată aici pentru aceeași dorință de prezentare narativă. Majoritatea scenelor prezintă redactări similare cu ilustrarea Imnului acatist din pro-naosul bisericii mari a mănăstirii Hurezi.



Iisus Pantocrator.



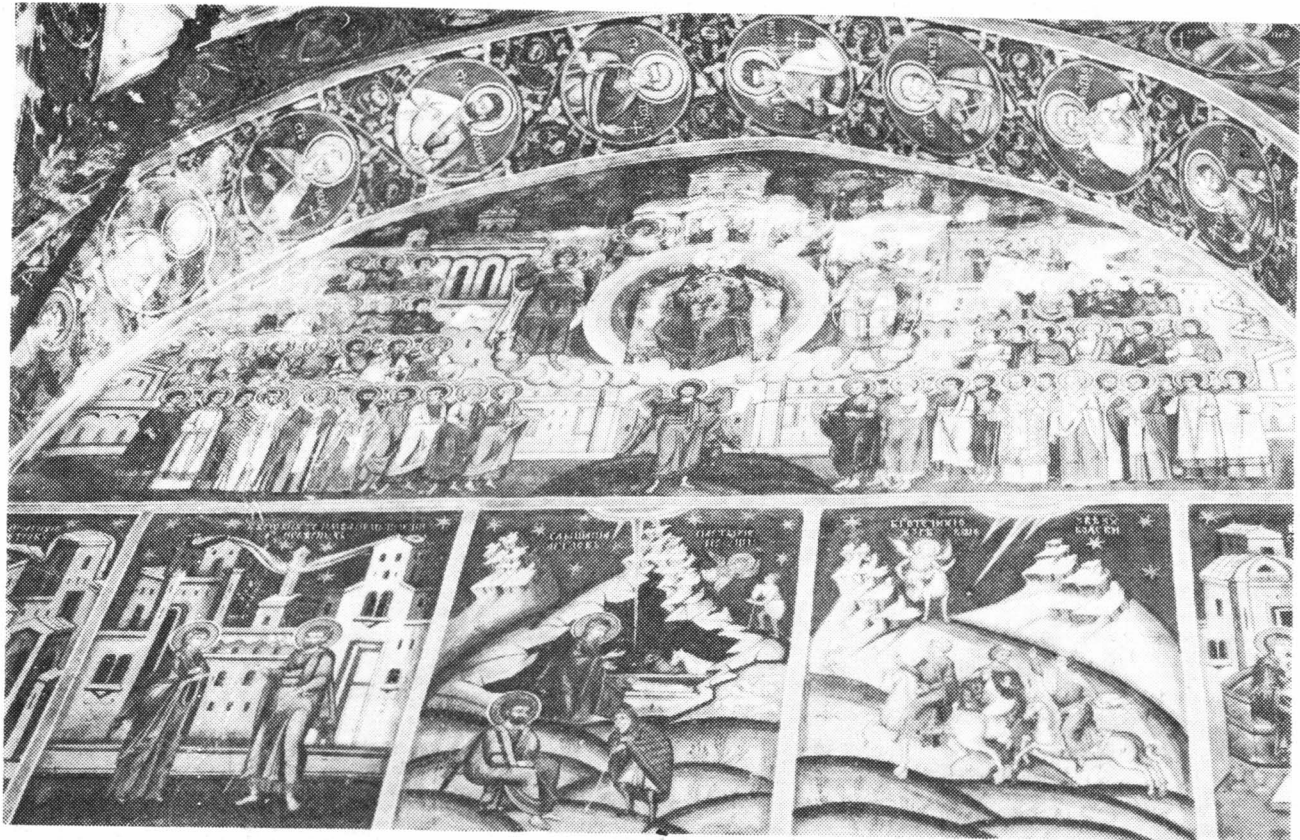




СВЯТЫЙ ДУХЪ  
СНОВАЮЩИЙ  
ВЕРУЮЩИХ

ШЕСТЬДЕСЯТЪ РАДЪ  
НЕПРИСТАВНОМУ ХРИСТУ





«De tine se bucură toată creația» Paracsis, Hurezi.



Sf. Alexie — Paraclis, Hurezi.







Imnul acatist, ciclu iconografic pictat în mod obișnuit în pronaos (prima reprezentare apare în secolul al XIV-lea la Cozia, iar dintre monumentele brâncovenești amintim prezența lui în pronaosul bisericilor mari de la Hurezi și Polovragi) este ilustrat deci în paraclisul de la Hurezi în altar și naos, constituind o componentă esențială a întregului program iconografic.

Pe registrul secund se înșiruie scene din ciclul Marilor sărbători, din Patimi și din Minuni: Învierea lui Lazăr, Intrarea în Ierusalim și Răstignirea (pe peretele sudic), Anastasis, Necredința lui Toma, Mironosițele, Punerea în mormânt, pe vest, iar pe cel nordic sînt figurate Vindecarea de slăbănogi și paralizici, Samariteanca la fîntînă și Vindecarea orbului.

Scena Intrării în Ierusalim prezintă un detaliu anecdotic: pe lângă copiii ce aștern haine în calea lui Iisus, pe creasta dealului sînt figurați doi copii urcați în palmier ce taie crengi, pe care un al treilea le duce în vale celor ce-l întîmpină pe Iisus.

În scena Învierii am observat prezența surprinzătoare a unui personaj feminin ce o însoțește pe Eva zugrăvită în stînga mandorlei.

În ceea ce privește ordinea scenelor am remarcat că pe acest registru se înșiră, cu o singură întrerupere, scenele-reprezentări ale duminicilor de după Paști: duminica Tomii, Mironosițele, Slăbănogul, Samariteanca și Orbul — grup de scene prezent de obicei pe arcul de triumf.

Un șir de medalioane<sup>3</sup> desparte registrele narative de registrul sfinților militari: Gheorghe și Procopie pe peretele sudic, lângă care apar și sfinții nelipsiți în arta brâncovenească: Constantin și Elena, iar pe peretele nordic Teodor Tiron, Teodor Stratilat, Nestor și Dimitrie. În legătură poate cu predominarea scenelor legate de Sf. Feocioară în colțurile de vest ale acestui registru sînt zugrăviți melozii Cosma și Damian, ceilalți doi, Iosif și Ioan Damaschinul, apar lângă icoana de hram din pridvor.

În fereastra nordică a acestui registru apare în ax Christ Înger al marelui sfat, iar în ambrazură Sfînta Ecaterina și Sfînta Teodora; iar în fereastra de sud Maria orantă și sfințele Porfirie și Teofana<sup>4</sup>.

Pe întreaga înălțime corespunzătoare șirului de medalioane și sfinți militari se desfășoară pe peretele vestic tabloul votiv: Constantin Brîncoveanu cu fiii săi Constantin și Radu și Maria Doamna împreună cu Ștefan și Matei.

Pe timpanul aceluiași perete de vest este zugrăvit imnul «De tine se bucură toată suflarea», reprezentare corelată ca sens cu Imnul acatist, dar și cu cele două mari scene de pe peretele vestic al pridvorului: Cortul Maicii Domnului și Pocrovul<sup>5</sup>.

Aceste scene, cunoscute în pictura post-bizantină, ilustrate adesea și în icoane, capătă popularitate în pictura românească, mai ales în această perioadă, regăsindu-le în variante pe calotele pridvorului bisericii mari de la Hurezi și în pronaosurile bisericilor de la Govora și Mogoșoaia.

3. Șirul de medalioane cuprinde următoarele figuri: Sfîntul Antonie, Sava, Eutemie, Arsenie, Teodosie, Avramie, Marin, Pafnutie (sud—medalioanele continuînd pe peretele nordic): Maxim, Ilarion, Pahomie, Teodor, Marțian, Teoctist, Isachie, Isidor și Pavel. Sfinții militari sînt îmbrăcați în costume de curteni și poartă crucele ca însemn al martiriului.

4. Deasupra ușii este zugrăvită următoarea pisanie: «Sfîntul și dumnezeiescul acesta paraclis știut iaste că den temelie prea luminatul blagocestiv domn Ioan Constandin Basarab voevod l-au înălțat și cu zugrăveală l-au infrumusețat întru cinste și lauda Nașterii maicii domnului IC XC și de-a pururea fecioarei și spre nenoaretea pomienire a sa și a tot bun și blagorodnic neamului său săvîrșindu-să la al optilea an al domniei sale fiind leatul... și ispravnic fiind kir Ivan arhimandrit egumen...

5. Prima scenă de gloriificare ilustrează imnul tuturor sfinților adresat Fecioarei (M. Didron, *Manuel d'icographie chretienne*, Paris, 1945, p. 292—293); K. Onasch, *Ikonen*, Berlin 1961, p. 108—392, analizează o icoană de secol 16 de Dionisii, păstrată la Galeria Tretiakov cu același subiect. Exemple similare oferă și Igor Grabar în *Istoria russcovo iscstva*, vol. VI, p. 349—372. Cortul Maicii Domnului apare ca variantă de interpretare a ultimei strofe din imn la Stănești (Carmen Dumitrescu, *op. cit.*, p. 244) precum și la Sucevița (A. M. Musicescu și M. Berza, *Mănăstirea Sucevița*, Editura Academiei, 1958, p. 87—88). Tot la acest monument apare o reprezentare esențializată a Pocrovului (*op. cit.*, p. 90—91). Scena este foarte frecventă în icoanele rusești.

Ideea selecționii de scene din Imnul acatist și alăturarea lor unor ilustrări din texte similare ca sens este prezentă și în icoanele grecești tirzii (M. Chatzidakis, *Icones des Saint-Georges des grecs et de la Collection de l'Institut*, p. 75—76, pl. VI. — O icoană de la sfîrșitul secolului al XVII-lea realizată de G. Klotzes.

Scena Cortului Maicii Domnului ce ilustrează ideea de protecție a credincioșilor este interesantă și pentru că alături de regii și călugării din primul rînd apare un șir de personaje în costume de epocă, boierești. Deci «universul» ce o celebrează pe Maria pentru obținerea protecției ei este alcătuit din categoriile sociale de bază ale societății vremii: feudalitatea laică în frunte cu domnia și feudalitatea bisericească<sup>6</sup>. Aceeași scenă reapare deasupra intrării în trapeza mănăstirii.

Acestui șir de scene de gloriificare a Mariei li se alătură în bolta pridvorului ilustrarea legendei Înaintemergătorului<sup>7</sup>, realizându-se astfel, în conformitate cu o mai veche tradiție bizantină, componenta esențială a programului iconografic tipic capelelor închinatelor unor laici — ciclurile celor doi intercesori.

O altă scenă ce pune în relație cele două personaje este și reprezentarea Tro-nului Ethimasiei de sub Pantocrator, cu Maria și Ioan, avînd și valoare de Deisis<sup>8</sup>.

În concepția bizantină aceste capele (paraclisele de la noi) erau închinatelor unor laici defuncți, urmînd să servească drept loc de îngropăciune. În Țara Românească, întrucît pronaosul capătă, mai ales din secolul al XVI-lea, și o destinație funerară, paraclisele au rostul unor capele de rugăciune, utilizate în unele cazuri ca biserici în anotimpul rece. Paraclisul de la Hurezi, ridicat în 1696, la doi ani după Biserica mare, unde ar fi trebuit să fie îngropată familia Brincoveanu, prezintă un straniu tablou votiv (care chiar dacă este repictat pare a fi culoare peste culoare) în care întreaga familie a lui Constantin Brincoveanu este în haine cernite. Prin urmare, paraclisul domnesc este gîndit în întregime ca un simbol al mormintelor familiei domnești, în care în mod firesc sînt invocați cei doi intercesori<sup>9</sup>.

Toate considerațiile cu privire la iconografie făcute pînă acum pun în evidență oarecare originalitate în concretizarea unor principii tradiționale, o încercare de a compensa «obligațiile» iconografice prin redactări noi, prin regîndirea textelor atunci cînd ele nu sînt canonice și o vădită predominare a reprezentărilor închinatelor Fecioarei — preferință iconografică mai generală în epoca brincovenească chiar la biserici cu alt hram.

În același sens trebuie amintit șirul de sfinți din pridvor (repictați și ei): *Sfîntul Nicodim* (probabil Nicodim de la Tismana), Teodosie, începătorul obștei, Antonie cel Mare, *Teodosie, mitropolit al Ungrovlahiei*, Sfîntul Atanasie și Eftimie cel Mare — reprezentări ce echivalează cu înregistrarea unei «sanctificări» a unor personalități din lumea bisericească locală, o trecere a lor printre sfinții patroni ai vieții monahale bizantine<sup>10</sup>.

6. *Istoria artelor plastice*, vol. II, p. 71.

7. *Bolta*. Legenda vieții Sfîntului Ioan Botezătorul, pictura fiind păstrată incomplet numai pe jumătatea de est a bolții.

Est : Zaharia adus de soldat, Nașterea lui Ioan, Fuga Elisabetei în pustiu, Ingerul îi apare lui Ioan ; Sud : Ioan predicînd în pustiu, scene lipsă ; Vest : Scene lipsă, Tăierea capului, Dansul Salomeei. Nord : Îngroparea trupului și capului. În centrul bolții, într-un medalion este reprezentat Ioan Botezătorul. Martiriile apostolilor sînt zugrăvite înscris la sub scenele din viața lui Ioan Botezătorul : pe latura de sud Petru și Pavel, pe vest scene lipsă, apoi Marcu și Luca, iar pe nord Martiriul lui Filip și Toma.

8. Gordana Babic, *Les chapelles annexes des eglises byzantines*, Paris, 1969, p. 162—163. Autoarea consideră ca scenă obligatorie Deisisul care ar fi și un semn al destinației funerare, apoi prezenta scenelor din patimi și din marile sărbători, ca și cele ce se referă la sfinții intercesori ;

Grabar A. *L'art de la fin de L'Antiquité*, vol. I, l'Iconographie de la Parousie, p. 581, conține că Sărbătorul de Crăciun și Imnul acatist ne pun în prezența unei iconografii a Parusiei care într-o formă mai directă și precisă decît orice imagine istorică din viața lui Iisus tinde să traducă iconografic marea temă a celei de a doua veniri ca urmare a încarnării.

9. Pisania pictată deasupra ușii între cele două zone ale tabloului votiv conține următoarea notare. În consens cu interpretarea noastră : «L'au înălțat și cu zugrăveală l'au înfrumusețat întru cinstea și lauda nașterii Maicii Domnului IC, XC și deapurea Fecioarei și spre nemoarta pomeneire a sa și a tot bun și preablogorodnic neamului său...».

10. Nicolae Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, București, 1930, p. 9 și urm. ; V. Grecu, *Cărți de pictură bisericească bizantină*, Cernăuți, 1936, p. 339—340. Printre «cuvioșii purtători de Dumnezeu pînă în ce au strălucit în pustnicie» sînt înșirați Antonie cel Mare, Eftimie cel Mare, Teodosie începătorul obștei și Atanasie cel din Athos. Pisania pictată, numele membrilor familiei domnești și al șirului de sfinți din pridvor sînt scrise cu caractere slavone dar în românește.



Consemnarea acestui fapt este în deplină conformitate cu politica religioasă dusă de Brîncoveanu, ce sprijinea Biserica Ortodoxă ardeleană, punea să se tipărească cărți pentru țări ale Orientului creștin și adăpostea la curtea lui pe Antim Ivireanu sau pe Atanasie, fost patriarh al Antiohiei<sup>11</sup>.

Prin urmare, zugravii Marin și Preda au fost puși în fața unor probleme mai grele decît simpla decorare a unei biserici, trebuind să concretizeze în imagini un anumit program de idei, probabil sugerat de domn, poate explicat de așa-zisul ispravnic Ioan Arhimandrit, egumen ce apare în pisanie, dar întrucît Preda lucrează în echipa de zugravi de la Bolnița unde întîlnim un program original și bine adaptat altor exigențe, ar putea fi chiar el cel ce a găsit soluțiile programului iconografic de la paraclis.

În conformitate cu literatura de specialitate, am putea apela la «autoritatea» lui Constantinos pentru a-i atribui lui rolul de iconograf coordonator. Pictura de la biserica Doamnei, deși se pare cu funcție similară unui paraclis, unde contribuția sa este importantă cantitativ, ne arată că Constantinos este un zugrav tradiționalist, conservator, ale cărui merite țin mai ales de calitatea meșteșugului, iar nu de nou-tatea sau înnoirea programului<sup>12</sup>.

Ținem să precizăm că cele trei ansambluri principale ale mănăstirii Hurezi: Biserica Mare, Bolnița și Paraclisul prezintă, la o analiză mai atentă, programe precis concepute, în funcție de rostul fiecărei biserici din ansamblul mănăstiresc.

Programul mai tradiționalist al Bisericii Mari este completat de galeria de portrete ale familiei Brîncoveanu și ale înaintașilor lor — serie ce conferă caracter aulic, de artă reprezentativă, potrivită pentru fastul unei reședințe domnești.

Bolnița ce servea numai obștea călugărească este măcar în parte decorată cu teme ce se adresează în primul rînd călugărilor<sup>13</sup>.

În cazul paraclisului am recunoaște meritele zugravilor Marin și Preda care deși mai modești ca meșteșug știau să sintetizeze și să adapteze creator cunoștințele lor la exigențele luminatului domn, realizînd o pictură ce conține numeroase noutăți stilistice ceea ce indică și o cunoaștere, e drept cam stingace, a noilor formule de figurare caracteristice centrului de zugrăvie de la Hurezi.

CORINA POPA

## UN VĂTAF DE PLAI CTITOR

1. *Problemă genealogică.* Dintre toate familiile vechi ale comunei Calvini, județul Buzău, familia Săseanu își poate reconstitui arborele genealogic cel mai complet, începînd din anul 1622<sup>1</sup> sau chiar din 1617 și pînă astăzi. Cum este de așteptat, o astfel de reconstituire prezintă totuși unele nedumeriri. Una dintre acestea apare la cea de a treia treaptă și anume între Stoica Mărgineanu, pe care Matei Basarab voievod îl numea «sluga domniei mele»<sup>2</sup> și protopopol de Aninoasa<sup>3</sup> Mihai Săseanu. Este în cauză Radu II Săseanu<sup>4</sup>.

11) Nicolae Iorga, *Istoria bisericii*, p. 16—17.

12. Corina Popa, *Constantin și Ioan, autorii ansamblului de pictură de la Biserica Doamnei*, în «Monumente istorice și de artă», anul XLV, nr. 2, 1976, p. 44—46. Subscriam părerii că zugravul Constantin ar fi fost șeful unei școli de pictură, ceea ce ni se pare acum mai puțin sigur. Cercetările viitoare vor permite precizările necesare.

13. Teodora Voinescu, *Școala Hurezi*, p. 584.

1. Doc. Ist. Rom., XVII, B, IV, p. 82.

2. Arh. St. fil. Buzău, Cora Săseanu, I/1 a.

3. Mențiune din 3 februarie 1742 pe un Evangheliar din dotația bisericii din Cislău, fostă a m-rii Aninoasa

4. Adaosul II, după numele Radu, este întrebuintat numai în cadrul acestei lucrări, spre a-l deosebi de bunicul său Radu I Săseanu.

S-a scris despre el că se numea «Radu Mărgineanu ot Săseni» și că era fiul lui Stoica Mărgineanu<sup>5</sup>.

În timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu «întimplîndu-se de au fost împreșurați de bir greu, Stoica Mărgineanu, moșu(l) pop(ii) lui Mihai și neputînd sta în țară, au fostu fugitu în Moldova»<sup>6</sup>. În același înscris s-a mai amintit că, după înlăturarea lui Brîncoveanu, «au venit popa Mihai cu tatăl său iarăși în țară». Se deduce deci că ar fi fugit în Moldova: Stoica Mărgineanu, Mihai nepotul său și tatăl lui Mihai. Se reține că numele tatălui lui Mihai nu este pomenit în textele reproduse.

Cît despre nume, tatăl lui Mihai s-ar fi numit «Radu Mărgineanu ot Săseni», dacă cercetătorul nu ar avea la îndemînă decît însemnarea de pe un Minei de la biserica din Bîscenii de Jos<sup>7</sup>.

S-a mai scris de asemenea că «Radu Mărgineanu zis și Săseanu» ar fi cumpărat în anii 1707, 1711 și 1714 ocine în Bîscenii de Jos<sup>8</sup>. În felul acesta apare o contradicție. Se știe că domnia lui Constantin Brîncoveanu s-a desfășurat între 1688—1714. Cum putea cumpăra Radu II Săseanu acele ocine din Bîscenii de Jos, tocmai în acel timp, dacă el se afla în exilul său voluntar în Moldova? În afară de aceasta, cele trei documente citate, fie că au fost sustrase, fie că deținătorul le tănuiește încă, nu pot fi cercetate pentru a se verifica dacă Radu semna sau era scris «Mărgineanu».

Cert este că hrisovul din 1733, citat mai înainte, arată că «moș» în sensul de bunic al protopopului Mihai, pe Stoica Mărgineanu. Oare nu putea fi tot bunic și după mamă?

În acest punct al argumentației este nevoie să se amintească de moșia Miluiți «de pe apa Nișcovului ot sud Buzău», pe care Mircea sin Radu I Săseanu<sup>9</sup> și cu fiii săi Radu II Săseanu și Mihai o stăpîneau, moștenind-o de la moșii lor din «descălăitoare». Se trăgea de dintr-un Sasu cel bătrîn<sup>10</sup>. Este clar deci că Radu II Săseanu nu era certat cu regimul lui Brîncoveanu și ca atare nu se exilase în Moldova și probabil că nici fiul său Mihai. Numai astfel se poate explica și achiziția ocinilor din Bîscenii de Jos prin cele trei înscrisuri dispărute.

Dintr-un tacrir, pe care Maria polcovniceasa Săseanca din Bîscenii de Jos îl prezenta Înalțului Divan la 2 martie 1839, se arată deslușit că ramura Săseanu din Bîscenii de Jos stăpînea cei 284 stînjeni masă din moșia Miluiți de la străbunul lor Mircea, prin fiul acestuia Radu II Săseanu<sup>11</sup>. Așadar Radu II Săseanu a fost fiul lui Mircea Săseanu și nu al lui Stoica Mărgineanu. El a fost, cu mare probabilitate ginelele acestui Stoica.

Pe de altă parte numeroasele acte care amintesc de Radu, nici unul nu-l prezintă că ar fi fost «Mărgineanu zis Săseanu»<sup>12</sup>.

Ca urmare a celor expuse pînă aici, se impun trei concluzii:

1. Adevăratul întemeietor al familiei Săseanu din Bîscenii de Jos este Radu (II) Săseanu și nu Stan Mărgineanu.

2. Începuturile acestei familii sînt cu aproximativ 100 de ani mai aproape de zilele noastre (1700), decît se credea pînă acum (1617).

3. Această familie a folosit și i s-a recunoscut notoriu numele de Săseanu, în exclusivitate, țara intervenția altui nume, cum ar fi Mărgineanu.

2. Despre înaintași. Bunicul vătăfului Tudor pe linie paternă a fost Radu II Săseanu. Numele acestuia se află pomenit de multe înscrisuri, mai ales din fondul Episcopia Buzăului, ca simplu martor, ca hotarnic și ca donator. Aceasta arată că se afla între oamenii de vază, între boiernașii căutați, de prestigiu și de deosebită încredere.

Radu II, împreună cu tatăl său Mircea, dăruiau episcopiei Buzăului, la 14 martie 1702, un pogon și jumătate de loc sterp «din partea Bădicească, în valea Nișcovului pentru ca să fie loc de stupină» prea sfinției sale episcopul Mitrofan<sup>13</sup>.

5. H. Constantinescu: *Un protopop din veacul al XVIII-lea*, în «Glasul Bisericii», XXXII, 1973, p. 1321 și urm. 6. Arh. St. fil. Buzău, Cora Săseanu, I/5.

7. H. Constantinescu: *Biserica din Calvini*, în «Glasul Bisericii», XXV, 1966, p. 514.

8. *Ibidem*, p. 523. 9. Arh. St. Buc., Ms. 172, f. 430—431 (în anul 1676). 10. *Ibidem*, f. 109.

11. Arh. St. Buc., Înalțul Divan, 74/1837, f. 32 și 43.

12. Exemple: Arh. St. Buc., Ms. 172, f. 442 și 443 și *Idem*, Episc. Buzău, 78.8.

13. Arh. St. Buc., Ms. 172, f. 442.

După ce Radu II Săseanu și-a mutat centrul său gospodăresc la Biscenii de Jos, a ridicat «schitul» Sfinții Ingeri în acest sat, pe poalele dinspre apa Biscii Chiojdului ale dealului Baba Dobra<sup>14</sup>. Ctitoria lui Radu II nu a fost în realitate schit, ci o simplă biserică de mir, din lemn. Însemnarea care amintește această ctitorie mai precizează că Radu, încetînd din viață, nu și-a putut sfîrși lucrarea întrutotul.

Cele două fapte, donația și ctitorirea, sînt suficiente pentru a se atribui lui Radu II o înclinare către binefaceri și îndeosebi spre biserică. El posedă această înclinare din ascendență de la înaintașii săi. Atitudinea sa față de biserică se întuiește și mai bine încă, din faptul că și-a îndrumat unicul fiu, pe Mihai, către cinul preotesc.

Tot atît de important este de reținut că Radu II acumulasese, atît averea considerabilă a răposatului în exil Stoica Mărgineanu, căruia se presupune să-i fi fost ginere, cît și cel puțin cei 284 stînjeni masă din moșia Miluții. Se contura astfel realizarea unei importante stăpîniri funciare care-i permițea ctitorirea acelei biserici de lemn.

Despre Mihai sin Radu II Săseanu, tatăl vătăfului Tudor, s-a scris deja între altele un foarte frumos și documentat articol, citat mai sus<sup>15</sup>. Acesta, pe vremea cînd era numai diacon, și anume la 2 septembrie 1728, împreună cu vărul său Mihai sin Mihai Săseanu, a închinat episcopiei Buzău schișorul «ce să chiamă Miluții, pe apa Nișcovului, care iaste făcut de strămoșii noștri». Cei doi adăugaseră și «partea de moșie care are acolo ... însă tot hotarul jumătate...»<sup>16</sup>. Cu toate acestea, diaconul rămînea un om bogat. În documentele ulterioare, Mihai va fi menționat ca «popa Mihai», deci ajunsese preot.

Spirit meticolos și organizat, preotul Mihai s-a ocupat mai întîi de biserică pentru care fusese hirotonit. După mențiunea din 1843 a postelnicului Șarban Bîsceanu, biserica «Sfinții Ingeri» din Bîsčenii de Jos «au fost început(ă) dă» Radu Săseanu dar «s-au sfîrșit» de fiul său Mihai, ceea ce îl situează ctitor alături de tatăl său.

Iată calitățile care l-au impus episcopului a-l alege protopop al plaiului despre Buzău: «pentru știința lui de carte, pentru buna lui orîndă în viață și pentru chibzuință în toate cele sfînte ale preoției...». Buna orîndă se referea la starea sa materială. Dragostea față de așezămintele religioase și daniile făcute de înaintași și de el au atîrnat greu în balanța cu care a cîntărit episcopul.

În afară de veniturile înfățișate în articolul amintit, trebuiește adăugat avantajul din domeniul administrativ, social și politic. De aceea «popa Mihai protopop Săseanu» poate fi înfîlțit de cercetător, nu numai în judecățile din competența eparhiei, domeniu în care primea delegație de la ierarhul respectiv, ci și hotarnic, alături de alți boiernași<sup>17</sup>. Se presupune că onorariile erau substanțiale.

În plus, Mihai protopop a continuat opera de acumulare și augmentare a averii moștenite, după trăsătura caracteristică a înaintașilor săi. Se pare că cea mai spectaculoasă achiziție a sa a fost cumpărarea celor 851 stînjeni masă din moșia Bîsčenii

14. Iată textul însemnării: «S-au cumpărat de răposat strămoș(ul) protopop Mihaiu Săseanu pã numele acestui sat Bășcenii(ă) de Jos, la schit(ul)u Sfinții Ingeri, pe care l-au fostu începutu (dă) tatăl protopopului și (l-)iau sfîrșit protopop(ul). Și le-au cumpăratu și toate cãrjile: Ofoicu, Mineu, Evanghelii, Triodu, Penticostaru, Apostolu. Și apoi, pã acea biserică dă lemnu o au mutat-o vătăfulu Tudoru inu Mihaiji. Și au făcut această dă zidu cu cheltuiala dinu totu venit(ulu) aceștii moșii. N-au datu nici unu frate nicu, nici potropop(ulu) Dragomiru, nici potropop(ulu) Mihalcea inu optu ani. Și au fostu costindu și finețele totu inu cheltuială. Apoi s-(a) apucatu și fi-său, vătăfulu Șarbanu dă i-au făcutu curtea de zidu. Și iar tinea totu venit(ulu), cu șătraru(lu) Dumitracșu (Drăgulinescu). Și apoi s-au împotrivitu d(e)odată vătăf(ulu) Anghela(che) cu protopop(ulu) și i-au stricatu planulu și i-au rămasu chiliile nefăcute. Și au fostu unii, și Radu Mălaiu Mare, cu vătăfu(lu) Tudoru la biserică și au fostu dăruitu și moșia sa biserici(i), daru au muritu, n-au trăitu a săvîrși. La 1742 s-au cumpăratu acestu Ofoicu dă protopopu(lu) Mihaiu Săseanu, strămoș(ul), cum și Mineiu(lu) și toate cãrjile, cã scriia inu ciucurile de hirtii. Și acumu, la leatu(lu) (1)843, s-au legatu dă Ionijă Zahariia otu Pălinișu, cu cheltuiala și plata post(elnic)(ului) Șarbanu Bășceanu(u). Și este cumpărat(a) la 1742. Șarbanu Bășceanu. (După N. Iorga). 15. Vezi nota 5.

16. Arh. St. Buc., Episc. Buzău, LI/1.

17. Iată unele dintre hotărnicii: Arh. St. fil. Prahova, V. Georgescu I-52. Arh. St. Buc., Ms. 173, f. 42-43; Ms. 1241, f. 158. Episc. Buzău, XXXVI.6. N. Iorga, *Cîteva doc. priv. la moșia Cățina (Buzău)*, în «St. Doc. cu priv. la ist. rom.», V. 1903, p. 546.

de Jos, de la episcopia Buzăului, prin episcopul Misail<sup>18</sup>. Episcopia intrase în stăpînire a acestui hotar, cumpărîndu-l de la urmașii spătarului Mihai Cantacuzino la 5 februarie 1737. Pînă la urmă, averea stăpînită de protopop a fost trecută cu mult peste o mie de stînjeni masă. Socotindu-se stînjenui la 2,8 pogoane<sup>19</sup>, se poate avea imaginea acestei suprafețe în unități de măsură actuale. Întreaga suprafață a fost comasată și aleasă pe partea de est și sud-est a obștiilor Bîscenii de Jos și Vereș. Cu această ocazie, începînd din 1741, protopopul și-a mutat sediul familiei în această parte de moșie, către Brăduleț. Din cite se cunoaște pînă astăzi, proprietatea protopopului Mihai Săseanu a fost cea mai întinsă suprafață de teren din teritoriul comunei Calvini pe care să o fi posedat o singură persoană. Poate fi socotit un veritabil latifundiu feudal.

Negreșit că pentru conservarea și fundamentarea juridică a acestei întinse posesiuni, protopopul Mihai a fost nevoit să întreprindă acerbe dispute în justiția vremii cu împrejurenii săi. Și au fost destule<sup>20</sup>.

Dacă «schitul Sfinții Ingeri», ctitorit în faza lui de terminare și dotare (cărți de cult, mobilier) de către protopop, a pierit, după cum se va vedea, casa, ridicată tot de el, se mai păstrează. Ar fi cea mai veche clădire de pe valea Bisca Chiojdului, locuită și astăzi de o descendentă îndepărtată a protopopului, Manușca Gh. Constantinescu.

Protopopul Mihai Săseanu a avut cel puțin șase copii: trei fii și trei fiice<sup>21</sup>. Numele fiicelor nu se cunosc. După tacirul postelnicului Șerban Bîscianu, fiica cea mare a protopopului a fost căsătorită cu Moise Lipianu, poreciit Pas, din Pătirlagele, cea mijlocie cu Andrei Bozianu vistier, iar cea mică a avut soț pe enigmaticul logofăt Radu Mălai-Mare. Ultima pereche a fost «stearpă», adică nu a avut urmași<sup>22</sup>.

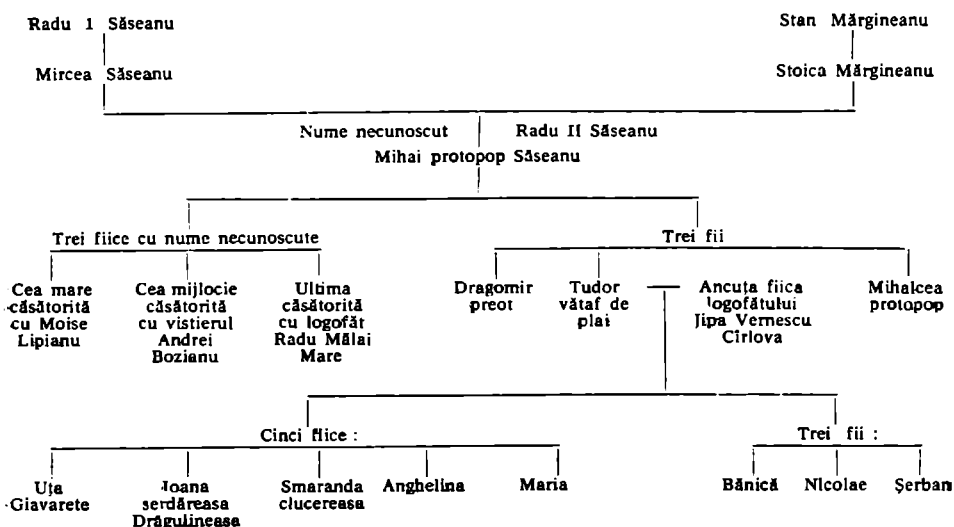
Cel mai mare dintre fiii protopopului Mihai a fost Dragomir, preot, urmînd tatălui său în parohia Bîscenii de Jos. Postelnicul Șerban îl intitulează «protopop» în mult amintita sa însemnare din 1843. Cel mai mic a fost Mihalcea, de asemenea preot. Se știe sigur că acesta a îndeplinit funcția de protopop ajungîndu-și tatăl în rang<sup>23</sup>. Săsenii care mai dăinuiesc astăzi coboară din această ramură. În sfîrșit mijlociul a fost Tudor, ctitorul.

18. Arh. St. fil. Buzău, Cora Săseanu, I/8.

19. *Ibidem*, I/141.

20. *Ibidem*, I/1 a, b, c, d, e, f, g; I/5, 6 d. 8, 9, 10, 11; *Idem*, B. Irion, Calvini, I c.

21. Iată schema propusă :



22. Arh. St. Buc., Inaltul Divan, 74/1837, f. 116.

23. Arh. St. fil. Buzău, Cora Săseanu, I/13.

3. *Vătaful de plai*. Deși ar fi de așteptat contrariul, dată fiind funcția pe care a îndeplinit-o, informațiile relative la Tudor Săseanu sînt puține. Astfel, la 26 martie 1761, diaconul Mihalcea și «logofătul Tudor sin popii Mihai Săseanu» cumpărau «șase pogoane de vie lucrătoare, cu casa, cu crama și cu alte vase ce să află, care viei sînt în dealul Săsenilor ot sud Buzău. Și aceste viei ne-au rămas și noao de la mătușa noastră Despa, ce-au fost soția răposatului lane Buzăianu, după cum dovedește și dieata lui<sup>24</sup>. În adevăr, prima dispoziție testamentară din diata «A», a lui lane cupețul Boldescul, atestă «că a avut și ia (Despa) șase pogoane de vie, de zestre, care neputîndu-le eu lucra, le-am vîndut»<sup>25</sup>. Zapisul face să se presupună că protopopul Mihai decedase înainte de cumpărarea celor șase pogoane de vie. De asemenea se constată că la acea dată Tudor ajunsese logofăt, iar Mihalcea diacon. Cei doi frați au plătit 960 de taleri. Actul mai dovedește că frații continuau acapararea, după tendința constatată la înaintașii lor. Se pare însă că aceasta a fost ultima manifestare de acest gen a Săsenilor. Puterea de pătrundere achizitivă descreștea, dată fiind fărîmițarea domeniului. Mai tirziu, în generațiile următoare, fărîmițarea și zizaniile de familie aveau să se accentueze, îndeosebi din cauza alianțelor pe linie feminină. Strălucirea din timpul protopopului și a vătafului nu va mai fi niciodată atinsă.

Probabil că la data cumpărării celor șase pogoane de vie, logofătul Tudor Săseanu să fi fost deja căsătorit cu Ancuța, fiica logofătului Jipa Vernescu Cîrlova<sup>26</sup>. Este neîndoios că înrudirea lui Tudor cu această familie să-i fi adus în patrimoniul spiritual o deosebită contribuție, după cum se va întui din cele ce urmează.

Un document interesant pentru istoria comunei Calvini îl infățișează pe Tudor în postura de vătaf al plaiului<sup>27</sup>. Este diata neguțătorului Stoica sin Radu Codescul din Chiojdl de Bisca. Una dintre dispozițiile sale testamentare era «să se facă la Biscenii de Sus o sfință biserică de zid cu cheltuiala mea și fără) de zăbavă. Să (i să) puie hramul Sfinților Ingeri»<sup>28</sup>. Printre cei trei executori testamentari se afla «și dumnealui vătaful Tudor», care trebuia să facă cele orînduite, căci biserica dorită de Stoica urma să arate «cum ieste aceasta de aici (din Chiojdl)». Cu toate că această dispoziție testamentară nu a fost adusă la îndeplinire, alegerea de executor făcută de negustor în persoana vătafului Tudor se datora în primul rînd faptului că vătaful de plai pornise construcția bisericii din propriul său sat Biscenii de Jos, încă din 1768, dacă se ia în considerare mențiunea lui Șerban postelnic Biscleanu din 1843. Codescul înțelesese că vătaful era o persoană cu mult simț artistic și cu multă rivnă către ctitorie.

Pe lângă faptul că vătaful era persoana cea mai de vază în plei, datorită funcției ce deținea, Codescul l-a ales «clironom» și pentru că făcea comerț cu vătaful. O dispoziție a diatei amintește că Stoica cupețul era «dator vătafului Tudor i tovrășilor dumnealui taleri 24, după cașul de an...». Se înțelege de aici că vătaful conducea o tovărășie de crescători de animale ale cărei produse (oi, capre, cornute mari, piei, caș etc.) erau vîndute negustorului chiojdean.

Din aceeași mențiune a postelnicului Biscleanu se află că mai înainte de 1768 și probabil tocmai în vederea construirii unei noi biserici în Biscenii de Jos, vătaful Tudor a mutat vechea «biserică de lemnu ... înu Miluții...».

Poate că e mai puțin important că vătaful putea face orice voia cu biserica de lemn. În realitate el nici nu era proprietarul exclusiv al acestei biserici. Pe atunci moștenirea protopopului Mihai era în devălmășie. Vătaful a mutat biserica cu îngăduința tuturor fraților săi. Mai important este că vechiul «schitșor» strămoșesc din Miluții era gata «să se pustiască... și va să vie spre străcicuine», încă din 1728 cînd Mihai diacon Săseanu îl închina episcopiei<sup>29</sup>. Săsenii din Biscenii de Jos, prin vătaful Tudor, nu făceau altceva decît să-l înlocuiască pe cel vechi și ruinat, cu cel din Bisceni. Vătaful rectorea astfel biserica din Miluții.

După alți 60—70 de ani și această biserică de lemn se ruinase. Costache polcovnic Drăgulinescu, în ipostaza de clironom al moșiei închinată schitului Miluții, înălța și dota o nouă biserică, de data aceasta din zid, în satul și pă moșia străbună<sup>30</sup>.

24. Arh. St. fil. Buzău, Cora Săseanu, I/12.

25. Arh. St. Buc., Episc. Buzău, X/99.

26. I. C. Filitti : *Vlădica Luca (f 1629) strămoș al poetului buzoian Vasile Cîrlova (1809—1831)*, Buc. 1936, p. 9 și I. St. Moldoveanu : *Vasile Cîrlova și neamul său*, în «Limba și literatură», X, 1965, p. 127—149.

27. Arh. St. Buc., Ms. 173, f. 240—242.

28. Gion Ionescu : *Biserica parohiei Biscenii de Sus*, articol prezentat la redacția «Glasul Bisericii» în 15 august 1977.

29. Vezi nota nr. 16.

30. Arh. St. Buc., Înaltul Divan, 7/1837, f. 2—4.

O problemă care se pune cercetătorului este proveniența fondurilor necesare unei construcții cum este ctitoria vâtafului. Problema se iscă odată cu relatarea postelnicului Șerban că «n-au datu nici unu frate nimicu...». Venitul de pe mai puțin de o treime din fosta avere a protopopului Mihai, citi îi revenea vâtafului, nu era de ajuns; o cauză pentru care construcția a durat «optu ani». Trebuie admis deci că vâtaful a așezat între cheltuielile ocazionate de ctitorie și veniturile realizate din funcția sa.

Prin reforma lui Constantin Mavrocordat, vâtafii de plai s-au bucurat de o extindere a atribuțiilor ce aveau<sup>31</sup>. Plaiurile au devenit subdiviziuni administrative ale județelor cu delimitare precisă. Vâtafii nu erau de acum numai agenți polițieniști de graniță, ci deveniseră administratori efectivi ai plaiurilor<sup>32</sup>. Ei aveau în sfârșit următorul mănunchi de atribuții, între altele:

- să oprească ieșirea din țară a mărfurilor neînsoțite de răvașe legale;
- paza împotriva hoșilor, oamenilor răi, «furilor de dobitoace», de pe suprafața întregului plai;
- paza ca birnicii izolați, în grupuri sau chiar «satele să nu fugă» dincolo de hotare;
- cisluirea dărilor cuvenite domniei de la plăeșii în subordine;
- colectarea tuturor dărilor de la toți locuitorii plaiului în care scop aveau la dispoziție zapcii, sameși<sup>33</sup> și condicari care puteau folosi bătăile și schingiuirile<sup>34</sup>;
- judecarea locuitorilor din plai pentru infracțiunile mai ușoare (gilcevi, curvii, hoții etc.).

Pentru respectarea acestor sarcini, vâtafii răspundeau cu capul. În schimb ei se bucurau de avantaje deosebit de importante, pricină pentru care funcția de vâtaf de plai era foarte rivnită<sup>35</sup>. Mai întâi de toate vâtafii de plai erau scutiți în total sau în parte de «angheriile» către domnie, un avantaj de dări apăsătoare pe care ceilalți cetățeni le plăteau. Ei primeau o treime din mărfurile confiscate de la contrabandiști, precum și lucrurile aflate la hoși și care nu erau reclamate de păgubași. Mai primeau cite un miel de la fiecare turmă ce trecea frontiera. I se dăruia cite un caș de fiecare stână din plaiul respectiv. Și i se adăugau cite o zi de clacă pe an de la fiecare plăieș în subordine. La toate acestea se adăugau veniturile ilegale din abuzurile săvârșite de vâtafi pe cont propriu (contrabandă, tăinuirea altor contrabandiști, fugarii, hoși, infractori de vamă, nereguli din dări sau cisluiuri etc.). Deși se presupune că vâtaful Tudor nu s-a folosit de ultima categorie de venituri, adică de cele ilegale, întrucât documentele nu-l definesc ca atare, trebuie să se admită că din funcția sa îi reveneau venituri deosebit de mari.

4. *Ctitorul*. Mai trebuie luminată și afirmația postelnicului Șerban: «Și au fost unii ... cu vâtaful Tudor la biserică...», adică unii care au contribuit la ridicarea bisericii. Dar în loc de «unii», postelnicul amintește numai pe Radu Mălai-Mare, cumnatul după soră al vâtafului. Mai mult chiar, acest Radu «au fostu dăruitu și moșia sa bisericii, dar n-au trăitu a săvîrși». Documente de altă proveniență arată că în adevăr Radu Mălai-Mare testase bisericii 100 stinjeni masă<sup>36</sup>. Diata lui, căci despre aceasta e vorba, nu și-a atins finalitatea, deoarece urmașul adoptiv al lui Radu și anume nepotul său maziul<sup>37</sup> Fătu ceașul<sup>38</sup> nu a executat dispoziția aceasta, ci a ținut diata ascunsă. Ea a fost descoperită în 1974 la unul dintre strănepoții săi.

Dar mergind pînă la urmă cu analiza împrejurărilor social-politice, indiferent pe ce cale aduna vâtaful banii pentru ctitorirea bisericii Sfintul Nicolae, ei proveneau din sudoarea și truda cetățenilor săteni din Biscenii de Jos. Aceștia au trudit pe moșiile Biscenii de Jos și Vereș, aceștia și-au lăsat amprente trudei lor pe orice material folosit în construcție, de la prima piatră din temelie și pînă la ultima șindrilă de pe acoperișul bisericii. Era deci îndreptățit N. Iorğa să scrie: «Vâtaful de plai nu

31. N. Stoicescu: *Rolul curtenilor și slujitorilor din Țara Rom. și Moldova ca instrumente de reprisiune a luptei țărănimii*, în «Studii», XV, 1962, p. 638.

32. N. Stoicescu: *Despre organizarea pazei hotarelor în Țara Rom. în sec. XV—XVII*, în «Studii și materiale de istorie», 1960, vol. IV, p. 198.

33. Arh. St. fil. Buzău, E. Irion, Calvini, nr. 2.

34. Colecția muzeului Calvini, nr. 35.

35. N. Stoicescu: *op. cit.*, Despre org. pazei..., p. 121.

36. Arh. St. Buc., fond Gion Ionescu, I/7.

37. *Ibidem*, I/8.

38. *Ibidem*, I/10.

era în ctitoria sa altceva, decât exponentul întregului grup sătesc, de vechi locuitori ai țării, pe care ... îi reprezintă în fapta lui de evlavie și frumusețe»<sup>39</sup>. Biserica este deci rodul muncii poporului și îndeosebi a moșnenilor, întocmai cum tot N. Iorga a clasat acest monument în aceeași lucrare.

Așa încit, ctitorul vătaf Tudor Săseanu trebuie privit în toată această operă ca reprezentantul biscenarilor. Dar și așa, istoria artelor din Țara Românească și mai ales istoria comunei Calvini îl vor păstra la orizontul faptei lui «de evlavie și frumusețe».

Prin originea sa, prin alianța cu Verneștii — Cîrlovești și prin funcția atât de remuneratorie, vătaful Tudor Săseanu a făcut parte neîndoielnic din clasa mijlocie, între marea boierime și larga masă a poporului truditor și exploatat, adică din mica boierime<sup>40</sup>.

În acest cadru trebuie să se analizeze și problema mobilului pe care l-a urmărit vătaful. Se știe că după 1720 și datorită conjuncturii social-economice, în Țara Românească a încetat construirea de mari complexe monastice. Pentru acestea era nevoie de o mai mare stabilitate politică în ordinea internă și firește, de fonduri foarte bogate. În schimb au apărut «schituri și biserici modeste, datorite unor ctitori de țară, boiernași sau țărani asociați»<sup>41</sup>. Biserica din Biscenii de Jos intră în această categorie de biserici. Referindu-se la această categorisire, pe cele clădite prin inițiativa și grija vătafilor de plai, un alt cercetător le deosebește prin înfățișarea ctitorilor, reprezentați de zugrăvi în costume boierești, «cu somptuozitate căutată», în atitudini care imită pe marii boieri ctitori, ținând în mîini machetele ctitorilor lor<sup>42</sup>. Prin aceste înfățișări vătafii își destăinuiau prestigiul social la care rivneau, imitînd de asemenea marea boierime, căreia tindeau să-i ia locul. Printre ei este citat și vătaful Tudor.

Îată dar că Tudor sin Mihai protopop era împins la ctitorire și din ambiția de a înscrie în cronică vremii și a viitorimii prestigiul personal, al familiei sale și al categoriei sociale din care făcea parte. Acesta a fost dar mobilul specific. Nu trebuie tăgăduit însă sentimentul de evlavie de care era animat și mai ales tendința moștenită de la cele 4—5 generații de antecesori.

Lăsînd la o parte arta zugrăvirilor, în frunte cu Ieremia și despre care un erudit arhitect scria că munca lor «dau acestui monument un mare preț»<sup>43</sup>, el se impune și prin arhitectura sa, una dintre cele mai armonioase și înfățișătoare ale sfîrșitului secolului al XVIII-lea.

Vătaful aflase și văzuse probabil construcțiile bisericilor din Vernești, din Izvoarni sau Grăjdana și altele. Rudeniile din partea soției se mîndreau cu aceste ctitorii. El văzuse și construcțiile din București, unde îl chemau cu siguranță uneori interesele. Biserica Stavropoleos și mai ales biserica «Adormirea Maicii Domnului» din mahalaua Popa Soare erau zidite deja în tineretea vătafului. Pe cea din urmă o ctitorise lane cupetul Boldescul din Buzău<sup>44</sup>. Verneștii i-au povestit de opera cupetului cu care ei se înrudiseră de asemenea prin prima lui soție<sup>45</sup>.

Indiferent de toate acestea, asemănarea dintre biserica parohiei Popa Soare și cea din Biscenii de Jos, ctitorită de vătaf, este izbitoare. Planurile lor, atât cele în proiecție orizontală, cât și cele în proiecție verticală, sînt aproape identice. Ele aparțin deopotrivă grupului definit în arhitectură de biserici «trilobate, cu pronaosul puțin supralărgit, clopotnița deasupra și cu pridvor pe coloane de zid»<sup>46</sup>.

Și arhitectul N. Ghica-Budești încadrează «mînăstirea vătafului» între bisericile cu plan treflat, cu două turle, dintre care cea de pe pronaos adăpostea și clopotul,

39. N. Iorga : *Trei biserici de sat muntenne : Pietroșța, Calvini și Cremenari*, în «Bul. Com. Mon. Ist.», XXXV, 1931, p. 53.

40. Teodora Voinescu : *Ctitorii de vătafi de plai din Țara Românească*, în «Studii și cercetări de istoria artei», XX, 1974, p. 298.

41. Gr. Ionescu : *Istoria arhitecturii în Țara Românească*, II, Buc., 1965, p. 209.

42. T. Voinescu, *op. cit.*, p. 299—300.

43. N. Ghica-Budești : *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, în «Bul. Com. Mon. Ist.», 1936 p. 95.

44. Arh. St. Buc., Episc. Buzău, X/100.

45. I. Ionașcu : *Un metoh al Pantelimonului : schitul Grăjdana (Buzău)*, Buzău, 1936, p. XXII.

46. Vezi nota nr. 41.

la care se ajungea pe o scară «zșezată într-un turnuleț eliptic» ieșit în afara zidului de nord al pronaosului<sup>47</sup>.

Rămânind ca despre ctitorie (monument) să se întocmească o altă lucrare, mai înlinsă, ctitorul vătaf, prin alegerea acestui model de biserică, arată că era o personalitate de un gust elevat iar rafinamentul său, sub raport artistic l-a făcut să prefere pe cel mai talentat zugrav, din câmpul cunoștințelor sale de bună seamă, Ieremia. Este drept că acesta s-a afirmat mai mult prin frescele sale și cu totul deosebit prin cele din exterior.

De la el se păstrează și portretele ctitorului și ale familiei acestuia. În acest unic portret de epocă cunoscut pînă astăzi, vătaful este reprezentat ca un bărbat în deplină maturitate, statornicit în treburile și gîndurile sale, calm dar hotărît, sigur de țelul preocupărilor, atașat familiei cu membrii căreia înlînțuiește pereții pronaosului ca o gîrlîndă, ca un veritabil dans ctitoricesc.

Întă-l pe vătaf cu părul lăiat scurt, cu tîmplele deja încărunțite. Fruntea lătă și puțin cutată de freamătele gîndurilor, îl dezvăluie ca pe un om ce gîndește mai înții și numai după aceea acționează, cu stăpînire de sine. Arcadele ochilor îi sînt împodobite de sprîncene frumos și hotărît conturate. De sub pleoape, ochii vioi în-tîmpină pe cei ce-l privesc, dorind parcă să le povestească peripețiile ctitoririi sale. Nasul, ca și numărul urmașilor din portrete, presupun un bărbat viril și viguros. Mustața străjuindu-i gura fină, îi desparte fața, puțin prelungită dealtfel, cu virfurile ei răsucite tinerește, pe a treia parte din înălțime. Pomeții obrazilor, abia perceptibili, îl apropie astfel tipului de moșean subcarpatic. Bărbia ieșită discret în față indică un om volitiv.

Proporționat în întreaga sa alcătuire, robust și bine așezat pe picioare, un singur semn arată că vătaful începea să alunece spre crepuscul, abdomenul pe care anterior îl dulama boierească și bogată au fost nevoite să se curbeze după forma acestuia. Umerii îi sînt lați și ușor plecați în jos. Mina dreaptă, îndoită din cot odihnește cu degetul cel mare prins în nodul brîului iar cu restul palmei viguroase și puternice peste paftaua acestuia. Cotul drept atinge pe cel al fiului său Bănică din imediata-i apropiere, ca și cînd i-ar transmite idealurile sale. Mina stîngă, mai îndoită, susține, împreună cu jupîneasa Ancuța vătășoia, macheta ctitoriei lor.

Modelele ornamentale din textura anteriorului, redete cu migală de către zugrav, blînțița de jder sau vulpe de la manșetele mantiei, de pe guler sau de pe marginile acestui veșmint scot în evidență amintita somptuozitate căutată. Bineînțeles că îmbrăcămîntea feminină a grupului din partea stîngă, soția și două din fiicele sale, exprimă mai pregnant bogăția și fastul intenționat în aparență.

Cît despre paleta coloristică folosită de Ieremia, căci este de presupus că portretele ctitorilor să fie opera acestuia directă și personală, ea este destul de largă și nuanțată. Pentru redarea pielii descoperite, fețe și mîini, nuanțele gălbui-roșcate, întate de griuri usoare în degradeuri, îl apropie pe Ieremia și ciracii lui de școala brîncovenească. În costumație predomină verdele și cinabruurile. Peste acestea tentă celor două veacuri trecute, praful și fumul luminărilor și-au așternut patina implacabilă care le-a redus strălucirea inițială. În același timp, le-a înobilat, făcîndu-le mai atrăgătoare, mai prețioase.

Numele ctitorului este păstrat în trei locuri ale ctitoriei sale. Pe unul dintre cele două clopote din dotația bisericii și anume pe cel mic, s-a scris din turnare că este cumpărat de vătaful Tudor în 1772. De o parte și de alta a descrisului portret, zugravul a caligrafiat cu pensulele sale: «Jup(an) Tudor vătaful ză plaiu Suseanu». Greșala zugravului l-a făcut pe N. Iorga să creadă că Săsenii erau «de fapt Susenii», neștiind că aceștia veniseră cu numele nealterat din Săsenii de pe Nișcov<sup>48</sup>. În sfîrșit numele și titlul ce și le-a eternizat prin ctitoria sa, este cuprins în slovele pisaniei de pe cartușul de piatră, care, împreună cu cei doi stîlpi din piatră, sculptați de asemenea cu măiestrie, formează ancadramentul ușilor de la intrare: ... «dumnealui

47. Vezi nota nr. 43.

48. Vezi nota nr. 39.



panu Tudoru Sesianulu, vătăful de plaiu»<sup>49</sup>. De data aceasta a greșit altcum meșterul pietrar, ca și cel ce a turnat clopotul.

5. *Urmașii*. Trei documente stau la dispoziția cercetătorului pentru a stabili descendenții direcți și imediați ai vătăfului Tudor și soției sale Ancuța.

Mai întâi este fresca de epocă cu amintitele portrete. Se înțelege din această amplă imagine parietală că vătăful ar fi avut patru copii : doi fii, pe Bănică și Nicolae și două fiice, Maria și Anghelina. Această stare de lucruri era însă în 1775, dacă se ia în considerare pisanția de la intrare.

Al doilea document, de data aceasta raportul unui membru al Înaltului Divan din 1839, deci cu 60 de ani mai târziu, cînd vătăful și urmașii săi imediați se petrecuseră din viață, arată că vătăful a avut și alți copii. «Moșul vătăfului Tudoru au făcut patru feciori, însă pă : Nicolae Săseanu, sterp și mort, șatrăreasa Ioana Drăgulineasca... logofeteasa Uța Giavăregioaia» și încă un copil din care se trăgea Elenca Leașchina<sup>50</sup>.

Cel de al treilea înscris îl formează schema genealogică după care s-au ales părțile urmașilor lui Mihai protopopol în 1893 și 1897 de către inginerul hotarnic M. Iarca, din cei 1219 stînjeni, cîți lăsase celor trei fii ai săi : Dragomir, Tudor și Mihalcea<sup>51</sup>. La spița vătăfului Tudor se arată ca urmași : clucereasa Smaranda, Ioana Drăgulineasca și Uța Giavarete. Pe flancuri sînt menționați doi dintre fii, Șerban și Nicolae «sterpi» și decedați, încît averea vătăfului a trecut în întregime, cite 135 stînjeni masă la cele trei fiice amintite în actul de hotărnicie și partaj.

Din ansamblul acestor trei documente se înțelege că vătăful Tudor a avut în total opt copii din care trei fii, Bănică, Nicolae și Șerban, decedați, fără copii, așa că spița vătăfului pe linie masculină se stinsese. Dintre cele 5 fiice, Maria și Anghelina sînt reprezentate în frescă dar nu și în înscrisurile de mai târziu, ceea ce înseamnă că ele decedaseră, înainte de a se căsători. Celelalte trei fiice ale vătăfului se născuseră probabil după 1775 : Smaranda clucereasa, mamă a Elenței Leașcu, Ioana serdăreasa Drăgulineasca și Uța căsătorită Giavarete.

Se înțelege din datele amintite la ce fărîmițare ajunsese domeniul feudal al protopopolului Mihai Săseanu numai în a treia generație, după el. Dacă se caută urmașii din alte generații ai vătăfului Tudor, lipsit după cum s-a văzut deja de descendenți bărbați, ei nu se mai află de mult printre locuitorii comunei Calvinii, iar părțile lor de moșie, vindute fiind, au intrat de mult în posesia altor familii.

Dacă protopopolul Mihai sin Radu II Săseanu a fost personalitatea cea mai puternic conturată din întregul șir de bărbați ai familiei Săseanu, prin averea de care dispunea, prin funcția și prestigiul de care s-a bucurat, fiul său Tudor l-a egalat în toate acestea, dispunînd de mai puțin de o treime din latifundiul părintesc și înscris în palmaresul său în plus, ctitoria bisericii Sfîntul Nicolae, despre care N. Iorga a scris cîndva că este «una dintre cele mai frumoase biserici de sat, datorate moșnenilor în tot cuprinsul Țării Românești»<sup>52</sup>.

GION D. IONESCU

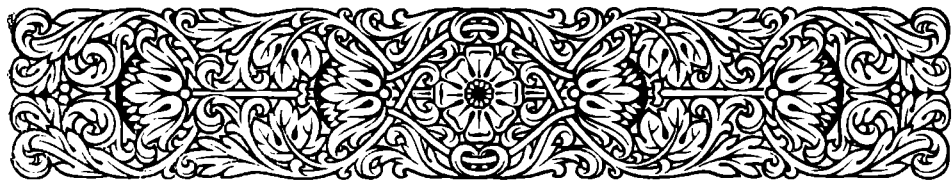
49. Iată textul integral al pisanției :

«Cu voia Tatălui și îndemnarea Fiului și cu ajutorul Sfîntului Duh, rădicatu-s-au acest sfânt lăcaș intru lauda și cinstita prăznuire a sfîntului arhiereu, celu din Mira, Nicolae făcătorul de minuni, pe vremea preainălțatei imperatrijii a doilii Ecaterini Alecsevna și al moștenitorului ei marele cneaz Pavel Petrovici, păstorind norod(ul) preasfinjia sa mitropolit(ul) a toată Ungrovlahia chirio chir Grigore și în eparhie păzitor sfinjia sa episcop al Buzăului chiriu chir Cosma, iar de zugrăvit, s-au săvîrșitu în zilele înălțatului domnu Io Alecsandru Ipsilantu Voevodu, prinu osteneala și toată cheltuiala dumnealui panu Tudoru Sesianulu, vătăful de plaiu. Și s-au ziditu din temelie precum se vede ; s-au săvîrșitu în luna lui maiu 9, leat 1775».

50. Arh. St. Buc., Înaltul Divan, 74/1837, f. 100.

51. Arh. St. fil., Buzău, Cora Săseanu, 1/1941.

52. N. Iorga, *op. cit.*, *Trei biserici...*, p. 53.



# VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

---

## CORALA PREOȚILOR DIN CAPITALĂ LA ANIVERSAREA A 3 DECENII DE ACTIVITATE 1948 — 1978

Duminică 17 Decembrie 1978 s-a sărbătorit în biserica Sf. Ecaterina — paraclisul Institutului teologic, aniversarea într-un cadru strict frățesc a 30 de ani de prestigioasă și neîntreruptă activitate corală a grupării preoților din Capitală, desfășurată întru slujirea credinței dreptslăvitoare și a cântecului religios și patriotic.

Avînd înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh IUSTIN, preoții, membri activi ai Coralei, s-au întrunit pentru a sărbători acest popas festiv, moment scump care marchează strădaniile jertfelnice depuse ani de zile, cu dragoste și dezinteres, pentru prestigiul artistic al Bisericii.

Programul s-a început la orele 16 prin oficierea Parastasului solemn pentru pomenirea celor 36 preoți fondatori și membri valoroși, adormiți în Domnul, din pomelnicul cărora amintim pe : Marius Constantinescu, Ion Hagi, — dirijor, Al. Săvulescu, Clement Popescu, P. Bunescu, I. D. Petrescu — autor de renume, Ion Popescu Runcu — dirijor și valoros compozitor, Gh. Petrescu — solist și alții.

Pioasa slujire a fost oficiată de următorul sobor : P. C. Pr. Gh. Dimulescu dirijor, Pr. C. Sava dir. adj., Pr. Gh. Projneanu secretar, Grigore Popescu, membru din comitet iar corul dirijat de P. C. Pr. Alex. Delcea.

Pomenirea acestor aleși slujitori a răscolit cu evlavie amintirea lor și a constituit un prinos și pios omagiu adus vieții și activității lor artistice, pildă vie nouă tuturor de a ne dăruii noi și urmașii noștri cu generozitate pentru slujirea binelui și frumusețului, fericirii semenilor.

Întreaga asistență a cîntat Veșnica lor pomenire !

În continuare Pr. Alex. Delcea, dirijor permanent al Coralei, inițiatorul și organizatorul acestei grupări artistice preoțești a prezentat Darea de seamă a activității desfășurate în cei 30 de ani din care am reținut :

— În 1944 Pr. Delcea Alex. personal a alcătuit o grupare corală dintre preoții cu voci și încadrați în asociațiile cu renume ca : Filarmonica, Carmen și altele, avînd aprobarea Forurilor superioare bisericesti, astfel că la 28 decembrie 1948 s-a ținut

primul Concert religios sub patronajul Patriarhului Justinian în biserica Sf. Spiridon Nou și care a avut un răsunet și succes strălucit. În perioada dintre 1948—1953 s-au dat alte concerte reușite pe la bisericile angajate în lucrări de reparații din Capitală, realizându-se fonduri serioase de ajutorare.

Pentru ridicarea nivelului artistic al programelor s-a apelat la concursul unor soliști consacrați de la Opera de Stat ca : Mircea Buciu, N. Secăreanu, N. Florei, Val. Teodorian, Arnăutu, D. Scurtu, Maria Voloșescu iar la concertele obișnuite s-au folosit soliștii noștri ca : O. Popescu, S. Dimance, I. Cristescu, I. Hagi, G. Petrescu, Tr. Ghica, C. Grigorescu, T. Dumitrache, Miron Gr., diaconii Trofin și Ursache ș.a. exprimându-li-se vii mulțumiri.

Toate aceste manifestări au fost consemnate în paginile revistei «Glasul Bisericii» din 1948—1953 când a fost oficializată și Corala prin referatul nr. 838/1953. A 2-a etapă este între 1953—1962 cu strălucite manifestări. În această perioadă fiindcă de concerte și creații artistice originale a fost angajat și dirijorul-compozitor Ion Popescu Runcu, care funcționează peste 20 ani ca superior la Biserica română din Sofia, iar de acum pînă la moartea lui — noiembrie 1975 — a condus cu măiestrie Corala, a publicat lucrări de valoare muzicală, religioasă și popular-patriotice în volume. În vremea aceea... cu binecuvîntarea Patriarhului Justinian.

În munca dirijorală au fost cooptați și răposații preoți I. Hagi și Clement Popescu, iar în cadrul acestor manifestări au conferențiat prof. univ. teologi ca : Gala Galaction, I. Coman, Diac. N. Nicolaescu, Em. Vasilescu și Olga Greceanu.

Din anul 1962 activitatea Coralei se rezumă la unele manifestări sporadice, fără publicitate, legate de prezentările oficiale ale preoțimii la Anul nou și de Înviere la Palatul Patriarhal.

Abia în 1975 reapare Corala în mod public la Institutul teologic cu ocazia aniversărilor de 50 de ani de Patriarhat (1925) și a 90 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române (1885), unde a susținut un reușit concert religios în fața Înălților Ierarhii străini și a Sf. Sinod, dirijor Alex. Delcea. Prin munca și dăruirea neobosită a maestrului Delcea, autor la peste 150 buc. corale de valoare artistică recunoscută, activitatea ei continuă odată cu dorința de înnoire a cadrelor cu preoții mai tineri conduși de Pr. prof. talentat și apreciat V. Frangulea.

«...Este greu — spune în continuare — să creionezi într-o succintă dare de seamă activitatea celor 30 de ani de muncă și elan. S-a muncit, s-a jertfit. La satisfacția muncii și realizărilor, adăugăm și înalta apreciere din partea Bisericii, prin acordarea Crucii Patriarhale, distincțiile acordată membrilor Coralei, fără alte merite, decît acela că a activat în corală. Dintre membrii coralei au fost numiți protopopi, consilieri, și chiar vicari, cum îl avem azi pe P. C. Pr. Octavian Popescu. Succesele și meritele se datoresc forate puțin dirijorilor și totul colectivului disciplinat și îndrăgît de această lucrare».

De încheiere, P. C. Sa Pr. Delcea Alex. spune : «În cei 30 de ani de activitate corala azi dispune de o bibliotecă muzicală cu peste 400 piese corale studiate și prezentate în concerte, piese cu specific de folclor, colinde, triod, penticostar, psaltic, concerte clasice, liturgice și patriotice. Între aceste piese se găsesc și cele ale membrilor Coralei, ale Pr. Runcu I. (în mare parte) ale Pr. Matei, Pr. Miron și modestele mele lucrări originale, transpuneri și prelucrări pentru cor bărbătesc, ale

unor autori consacrați. Ne facem o plăcută datorie să mulțumim autorității de stat care ne-a sprijinit în realizarea celor amintite. Permanentă pomenire celui ce a ctitorit această corală P. F. Părinte Justinian, iar în prezent sîntem adînc recunoscători și cu fiască ascultare Prea Fericitului Părinte Patriarh IUSTIN, care ne-a dat binecuvîntarea de a continua activitatea, care a fost un lucru bun în biserica noastră. Și acum — cu Dumnezeu înainte, întru mulți ani Coralei Preoților din Capitală, mulțumindu-Vă din toată inima pentru colaborarea colegială, pentru succesele ce Vă aparțin în timp de 3 decenii cît m-am străduit să onorez pupitrul acestei Corale».

Este bine de amintit că în ultimii 5 ani s-a organizat an de an cîte o excursie de documentare și agrement familial prin O.N.T. prin Ardeal și Maramureș, la minăstirile din Oltenia, Banat și Timișoara, prin Delta și la minăstirile din Moldova și Bucovina, Dobrogea, lăsînd adînci impresii și îndrăgirea Patriei socialiste, cu realizările ei materiale și spirituale.

A urmat Agapa de la Institutul Teologic unde într-o ambianță frățească s-au evocat momente și amintiri neuitate prin glasul autorizat al preoților: pr. Corneliu Sava, care urează sănătate și puteri de muncă distinsului dirijor Alex. Delcea la împlinirea celor 70 de ani de viață și alese satisfacții în viitor; Pr. Gh. Dimulescu, I. Cristescu, M. Tătărim, V. Vlăduceanu, artistul N. Florei ș.a.

Momente emoționante din trecutul Coralei a evocat P. C. Al. Ionescu iar de încheiere P. C. Pr. Ilie Georgescu, consilier cultural al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor spune: «După binecuvîntarea Prea Fericii Sale transmisă în biserică acum vă urez noi succese în valoroasa Dvs. activitate desfășurată pentru prestigiul și frumusețea cultului și a datinilor tradiționale».

Cu acest prilej, Pr. G. Stănescu a alcătuit un Imn jubiliar și Pr. Delcea a creat melodia acestuia. De asemenea s-a organizat și executarea unui tablou festiv cu toți membrii activi și cei decedați ai Coralei preoților din Capitală pentru o plăcută amintire și permanentă imagine a acestei «familii preoțești» din Capitală.

ASISTENT

## RESFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA COLCEAG—PRAHOVA

În ziua de duminică 5 noiembrie 1978 a avut loc sfințirea lucrărilor de reînnoire și înfrumusețare a bisericii din parohia Colceag protoieria Ploiești Județul Prahova. Zi frumoasă de toamnă, plină de roduri și recolte bogate, dar mai plină de frumusețea și sfințele mărturii ale credinței noastre străbune pe plaiuri prahovene. Încă din ajun biserica s-a împodobit «ca o mireasă» cu florile și sufletele primitoare ale credincioșilor din parohie și din satele învecinate. La slujba de seară mulți au rămas să soarbă din aroma cîntărilor de psalmi, parfumul evlaviei străbune. A doua zi — duminică — a sosit de la Centrul Eparhial delegația condusă de P. C. preot Octavian Popescu, fiind întîmpinată de către P. C. preot Ștefan Săvulescu, protoiereul orașului Ploiești, preotul Marian Șerban, parohul bisericii și un distins sobor de preoți din vecinătate. După oficierea sfințirii apei și ocolirea bisericii a continuat rînduiala sfințirii bisericii după tipicul tradițional ortodox. Credincioșii, cu florii în

mini și cu luminări aprinse, sărbătoreau ziua resfințirii bisericii lor. S-a săvârșit dumnezeiasca Liturghie de întregul sobor, iar predica zilei a fost rostită de P. C. preot David Popescu de la Centrul Eparhial. La sfârșit a luat cuvîntul P. C. preot Ștefan Săvulescu protoiereul orașului Ploiești, care, după ce a salutat prezența P. C. Părinte Vicar și a delegației Centrului Eparhial, face o scurtă prezentare a parohiilor din protoierie și a activității preoților. Menționează că bisericile sînt curate, curțile și cimitirele îngrijite, iar preoțimea are respect față de muncă, de păstrarea bunurilor obștești, iar prin rugăciune, predică și cateheză, împreună cu cîntarea în comun, participă la unitatea credincioșilor din parohiile lor.

Referindu-se la biserica din parohia Colceag, evidențiază lucrările multilaterale pe care organele parohiale și credincioșii le-au executat, în special subliniind frumoasa pictură electuată de pictorul Șerban Ionescu. Aduce mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și Departamentului Cultelor pentru concursul și ajutoarele acordate parohiei, precum și P. C. preot-vicar Octavian Popescu pentru osteneala luată de a veni să sfințească o biserică în protoieria Ploiești.

Preotul Marian Șerban, parohul bisericii, prezintă o dare de seamă arătînd că tot ceea ce s-a realizat la biserică, adică reparații interne și exterioare, alei, garduri, alinieri de cruci la cimitir și în fine frumoasa pictură, s-a făcut cu dragostea și dăruirea credincioșilor și cu ajutorul Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor. În încheiere aduce mulțumiri P. C. vicar Octavian Popescu și-l roagă să transmită P. F. Părinte Patriarh Iustin mulțumirile credincioșilor din parohia Colceag. Deasemeni aduce mulțumiri Departamentului Cultelor și P. C. protoiereu Ștefan Săvulescu pentru tot concursul dat.

Luînd cuvîntul P. C. preot Octavian Popescu, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, aduce binecuvîntarea Prea Fericirii Sale preotului și credincioșilor acestei parohii. P. C. Sa arată că a venit aici cu multă bucurie să vadă realizările și jertfa făcută de credincioși pentru înnoirea și înfrumusețarea bisericii lor. Se constată că au fost întrecute toate așteptările. Rîvna credincioșilor și a preotului lor este de toată lauda. În continuare, P. C. Sa, într-un cald cuvînt de învățătură spune: «Să mulțumim lui Dumnezeu, care lucrează prin harul Său în sufletele credincioșilor, și Care a dat gîndul și i-a îndemnat să-și dea obolul pentru biserica lor. Chemarea apostolilor, după pescuirea minunată, lumina Evangheliei și predicarea cuvîntului lui Dumnezeu în lume, sînt lucrări ale harului lui Dumnezeu. De 2000 de ani, milioane de oameni au venit și s-au închinat la picioarele Crucii, au adorat și adoră pe Hristos. Aceasta s-a realizat nu prin forță, nu prin putere, nu prin oratorie, ci prin harul lui Dumnezeu, har care lucrează prin Biserică».

În continuare, P. C. Sa sfătuiește pe credincioși să fie totdeauna lingă preotul lor, să-i asculte sfaturile și indemnurile și să-l ajute în lucrarea de conservare și de păstrare a bunurilor Bisericii, care constituie averea tuturor.

În încheiere, menționează că pentru rîvna preotului lor Șerban Marian, pentru munca depusă Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin i-a acordat distincția de «sachelar», care constituie în același timp și o distincție pentru parohie și pentru credincioșii ei.

Cuvîntul P. C. Părinte Vicar a încălzit inimile tuturor.

Astfel, ziua de 5 noiembrie 1978, pentru credincioșii din parohia Colceag, a rămas o zi de neuitat.

**ASISTENT**

## TÎRNOSIREA BISERICII DIN PAROHIA VALEA NICOVANI-PRAHOVA

Pe drumul ce se îndreaptă, printre dealuri — printre viile din străvechea vatră a Văii Călugărești — pe Valea Nicovani —, evlavia credincioșilor a ridicat, cu zeci de ani în urmă, în locul unei biserici mai vechi, dărîmată de cutremurul din 1940, o nouă și falnică biserică de cărămidă, învelită cu tablă, în cinstea Sfîntului Ierarh Nicolae. Vreme de 39 de ani, serviciile religioase au fost săvîrșite într-o cabană din lemn, care acum a dispărut.

Noua biserică ce aștepta cu nerăbdare în haină de nuntă, clipa tîrnosirii ei, în ziua de 12 noiembrie 1978, era împodobită cu florile toamnei și florile credinței enoriașilor. Sosea delegația Centrului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, în frunte cu P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal. Întîmpinată cu flori și cu luminări aprinse de un sobor de preoți prahoveni, condus de P. C. Protoieru Ștefan Săvulescu, din orașul Ploiești, delegația a intrat în biserică și apoi, în Sfîntul Altar.

După ceremonia rituală a tîrnosirii bisericii, săvîrșită cu o aleasă prestanță arhierescă și cu adîncă evlavie, cu ocolirea bisericii și stropirea ei cu aghiazmă și ungerea cu Sfîntul Mir, toți credincioșii, bărbați și femei, — au intrat în Sfîntul Altar și, după datină s-au închinat la sfîntul prestol și au sărutat mina arhierelui prin care s-a săvîrșit tîrnosirea bisericii.

Sfînta Liturghie arhierescă s-a săvîrșit într-o atmosferă de adîncă pietate, credincioșii, în număr deosebit, au dat răspunsurile la sfînta liturghie în comun. Predica a fost rostită de preotul David Popescu, de la Centrul Eparhial.

În continuare, a luat cuvîntul P. C. Pr. Ștefan Săvulescu, protoieru al orașului Ploiești, care salută prezența P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin. Mulțumește P. S. Sale, pentru că a venit să binecuvînteze munca și realizările bunilor creștini din această parohie și pe vrednicul lor preot Dinu Georgescu, cărora li se datorează aceste frumoase lucrări.

În continuare, prezintă o dare de seamă asupra parohiilor și asupra activității preotimii din cuprinsul protoieriei Ploiești. Referindu-se la lucrările efectuate la parohia Valea Nicovani, P. C. Sa felicită pe credincioșii parohiei în numele său și al protoieriei și subliniază, în mod deosebit, rîvna și acțiunile preotului Dinu Georgescu, care în lucrarea sa a fost ajutat atît de Centrul Eparhial, cît și de protoierie, dar mai mult au contribuit credincioșii. Preotul lor a știut să propovăduiască, nu numai evanghelia sufletului, dar și evanghelia muncii.

Preotul Nicolae Androescu, actualul paroh, spune printre altele: «Zi de bucurie este astăzi pentru noi. Biserica aceasta nu este din aur sau din argint. Ea este mult mai bogată pentru că este făcută din aurul și pietrele prețioase ale sufletului credincioșilor care împodobesc acest locaș. Biserica este expresia și rodul credinței ce ne poartă spre vremurile clasice ale creștinătății. În încheiere aduce mulțumiri tuturor.

Pr. Dinu Georgescu, fost paroh, care s-a ocupat cu lucrările de construcție și finisare a bisericii, după ce face un istoric al parohiei și al bisericii, spune: «După aproape 40 de ani s-a reconstituit biserica din această parohie. Începînd din anul 1970 lucrările au mers mai accelerat, pe temeliile puse încă din anul 1958 de către regretatul preot N. Pirvulescu. Au fost executate lucrări de zidărie, clopotniță, gard, alee, electrificare, străni, mobilier, policandre și în sfîrșit, pictura bisericii. Mulțumește Protoieriei orașului Ploiești pentru ajutorul dat ca biserică de șantier. Mulțumește Centrului Eparhial pentru ajutoarele acordate și parohiilor din afară care i-a onorat cu concursul dat, prin diferite dotații. Aduce mulțumiri deosebite credin-

cioșilor din parohie, care, mai ales prin muncă voluntară a adus un neprețuit sprijin, în special la lucrările de construcție.

În încheiere, gândul său se îndreaptă către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care a delegat pe P. S. Episcop Antonie să târnosească biserica și să binecuvinteze lucrările efectuate. De asemenea, aduce mulțumiri Departamentului Cultelor pentru solicitudinea arătată, precum și P. S. Episcop Antonie pentru osteneala luată de a veni în mijlocul credincioșilor din parohia Valea Nicovani.

Luînd cuvîntul, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, aduce binecuvîntarea Prea Fericitii Sale Părintele Patriarh Iustin. Apreciază răbdarea credincioșilor, care în atîta liniște, au așteptat să se săvîrșească sfinjirea bisericii lor. Referindu-se la situația din biserică, P. S. Sa, spune, printre altele: «Aveți o biserică frumoasă, ce poate fi considerată model de frumusețe —, o mare operă de artă.»

În continuare, P. S. Sa felicită pe preotul Dinu Georgescu și pe toți credincioșii. Aduce cuvînt de laudă și regretatului preot N. Pîrvulescu, cel care a pus temelii și tuturor ctitorilor, al căror nume este scris în cartea veșniciei. În încheiere arată că pentru munca depusă Conducerea Bisericii acordă Pr. Dinu Georgescu rangul de iconom slavrofor și crucea patriarhală ca o prețuire a tuturor credincioșilor din parohia Valea Nicovani.

**Pr. DAVID POPESCU**

## **RESFINȚIREA BISERICII PAROHIALE ȘI TÎRNOSIREA CAPELEI DIN PAROHIA ZĂVOIU, COMUNA MOGOȘANI, JUD. DÎMBOVIȚA**

Pentru credincioșii din satul Zăvoiu, ziua de 19 septembrie a fost o zi de mare bucurie duhovnicească, prilejuită de resfințirea bisericii parohiale și de târnosirea unei Capele cu clopotniță.

În ajun, la slujba vecerniei, un sobor de preoți și diaconi de la Arhiepiscopia Bucureștilor au săvîrșit sfinjirea artoselor.

A doua zi, duminică, încă din zori, mulțime de credincioși ai satului, precum și credincioși ai satelor vecine, îmbrăcați în straiile strămoșești, au venit să ia parte la această adevărată bucurie a credincioșilor din Zăvoiu.

Era prima oară, în viața satului, cînd un Arhieru venea în mijlocul credincioșilor.

La orele 9 un sobor de preoți în frunte cu P. C. Protopop Nicolae Popescu și Părintele Paroh Nicolae Chitescu au primit pe Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh, împreună cu P. C. Preot Anton Poșircă — Secretar eparhial.

După sfințirea apei și ocolirea bisericii și capelei, cu stropire cu apă sfințită și ungerea cu Sfîntul și Marele Mir, Prea Sfinția Sa citește rugăciunile de curățire și sfinjire a noilor lucrări, semnează documentul care va sta ca mărturie acestor frumoase momente din viața parohiei Zăvoiu.

Sfînta Liturghie, solemn săvîrșită de soborul de preoți, răspunsurile de la strană date omofonic de întreaga asistență, au constituit momente înălțătoare pentru toți cei prezenți. Predica zilei care a fost rostită de P. C. Preot Grigore Erhan, a dăruit fiecăruia, din căldura sufletului vorbitorului, o lumină de îmbărbătare și de întărire în credință.

La sfîrșitul serviciului divin, P. C. Protoiereu Nicolae V. Popescu, după ce a arătat bucuria preoților și credincioșilor prezenți, de a primi în mijlocul lor pe P. S.

Episcop Roman Ialomițeanul, a făcut istoricul lucrărilor ce au fost efectuate cu binecuvîntarea P. F. Părinte Patriarh și prin rîvna preoților și credincioșilor.

Aduce mulțumiri Prea Fericii Sale și Departamentului Cultelor care sprijină păstrarea și buna rînduială a lăcașurilor noastre de cult. Felicită pe credincioșii parohiei, care, în frunte cu preotul lor Nicolae Chițescu, au depus muncă, dragoste și deosebită rîvnă, de a reface vechiul lăcaș și a zidi din temelie frumoasa capelă cu clopotnița ei.

Lufnd cuvîntul P. C. Preot Nicolae Chițescu, parohul bisericii, după ce a salutat pe delegații chiriarhali, prezintă un istoric al parohiei, precum și darea de seamă a lucrărilor efectuate. P. C. Sa a spus printre altele: «Lucrările au durat aproape 7 ani, fiind complexe și cu cheltuieli mari. Biserica cînd a fost făcută de bătrîni parohiei, în anul 1884, fiind un număr mic și puterea economică slabă nu au putut face după toate regulile tehnice de pe atunci. Cutremurul din 1940 i-a cauzat mult, de aceea a trebuit să-i facem subzidire, canale de aerisire, tencuielile date jos și făcute din nou, acoperișul stricat și acoperit cu fier galvanizat și în cele din urmă s-a refăcut pictura de pictorii Eugenia Slate și Constantin Dumitrașcu. S-au făcut garduri din ciment și fier forjat pe o distanță de 250 m și o alee din beton care leagă strada cu intrarea bisericii».

A doua lucrare a fost Capela, cu hramul Sf. Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință și cel între sfinți părintele nostru Ierarh Nicolae, făcătorul de minuni, lucrarea făcută în întregime cu cheltuiala proprie a preotului paroh Nicolae V. Chițescu.

La sfîrșit, preotul paroh mulțumește lui Dumnezeu că l-a învrednicit ca, împreună cu bunii săi credincioși, să realizeze aceste frumoase lucrări din activitatea sa, ca păstor de suflete.

În încheiere a luat cuvîntul P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor care a adus binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh și urări de sănătate tuturor. În continuare P. S. Sa a spus printre altele: «Mîntuitorul spune: Tot ce faceți să faceți întru numele Meu». Admirînd aceste frumoase lucrări făcute într-un sat departe de oraș, mă întreb ce a insuflat pe preot și pe credincioși să reușească aceste lucrări. Nu este altceva decît dragostea față de Dumnezeu și dragostea dintre enoriașii parohiei. Aceasta presupune unirea și unirea este capabilă de mari și multe realizări. Astfel putem mărturisii «Prin aceasta se vede că sînteți fiii lui Dumnezeu, că aveți dragoste între voi».

Această jertfă și dăruire a dumneavoastră este a fiecăruia și a Bisericii întregi, care este simbolul unirii și unde se aduce jertfa lui Dumnezeu — Sfînta Liturghie — care înseamnă slujire în comun.

Orice dăruire ce o faceți pentru obște, pentru cei mulți, este pentru Dumnezeu. Cuvioasa Paraschiva al cărei hram îl are biserica și Sf. Mare Mucenic Gheorghe purtătorul de biruință și cel între sfinți Părintele nostru Ierarh Nicolae, hram pe care îl are acest lăcaș, zidit nou, să fie prin învățătura vieții lor semn al iubirii de Dumnezeu și aproapele, al înțelegerii și al păcii.

P. S. Sa felicită pe credincioși și pe preotul paroh, căruia ca semn de prețuire pentru activitatea depusă se acordă rangul de «Iconom Stavrofor», după care i-a făcut și hirotesia.

Ceremonia sfințirii acestor lăcașuri de închinare a prilejuit pentru toți o zi de frumoasă aducere aminte, plină de roade duhovnicești.

**Pr. NICOLAE CHIȚESCU**



## RESFINȚIREA BISERICII ALBA DIN ORAȘUL ȚIRGOVIȘTE

Clipe de deosebită bucurie și înălțare sufletească au trăit enoriașii parohiei Alba, și cu ei o bună parte din enoriașii celorlalte parohii, din municipiul Țirgovîște, duminică, 5 noiembrie 1978, prilejuită de resfințirea bisericii cu hramul «Intrarea Măicii Domnului în biserică».

După datina străbună, s-a oficiat, simbătă seara, Vecernia, Privegherea și Litia, de către un sobor de preoți și diaconi, condus de P. C. Preot Parnia Corvin, de la biserica «Mitropolia» din Țirgovîște, în prezența unui număr mare de credincioși care au ținut să marcheze prin prezența lor, încă din ajun, deosebita importanță a acestei sărbători.

În dimineața zilei de 5 noiembrie 1978, o zi minunată de toamnă, o mare mulțime de credincioși a umplut biserica, așteptînd venirea chiriarhului delegat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, la această solemnitate.

Prea Sfințitul Episcop-vicar Roman Ialomițeanul de la Arhiepiscopia Bucureștilor a sosit la orele 9,00.

A fost întîmpinat după datină, cu piine și sare și, după rînduială, cu Sfînta Evanghelie și Sfînta Cruce, de către toți cucernicii preoți invitați în frunte cu P. C. Preot Nicolae Marinescu, protopopul Protoieriei Țirgovîștei, în acordurile imnului arhieresc.

S-a cîntat apoi canonul de la sfințirea apei, după care, soborul de preoți, și diaconi cu Arhierul au ieșit în fața bisericii unde totul era așezat, pentru sfințirea apei. S-a terminat sfințirea apei, după care s-a ocolit biserica, s-a stropit cu aghiazmă și Sfîntul și Marele Mir, ungîndu-se în cele patru laturi, cu ecteniile respective și în interior la fel, cu citirea rugăciunilor, după care s-a dat citire documentului-hrisov de resfințire a bisericii și s-a semnat de P. S. Episcop și întreg soborul.

A urmat Sfînta Liturghie, în timpul căreia s-a făcut sfințirea în diacon a tînărului teolog Radu Constantin.

Răspunsurile la Sfînta Liturghie au fost date de credincioșii prezenți la această deosebită sărbătoare, sub conducerea d-lui cîntăreț Vasile Radu, de la parohia Sf. Gheorghe din București.

Pe lîngă soborul de preoți, P. S. Episcop Roman a mai fost însoțit de arhidiaconii Evghenie Dascălu și Nicanor Motorga și de diaconul Traian Petrescu, toți de la Catedrala Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Predica zilei a fost pregătită și rostită de preotul Stăncescu Marin.

După terminarea Sf. Liturghii, P. C. Protopop Nicolae Marinescu raportează starea spirituală și administrativă a protoieriei din Țirgovîște. Apoi, P. S. Episcop Roman fi sînt prezențați enoriașii și vrednicul lor preot Ceaușu Ion care», deși în mai puțin de patru ani de cînd este la această parohie, a reușit să realizeze lucruri frumoase și necesare.

În continuare a luat cuvîntul P. C. Preot Iconom Stavrofor Ceaușu Ion, care arată că la venirea sa în parohie, biserica, celelalte imobile, curtea și tot ce-i aparținea cu inventar, așteptau să fie înnoite și prin stăruință, perseverență și concursul enoriașilor, toate au fost redată în stare de funcționare.

La toate acestea a contribuit și înțelegerea găsită la organele locale de stat și îndeosebi, grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, cărora le simțem profund recunoscători, devotați și loiali...

În încheiere, P. C. Preot Paroh Ceașu Ion a spus: «Sărbătoarea de astăzi este plină de strălucire prin tot ceea ce s-a realizat, dar și prin slujba arhierescă așa de înălțătoare, care s-a săvârșit poate pentru prima dată în acest sfânt lăcaș din istoria sa multiseculară. Dacă de aceasta nu simțem siguri, că un arhieru slujește sau nu pentru prima dată în această biserică, simțem siguri că în ultima sută de ani nu s-a petrecut un asemenea eveniment aici, după cum simțem siguri că prima slujbă în Tîrgoviște pe care o săvârșește Prea Sfințitul Episcop Roman, de când este ales în această înaltă demnitate, este săvârșită aici la biserica Albă. Iată deci, un motiv în plus pentru noi ca să ne bucurăm, să fim fericiți și totodată să vă mulțumim din inimile noastre fierbinți pentru osteneala ce ați luat-o, de a veni în mijlocul nostru, în Tîrgoviștea istorică, veche cetate de scaun și cetate de foc în prezent.

Dumnezeu să vă dea sănătate, ani mulți și fericiți Prea Sfințite Părinte Episcop!

A luat cuvîntul P. S. Episcop-vicar Roman Ialomîțeanul care a transmis binecuvîntarea P. F. Părinte Patriarh Iustin pentru această împlinire, cu doriri de sănătate și spor duhovnicesc pentru mai departe.

Apoi, în minunate cuvinte, ca totdeauna, P. S. Sa felicită pe credincioși și pe preot pentru realizarea aceasta.

Cuvîntul de învățătură pentru toată asistența, îl socotește pericopa Sfintei Evanghelii citite, privind parabola bogatului nemilostiv și săracul Lazăr.

Printre altele P. S. Sa a spus: «Moartea vine peste cei săraci și peste cei avuți, nimeni nu este scutit de aceasta, după cum și judecata lui Dumnezeu vine peste toți, dînd fiecăruia după faptele sale. Nu sărăcia duce la rai, nici bogăția duce la iad, ci faptele fiecăruia duce la chinuri sau la odihnă, la judecată sau la răsplată. Uitați-vă dumneavoastră și vedeți, că bogatul nemilostiv, care niciodată n-a ascultat suspinele săracului, necazurile și suferința lui, Sf. Evanghelie nici măcar nu i-a păstrat numele, pe cînd săracului, care nu cîrtea nici împotriva lui Dumnezeu, nici împotriva oamenilor, că era sărac, Sfînta Evanghelie i-a păstrat numele, ca pe un exemplu, ca pe o pildă bună pentru noi. La judecata lui Dumnezeu, tot după fapte vom fi judecați. La un semn al Fiului lui Dumnezeu, va despărți pe cei buni de cei răi, muștrînd și pedepsind aspru pe cei nemilostivi, pe cînd celor ce au ajutat pe cei goi, pe cei lipșiți, pe cei bolnavi, într-un cuvînt, pe toți cei în nevoie, vor primi mîngiere și binecuvîntare. Să vă iubiți unii pe alții, să vă ajutați unii pe alții și harul Domnului va fi cu voi cu toți. Amin!

A urmat un polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, pentru conducătorii țării și pentru enoriașii acestei biserici. S-au pomenit ctitorii, la parastasul care s-a săvârșit.

Slujba resfințirii bisericii Alba a oferit credincioșilor o adevărată bucurie duhovnicească, drept răsplată pentru rîvna și dăruirea cu care toți s-au străduit să-și aducă obolul lor pentru Casa Domnului.

**Pr. CEAȘU ION**

## † EUGEN BRESLAUER

A trecut la cele veșnice Eugen Breslauer, un român de neclintit în atașamentul și dragostea sa pentru neam și un caracter cioplit în piatră, a cărui activitate s-a desfășurat peste 50 de ani și în domeniul artei, slujind cu devoțiune, în paralel, Biserica. A debutat prin a cînta în diferite coruri bisericești încă din perioada cînd era membru al coralei «Gavriil Musicescu»; a pus bazele unor formații corale bisericești în capitală pe care le-a și dirijat. A condus, ani de-a rîndul, formația corală a catedralei din Lugoj. Realizarea sa mare însă, care i-a dat o deplină satisfacție și în care și-a etalat covârșitor talentul și pregătirea muzicală timp de aproape 25 de ani, a fost formația organizată la biserica Sf. Elefterie din București.

Această activitate a fost recunoscută și binecuvîntată de Sfînta Biserică, drept pentru care fericitul întru adormire patriarhul Justinian, i-a înmînat «Crucea patriarhală».

Dar pentru toate acestea, cite renunțări, strădăanii, abnegații, aporturi și mai ales dăruire. Eugen Breslauer rămîne o prezență în Biserica noastră Ortodoxă, pe care n-a părăsit-o niciodată și l-aș putea asemui cu cimentul, sub acțiunea căruia s-a închegat o lucrare de biruință asupra înecului vremii.

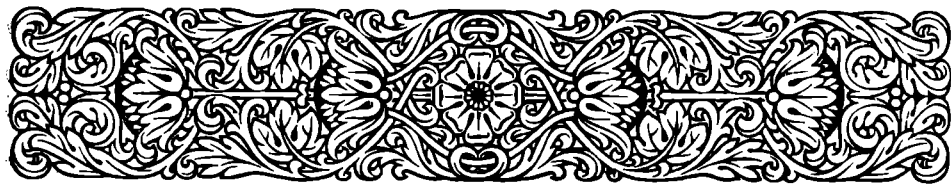
O structură sufletească deschisă pentru respectul credinței și a adevărilor înalte a celor ce duc viața în duh creștin. Nu s-a cutremurat și nici nu s-a înfricoșat de moarte. Convins că sufletul este etern, își căuta — prin agonisirea de fapte — întoarcerea spre lumină și spre viața veșnică.

Eugen Breslauer, prin experiența sa bogată, pe care a știut să o chivernisească și prin aceea a sufletului său care a dat o aleasă simțire cîntării liturgice, rămîne în dăinuire, iar dimensiunile artei sale, conturată de nuanța certitudinilor găzduite în însăși simțirea lui interioară, intră în teritoriul tradiției muzicale.

Iată de ce pomenirea unui suflet ca cel al lui Eugen Breslauer, o dictează însăși marea lui putere de evocare, presărată cu nenumăratele sale fapte și realizări creștinești, cu care și-a umplut viața și sufletul, înindu-se la sfîrșit cu veșnicia. Corala Sfîntei Patriarhii, prin cele de mai sus, îi aduce un ultim omagiu.

**MIHAI POPESCU**  
Secretarul Coralei Sf. Patriarhii





# ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

---

## DIN ACTIVITATEA CENTRULUI ARHIEPISCOPAL GALAȚI

### 1. Prăznuirea Nașterii Domnului la Centrul Eparhial.

Potrivit tradiției Bisericii noastre, marele praznic al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos a fost sărbătorit la Centrul Eparhial după rânduiala cuvenită și cu multă bucurie duhovnicească.

Duminică seara, în ajun, s-a săvârșit slujba privegherii, iar la orele 19 corul catedralei a executat un program de colinde religioase la reședința arhiepiscopală, primind binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim.

Luni, în ziua praznicului, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop, înconjurat de soborul catedralei, a săvârșit sfînta liturghie arhierescă. Cu acest prilej a rostit cuvîntul de învățătură creștinească «Pastorală la Nașterea Domnului, 1978».

La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, I. P. S. Sa a adresat tuturor credincioșilor călduroase și părintești doriri de sănătate, de bucurie și de bună sporire, cu prilejul Sfîntelor sărbători ale Nașterii Domnului și la început de an nou.

La vecernia mare, din acea zi, corul catedralei arhiepiscopale a executat un program de colinde, la care au participat preoți și credincioși din oraș.

În ziua a doua și a treia a praznicului, slujbele de la catedrala au fost oficiate de soborul preoților și al diaconilor.

Prea Sfințitul Episcop-vicar Epifanie Tomitanul a săvârșit slujbele arhieresti de Sfîntele Sărbători ale Nașterii Domnului, în prima zi la catedrala din Constanța, iar a doua zi la parohia Tariverde, protopopiatul Constanța.

### 2. Slujbe arhieresti și misionare.

— *Prăznuirea hramului catedralei arhiepiscopale din Galați.*

La 6 decembrie, la sărbătoarea Sf. Ierarh Nicolae, catedrala arhiepiscopală și-a sărbătorit hramul.

Cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop, în ajun, s-a săvârșit privegherea de clerul catedralei. În ziua praznicului, Înalt Prea Sfinția Sa a oficiat li-

turghia arhierescă. A doua zi, potrivit tradiției, s-a oficiat Sfânta Liturghie și paras-tasul pentru ctitorii adormiți ai sfântului locaș.

Catedrala arhiepiscopală a fost construită între anii 1906—1917. La cutremurul din 1940 suferind mari stricăciuni ea a fost restaurată între anii 1950—1957. În prezent se lucrează la învelirea ei cu tablă de cupru, așa cum a fost la început.

### — Hramul bisericii Sf. Arhangheli Metoc, din orașul Galați.

La 8 noiembrie a.c., la praznicul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil, biserica Sf. Arhangheli Metoc, păstorită de P. C. Arhim. Teofil Pandele, și-a sărbătorit hramul. În această zi, credincioșii parohiei au avut deosebita bucurie ca să aibă în mijlocul lor pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim. Inconjurat de un sobor de preoți și diaconi, Înalt Prea Sfinția Sa a oficiat sfânta liturghie arhierescă.

La sfârșit, P. C. Arhim. Teofil Pandele a mulțumit Înalt Prea Sfinției Sale pentru deosebita satisfacție duhovnicească pe care a oferit-o credincioșilor parohiei prin măreața slujbă arhierescă de care i-a învrednicit cu prilejul hramului. A prezentat apoi succint unele aspecte din lucrarea pastoral-misionară și gospodărească a parohiei, care se înscrie pe linia trasată de conducerea Sf. Arhiepiscopii de a fi în slujba Bisericii străbune și a poporului nostru.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop, luînd cuvîntul, a arătat că este plăcut impresionat de modul în care a fost întîmpinat de credincioșii parohiei, în frunte cu păstorul lor și de felul cum se prezintă acest sfînt lăcaș, care este unul dintre cele mai bine întreținute din orașul nostru, datorită preotului paroh și credincioșilor.

În încheiere, Înalt Prea Sfinția Sa a îndemnat pe credincioși să păstreze credința noastră strămoșească și să urmeze cele ce sînt spre binele Bisericii și al scumpei noastre patrii. Tuturor le-a transmis arhieresti binecuvîntări.

În aceeași zi, de sărbătoare, din încredințarea I. P. S. Arhiepiscop Antim, P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul a oficiat sfînta liturghie arhierescă în catedrala arhiepiscopală din Galați. Tot la această catedrală P. S. Sa a oficiat liturghia arhierescă în zilele de 16, 17 și 20 noiembrie, cu care prilej a săvîrșit trei hirotonii.

La 6 decembrie, de Sf. Nicolae a slujit la parohia Alimanul, protopopiatul Constanța.

### 3. Sfințiri și resfințiri de biserici.

#### — Tîrnosirea bisericii parohiei Rachelu, protopopiatul Tulcea.

În urma unor reparații capitale și a executării unei picturi noi în frescă la biserica din satul Rachelu, păstorită de preotul Grigore Chivu, duminică, 17 decembrie, a avut loc resfințirea sfîntului locaș.

Spre bucuria credincioșilor slujba a fost oficiată de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim. Inconjurat de un sobor de preoți din împrejurimi, I. P. S. Sa a oficiat tîrnosirea bisericii și sfînta liturghie arhierescă. Răspunsurile liturgice au fost date de unii cîntăreți bisericesti și de credincioși.

La sfârșitul slujbei, P. C. protoiereu Nicolae Ionescu a rostit un cuvînt de întîmpinare a Înalt Prea Sfinției Sale în cuprinsul protopopiatului Tulcea, aducînd mulțumiri pentru această vizită părintească și pentru darurile duhovnicești aduse credincioșilor de la parohia Rachelu, binecuvîntînd dragostea și strădania lor și a preotului paroh pentru buna podoabă a casei Domnului.

Preotul paroh Grigore Chivu a prezentat apoi un raport de activitatea desfășurată la această parohie, făcînd și un scurt istoric al satului și al bisericii. A evidențiat

vrednicia și contribuția organelor parohiale și a tuturor enoriașilor care l-au ajutat să ducă la capăt o așa lucrare frumoasă.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop a încheiat seria cuvântărilor, exprimându-și între altele bucuria de a oficia sfințirea aceluia locaș de închinare care «de peste 60 de ani stă mărturie a unității de credință și a spiritualității oamenilor din satul Rachelu». Lucrarea de la această biserică «se datorește, a spus I. P. S. Sa, vredniciei, experienței și buneii orientări a preotului Chivu Grigore, precum și dărnicii și dragostei de casa Domnului, a organelor parohiale și a credincioșilor.

În finalul cuvântării, I. P. S. Sa, îndemnând pe toți cei de față să păstreze unitatea credinței și unitatea națională a poporului nostru, a binecuvântat pe toți cei de față, făcându-le urări cu prilejul sărbătorilor.

Cu această ocazie preotului Grigore Chivu i s-a acordat rangul de sachelar, iar ieromonahului Pavel Mihoci, de la Sf. Mănăstire Cocoșu, cel de duhovnic.

Ziua târnosirii bisericii din Rachelu rămâne neștearsă în amintirea credincioșilor acestei parohii, pentru darurile sufletești din care s-au împărtășit prin bunăvoința și osteneala Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim.

Din încredințarea I. P. S. Arhiepiscop Antim au fost sfințite și alte biserici de P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul și de delegați de la Centrul Eparhial, după cum urmează :

— *Târnosirea bisericii din liliala Arsa, parohia Cotu Văii, protopopiatul Constanța.*

Duminică, 5 noiembrie, a avut loc sfințirea bisericii filialei Arsa, dependentă de parohia Cotu Văii, păstorită de preotul Epaminonda Grigore. Slujba a fost oficiată de P. S. Episcop-vicar Epifanie, înconjurat de un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Pr. Dumitru Stănei, protoiereul locului. Predica zilei a fost rostită de Pr. Duțu Ștefan. La sfârșitul sfintei liturghii P. C. Protoiereu a salutat venirea P. S. Episcop-vicar Epifanie ca să sfințească lăcașul de închinare al obșteii enoriașilor din acel sat și să le aducă binecuvântarea Arhipăstorului Eparhiei și cuvânt de învățătură.

La rîndul său, preotul paroh a făcut o dare de seamă asupra lucrărilor de restaurare a bisericii și a sprijinului pe care l-a avut din partea credincioșilor și a organelor parohiale.

Prea Sfințitul Episcop-vicar Epifanie, luînd cuvîntul și-a exprimat bucuria pentru redarea acelei biserici cultului și a arătat că de acum credincioșii vor afla în acel sfînt lăcaș hrană sufletească și cuvînt de învățătură pentru buna sporire a vieții lor duhovnicești. Mulțumind tuturor credincioșilor și ostenitorilor pentru dragostea arătată față de casa Domnului, le-a transmis binecuvîntările Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim și ale Prea Sfinției Sale.

— *Resfințirea bisericii parohiale Jorăști I, protopopiatul Galați.*

Această biserică a suferit deteriorări la cutremurul din 1977. După eforturi susținute din partea enoriașilor și sub conducerea preotului paroh, Dăscălescu Gheorghe, a putut fi reparată și dată în folosință. Sfințirea s-a oficiat duminică, 12 noiembrie, de Prea Sfințitul Episcop-vicar Epifanie. La sfârșitul sfintei liturghii, P. C. preot Stanciu Măllia, protoiereul locului, a salutat pe Prea Sfinția Sa în numele preoților și credincioșilor din protopopiat și a arătat că, datorită îndemnurilor și sprijinului acordat de Centrul Eparhial, cu concursul și strădania preoților și credincioșilor, în anii aceștia, la unele biserici din protopopiat s-au făcut diferite reparații și infrumusețări, care vor continua și în viitor în limita posibilităților.

Preotul paroh, în numele credincioșilor, a mulțumit Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim și P. S. Episcop-vicar pentru grija pe care au purtat-o parohiei Jorăști, acordând asistență tehnică de la Centrul Eparhial în desfășurarea lucrărilor. De asemenea a mulțumit organelor parohiale, credincioșilor și tuturor celor care au sprijinit lucrările de reparații capitale ale sfintului locaș.

P. S. Episcop-vicar Epifanie, încheind seria cuvântărilor, a lăudat râvna preotului paroh, a organelor parohiale și a credincioșilor, care, uniți în credința străbună și în jurul sfintului locaș au reușit să facă o lucrare plăcută lui Dumnezeu și oamenilor. P. S. Sa, a arătat însemnătatea Bisericii pentru sfințirea vieții noastre și pentru înmulțirea dragostei și a păcii între oameni.

În încheiere, a îndemnat pe credincioși să păstreze credința moștenită de la înaintași și să sprijine lucrarea de bună gospodărire și înfrumusețare a acelei localități pentru prosperitatea tuturor oamenilor muncii, felicitându-i pe toți, în numele Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim, și transmițându-le arhieresti binecuvântări.

— *Resfințirea bisericii parohiei Stejaru, din protopopiatul Babadag — Tulcea.*

Duminică, 26 noiembrie 1978, P. S. Episcop-vicar Epifanie a săvârșit resfințirea bisericii parohiei Stejaru, păstorită de preotul Ioan Stănescu. La această slujbă arhierască, P. S. Sa a fost asistat de P. C. Protoiereu Ion Secuianu și de preoți din împrejurimi, între care preotul Pelin Octavian a rostit predica zilei. La sfârșitul slujbei, P. C. Protoiereu a salutat pe Prea Sfințitul Episcop-vicar în numele preoților și credincioșilor din protopopiat și a arătat atașamentul lor pentru unitatea Bisericii și întărirea Patriei noastre.

Preotul paroh a exprimat mulțumiri P. S. Episcop-vicar Epifanie pentru bucuria făcută credincioșilor, care s-au împărtășit de binecuvântarea P. S. Sale. A făcut apoi o prezentare a lucrărilor de reparații și înfrumusețare a sfintului locaș.

Prea Sfințitul Episcop-vicar, adresându-se celor de față, i-a binecuvântat și i-a felicitat pentru eforturile depuse și dragostea ce au avut față de această biserică. Prea Sfinția Sa i-a îndrumat să poarte grijă în continuare de lăcașul lor de închinare și să stăruie în dreapta credință. În același timp, ca buni cetățeni, să sprijine munca poporului nostru pentru viața cea nouă din scumpa noastră patrie.

— *Resfințirea bisericii din parohia Dunărea, protopopiatul Medgidia.*

Duminică, 3 decembrie, P. S. Episcop-vicar Epifanie a resfințit biserica din parohia Dunărea, cu hramul «Înălțarea Domnului», al cărei păstor este P. C. preot Savu Constantin, secretar al protoierei Medgidia. La această solemnitate au participat P. C. Pr. Nicolae Virgil, protoiereul localității, P. C. Protoiereu Dumitru Stănei de la Constanța și P. C. preot prof. Dumitru Radu, de la Institutul teologic Universitar din București, ca oaspeți și alții.

Cu acest prilej preotul paroh a fost hirotonisit sachelar, iar tânărul Demir Nicu, diacon.

La sfârșitul Sfintei Liturghii a vorbit P. C. protoiereu Nicolae Virgil, exprimând omagiul preoțimii și al credincioșilor din protopopiatul Medgidia, pentru I. P. S. Arhiepiscop Antim, Arhipăstorul Eparhiei Tomisului și Dunării de Jos și pentru P. S. Episcop-vicar Epifanie. Aceeași recunoștință a arătat și preotul paroh din partea enoriașilor și a menționat că de zeci de ani parohienii săi n-au văzut slujbă arhierască.

Prea Sfințitul Episcop-vicar Epifanie a arătat în cuvântul P. S. Sale că pentru o parohie, sfințirea unei biserici este zi de sărbătoare, sfințirea însemnând încununarea

unor jertfe sufletești și materiale pe care, credincioșii le-au făcut și le fac în dragostea lor pentru podoaba sfântului locaș. I-a îndemnat pe credincioși să trăiască în pace și în bună înțelegere, să se sprijine unii pe alții la tot lucrul bun, de aceasta depinzând mulțumirea și prosperitatea lor.

— *Reslințirea bisericii din parohia Gohor I, protopopiatul Tecuci.*

Duminică, 5 noiembrie, din încredințarea I. P. S. Arhiepiscop Antim, P. C. Arhim. Ieronim Motoc, vicar administrativ, a oficiat resfințirea bisericii parohiale Gohor I, al cărei paroh este preotul Danțiș Nicușor. Pe lângă reparațiile făcute la această biserică s-a executat pictură nouă. Din soborul slujitorilor au făcut parte P. C. preot Dicu Toma, protopopul locului și alți preoți din împrejurimi.

— *Reslințirea bisericii parohiale din Liești, protopopiatul Tecuci.*

Duminică, 12 noiembrie, P. C. Arhim. Ieronim Motoc a oficiat resfințirea bisericii din Liești, asistat de P. C. Protoiereu Dicu Toma, și de preoții din vecinătate. Această resfințire s-a făcut în urma pictării din nou ce s-a executat prin grija preoților Olaru Gheorghe — paroh și Croitoru Ioan, a organelor parohiale și a credincioșilor.

— *Reslințirea bisericii din filiala Turda, parohia N. Bălcescu, protopopiatul Babadag.*

Duminică, 26 noiembrie, cu binecuvîntarea I. P. S. Arhiepiscop, P. C. preot Ioan Teoharie, consilier ad-tiv bisericesc, asistat de P. C. pr. Ioan Secuianu, protoiereul locului și de alți preoți din vecinătate a oficiat resfințirea bisericii filiale Turda, dependentă de parohia N. Bălcescu, protopopiatul Babadag. Această biserică a suferit unele stricăciuni la cutremurul din 1977, iar vrednicul ei păstor, preotul Vasile Nacu, ajutat de credincioși, a reușit să o repare și să o redea cultului.

#### 4. Hirotonii și hirotessii.

— Burducea Marian a fost hirotonit diacon la 16 noiembrie, preot la 17 noiembrie, pe seama parohiei Jorăști II, protopopiatul Galați.

— Gheorghe Mihai a fost hirotonit diacon la 20 noiembrie, preot la 26 noiembrie, pe seama parohiei Dăeni, protopopiatul Tulcea.

— Demir Nicu a fost hirotonit diacon la 3 decembrie, preot la 6 decembrie, pe seama parohiei Mircea Vodă, protopopiatul Medgidia.

— Frigioiu Gheorghe a fost hirotonit diacon la 6 decembrie, preot la 8 decembrie, pe seama parohiei Dorobanțu, protopopiatul Constanța.

— Sincelul Porfirie Adomniței, de la Centrul Eparhial, a fost hirotonit protosinghel la 25 decembrie.

#### V. Ședința de constituire și de lucru a Adunării Eparhiale.

Potrivit prevederilor statutare, la 5 octombrie 1978, au fost aleși noii membri ai Adunării Eparhiale. Ședința de constituire și de lucru a avut loc duminică, 19 noiembrie, la Centrul Eparhial Galați.

Dimineața, la orele 8, în prezența Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim, a P.P. C.C. părinți consilieri și a membrilor Adunării Eparhiale, s-a oficiat un Te-Deum de P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul, înconjurat de un sobor de clerici. La orele 9 s-a trecut în sala de ședințe, unde Președintele Adunării, Înalț Prea Sfințitul Arhi-



episcop Antim a deschis lucrările printr-o cuvîntare ocazională, din care reținem cele ce urmează :

— După ce a salutat prezența membrilor Adunării Eparhiale și a reprezentanților Departamentului Cultelor, Înalt Prea Sfinția Sa, între altele, face constatarea că «în urma alegerilor ce au avut loc la 5 octombrie a.c., slujitorii bisericești și credincioșii din Eparhie au trimis aici, la Centrul Eparhial, pe cei mai vrednici și de încredere reprezentanți ai lor, pentru a participa la rezolvarea problemelor actuale ale Bisericii și a sprijini activitatea acesteia pusă în slujba întregului popor. Au fost aleși preoți de prestigiu și cu bogată activitate pastorală și socială și membri mireni de diferite profesii și categorii sociale, cunoscuți prin dragostea lor față de Biserică și prin devotamentul lor față de cauza păcii și progresul țării». I. P. S. Sa arată că Biserica noastră, strîns atașată de evoluția poporului nostru «a adus un aport substanțial la unitatea neamului și a limbii române; la cultura poporului și la apărarea pămîntului strămoșesc». Urmînd aceeași cale, «ea continuă în vremea noastră să participe la eforturile spre progres și unitate spirituală ale poporului nostru și la acțiunile de promovare a destinderii internaționale și la apărarea păcii în lume». Noua Adunare Eparhială se întrunește, a spus I. P. S. «în atmosfera sărbătorească premergătoare aniversării a 60 de ani de la Unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă și de la constituirea statului național unitar român».

Referindu-se la obiectul lucrărilor ședinței Adunării Eparhiale, I. P. S. Președinte a arătat că, în perioada de la 1 octombrie 1977 la 30 septembrie 1978, s-au depus eforturi susținute din partea Centrului Eparhial, pentru împlinirea cerințelor vieții bisericești din Eparhie și îndrumării clerului și credincioșilor de a participa la construirea vieții noi din țara noastră. Dărilor de seamă ale celor trei sectoare, care vor fi supuse spre examinare, înfățișează aspectele cele mai însemnate ale acestei activități. În această lucrare, I. P. S. Sa arată că a avut o prețioasă călăuză în îndrumările Prea Fericitului Patriarh Iustin și ale Sfîntului Sinod. Activitatea s-a desfășurat într-o largă colaborare cu organele parohiale și eparhiale. Prea Sfințitul Episcop-vicar Epifanie Tomitanul a acordat, de asemenea, un sprijin prețios. Întreaga lucrare s-a efectuat în concordanță cu prevederile sfîntelor canoane și ale legiuirilor bisericești și cu respectarea legilor de Stat. Rezultatele pozitive ale acestei activități «se datoresc de asemenea înțelegerii largi de care ne-am bucurat din partea organelor de Stat centrale și locale».

Înceind cuvîntul, I. P. S. a exprimat sentimentele de stimă și recunoștință Domnului Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, colaboratorilor săi apropiați și autorităților județene pentru sprijinul acordat eparhiei în rezolvarea problemelor.

Trecîndu-se la ordinea de zi, a fost alcătuit definitiv biroul, alegîndu-se în secretariatul Adunării : Pr. dr. Nicolae Grosu — secretar general, iar Ștefan Hîncu și Constantin Mihai, secretari. S-a făcut apoi verificarea și validarea mandatelor tuturor membrilor aleși, zece clerici și douăzeci mireni, după care I. P. S. Președinte a declarat Adunarea Eparhială legal constituită și în măsură să ia hotărîri valabile pentru perioada anilor 1979—1982.

În continuare, s-a procedat la alegerea celor patru comisii ale Adunării Eparhiale, a trei delegați în Adunarea Națională Bisericească, a membrilor Consiliului Eparhial și a membrilor Consistoriului Eparhial. La propunerea Președintelui Adunării au fost aleși prin vot nominal următorii membri ai formațiunilor menționate :

## Comisia bisericească :

- a) Clerici : Pr. Vasile Cristea, Pr. Dumitru Stănei ;
- b) Mireni : Nicu Ionescu, Teodor Cristea, Vasile Blănaru, Ștefan Ciocan, Anghel Dragonescu.

## Comisia culturală :

- a) Clerici : Pr. Gheorghe Cărnaru, Pr. Mihai Verban ;
- b) Mireni : Anton Zaharia, Nicolae Vidrașcu, Ioan Ilie, Petre Onofrei și Ioan Ioniță.

## Comisia economică :

- a) Clerici : Arhim. Teofil Pandele, Pr. Virgil Nicolae ;
- b) Mireni : Iordache Zamfir, Teodor Niculescu, Dumitru Stănescu.

## Comisia de organizare și validare :

- a) Clerici : Pr. Ioan Secuianu, Pr. Nicolae Ionescu ;
- b) Mireni : Ionel Flavian, Alexandru Boghean, Adrian Ștefănescu, Ioan Marin, Aurel Spătaru.

## Delegați în Adunarea Națională Bisericească.

— Preot Dr. Nicolae Grosu, Nicolae Vidrașcu și Anton Zaharia.

## Membri în Consiliul Eparhial :

— Arhim. Teofil Pandele, Pr. Dumitru Stănei, Pr. Nicolae Ionescu, Constantin Mihai, Ștefan Hincu, Iordache Zamfir, Nicu Ionescu, Teodor Niculescu și Anghel Dragonescu.

## Consistoriul Eparhial :

a) Membri ordinari : Pr. Boris Dumănescu — președinte, Pr. Nicolae Lazăr și Pr. Dumitru Tofan.

b) Membri supleanți : Pr. Neagu Vechiu și Pr. Neculai Mihalea.

Epuizându-se lucrările prevăzute pentru ședința de constituire se trece în continuare la ședința ordinară de lucru.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop a repartizat comisiilor permanente ale Adunării Dărilor de seamă ale sectoarelor administrativ-bisericesc, cultural și economic pe trim. I/1977 și trim. I, II și III/1978, conturile de execuție bugetară, bilanțul pe anul 1977, precum și proiectul de plan financiar pe anul 1979.

După examinarea lucrărilor și întocmirea rapoartelor pe comisii, s-a dat cuvîntul raporturilor pe sectoare, care au prezentat succint activitatea desfășurată de Centrul Eparhial sub directa îndrumare și supraveghere a I. P. S. Arhiepiscop Antim. Au urmat discuții cu privire la diferite aspecte și probleme din dările de seamă și a modului de rezolvare, servind interesele Bisericii și ale poporului nostru.

Pe marginea analizei făcute și a discuțiilor purtate, I. P. S. Președinte, luînd cuvîntul a subliniat unele aspecte care vor fi urmărite cu atenție în viitor ca : stimularea preoților care activează în mod deosebit prin evidențierea lor și acordarea de ranguri bisericești, îndrumarea preoților către o activitate utilă Bisericii și Patriei, controlul mai des a celor care au lipsuri în activitatea lor, etc.

Înalt Prea Sfinția Sa supune apoi spre aprobarea Adunării Eparhiale Dărilor de seamă ale celor trei sectoare, contul de execuție bugetară și planul financiar pe anul 1979, care au fost aprobate în unanimitate.

În continuare, I. P. S. Președinte a propus spre aprobare proiectele textelor telegramelor ce urmau a fi expediate în semn de omagiu și recunoștință către Conducerea Statului, Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și Departamentului Cultelor.

Adunarea a aprobat în unanimitate textul acestor telegrame.

Înalt Prea Sfinția Sa a subliniat, apoi, conștiinciozitatea colaboratorilor de la Centrul Eparhial, prezentînd pe P. C. părinți consilieri numiți în cursul acestui an : Pr. Igor Jechiu, Pr. C-tin Lungu, precum și Pr. Dumitru Găureanu — inspector bisericesc și diacon Eugen Drăgoi — secretar eparhial.

În incheiere Înalt Prea Sfinția Sa a mulțumit membrilor Adunării Eparhiale și tuturor celor prezenți în sală, pentru concursul dat la buna desfășurare a lucrărilor de pe ordinea de zi, exprimîndu-le urări de sănătate și de bun spor pentru anul 1979.

Cu acestea, lucrările Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, pentru anul 1978, au fost declarate închise.

## † PREOTUL VLADIMIR SPICEACU

La 26 septembrie, 1978, a încetat din viață pe neașteptate preotul Vladimir Spiceacu de la parohia Sf. Trei Ierarhi din Galați. Acest vrednic slujitor al altarului s-a născut în anul 1909, din părinți plugari. După terminarea studiilor teologice avînd ca tovarășă de viață pe soția sa, prezbitera Ariadna, a pornit la lucrarea apostolatuului său ca preot de parohie. Din 1947 s-a stabilit la Galați, la parohia Sf. Trei Ierarhi, biserică fruntașă, cu trei preoți, unde a desfășurat o lucrare rodnică. Stimat și ascultat de toți credincioșii și într-o strînsă colaborare cu colegii săi de preoție P. C. pr. Picoș Constantin și P. C. pr. Ciocănel Gheorghe, iar mulți ani și cu preotul Emil Hogaș, în prezent pensionar, ca paroh, după cutremurul din 1977, a purces la repararea bisericii și la pictarea acestui sfînt lăcaș în frescă.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită la 28 septembrie în biserica parohială de un sobor de preoți din Galați, avînd în frunte pe P. C. Arhim. Ieronim Motoc — Vicar administrativ. În cuvîntul rostit, P. C. Sa a scos în evidență personalitatea și activitatea celui răposat și a transmis familiei îndoliata, preoților și enoriașilor parohiei binecuvîntarea de mîngiere și întărire duhovnicească din partea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos.

Au vorbit de asemenea P. C. arhim. Teofil Pandele, de la biserica Sf. Arhangheli — Metoc, P. C. pr. Ciocănel Gheorghe și un credincios din partea parohiei Sf. Trei Ierarhi.

Dumnezeu să-l ierte și să-i facă parte de veșnică odihnă.

\*

\* \* \*

## † PREOTUL HRISTACHE POSTELNICU

După trei ani de suferință grea, s-a stins din viață preotul pensionar Hristache Postelnicu, fost secretar-eparhial și preot la biserica Schimbarea la Față din orașul Galați. El s-a născut în comuna Firțânești în anul 1914 și după terminarea studiilor teologice, în 1939 s-a hirotonit ca preot pe seama parohiei Sipeni. Ca ajutor și sprijin în viață a avut lângă sine pe vrednica sa soție, prezvitera Rodica, care l-a ajutat în misiunea de preot și în căsnicie.

Din anul 1948, preotul H. Postelnicu a fost adus în cancelaria eparhială, unde s-a remarcat prin pricepere, corectitudine și ținută integră în muncă și în relațiile cu preoții și credincioșii cu care a venit în contact. Din anul 1972 a fost numit secretar-eparhial.

Concomitent cu serviciul de la Centrul eparhial, din 1954 a slujit la biserica Schimbarea la Față din Galați, unde s-a remarcat ca bun păstor și gospodar. La sfârșitul anului 1975 a suferit un grav accident din care nu s-a mai putut reface decît parțial și a ieșit la pensie. La 27 decembrie a.c. a trecut la Domnul, adăugîndu-se la părinții săi.

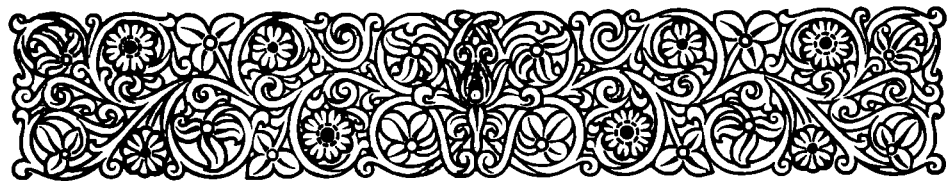
Slujba înmormîntării a fost oficiată de un sobor de preoți din Galați, din care a făcut parte și P. C. arhim. Ieronim Motoc — vicar administrativ.

În cuvîntarea rostită cu acest prilej, P. C. Sa a arătat că ostenitorii de la Centrul Eparhial au avut în părintele Hristache Postelnicu un coleg model. El era printre cei dintîi la datorie, stăpîn pe lucrări, totdeauna atent, apropiat, gata să servească și bucuros că poate să se facă util instituției și societății noastre.

În încheiere, P. C. Sa a transmis familiei îndoliate, preoților și enoriașilor bisericii Schimbarea la Față, binecuvîntarea arhierescă a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim de mîngîiere și de întărire duhovnicească la plecarea dintre noi a acestui vrednic slujitor al altarului.

Dumnezeu să-l ierte și veșnică să-i fie pomenirea.

**Arhim. IERONIM MOTOC**



# EPISCOPIA BUZĂULUI

---

## ȘTIRI DIN CUPRINSUL EPARHIEI UN POPAS ANIVERSAR

Este în tradiția Sf. Episcopii de Buzău, ca să cinștim în chip festiv, la 3 septembrie, când se sărbătorește Sf. Mucenic Antim de Nicomidia, ziua numelui întru arhierie a Prea Sf. Episcop Antim al Buzăului.

Pentru aceasta s-a oficiat un Te-Deum de mulțumire în Catedrala episcopală, luni 4 septembrie la ora 12,00 la care au luat parte colaboratorii cei mai apropiați ai Prea Sfințitului Părinte Episcop, salariații de la Centrul Eparhial, corpul profesoral de la Seminarul teologic, preoții deservenți ai Catedralei Episcopiei, unii preoți de la bisericile din orașul Buzău.

Slujba Te-Deumului s-a săvârșit de P. C. Preoți : Guță Gheorghe — consilier economic, Grigore Dionisie — consilier ad-tiv., și Negoită Iulian, inspector principal personal în sobor cu P. C. Arhidiacon Stoica Dumitru și P. C. diacon Sibiescu Gabriel.

S-a trecut apoi în sala de recepție din Palatul episcopal, unde P. C. Pr. Stamate Dima — protopop de Buzău, a adus din partea celor prezenți și a preoțimii din eparhie un cald omagiu cu respectuoase mulțumiri, prinos de recunoștință și urări de sănătate, fericire și bună sporire Prea Sfințitului Episcop dr. Antim.

Vorbitorul a arătat în cuvîntul său, activitatea depusă ca arhieru în cei 34 ani de P. S. Sa la această istorică și de Dumnezeu binecuvîntată Eparhie, pentru binele Bisericii strămoșești și al Patriei noastre. În continuare a arătat grija părintească ce o poartă Seminarului teologic din Buzău, unde se formează viitorii slujitori ai bisericii noastre ortodoxe. În finalul cuvîntării vorbitorul a subliniat faptul că, totdeauna și oriunde, Prea Sfințitul Episcop dr. Antim, s-a făcut pildă și ca celătean patriot și doritor al progresului spiritual și material al Patriei, fiind însuflețit de pilda iluștrilor conducători de stat, în frunte cu Președintele țării, domnul Nicolae Ceaușescu.

La această solemnitate, P. Sf. Episcop dr. Antim, adînc mișcat, a mulțumit tuturor celor prezenți și a dat îndemnuri ca să fim vigilenți în apărarea credinței noastre, să fim la înălțimea înaintașilor noștri și să ne facem datoria pînă la capătul vieții noastre, să fim devotați Țării și Bisericii noastre. Să dorim omul cel nou, pentru binele credincioșilor noștri și înflorirea scumpei noastre Patrii.

P. C. Pr. Guță Gheorghe a oferit un vas cu flori ca semn al dragostei și preluurii, asigurîndu-l de toată supunerea și ascultarea, din partea personalului Centrului Eparhial.

În încheiere, odată cu mulțumirile exprimate, P. S. Episcop dr. Antim, a adresat tuturor arhierieșli binecuvîntări, iar întreaga asistență a cîntat «Mulți ani trăiască».

## ȘEDIȚA CONSILIULUI EPARHIAL

În ziua de 7 septembrie 1978 a avut loc ședința Consiliului Eparhial, sub președinția Prea Sfințitului dr. Antim Angelescu, la care a luat parte și P. C. preot-vicar Octavian Popescu de la Arhiepiscopia Bucureștilor, membrii Consiliului Eparhial și protopopii Eparhiei ca invitați, în vederea alegerilor membrilor Adunării Eparhiale pe o nouă perioadă de patru ani 1979—1982, în cele zece circumscripții electorale, cu fixarea președinților care vor prezida aceste alegeri.

S-au ratificat procesele-verbale ale Permanenței Consiliului Eparhial și s-au rezolvat problemele de ordin administrativ și economic înscrise pe ordinea de zi, precum și instrucțiuni în legătură cu alegerile pentru membri în Adunarea Eparhială, care va avea loc la 5 octombrie a.c.

P. S. Episcop dr. Antim Angelescu a mulțumit tuturor membrilor prezenți pentru discuțiile purtate și rezolvarea cu bine a tuturor problemelor înscrise pe ordinea de zi și P. C. pr. vicar Octavian Popescu.

Luînd cuvîntul P. C. pr. Octavian Popescu, a arătat bucuria că la această ședință au luat parte și P. C. protopopi care sînt tineri. A dat îndemnuri pentru părinții protopopi, ca să observe pe preoții care nu sînt la înălțimea chemării lor, să-i sfătuiască pentru a se îndrepta. Ședința s-a încheiat cu un scurt cuvînt de mulțumire adus de P. S. Episcop Antim celor prezenți.

În încheiere, P. S. Episcop Antim a mulțumit tuturor pentru participare și a rugat pe P. C. părinte-vicar Octavian Popescu să transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, urări de bine și sănătate cu asigurarea că vor fi supuși și devotați în slujirea Bisericii noastre strămoșești și a Patriei.

## REDESCHIDEREA BISERICII „SFÎNTA CRUCE” DIN MUNICIPIUL BRĂILA

În ziua de 17 septembrie 1978 a avut loc redeschiderea bisericii din parohia Sf. Cruce, municipiul Brăila, în urma lucrărilor de pictură din nou în tehnica ulei, executată de pictorul Sandu Petrea din București.

Cu oficierea slujbei, a fost delegat din partea Sf. Episcopiei, P. C. pr. Guță Gheorghe, consilier economic, împreună cu P. C. diacon Popescu Nicolae, secretar eparhial și P. C. arhidiacon Stoica Dumitru de la Catedrala episcopală.

Sîmbătă seara s-a săvîrșit slujba vecerniei cu priveghere și litie la care au mai luat parte P. C. pr. Velescu Nicolae protopop, P. C. pr. Crețu Constantin — secretar protoierie, pr. paroh Andronescu Gheorghe și pr. conslujitor Vlăsceanu Dumitru.

Dimineața, încă din zorii zilei, credincioșii din enorie și din parohiile vecine, cu luminări și flori în mîini, îmbrăcați în haine de sîrbătoare, au sosit la biserică în așteptarea serviciului divin de resfințire a bisericii.

După oficierea slujbei de sfințire a apei, sfînta biserică a fost înconjurată după rînduiala tradițională, fiind stropită cu aghiazmă și unsă cu Sfîntul și Marele Mir în interior. La Sf. Liturghie a mai luat parte și pr. Frățilă Vasile de la parohia Sf. Mina Brăila, răspunsurile fiind date de credincioși, în cadrul cîntării omofone.

La sfîrșitul slujbei, după ce s-a făcut un Polihroniu pentru conducerea țării noastre, P. S. Episcop Antim și pentru credincioșii prezenți, pr. paroh Andronescu Gheorghe, care păstorește această parohie de 36 ani a făcut o amplă dare de seamă

asupra istoricului și a lucrărilor făcute la biserică. În încheiere a adus mulțumiri P. S. Episcop Antim, conducerii locale de stat și tuturor credincioșilor parohiei pentru sprijinul acordat în vederea terminării lucrărilor bisericii.

P. C. pr. Velescu Nicolae în cuvîntul rostit a scos în evidență meritele și activitatea pr. Andronescu Gheorghe, pr. conslujitor Vlăsceanu Dumitru.

În încheiere P. C. pr. Guță Gheorghe, delegatul eparhial a transmis arhieresti binecuvîntări din partea P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, credincioșilor acestei parohii și a felicitat pe preoții parohiei, organele parohiale împreună cu enoriașii bisericii pentru această frumoasă lucrare, recomandînd credincioșilor să frecventeze cu regularitate biserica, și să o păstreze de-a pururi în aceeași strălucire.

După sfîrșitul slujbei credincioșii au fost invitați de conducerea parohială la o agapă frățească.

## SFÎNȚIREA BISERICII GURA VĂII DIN PAROHIA SCORȚOASA, PROTOPOPIATUL PĂTIRLAGELE

Duminică 17 septembrie 1978 s-a săvîrșit slujba de resfințire a bisericii Gura Văii din parohia Scorțoasa, de către P. C. pr. Criștișor Manea, inspector eparhial, cu delegație din partea Prea Sfințitului Episcop dr. Antim Angelescu, împreună cu P. C. diacon Sibiescu Gabriel de la catedrala Episcopiei.

După ce simbătă seara s-a săvîrșit slujba vecerniei cu priveghere și litie, duminică dimineața la ora 8,30, s-a făcut sfințirea apei, după care a urmat ocolirea bisericii, stropirea cu apă sfințită, rugăciunile cu citirea Sf. Evanghelii din fața sfintei biserici, după rînduiala din tipic și apoi sfințirea cu Sfîntul și Marele Mir a sfintei biserici în interior.

Sfînta Liturghie s-a săvîrșit de un mare sobor de 7 preoți în frunte cu Criștișor Manea, inspector eparhial, delegatul P. S. Episcop dr. Antim, și pr. Furtună Gheorghe, protopop de Pătirlagele, în prezența credincioșilor parohiei și din parohiile vecine, îmbrăcați în haine de sărbătoare, cu fețele senine și pline de bucurie duhovnicească în biserica frumos împodobită cu pictură restaurată executată de pictorul — Dinu Petre — București.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, s-a oficiat un Polihroniu, pentru conducătorii țării noastre, pentru P. S. Episcop dr. Antim Angelescu și pentru credincioșii prezenți în biserică. Preotul Teșcan Constantin, parohul bisericii, a făcut o dare de seamă asupra activității depuse la această parohie, unde a realizat lucruri frumoase, împreună cu credincioșii parohiei, cărora le-a adus vii mulțumiri precum și P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, organelor locale de stat și Departamentului Cultelor.

P. C. pr. Furtună Gheorghe, protopop, în cuvîntul său a evidențiat meritele preotului Teșcan Constantin și activitatea depusă de acesta în parohia Scorțoasa, care a reușit numai în cîțiva ani să restaureze pictura la cele trei biserici din cuprinsul parohiei sale și să prilejuiască credincioșilor harnici din această parohie o aleasă bucurie duhovnicească prin redeschiderea bisericii.

În încheiere P. C. pr. Criștișor Manea — delegat — a transmis tuturor din partea P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, arhieresti binecuvîntări și felicitări preotului paroh, organelor parohiale și credincioșilor parohiei pentru munca depusă și realizările frumoase obținute, cu îndemnul de a fi buni credincioși ai Bisericii noastre ortodoxe și buni cetățeni ai scumpei noastre Patrii, R. S. România.

## DESCHIDEREA NOULUI AN ȘCOLAR 1978 — 1979 LA ȘCOALA DE CÎNTĂREȚI ȘI SEMINARUL TEOLOGIC DIN BUZĂU

Anul școlar 1978—1979 la Școala de cîntăreți și Seminarul teologic din Buzău a început în ziua de 15 septembrie 1978.

Festivitatea de deschidere a cursurilor, a avut loc în ziua de 18 septembrie 1978, în biserica paraclisului școlii, în prezența elevilor, corpului profesoral, în frunte cu P. C. pr. Teofil Dumitrescu — director, preoți din orașul Buzău, părinți ai elevilor și alți oaspeți. Din partea Episcopiei Buzăului au fost prezenți P. C. pr. Grigore Dionisie, consilier administrativ, P. C. pr. Cristișor Manea, inspector eparhial și P. C. diacon Popescu Nicolae — secretar eparhial, iar din partea Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, P. C. pr. Jechiu, consilier cultural.

După Sfînta Liturghie, s-a oficiat un Te-Deum de mulțumire la deschiderea noului an școlar, după care s-a rostit un Polihroniu de către părinții profesori ai Seminarului.

P. C. pr. director Teofil Dumitrescu — ca delegat al P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, în cuvîntul rostit de deschidere a noului an școlar, a arătat printre altele: «scopul urmărit de școală, va fi acela de a da Bisericii noastre strămoșești slujitori credincioși și luminați, precum și acela de a face ca elevii noștri să devină cetățeni conștienți și devotați Patriei noastre scumpe Republica Socialistă România, prin întărirea unei discipline în școală și în afară de școală, pentru însușirea cît mai temeinică a tuturor cunoștințelor teologice și laice, potrivit programei de învățămînt, pentru formarea unei conștiințe adevărate».

După ce a arătat cum trebuie să fie adevăratul preot, vorbitorul a adresat elevilor prezenți îndemnul ca să se pregătească cu toată grija și atenția, pe un fond curat ortodox temeluit pe Sf. Scriptură, pe scrierile Sfinților Părinți, îmbinînd activitatea lor pastorală cu cea obștească, bazate pe dragostea de patrie și fericirea tuturor oamenilor. «Să nu fiți nici pămînt bătătorit din cale, nici loc pietros, nici pămînt năpădit de spini, ci să fiți ca pămîntul cel bun, care aduce un rod înșutit».

În incheiere P. C. pr. director, aduce cele mai calde și respectuoase mulțumiri Întîiului Stătător al Sfîntei noastre Biserici, Prea Fericitul Patriarh Iustin. Exprimă întreaga recunoștință Departamentului Cultelor în fruntea căruia se află domnul președinte Ion Roșianu, pentru largă înțelegere și sprijinul pe care îl acordă învățămîntului nostru teologic. Mulțumește respectuos conducerii superioare a celor două Eparhii: P. S. Episcop dr. Antim al Buzăului și I. P. S. Arhiepiscop dr. Antim Nica al Tomisului și Dunării de Jos, pentru purtarea de grijă și ajutorul dat pentru Seminarul teologic, asigurîndu-i că întregul corp profesoral își va depune toată silința de a face din elevii seminarului buni slujitori ai Bisericii și cetățeni devotați scumpei noastre Patrii.

S-a trecut în sala de festivități a școlii unde s-a oficiat sfințirea apei celei mici, de către P. C. pr. director Teofil Dumitrescu.

Festivitatea deschiderii noului an școlar de la Seminarul teologic din Buzău, s-a încheiat cu tradiționala agapă.



## CONFERINȚA DE ORIENTARE DIN LUNA SEPTEMBRIE 1978

A treia conferință de orientare din acest an în Episcopia Buzăului, s-a desfășurat între 19—29 septembrie după următoarea programare: în 19 septembrie la protoieria Brăila și Focșani, în 21 septembrie la protoieria Buzău, în 26 la protoieria Pătirlagele, în 28 septembrie la protoieria Rm. Sărat și în 29 la protoieria Panciu.

Ca și altădată, conferințele au fost prezidate la fiecare protopopiat de un delegat chiriarhal și anume: P. C. Pr. Guță Gheorghe, consilier economic, la protoieria Focșani și Pătirlagele; P. C. Pr. Grigore Dionisie, consilier administrativ, la protoieria Brăila și Buzău și P. C. Pr. Cristișor Manea, inspector eparhial, la protoieria Rîmnicul Sărat și Panciu.

Conferințele au fost precedate de slujba Te-Deumului și de apelul nominal al preoților.

În cuvîntările de deschidere, delegații chiriarhali cit și preoții protopopi de la cele șase protoierii, au scos în evidență importanța temei, precum și marea ei actualitate pentru viața noastră bisericească și obștească în care trăim, fiind pentru noi un prilej bun, un examen de conștiință, un bilanț asupra activității desfășurate de noi ca preoți adevărați ai Bisericii noastre strămoșești și ca cetățeni cinstiți devotați și loiali ai Patriei noastre.

Tema conferinței stabilită de Sf. Sinod al Bisericii noastre, intitulată: «Locul și rolul preotului în activitatea bisericească și social-obștească în societatea contemporană» a fost susținută de următorii preoți: la prot. Buzău: Horia Constantinescu, la Brăila, Gomolea Anghel, la Focșani Tomescu Gh., la Pătirlagele, Dușu Constantin, la Rîmnicul Sărat, Popescu D. Ioan și la Panciu, Pătrășcanu Gheorghe.

Tema conferințelor a fost completată, atît sub aspectul ei teoretic cit și practic de următorii preoți care au luat cuvîntul: la prot. Buzău, Răduță Petre, Alexandrescu Ion, Bivolaru Nicolae, Ionescu Ion, Popa C-tin, Moldoveanu Mihail, Diamandescu Nicolae, Grigoraș Aurel, Sburlan Nicolae și Frîncu C-tin; la prot. Brăila: Crețu Dumitru, Vlășceanu Dumitru, Ionescu Emil, Negrea Ioan, Ciocirlan Marin, Mardare C-tin, Sirbu Neagu, Dinescu Marin, Teodorescu Alex., Postolache Ilie, Sirbu Gogu, Popescu Ioan și Andronescu Gheorghe; la prot. Focșani: Ivan Nicu, Roșcanu Traian, Georgescu Radu, Dimitriu C-tin, Doicescu Mircea, Horodniceanu Mihai, Tarachiu Vasile, Cristian Stoica, Chițiga Ioan și Rău C. Petre; la prot. Pătirlagele: Apostol Dumitru, Podoreanu Bonifație, Gogeanu D-tru, Popescu Traian, Briciu Ioan, Sburlan Manolache, Vasilescu Gh., Nicolau Ioan, Grama Valerian și Dobrescu Ioan; la prot. Rm. Sărat: Ivan Gh., Pirvu C-tin, Sbirnea Ștefan, Dîrdîiac Gh., Crețu C-tin, Pană Ion, Taman Dumitru, Burlăcescu Nicolae, Mănciulescu C-tin, Chivu Ioan și la prot. Panciu: Novac Alexandru, Tudorache Ioan, Păun Nicolae, Munteanu Ion, Ludescu Dumitru, Tudor Serafim, Soare Ioan, Potop Teodor.

În concluziile fixate cu acest prilej, s-au arătat printre altele calitățile necesare preotului pentru o rodnică activitate pastorală: vocația, pietatea, interesul și respectul pentru cele religioase, bunăcuviința, pregătirea teologică și culturală a preotului, conștiința datoriei sacerdotale și rivna pentru împlinirea ei, calitățile și obligațiile preotului ca slujitor, predicator și conducător spiritual al parohiei, viața religioasă și familială a preotului cu exemplu viu pentru credincioși, etc. S-a subliniat printre altele, că preotul zilelor noastre trebuie să împletească strîns împlinirea datorțiilor

religioase cu cele cetățenești; el trebuie să sprijine bunul mers al treburilor obștești și să mobilizeze pe credincioși la toate îndatoririle de interes public, cetățenesc, să imprime în inimile credincioșilor, respect față de muncă, de oamenii muncii, și de conducătorii Patriei noastre, care se ostenesc pentru bunăstarea și fericirea acestui popor și pentru prestigiul Țării noastre peste hotare.

## HIROTONIRI DE PREOȚI

1. Vasilescu Dumitru — 14 iulie 1978 — parohia Sf. Gheorghe din municipiul Buzău.
2. Banu Viorel — 10 septembrie 1978 — parohia Știubei din prot. Rm. Sărat, județul Buzău.
3. Paraschiv I. Dorel — 8 septembrie 1978 — parohia Biliiești din protoieria Focșani, jud. Vrancea.
4. Dumitrașcu Nicolae — 17 septembrie 1978 — parohia Pietrosu din prot. Buzău, jud. Buzău.

## NUMIRI

1. Pr. Negoită Iulian — de la parohia Beceni — jud. Buzău a fost numit în postul de Inspector Principal Personal la Centrul Eparhial cu data de 1 iulie 1978.
2. Guță Nicolae — licențiat în teologie a fost numit muzeograf la Muzeul Sf. Episcopii cu data de 1 august 1978.

## TRECERI LA CELE VEȘNICE

### † RADU VASILE

În seara zilei de 17 ianuarie 1978, a încetat din viață după o scurtă și grea suferință, vrednicul preot Radu Vasile, de la parohia Colibași, protoieria Rîmnicul Sărat, jud. Buzău în vîrstă de 57 ani. S-a născut în comuna Nicoleşti jud. Buzău la data de 15 iulie 1921 din părinții Stoian și Elisabeta, buni gospodari și evlavioși creștini. A urmat cursurile primare în satul natal, după care s-a înscris la Seminarul teologic «Sf. Andrei» din Galați, pe care l-a terminat în anul 1941. S-a căsătorit cu d-ra Ioana Furfurică din comuna Boldu. În anul următor este hirotonit preot pe seama parohiei Budrea din Eparhia Buzăului. Din căsătorie au rezultat două fete: Aurelia și Elena. La 1 aprilie 1948 a fost transferat la cerere la parohia Colibași, unde a funcționat pînă la data decesului.

Fire blîndă, sinceră, prietenoasă, cumpătat în toate, preotul Radu Vasile a știut să se facă apreciat de toți cei care l-au cunoscut, precum și de enoriașii săi, realizînd multe lucruri frumoase în parohia sa. Slujba înmormintării a fost oficiată în ziua de 19 ianuarie 1978 de către un sobor de 9 preoți, în frunte cu P. C. Pr. Iordache Moldoveanu, fost secretar la protoieria Rîmnicul Sărat, ca delegat al P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, în prezența unui mare număr de credincioși din parohia sa și din satele vecine.

După oficierea slujbei de prohodire a luat cuvîntul P. C. Pr. Moldoveanu Iordache, care a înfățișat calitățile frumoase de om și preot ale regretatului dispărut. A mai luat cuvîntul și pr. Ivan Gheorghe. Sicriul cu trupul adormitului întru Domnul, a fost purtat pe umăr de preoți și enoriași, prin ocolirea bisericii, în care a slujit, după care a fost coborît în mormîntul de lingă biserică.

Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii în împărăția Sa cea cerească.

## † PREOT RADU CONSTANTIN

În ziua de 8 februarie 1978 a decedat într-un spital din București pr. Radu Constantin, de la parohia Ursoaia protopopiatul Pătirlagele, jud. Buzău. S-a născut în anul 1924 luna septembrie ziua 11, fiul lui Gheorghe și Maria, la 25 septembrie 1949 s-a căsătorit cu d-șoara Tănase Maria. Dumnezeu i-a binecuvîntat casa cu trei fete. Paraschiva-Iulia, Atena-Steluța, și Valeria.

Corpul neînsuflețit al răposatului a fost transportat la domiciliul său din satul Joseni comuna Berca. În zilele de 10 și 11 februarie un mare număr de credincioși pe care i-a păstorit, precum și credincioșii din Joseni și din împrejurimi s-au prezentat să-și i-a rămas bun de la preotul lor, a cărui moarte le-a umplut inima de durere și de întristare.

A fost numit preot în părțile Ardealului departe de cei dragi ai săi în parohia **Bercea prot. Zalău și Vărășeni** din jud. Bihor, unde a stat timp de trei ani. La 1 noiembrie 1975 a fost transferat la cerere la parohia Ursoaia.

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit în ziua de duminică 12 februarie de către P. C. pr. Furtună Gheorghe — protopop, ca delegat al Prea Sfințitului Episcop dr. Antim Angelescu, înconjurat de un sobor de preoți. Vorbitorii care au luat cuvîntul au arătat personalitatea răposatului, care a avut multă dragoste de oameni, avînd un temperament liniștit, dotat cu alese virtuți creștinești: credință, dragoste, milă și răbdare. Suferința fizică a fost suportată cu resemnare de pr. Radu, fiind încredințat că sufletele celor buni merg în raiul desfătărilor cerești.

Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii și să primească sufletul lui întru împărăția Sa.

## † PREOT PRISADĂ DRAGOMIR

În seara zilei de 29 martie a.c. a decedat la locuința sa din satul Valea Lupului preotul Prisdă Dragomir, parohul bisericii din Valea Lupului protoieria Pătirlagele, jud. Buzău. În seara zilei de 31 martie 1978, corpul neînsuflețit al preotului a fost transportat la casa părintească din satul Mlăjeț, comuna Nehoiu unde un mare număr de credincioși s-au prezentat să-și ia rămas bun de la preotul lor, a cărui moarte le-a umplut inima de jale.

S-a născut la data de 11 nov. 1925 în comuna Săgeata și s-a căsătorit cu d-ra Popescu Niculina la 26 martie 1948. A avut un fiu pe nume Octavian. A absolvit Seminarul teologic Buzău — seria 1947. La 25 nov. 1956 a fost hirotonit preot pe seama bisericii din Hălmașd, jud. Sălaj, Episcopia Oradea, unde a stat pînă la 1 august 1970, cînd a fost numit prin transfer ca preot paroh la Valea Lupului din protoieria Pătirlagele.

În ziua de duminică 2 aprilie a.c. s-a oficiat slujba înmormîntării cu un sobor de preoți, în frunte cu preotul Furtună Gheorghe — protopop, delegat al P. S. Episcop dr. Antim, înconjurați de un mare număr de credincioși. Preoții care au luat cuvîntul au arătat viața și activitatea depusă de adormitul întru Domnul. Pr. Protopop Furtună Gheorghe a transmis condoleanțe familiei și credincioșilor. Însoțit de regretele tuturor, părintele Prisdă Dragomir a fost coborît în cripta mortuară din satul Mlăjeț.

Bunul Dumnezeu să așeze sufletul său în sinurile lui Avraam și cu dreptii să-l numere.

### † PREOT PENSIONAR PETCU IOAN

În ziua de 7 aprilie 1978 a decedat la locuința sa din satul Mușcel com. Colți jud. Buzău, preotul pensionar Petcu Ioan. În ziua de 8 aprilie a.c. pr. suplinitor Palcău Victor al parohiei Mușcel Colți a pregătit după rânduială corpul neînsuflețit al decedatului, pe care l-a transportat în biserica parohială făcându-i-se și un serviciu religios la care au asistat numeroși credincioși din parohie.

În ziua de 11 aprilie a.c. orele 14 s-a oficiat slujba înmormintării de un sobor de preoți avînd ca protos pe preotul Furtună Gh. — protopop. La serviciul religios au luat parte credincioșii parohiei Mușcel Colți și din împrejurimi. La sfîrșitul prohodirii a luat cuvîntul pr. Palcău Victor care a vorbit despre activitatea desfășurată de răposatul la parohiile unde a funcționat, prezentînd din partea parohiei condoleanțe familiei acestuia. Pr. Protopop Furtună Gh. a prezentat în numele P. S. Episcop dr. Antim Angelescu și al preoților din protopopiat, condoleanțe familiei și credincioșilor din parohia Mușcel Colți. Înconjurat de regretele tuturor, corpul neînsuflețit al pr. Petcu Ioan a fost coborît în cripta mortuară din cimitirul satului Mușcel. Veșnică să-i fie pomenirea lui.

### † PREOT STROE VASILE

În ziua de 3 mai 1978 a încetat din viață pr. Stroe Vasile de la parohia Jugureanu din Județul Brăila. S-a născut la 29 sept. 1912 în comuna Rușețu jud. Brăila din părinți Constantin și Ioana Stroe. A urmat cursurile în satul său natal și apoi Seminarul la Galați. A fost hirotonit ca preot în anul 1937 pe seama parohiei Ibrianu și apoi a fost transferat la parohia Jugureanu. Dumnezeu le-a binecuvîntat casa cu trei copii: Florian, Liviu și Nicolae. Ca păstor a fost apropiat de credincioși, cu tact pastoral și multă dragoste față de biserică.

Slujba înmormintării s-a oficiat în ziua de 5 mai a.c. la biserica din parohia Rușețu de către P. C. Pr. Velescu Nicolae, protopop, ca delegat al P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, înconjurat de un sobor de preoți, în prezența familiei îndurerate și a credincioșilor veniți în număr mare spre a-și lua rămas bun pentru totdeauna de la cel care le-a fost părinte sufletesc.

Preoții Velescu Nicolae, Cloșcă Gheorghe, Săvescu și Stan, în cuvîntările rostite au arătat viața, meritele și activitatea depusă de părintele Vasile, care a fost un bun gospodar, construind la Maraloiu o biserică nouă, slujind cu drag Biserica timp de 40 ani, și lăsînd un nume bun ca sot, ca părinte și ca un vrednic păstor sufletesc.

Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii în împărăția Sa cea cerească.

## CONFERINȚA CU PREOȚII PROTOPOPI

În ziua de marți 3 octombrie 1978 a avut loc o ședință de lucru la Centrul Eparhial, sub președinția P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, la care au luat parte P. C. Părinți Consilieri Guță Gheorghe și Dionisie Grigore, P. C. Diacon Popescu Nicolae, secretar eparhial, P. C. Pr. Cristișor Manea, inspector eparhial, P. C. Pr. Drug Roman, președintele Consistoriului și cei 6 părinți protopopi.

În deschiderea acestei conferințe a luat cuvîntul P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, care și-a exprimat bucuria de a fi împreună în vederea măsurilor ce trebuiesc luate pentru alegerile ce vor avea loc la 5 octombrie P. S. Sa a citit proiectul pentru

delegații propuși, clerici și mireni — pentru cele 10 circumscripții electorale. Trebuie ca alegerile să se desfășoare potrivit instrucțiunilor prevăzute în Regulamentele bisericești, cei aleși să fie la înălțime, pentru binele Bisericii noastre.

P. C. Pr. Dionisie Grigore a citit referatul biroului electoral, cu candidații care au depus cereri și cei propuși și P. C. Diacon Popescu Nicolae, Secretar eparhial a dat citire adresei către președinții delegați și a înminat dosarul fiecăruia cu toate formularele alegerii.

P. C. Pr. Velescu Nicolae — în numele celor prezenți a mulțumit P. S. Episcop dr. Antim, pentru îndrumările date pentru ca alegerile de la 5 oct. a.c. să se desfășoare în bune condițiuni și a făcut aprecieri bune asupra candidaților mireni.

În incheiere, P. S. Episcop dr. Antim a mulțumit tuturor participanților și a dat îndrumări prețioase asupra desfășurărilor misiunii preoțești pentru binele Bisericii și al Patriei noastre.

## ALEGERI DE NOI MEMBRI ÎN ADUNAREA EPARHIALĂ

Ca urmare a adresei Cancelariei Sf. Sinod nr. 10.059/1978 și a ședinței Consiliului Eparhial din 7 septembrie 1978, convocat în baza art. 66 din Regulamentul pentru funcționarea organelor deliberative, în ziua de 5 octombrie 1978, a avut loc alegerea celor 10 membri clerici și 20 membri mireni în cuprinsul Eparhiei Buzăului pentru o nouă perioadă de 4 ani (1979—1982).

Cele zece circumscripții cu președinții care au prezidat aceste alegeri, sînt următoarele :

Circ. 1 la Buzău P. C. Pr. Protoiereu Nic. Velescu.

Circ. 2 la Rm. Sărat, P. C. Pr. Consilier Guță Gheorghe

Circ. 3 la Pătirlagele, P. C. Pr. Protoiereu Vasile Marin

Circ. 4 la Beceni, P. C. Pr. Protoiereu Grigore Petrance

Circ. 5 la Brăila, P. C. Pr. Consilier Ad-tiv, Grigore D.

Circ. 6 la Făurei, P. C. Pr. Protoiereu Furtună Gh.

Circ. 7 la Focșani, P. C. Pr. Roman Drug

Circ. 8 la Dumbrăveni, P. C. Pr. Protoiereu Dobrin C-tin

Circ. 9 la Panciu, P. C. Pr. Inspector Cristişor Manea

Circ. 10 la Vidra, P. C. Pr. Protoiereu Stamate Dima.

Alegerile s-au desfășurat în bune condițiuni, fiind alese persoane care manifestă atașamentul față de Biserică și își aduc aportul lor la înflorirea Patriei și a binelui obștesc. Cei aleși li s-a înminat mandatul, cu care trebuie să se prezinte la Adunarea Eparhială ce va avea loc la data de 26 noiembrie 1978.

## CONFERINȚELE ADMINISTRATIVE PE LUNA OCTOMBRIE

Conferințele administrative ale clerului din Eparhia Buzăului, s-au desfășurat între 17—19 octombrie 1978, avînd ca temă: «Disciplina financiară și administrarea bunurilor bisericești».

Lucrările conferințelor au fost conduse de delegați de la Centrul Eparhial după cum urmează :

La protopopiatul Buzău și Brăila — P. C. Pr. Guță Gh., consilier economic (17—18 oct.), la protopopiatul Panciu și Rm. Sărat — P. C. Pr. Grigore Dionisie, con-

silier ad-tiv. (18—19 oct.) și la protopopiatul Focșani, Pătirlagele — P. C. Pr. Cristișor Manea, inspector eparhial (17 și 19 oct.).

P. C. Protopopi au deschis conferințele printr-un cuvânt de salut, după care delegații eparhiali, în cuvântul lor, au transmis din partea P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, arhieresti binecuvântări în desfășurarea lucrărilor conferinței, cu îndemnul pentru preoțimea acestei eparhii de a-și însuși și aplica toate învățămintele ce se desprind din lucrările conferinței.

A urmat apoi citirea referatelor, susținute de următorii preoți: Dumitran Ion-Izvozanu la Buzău și Virgolici Gheorghe — Brăilița la Brăila; Manole Florea — Săgeata la Rm. Sărat, Văcăreanu Vasile — Pădureni la Panciu; Ionescu Dumitru — Jariștea la Focșani și Angelescu Gh. — Cislău la Pătirlagele.

Pe marginea referatelor au urmat discuții purtate de preoți la fiecare protopopiat, care au clarificat diferite probleme în legătură cu subiectul conferinței.

Delegații eparhiali în încheiere au făcut completări și au tras concluzii corespunzătoare. Preoțimea ortodoxă, are datoria de a respecta cu strictețe disciplina financiară, legile Statului nostru R. S. România, regulamentele bisericești, precum și obligația de a se îngriji de păstrarea și conservarea în bune condițiuni a bunurilor bisericești cu valoare artistică, istorică, documentară și a întregului inventar, corecta lor administrare, aceasta constituind o obligație morală și patriotică, față de înaintașii noștri și față de generațiile viitoare.

În încheiere s-a dat citire adresei Ad-ției Patriarhale — Cancelaria Sf. Sinod nr. 13.337/1978, privind aplicarea Legii nr. 1/1978, circulara Dep. Cultelor nr. 14.727/1978 pentru păstrarea și securitatea bunurilor bibliofile și predarea în custodie a bunurilor aparținând patrimoniului cultural-național pentru organizarea «Muzeului de Cultură veche Românească» din București.

S-au citit ordinele permise și cite două rapoarte de activitate.

## RESFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA BECENI, JUDEȚUL BUZĂU

Duminică 22 octombrie 1978 a fost ziua resfințirii bisericii Beceni, zi de bucurie sufletească pentru bunii credincioși de aici care au jertfit mult pentru repararea și împodobirea bisericii prin renovarea picturii de către pictorul Tabacu Aurel din București.

Biserica parohială din Beceni, a fost construită între anii 1914—1923 de meșterul Fradini din Italia, orașul Udine; Pictura bisericii a fost executată de pictorul Solescu Gh. Biserica are aspect monumental, cu o arhitectură frumoasă și cu o poziție centrală.

Cutremurul din 1940 a provocat mai multe fisuri și cutremurul din 4 martie 1977, a avariat foarte grav biserica, slujba trebuind să se facă în biserica din cimitir. Credincioșii din această parohie, uniți în frunte cu organele parohiale și vrednicul și tânărul preot Negoită Iulian, au făcut reparațiile necesare, consolidând biserica și împodobind-o apoi cu o frumoasă pictură.

Slujba de resfințire a bisericii a fost săvârșită de către P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic, ca delegat al P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, împreună cu P. C. Diacon Popescu Nicolae, secretar eparhial și P. C. arhidiacon Dumitru Stoica de la catedrala Episcopiei.

Simbătă seara s-a săvârșit slujba vecerniei cu priveghere și litie, la care au luat parte credincioșii din parohia Beceni.

Duminică dimineața, la orele 8,30 s-a făcut sfințirea apei, după care a urmat ocolirea bisericii, stropirea cu apă sfințită, rugăciunile cu citirea Sf. Evanghelii, din fața sfintei biserici, după rânduiala din tipic și apoi sfințirea cu Sfintul și Marele Mir al sfintei biserici în interior.

Sfânta Liturghie s-a săvârșit de un mare sobor de preoți din parohiile vecine, în prezența credincioșilor parohiei și din satele vecine. Predica zilei a fost ținută de P. C. Pr. Diamandescu Nicolae — Cărpiniștea. La sfârșitul Sf. Liturghii după ce s-a făcut Te-Deumul, pentru conducătorii țării noastre, pentru P. S. Episcop dr. Antim Angelescu și pentru credincioșii prezenți în biserică, P. C. Negoită Iulian paroh, a făcut o dare de seamă asupra activității depuse, cu realizările frumoase obținute, fiind ajutat de credincioșii parohiei, cărora le-a adus vii mulțumiri. P. C. Pr. Stamate Dima, protopop, a evidențiat meritele și activitatea preotului paroh, a credincioșilor din această parohie și bucuria cea mare a tuturor prin redeschiderea bisericii.

În încheiere P. C. Pr. Guță Gheorghe — delegat, a transmis tuturor celor prezenți, din partea Prea Sfințitului Episcop dr. Antim Angelescu mulțumiri și arhieresti binecuvântări cu îndemnul de a fi buni credincioși ai Bisericii străbune și buni cetățeni ai scumpei noastre patrii. S-au transmis mulțumiri și felicitări P. C. Pr. paroh Negoită Iulian, pentru frumoasele realizări, consiliului și comitetului parohial, credincioșilor, organelor locale și tuturor celor prezenți de către delegatul P. S. Episcop.

S-a oficiat apoi slujba parastasului pentru toți cei adormiți întru Domnul.

Astfel ziua de 22 oct. 1978, va rămâne vie în amintirea tuturor credincioșilor acestei parohii.

## **SERBAREA HRAMULUI LA MÎNĂSTIREA RĂTEȘTI (26 octombrie 1978)**

Și în acest an, minăstirea Rătești din județul Buzău și-a sărbătorit hramul bisericii «Sf. mucenic Dimitrie», într-un cadru de evlavie, rugăciune și trăire duhovnicească.

Încă din ajunul praznicului slujitorii sfintei minăstiri, P. C. Protos. Mocănașu Dosoftei și P. C. Arhimandrit Iustinian Crețu cu P. C. Arhidiacon Stoica Dumitru de la Catedrala Sf. Episcopii, au slujit vecernia, privegherea și utrenia.

A doua zi, Sf. Liturghie a fost săvârșită de P. C. Pr. Guță Gh. consilier economic, delegat al P. S. Episcop dr. Antim, înconjurat de un sobor de preoți format din: Pr. pens. prof. Slevocă Ștefan, pr. Guzu Vasile de la Catedrala Sf. Episcopii, P. Cuv. Protosinghel Nifon Stoica, cu părinții de la minăstire și arhidiacon Dumitru Stoica, în prezența maicilor și a credincioșilor veniți la această sărbătoare. P. C. Pr. Guță Gh. a transmis tuturor celor prezenți arhieresti binecuvântări din partea P. S. Episcop dr. Antim, a vorbit despre sărbătoarea praznicului, cu îndemnul pentru cei prezenți de a împleni rugăciunea cu munca spre păstrarea credinței și a tradițiilor strămoșești. A urmat slujba parastasului pentru ctitorii adormiți întru Domnul de la această minăstire.

După terminarea tuturor slujbelor a avut loc o agapă frățească în trapeza sf. minăstiri, la care a luat parte soborul minăstirii, în frunte cu maica stareță Vasile Arsenia, preoții slujitori și credincioși invitați.

## TRECUȚI LA CELE VEȘNICE

### † VASILE GHEORGHE

În ziua de 10 iunie 1978, a încetat din viață vrednicul preot Vasile Gheorghe — de la parohia Maxenu județul Buzău, după o scurtă, dar nemiloasă și grea suferință, în vîrstă de 41 ani.

S-a născut la data de 8 august 1937 în comuna Maxenu din părinții Ioan și Floarea. Au fost 4 copii la părinți: 3 băieți și o fată, el era cel mai mic. Școala primară a făcut-o în satul natal Maxenu cl. 1—4 și la Buzău cl. 5—7. A urmat Seminarul teologic la Buzău și Institutul teologic la București pe care l-a terminat în anul 1958. A funcționat ca pedagog și casier la Seminarul teologic din Buzău între anii 1958—1962, cînd a făcut și serviciul militar în anii 1960—1961. A urmat cursurile Școlii tehnice sanitare din Buzău, fiind angajat ca asistent medical la Circumscripția sanitară Tîntești timp de 10 ani. La data de 9 aprilie 1964 se căsătorește cu d-ra Ionescu Elisabeta din comuna Mlăjeț — Pătîrlagele. Dumnezeu le-a binecuvîntat casa cu trei copii: Vasile, Olga-Florentina și Radu-Florinel. Dragostea cea mare de a sluji lui Dumnezeu l-a făcut să primească Taina hirotonirii ca preot pe seama parohiei Maxenu, unde și-a desfășurat în cei patru ani de zile o activitate frumoasă bisericească, făcînd reparații capitale la biserică, electrificare, refacerea clopotniței și construirea unei cancelarii parohiale.

În ziua de 12 iunie 1978, a avut loc înmormîntarea, la care a luat parte un însemnat sobor de preoți, colegi — vecini și numeroși credincioși din parohia sa și din satele vecine, care au venit să-și ia rămas bun de la păstorul lor, care «și-a pus sufletul pentru oile sale».

Au omagiat personalitatea și bogata activitate a regretatului defunct, P. C. Pr. Stamate Dima — protopop și delegat al P. S. Episcop dr. Antim Angelescu care a transmis condoleanțe familiei și rugăciuni fierbinți pentru odihna sufletului său și preoții: Bivolaru Nicolae coleg, Ardeleanu Radu naș de botez și cununie și Seicărescu Alexandru.

Și-a dat obștescul sfîrșit, încredințîndu-și sufletul în miinile Cerescului Părinte lăsînd în urmă vâlul întristării și al durerii în sufletele celor dragi și scumpi: soție, copii, rude, preoți și credincioși.

Veșnică să-i fie pomenirea

### † PROTOSINGHELUL IGNATIE BARARU

În dimineața zilei de 21 iulie 1978 și-a încheiat răbojul vremelnice sale vieți pămîntești, mutîndu-se către cele veșnice, în vîrstă de 47 de ani, protosinghelul Ignatie Bararu, viețuitor al Sf. Minăstiri Ciolanu, jud. Buzău.

A văzut lumina zilei la 15 dec. 1931 în satul Bucești, com. Liești, jud. Galați, într-o familie de oameni evlavioși, primind la Sf. Botez numele de Ioan. Școala generală, ca și gimnaziul, le urmează în comuna natală, iar după aceasta, la 30 iunie 1949, este primit ca frate la Sf. Minăstire Sihastru. În 1952, la Praznicul Floriilor, este tuns în monahism, primind numele de Ignatie.

Acum își găsește împlinirile și în ciuda sănătății sale foarte firave, bunele sale posibilități intelectuale îl ajută să urmeze și să absolve Seminarul teologic, precum și Institutul teologic din București, fiind proclamat în anul 1965, licențiat în teologie, cu calificativul «foarte bine». La 8 nov. 1953 a fost hirotonit ierodiacon, la 23 mai 1963 ieromonah, iar la 1 oct. 1974 ridicat la rangul de protosinghel, aducînd roade bogate



în trudirea sa pe ogorul Domnului. În cadrul administrației Minăstirii Ciolanu îndeplinește pe rând ascultările de magaziner, eclesiarh, secretar, casier și contabil, servind, astfel, din convingere și cu deplin atașament, interesele și prosperitatea spirituală și materială a acestui frumos așezământ monahal.

Dragostea sa statornică pentru Hristos, bogatele sale virtuți duhovnicești, dăruirea sa totală pentru binele aproapelui, înțelegerea deplină a sensului vieții noastre pe pământ, îl fac un slujitor devotat al Bisericii strămoșești, apreciat și răsplătit după cuviință de către forurile ierarhice bisericești, frate scump pentru obștea monahală și un duhovnic căutat și iubit de credincioși.

Iată de ce, trecerea sa din timp în veșnicie, după o lungă și istovitoare suferință, a îndurerat adînc pe viețuitorii obștei căreia îi aparținea, familia sa cea după trup, pe mama sa care l-a îngrijit cu dragoste și răbdare exemplară pînă în ultimele clipe ale vieții, precum și pe toți cei care l-au cunoscut și cunoscîndu-l l-au îndrăgit.

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 3 aug. 1978, la Mînăstirea Ciolanu, în prezența soborului, a multor prieteni și colegi, salariați ai Centrului Eparhial, ai Seminarului teologic și Protopopiatului din Buzău, precum și a unui mare număr de credincioși, care l-au cunoscut pe răposat.

Prohodul, după tipicul minăstiresc, a fost oficiat de un mare sobor de slujitori, stareți, arhimandriți, protosingheli, ieromonahi, preoți de mir și diaconi, în frunte cu P. S. Epifanie Tomitanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunaării de Jos, care a răspuns invitației făcute de familia răposatului în calitate de prieten și coleg, care a participat la înmormîntare, avînd, pentru aceasta, și binecuvîntarea din partea Chiriarhului locului.

Rugăciunile și cîntările slujbei, au răsunit lin ca solii către «Cele înalte» pentru odihna sufletului celui adormit, impresionînd prin sensul lor adînc pe toți cei prezenți.

La timpul potrivit, primul a luat cuvîntul P. C. protosinghel Cleopa Nanu, starețul Sf. Mînăstiri Nicula, jud. Cluj, prieten din copilărie cu defunctul, care în slove înduioșătoare, a evocat și conturat personalitatea celui mutat la cele veșnice.

Apoi a vorbit P. C. Pr. Manea Cristîșor, inspector eparhial, care în numele P. S. Episcop Antim Angelescu al Buzăului, a exprimat adîncă compasiune a soborului minăstirii și rudelor, îndoliați de moartea timpurie a părintelui protosinghel Ignatie, subliniind nevoințele sale de călugăr cu viață îmbunătățită, devotamentul său pentru monahism și credința puternică în Hristos.

În mod deosebit, a impresionat pe toți cei prezenți, cuvîntul rostit, în continuare, de către P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul, cuvînt izvorit din inima sa largă și caldă de ierarh și prieten al răposatului. P. S. Sa a subliniat dragostea de care a fost însuflețit părintele Ignatie, în timpul vieții sale pămîntești, față de credința străbună, de Biserica strămoșească, de cultura neamului și de glia moșilor și strămoșilor noștri, pe care adesea le prezenta credincioșilor în predici sau cuvîntări ocazionale, alcătuite minunat și exprimate cu deosebită trăire duhovnicească și adîncă simțire patriotică. Apoi luînd drept teme texte din Sf. Scriptură, din scrierile Sf. Părinți și din slujba prohodului și făcînd totodată referiri la viața neprihănită a părintelui protosinghel Ignatie, P. S. Episcop a tilcuit învățătura creștină despre moarte și înviere, revărsînd din belșug prisos de alinare și nădejde pentru cei nemîngiați prin moartea acestuia.

După aceasta, în dangățul clopotelor s-a făcut ocolirea bisericii, sicriul cu corpul neînsuflețit al protosinghelului Ignatie fiind purtat pe umeri de către slujitorii participanți la înmormintare.

În fața proaspătului mormânt, a mai luat cuvîntul P. C. Pr. Nicolae Sburlean de la Parohia Sf. Nicolae — Buzău, fost protopop de Buzău, care, ca unul ce l-a cunoscut și apreciat în mod deosebit pe defunct, a scos în evidență calitățile acestuia, prin care s-a făcut iubit de colegi și prieteni și de toți cei care l-au cunoscut.

Apoi, săvîrșindu-se rînduiala pecetluirii, trupul neînsuflețit al părintelui protosinghel Ignatie, a fost predat pămîntului, iar toți cei de față s-au rugat lui Dumnezeu, ca sufletul celui pe care l-a ales și l-a chemat la El, să fie părtaș al bucuriei veșnice.

Dumnezeu să-l ierte și cu dreptii să-l odihnească !

**ASISTENT**

### † MONAHIA ATANASIA SECIU

În ziua de 6 sept. 1978 a încetat din viață maica Atanasia Seciu, în urma unui atac de cord, într-un spital din orașul Tg. Neamț, departe de minăstirea sa și de maicile cu care a trăit 54 de ani.

S-a născut la Cărpinești jud. Buzău în 27 ianuarie 1911, din părinți evlavioși și cu frică de Dumnezeu, Nicolae și Ioana, primind numele la botez de Ioana. După terminarea a 5 clase primare, la vîrsta de 13 ani a fost primită la Minăstirea Rătești de către maica Agaftonica Vasilescu. În anul 1937 a primit tunderea în monahism de către fostul episcop Ghenadie. A luat parte la al II-lea război mondial 1940 la serviciul Crucea Roșie, pe front, pentru alinarea și vindecarea rănilor bolnavilor.

Dînd dovadă de hărnicie și bună gospodină, împletind «partea Mariei și a Martei din Evanghelie», a trecut prin toate ascultările: arhondară, casieră, și stareță din anul 1953 — timp de 14 ani — în două rînduri. Era hotărîtă în toate acțiunile ce le lua, în privința bunei gospodăririi a minăstirii, cu o voință tare muncind cu drag, făcîndu-se pildă tuturor maicilor, ducînd o viață modestă, sfătuitoare pentru toate maicile și sprijinitoare în toate acțiunile obștești.

Slujba înmormîntării a avut loc în biserica cea mare a sfintei Minăstiri, fiind oficiată de un sobor de părinți : protosinghel Dosoftei Mocănașu duhovnicul minăstirii, arhim. Iustinian Crețu, protosinghel Nifon Stoica, exarhul minăstirilor Eparhiei Buzău, delegatul P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, arhimandrit Neofit Smărândoiu — starețul Minăstirii Ciolanu, Pr. Guzu Vasile de la Catedrala Episcopiei Buzău și trei diaconi de la Catedrală la care au luat parte toate maicile din minăstire, 4 maici delegate de la M-rea Rîmet, jud. Alba, 3 de la M-rea Zamfira jud. Prahova și o mulțime de credincioși, rude și cunoscuți din satele vecine și din depărtări.

Prea Cuv. protosinghel Dosoftei Mocănașu, în cuvîntul rostit a arătat în cuvinte alese și emoționante, viața și activitatea depusă de răposata.

Prea Cuv. protosinghel Nifon Stoica a transmis din partea P. S. Episcop dr. Antim Angelescu mîngieri soborului minăstirii și rugăciuni către Domnul pentru sufletul răposatei.

Viața ei rămîne o pildă vie și un îndemn pentru toate maicile care au cunoscut-o și au iubit-o. În anul 1973 s-a învrednicit să meargă și să se roage la locurile sfinte de la Ierusalim.

În dangătul duios al clopotelor, sicriul a fost așezat în mormintul din cimitir pregătit de răposata, în imediata apropiere a casei sale și a bisericii, spre veșnică odihnă.

Dumnezeu s-o ierte și să odihnească sufletul ei cu aleșii Săi.

## CONFERINȚA DE ORIENTARE DIN LUNA NOIEMBRIE

Ultima conferință de orientare din acest an la Episcopia Buzăului, s-a desfășurat între 14—16 noiembrie după următoarea programare: în 14 noiembrie la protoieria Buzău, în 15 noiembrie la protoieriile Brăila, Panciu și Pătirlagele și în 16 noiembrie la protoieriile Focșani și Rm. Sărat. Ca delegați chiriarhali au fost: P. C. Pr. inspector eparhial Cristișor Manea la Buzău și Brăila, P. C. Pr. Grigore Dionisie — consilier administrativ la Focșani și Pătirlagele și P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic la Panciu și Rm. Sărat.

Conferințele au fost precedate de slujba Te-Deumului și de apelul nominal al preoților.

În cuvântările de deschidere, delegații chiriarhali cit și P. C. Pr. Protopopi, de la cele 6 protopopiate, au scos în evidență însemnătatea subiectului conferinței: «Aniversarea a 60 de ani de la formarea Statului național unitar Român», care ne-a dat prilejul și nouă preoților de a trăi din plin această sărbătoare, aducându-ne omagiul nostru pentru toți cei ce și-au jertfit viața, arătându-ne atașamentul față de conducătorii înțelepți ai Statului nostru și de oamenii muncii, precum și angajamentul nostru de a sprijini acțiunile menite să contribuie la progresul țării și la fericirea poporului nostru.

În continuare, președinții delegați au citit «Chemarea Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste», privind aniversarea a 60 de ani de la formarea statului național unitar român.

Tema conferinței stabilită de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a fost susținută de următorii preoți: la prot. Buzău Toader Aurel — Alderi, la Brăila — Ștefan Gh. — Victoria, la Panciu — Dobre Nicolae — Diocheți, la Rm. Sărat Milea Marin — Sf. Voievozi oraș Rm. Sărat, la Focșani Șerban Grigore — Jariștea și la Pătirlagele Alexe Lucian-Pănătău.

În concluziile fixate cu acest prilej s-a arătat însemnătatea marelui act istoric de la 1 dec. 1918, unirea Transilvaniei cu Țara Românească. Țara noastră prezintă astăzi, la aniversarea a 60 de ani, imaginea unei țări socialiste în plin avânt, de dezvoltare multilaterală, avînd o economie modernă și realizînd un grad de cultură și civilizație din ce în ce mai înalt. Pe plan extern, ea promovează relații de prietenie și colaborare cu toate statele lumii, afirmîndu-și prezența activă în toate acțiunile desfășurate pentru făurirea unei lumi a păcii, securității și colaborării între toate popoarele lumii.

În felul acesta, România de azi, a realizat în chip plenar visul milenar al înaintașilor noștri, de a trăi în unitate, pace și progres social. Să înscriem în inimile și în conștiințele noastre noi angajamente și fapte demne în cartea de aur a biruințelor de azi și de mîine ale Patriei noastre dragi.

Intreaga asistență de la 6 protopopiate a intonat cu entuziasm «Imnul de Stat al țării noastre, R. S. România».

## ȘEDINȚA CONSILIULUI EPARHIAL

În ziua de 23 noiembrie 1978, a avut loc ultima ședință a Consiliului Eparhial din vechea legislativă, sub președinția P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, la care au luat parte P. C. Pr. Vicar Octavian Popescu de la Arhiepiscopia Bucureștilor și membrii Consiliului Eparhial.

Pe ordinea de zi a ședinței s-au ratificat procesele-verbale ale Permanenței Consiliului Eparhial de la ultima ședință și s-a dat citire rapoartelor generale pe anii 1977—1978 pentru Adunarea Eparhială ce va avea loc la 26 noiembrie 1978 întocmite de P. C. Pr. Grigore Dionisie — consilier administrativ pentru sectorul administrativ și cultural și de P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic pentru sectorul economic, rapoarte ce au fost aprobate. De asemenea s-au rezolvat problemele înscrise în ordinea de zi, administrative și economice.

P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu a mulțumit tuturor membrilor prezenți pentru discuțiile purtate și rezolvarea cu bine a tuturor problemelor înscrise pe ordinea de zi.

A adus mulțumiri Conducerii de Stat, în frunte cu Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele R. S. România, ale cărui idei bune sînt răspindite pe tot globul.

În numele membrilor Consiliului Eparhial a vorbit P. P. Pr. Popescu Gheorghe — fost protopop de Rm. Sărat, care luîndu-și rămas bun, fiind ultima ședință a acestei legislaturi, a adresat P. S. Episcop cuvinte de mulțumiri, respect și de admirație pentru felul cum s-au rezolvat problemele pentru binele Bisericii.

De asemenea, P. C. Pr. Vicar Octavian Popescu a mulțumit P. S. Episcop și tuturor celor de față, pentru frumoasele cuvinte rostite și încrederea acordată în rezolvarea problemelor bisericești. A felicitat pe P. S. Episcop, pentru frumoasele realizări de la această «Istorică și de Dumnezeu păzită Eparhie a Buzăului și a colaboreării P. S. Sale».

## ADUNAREA EPARHIALĂ

Duminică, 26 noiembrie 1978, a avut loc sesiunea ordinară anuală a Adunării Eparhiale de la Episcopia Buzău.

În dimineața zilei respective, reprezentanții celor zece circumscripții electorale, aleși în ședința din 5 octombrie 1978, clerici și mireni, au participat la Te-Deumul din Catedrala Episcopiei, săvîrșit de P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic împreună cu P. C. Pr. Protopopi — Stamate Dima — Buzău și Petrache Grigore — Rm. Sărat.

La ora 10 P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu a rostit cuvîntul de deschidere a Adunării Eparhiale, convocată în ședință ordinară de lucru, pentru alegerea noilor membri pe o nouă perioadă de patru ani (1979—1982) și prezentarea celor trei referate cu activitatea Eparhiei. În rezumat Prea Sfinția Sa a spus următoarele: «Deschidem această ședință în condițiile de largi libertăți acordate cultelor, pentru care prezentăm omagiul nostru d-lui Nicolae Ceaușescu — Președintele Republicii. Ne bucurăm de viața nouă din țara noastră. Însuflețiți de cuvintele și învățămintele d-lui Nicolae Ceaușescu, vom fi prezenți în toate acțiunile sociale ale Patriei noastre

Am cerut preoțimii noastre să dea dovadă de un patriotism luminat. Sinteți che-mați să cercetați activitatea pe anul trecut, anul acesta și angajamente pentru anul ce vine».

Din plenul Adunării Eparhiale s-au trimis telegrame omagiale: Președintelui R. S. R., Nicolae Ceaușescu, P. F. Părinte Iustin — Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Președintelui Departamentului Cultelor, Ion Roșianu și Conducerii celor 3 județe din Eparhia noastră: Buzău, Brăila și Vrancea. La apelul făcut s-a constat că un membru a demisionat și unul a fost absent. S-a făcut constituirea Adunării Eparhiale, prin alegerea comisiunilor bisericească, culturală, economică, și de organizare și validare, delegarea a trei reprezentanți (un cleric P. C. Pr. Cristișor Manea — inspector eparhial și doi mireni, d-nii Cojocaru Vasile și Vasilescu Tudor) în Adunarea Națională Bisericească, alegerea membrilor în Consiliul Eparhial (trei clerici și 6 mireni) și alegerea celor trei membri în Consistoriul Eparhial și a doi supleanți.

La punctul II din Ordinea de zi — ședința de lucru — s-au prezentat cele trei referate: administrativ și cultural întocmite de P. C. Pr. Grigore Dionisie — consilier ad-tiv., raportori d-nii Constantinescu Zamfir și Dianescu Ion și economic întocmit de P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic, raportor d-l Vasilescu Tudor.

Referatele au cuprins activitatea P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, a P. C. Protopopi «Viața religioasă» din cuprinsul Eparhiei și din cele 3 minăstiri — Ciolanu, Rătești și Sihastru, pregătirea profesională a preoților prin cele 4 Conferințe de orientare, cursuri de îndrumare, lectura particulară a preoților, pregătirea viitorilor slujitori la Seminarul teologic și la Institutul teologic din București și Sibiu, activitatea misionară și social-culturală.

Referatul economic a prezentat lucrările făcute la biserici, donațiile, bilanțul cu contul de gestiune pe anul 1977, activitatea Atelierului de luminări, tămâie, colportaj și Planul Financiar pe anul 1979, precum și contul de gestiune al Seminarului teologic pe anul 1977 și Planul Financiar pe 1979.

Pe marginea rapoartelor prezentate au luat cuvântul Dl. Cojocaru Vasile și Constantin Zamfir, care au evidențiat activitatea depusă la Episcopia Buzăului și au omagiat personalitatea P. S. Dr. Episcop Antim Angelescu. P. C. părinte Vicar Octavian Popescu a adus binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Iustin, membrilor Adunării Eparhiale, cu îndemnuri pentru P. C. protopopi tineri de a-și îndeplini cu conștiinciozitate toate îndatoririle.

În încheiere P. S. Episcop, Dr. Antim Angelescu, a făcut aprecieri frumoase asupra lucrărilor Adunării, mulțumind P. C. Vicar organelor Departamentului Cultelor, organelor de stat locale și membrilor Adunării, amintim că, rîvna apostolică a unui arhieru este mare și indemnul pentru toți ca să ne facem slujba deplină: «Rog pe Marele Păstor Ceresc să vă dea ajutor pentru a fi utili Bisericii și Statului nostru». Toți membrii prin aclamații și aplauze au aprobat cele trei referate prezentate. Lucrările sesiunii s-au încheiat prin intonarea, cu multă însuflețire de către toți cei prezenți, a Imnului de Stat al Republicii Socialiste România.

## SFINȚIRI DE BISERICI

### PAROHIA „SF. APOSTOLI” DIN ORAȘUL PANCIU, JUDEȚUL VRANCEA

Duminică, 5 noiembrie 1978 a avut loc slujba resfințirii Bisericii cu hramul «Sf. Apostoli» din orașul Panciu de către P. C. Preot Cristișor Manea, inspector eparhial, cu delegație din partea P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, împreună cu arhidiaconul Stoica Dumitru, de la Catedrala Sf. Episcopii Buzău.

Potrivit rînduiei, sîmbătă seara s-a oficiat slujba privegherii cu litia, iar duminică dimineața s-a făcut sfințirea apei, ocolirea bisericii, sfințirea bisericii în interior cu toate rugăciunile din tipic. Sf. Liturghie s-a oficiat de delegatul Episcopiei, înconjurat de P. C. Preot Dobrin Constantin, Protopop, P. C. preot paroh Galoiu Constantin și arhidiacon Stoica Dumitru.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, după Te-Deum, Galoiu Constantin, a făcut o expunere asupra activității desfășurată la această parohie timp de 38 ani, fiind ajutat de cîntărețul Popoiu Teodor, de membrii Consiliului și Comitetului parohial și de toți bunii credincioși din această parohie.

În încheiere, vorbitorul a adus mulțumiri P. S. Episcop Dr. Antim, pentru sfatul și ajutorul material dat, precum și organelor locale de stat, pentru largă înțelegere pe care au arătat-o față de dorința preotului și credincioșilor.

P. C. preot Protopop Dobrin Constantin, în cuvîntarea sa, după ce a evidențiat meritele pastorale ale preotului Galoiu Constantin, a vorbit despre rolul Bisericii pentru mîntuirea credincioșilor.

În încheiere, P. C. Preot Cristișor Manea, inspector eparhial a transmis preotului paroh, organelor parohiale, organelor locale și credincioșilor parohiei arhieresti binecuvîntări din partea P. S. Episcop Dr. Antim și felicitări pentru toată munca încununată de succes și desfășurată în climatul de pace și bunăstare în care trăim cu toții.

### PAROHIA PĂNĂTĂU DIN PROT. PĂTIRLAGELE, JUDEȚUL BUZĂU

Pentru credincioșii parohiei Pănătău, ziua de 5 noiembrie 1978 va rămîne o zi sfințită în inimile și sufletele lor, pentru că în această zi s-a făcut redeschiderea bisericii, de către P. C. Preot Grigore Dionisie — Consilier administrativ — delegatul Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Angelescu, însoțit de P. C. Diacon Popescu Nicolae — secretar eparhial și P. C. diacon Sibiescu Gabriel.

Duminică dimineața, după sfințirea apei, ocolirea bisericii și sfințirea bisericii, s-a oficiat Sf. Liturghie de un sobor de preoți, în frunte cu delegatul chiriarhal.

După terminarea slujbei și a Te-Deumului, tînărul și vrednicul preot Alexa Lucian, a făcut o dare de seamă asupra activității bogate depuse în această parohie timp de 14 ani pe plan bisericesc și obștesc, aducînd alese mulțumiri Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Angelescu, organelor locale de stat, organelor parohiale și tuturor credincioșilor care l-au ascultat și ajutat în această muncă.

A luat, apoi, cuvîntul P. C. preot Furtună Gheorghe, protopop, care a evidențiat activitatea depusă de P. C. preot Alexe Lucian.

P. C. preot Grigore Dionisie, Consilier administrativ a transmis mulțumiri și arhieresti binecuvîntări din partea P. S. Episcop Dr. Antim pentru invitația făcută

de a lua parte la această sfințire. În continuare, a arătat însemnătatea Bisericii pentru mintuirea sufletelor și a dat îndemnul tuturor celor de față de a fi buni credincioși ai Sfintei noastre Biserici și buni cetățeni pentru țara noastră scumpă și dragă. A adus mulțumiri P. C. Preot paroh Alexe Lucian, organelor parohiale și credincioșilor parohiei, felicitându-i pentru realizările frumoase.

### PAROHIA CĂLIENI, COM. NANEȘTI, JUDEȚUL VRANCEA

În baza delegației dată de P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, în ziua de 8 noiembrie 1978, s-a oficiat slujba de redeschidere a bisericii din parohia Călieni, protopiatul Focșani, de către P. C. preot Cristișor Manea — Inspector eparhial însoțit de P. C. Arhid. Dumitru Stoica și P. C. diacon Sibiescu Gabriel.

Simbătă seara s-a săvârșit slujba privegherii unită cu litia, iar duminica dimineața s-a făcut sfințirea apei, ocolirea bisericii și toate celelalte rînduiri tipiconale.

Sf. Liturghie s-a oficiat de un sobor de preoți condus de P. C. Pr. Cristișor Manea — delegat.

După terminarea Sf. Liturghii și a Te-Deumului, P. C. Preot paroh Stoian Dumitru a făcut o dare de seamă asupra activității desfășurate în parohie.

În încheiere, vorbitorul a adus cele mai alese mulțumiri din inimă curată, venerabilului arhipăstor P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, pentru grija și ajutorul material primit, organelor de stat locale și județene, membrilor Consiliului și Comitetului parohial și tuturor credincioșilor pentru munca și ajutorul dat pentru refacearea bisericii.

Predica zilei a fost ținută de P. C. preot Munteanu Ion — pensionar.

Luînd cuvîntul P. C. preot Marin Vasile — protopop, a arătat eforturile depuse de preoții și credincioșii parohiei, pentru frumoasele realizări și bucuria tuturor de a-și vedea lucrarea încununată de succes.

P. C. Preot Cristișor Manea, a transmis din partea P. S. Episcop Dr. Antim arhieresti binecuvîntări credincioșilor acestei parohii, în frunte cu harnicul lor păstor sufletesc P. C. Pr. Stoian Dumitru, îndemnînd pe toți cei de față să fie la înălțimea înaintașilor noștri, buni creștini și devotați cetățeni ai Patriei noastre dragi.

### PAROHIA OBILEȘTI — PROTOIERIA FOCȘANI — JUDEȚUL VRANCEA

Ziua de duminică 12 noiembrie 1978, a fost o zi de aleasă bucurie pentru credincioșii parohiei Obilești, ziua sfințirii bisericii lor.

Pentru sfințirea bisericii, a fost delegat din partea P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic împreună cu P. C. diacon Popescu Nicolae — secretarul Centrului Eparhial și P. C. arhidiacon Dumitru Stoica, care au sosit de simbătă seara, cînd s-a săvârșit slujba vecerniei cu priveghere și Litie, la care au luat parte credincioșii parohiei Obilești.

Duminică dimineața s-a făcut sfințirea apei și sfințirea bisericii după rînduiala din tipic. Sfînta Liturghie s-a săvârșit de P. C. Pr. Guță Gheorghe delegat, înconjurat de un sobor mare de preoți.

Răspunsurile la Sf. Liturghie au fost date de credincioși, sub conducerea d-lui Gîngă Vasile — secretar al protoieriei. La sfîrșitul Sf. Liturghii, după ce s-a făcut Te-Deumul, pentru conducătorii R. S. România, pentru P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu și pentru toți credincioșii, P. C. pr. Drăgoi Gheorghe — paroh, a făcut o dare de seamă asupra activității desfășurate la această parohie, lucrări pe care le-a dedicat P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, la aniversarea vîrstei de 85 ani.

În încheiere, a adus mulțumiri tuturor celor care l-au ajutat să ducă la bun sfîrșit lucrările de reparație și de pictură ale bisericii.

P. C. Pr. Marin Vasile — protopop, în cuvîntul său a evidențiat munca depusă, meritele și activitatea pr. paroh Drăgoi Gheorghe, a credincioșilor și bucuria cea mare a tuturor prin sfințirea bisericii.

În încheiere P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic, a transmis tuturor celor prezenți, din partea P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu arhieresti binecuvîntări și îndemnul de a fi buni credincioși și buni cetățeni ai scumpei noastre patrii. A transmis mulțumiri și felicitări pr. paroh Drăgoi Gheorghe, pentru frumoasele realizări, Consiliului și Comitetului parohial, organelor locale, și tuturor celor prezenți.

Ziua de 12 noiembrie 1978, va rămîne vie în amintirea tuturor credincioșilor acestei parohii.

### PAROHIA SF. TREIME — COSCIUSCO — DIN BRĂILA

La data de 19 noiembrie 1978 a avut loc redeschiderea bisericii «Sf. Treime» din Municipiul Brăila.

La această biserică, s-au făcut lucrări de restaurare a picturii de către pictorul Năchescu, care a durat aproape doi ani de zile. Aici au păstorit înaintași vrednici, ca pr. Alexandrescu Vasile care a zidit biserica și pr. Virgolici Constantin, care a executat pictura originală. Această biserică la împlinirea a 40 de ani, îmbracă haine de sărbătoare, datorită lucrărilor executate de credincioșii parohiei, în frunte cu P. C. Pr. Badiu Gherguș — paroh, și conslujitorul pr. Mușat H.

Slujba resfințirii s-a făcut de P. C. Pr. Velescu Nicolae — protopop și de arhidiacon Dumitru Stoica de la Catedrala Episcopiei, cu delegație din partea P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu.

Duminică dimineața s-a făcut sfințirea apei, după care a urmat ocolirea bisericii, citirea rugăciunilor din fața Sf. biserici, după rînduiala din tipic, și apoi sfințirea cu Sfîntul și Marele Mir al Sf. biserici în interior, după care a urmat Sf. Liturghie.

După Te-Deumul de la sfîrșitul Sf. Liturghii, P. C. Pr. paroh Gherguș Badiu, a făcut o dare de seamă asupra activității și lucrărilor făcute, aducînd mulțumiri P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, organelor de stat locale și credincioșilor, pentru munca și ajutorul dat pentru frumoasele realizări obținute la această parohie.

P. C. Pr. Velescu Nicolae, a transmis din partea P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, pr. paroh, pr. conslujitor, organelor parohiale și tuturor credincioșilor arhieresti binecuvîntări și îndemnul de a fi buni credincioși ai Bisericii noastre și în același timp buni cetățeni ai Patriei noastre.

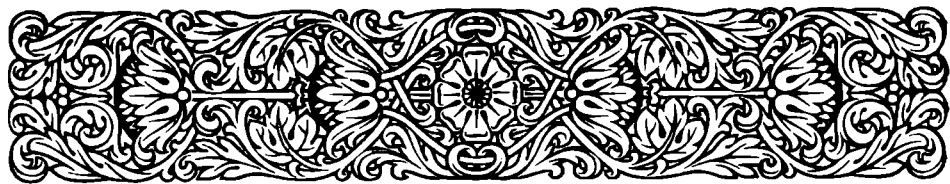


**NUMIRI DE PREOȚI**

- 1) Copae Fănel — — 24 sept. 1978, parohia Bordei Verde din prot. Brăila — județul Brăila.
- 2) Mircea Constantin — — 1 oct. 1978, parohia C. A. Rosetti, prot. Buzău, județul Buzău.
- 3) Filip Traian — — 19 oct. 1978, parohia Bădila, Prot. Pătirlagele — jud. Buzău.
- 4) Aga Fănică — — 10 oct. 1978, parohia Herăstrău, jud. Vrancea.
- 5) Tuluceanu C-tin — — 2 nov. 1978, parohia Baldovinești, prot. Brăila, județul Brăila.
- 6) Leau Pamfil — — 8 nov. 1978, parohia Bălănești, județul Buzău, prot. Pătirlagele — Buzău.
- 7) Isbășoiu C-tin — — 12 nov. 1978, parohia Valea Sării, Prot. Panciu, județul Vrancea.

**Pr. GUȚĂ GHEORGHE**





## RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Rachet Gu y, *Universul arheologiei*, traducere de Radu Florescu și Gloria Ceacalopol, Editura Meridiane, București, 1977, vol. I, 453 p., vol. II, 445 p.

În mod sugestiv, autorul prezentei lucrări a ales acest titlu pentru a ne da o scurtă imagine asupra disciplinei ce s-a impus nu de multă vreme și este folosită de om ca să reușească pe cât îi permit metodele și mijloacele de investigație, a cunoaște trecutul lumii, inclusiv firul istoric al antichității umane. De aceea se pare că omul nu poate cunoaște perfect șirul evenimentelor sau al proceselor sociale care s-au succedat în trecut, însă, prin persistența sa, arheologul a ajuns la rezultate satisfăcătoare, concretizate în reconstituirea unor secvențe istorice acoperite de noianul vremii.

Din dorința de a scoate la lumină cât mai multe vestigii și a completa cunoștințele despre existența unui oraș sau popor, arheologii au efectuat, an de an, săpături pe locul fostelor așezări, obținând rezultate frumoase care au sporit cu timpul și a fost nevoie să fie selectate și explicate de specialiști, pentru a fi accesibile publicului. În acest sens, menționăm că, însuși autorul acestei lucrări a urmărit același lucru, încercând să facă o selecție a materialului documentar. Și-a îndeplinit cu prisosință acest scop, având în vedere faptul că domnia sa este un arheolog profesionist care a publicat mai multe lucrări științifice inserate cu idei originale și pline de spirit constructiv.

Caracteristica generală a lucrării este rigoarea științifică, îmbinată cu limbajul curat și simplu, necesar înțelegerii cât mai complete și profunde din partea celui neinițiat în domeniul arheologiei. Autorul, urmărind explicarea datelor arheologice, ajunge la o definiție profund umanistă cu privire la conceptul de arheologie și arheolog. Cel ce își închină viața căutării mărturiilor arheologice trebuie să nu uite că științele umaniste îi sînt de mare folos în căutarea adevărului învăluit de mulțimea secolelor. Tot ceea ce redă ea omenirii trebuie să fie ca o realitate vie și nu lipsită de interes. De aceea, specialistului îi revine o mare răspundere atunci cînd înțelege și interpretează trecutul prin prisma prezentului.

Înainte de a face lectura lucrării propriu-zise, cititorul beneficiază de o frumoasă și edificatoare prefață (p. 5—31), semnată de unul dintre traducătorii acesteia, domnul Radu Florescu, care are meritul de a scoate în evidență trăsătura generală a celor expuse de autor.

Primul volum începe cu un «cuvînt înainte» (p. 33—37) și o scurtă introducere (p. 37—42), care preced partea întâia, care include tehnica arheologiei (p. 44—119).

Autorul, fiind un bun arheolog, ne dezvăluie acest lucru în partea întâia, divizată în mai multe secvențe privind pregătirea cercetătorului și a șantierului în vederea efectuării în bune condițiuni a săpăturilor arheologice. Cîmpul arheologic se va excava în așa fel încît toate obiectele sau monumentele să fie scoase la lumină și publicate; altfel, rămîn niște simple documente de arhivă. Tot ce a fost dat la iveală trebuie conservat cu multă grijă, mai ales că astăzi știința pune la înde-

mină multe metode de prevenire a degradărilor materiale. Prin mijlocirea acesteia este pusă la îndemână metoda de a data vîrsta materialului arheologic cu ajutorul radiocarbonului sau al argonului-potasiu.

După înfățișarea noțiunilor generale de efectuare în bune condițiuni a excavațiilor arheologice, autorul își propune, în partea a doua a lucrării, să facă o succintă prezentare a datelor obținute pe locul fostelor așezări umane, adică să pună la dispoziția cititorului o istorie generală a cercetărilor întreprinse de om începînd din antichitate și pînă în zilele noastre (p. 122—418). Înainte de începerea săpăturilor arheologice și apariția noii discipline, oamenii au îndrăgit trecutul prin colecțiile de obiecte vechi și călătorii în scopuri misionare sau comerciale.

În perioada evului mediu timpuriu, deși nu sînt înregistrate acțiuni pentru cercetarea arheologică, nu înseamnă că lumea a rupt orice relație cu antichitatea, căci monumentele vechi existau și păreau ca ceva ciudat. Această stare a fost de scurtă durată, fiindcă un număr mare de călători au pornit în căutarea monumentelor vechi, printre ei numărîndu-se și creștinul Ciriac (Ciriacus), care a vizitat în secolul al XV-lea Orientul și Occidentul.

Dacă în secolele XVII—XVIII interesul oamenilor pentru cunoașterea monumentelor vechi a fost concretizat prin sporirea numărului călătoriilor în Orient și Occident, perioadă în care s-au făcut și traduceri din opere vechi, ceea ce a cauzat dezvoltarea filologiei în părțile Orientului, în secolul următor apar și excavațiile încheiate cu degajarea terenului de pe obiecte și așezări. Aceste acțiuni au făcut să ia naștere o nouă disciplină de cercetare, numită arheologie.

Pentru a reda o imagine cît mai completă asupra arheologiei, în partea a II-a autorul prezintă și citeva date asupra «originii și dezvoltării arheologiei preistorice» (p. 181—212). Această parte a arheologiei cercetează originea cea mai îndepărtată a omului, încercînd totodată să facă și o istorie a acestuia pînă la apariția scrisului. Aici sînt înfățișate primele săpături preistorice efectuate de oameni specializați în acest domeniu (Boucher de Perthes în sec. XVIII).

În urma cercetărilor arheologice au descoperit o artă și sculptură preistorică precizată în timp de către abatele H. Breuil, născut în anul 1877 la Mortain. Lor li se adaugă existența omului preistoric — neanderthalienii, homo sapiens și hominienii (pitecantropul și sinantropul).

Prima prezentare a istoriei arheologiei începe cu cercetările arheologice întreprinse în Egipt, unde, începînd cu secolul al XIX-lea, au fost date la iveală monumente și documente epigrafice cu caracter hieroglif, studiate de mulți specialiști, în frunte cu Jean-François Champollion. Acestuia îi revine meritul de a fi descoperit tainele scrierii hieroglifice, opera sa fiind consolidată de Richard Lepsius, ambii fiind considerați drept fondatorii egiptologiei științifice.

O contribuție însemnată la dezvoltarea egiptologiei au adus: Auguste Mariette, W. Petrie, Em. Rouge, H. K. Brugsh, Gaston Maspero și alții.

Odată cu efectuarea cercetărilor arheologice de la Naucratis, în anul 1882, de către W. F. Petrie, s-a inaugurat și metoda științifică de cercetare a materialului descoperit. Istoria descoperirilor din țara faraonilor se încheie cu săpăturile de la Tell el Amarna și Tanis.

Dacă săpăturile din Egipt au valoare pentru arheologia biblică, cu atît mai mult cele din Mesopotamia (p. 240—260), pomenită în multe rînduri în Vechiul Testament. Requiunea dintre Tigru și Eufrat a fost supusă cercetărilor încă din secolul trecut, căci în vechime aici s-au dezvoltat două mari imperii — ale asirienilor și babilonienilor. Pe aceste meleaguri au venit cercetătorii: James Rich, J. Baillie Fraser, F. R. Chesney, W. F. Ainsworth, E. Botta, Sir Austen Henry Layard, J. Oppert, Ernest de Sarzec, R. Koldewey, Leonard Woolley și alții, care au dat la iveală unele dintre marile orașe ale orientului antic, ca Ninive, Babilon, Sumer, Ur, precum și monumente epigrafice cu caractere cuneiforme, descifrate de Georg Grotefend și ulterior de alți orientaliști ca E. Burnouf, H. C. Rowlinson și Ch. Lassen.

Pentru arheologia biblică prezintă interes nu numai descoperirile din Egipt și Mesopotamia, ci mai ales cele efectuate în Levant (p. 298—320). Autorul face o scurtă prezentare a acestor antichități, după ce a expus anterior cercetările din lumea greacă (p. 261—283) și din Anatolia (p. 284—297), patria hitiților, a căror capitală era Hatusaş (Bogazköy).

În cele 23 pagini dedicate cercetărilor arheologice din Levant, autorul prezintă pe arheologul elvețian Johann Ludwig Burckhardt, cunoscut mai ales prin descoperirea localității Petra, fosta capitală a nabateenilor, apoi citeva informații despre începutul explorărilor în Palestina și Fenicia.

De numele americanului Edward Robinson (1794—1864) se leagă cercetarea științifică a așezărilor din Țara Sfântă, începînd din anul 1838. Peste 14 ani el va publica lucrarea cu titlul «Cercetări biblice în Palestina», socotită ca o operă fundamentală de topografie arheologică pentru această țară.

În vederea efectuării, în mod organizat, a cercetărilor arheologice au fost înființate în Țara Sfântă — încă din secolul al XIX-lea — societăți și școli cu acest profil de către englezi, francezi și americani.

După opinia autorului, prima mare săpătură cu caracter științific a fost efectuată pe locul biblicului Lachiș, azi Tell el Heși, în anul 1890, de către Flinders Petrie.

Pe întinsul Țării Sfinte au fost deschise, atît înainte cit și după cel de-al doilea război mondial, multe șantiere arheologice care au confirmat realitatea istorică a orașelor biblice și existența unor urme umane din perioada preistorică.

Față de Fenicia, unde s-au întreprins cercetări arheologice sporadice, Siria a fost mai mult explorată, în special fostele așezări de la Ugavit și Mari, ale căror vestigii sînt un bun auxiliar pentru arheologia biblică.

Cercetările arheologice din Levant se termină cu investigațiile întreprinse în cele trei regiuni ale Arabiei, după care a fost denumită: Arabia petraea, Arabia deserta și Arabia felix.

În continuare sînt expuse sumar cercetările arheologice desfășurate în Italia, regiunea cea mai supusă excavațiilor, apoi cele din Europa occidentală, centrală și răsăriteană (p. 321—359). Aici sînt amintite săpăturile arheologice din România efectuate la Cucuteni, Callatis, Tomis, Histria și Gumelnița.

După prezentarea cercetărilor arheologice din Africa (p. 360—368), autorul trece la înșirarea investigațiilor făcute de specialiști pentru a cunoaște trecutul așezărilor din Orientul mijlociu. Dintre ele menționăm pe cele din Susa, Persepolis și Behistun, întrucît au tangență cu arheologia biblică.

Partea a II-a a lucrării se sfîrșește cu expunerea cercetărilor arheologice întreprinse în U.R.S.S., Extremul Orient și America (p. 368—418).

Volumul al doilea conține și partea a treia, intitulată «Bilanțul arheologiei», precedată de o mică introducere (p. 6—10). Cuprinsul acestei ultime secțiuni include sesizarea unor urme ce se încadrează într-una din culturile paleolitice, neolitice, calcolitice, bronz și fier, descoperite în Anatolia, Levant, Egipt, Mesopotamia, Armenia, Caucaz, Lumea Egeeană, Italia, Europa, Africa, Iran, Orientul Mijlociu, Asia și America.

Valoarea și succesul acestei lucrări cresc în ochii cititorului prin publicarea tabelului cronologic (p. 347—382) și a ilustratelor cu obiecte sau șantiere arheologice.

Lăsînd la o parte caracterul general al lucrării, întrucît se adresa publicului și nu specialistului, considerăm că este utilă tinerilor teologi care fac arheologie biblică. De asemenea, lucrarea le îmbogățește fondul de cunoștințe din vechea cultură și civilizație umană.

**Diac. asistent EMILIAN CORNIȚESCU**

*Biserica Românească*, publicație religio-culturală a Parohiei Ortodoxe Române din Italia (Milano), a. II, nr. 3—4/1977.

Cuvîntul religios scris în limba română se citește în tot mai multe țări, fiindcă sporește și numărul parohiilor ortodoxe române de peste hotare și aproape toate au publicații: revistă, calendar, almanah. Numărul acestora se cifrează la cca. 20. Și toate apar cu un conținut îngrijit și nu numai de ordin religios. Datele istorice naționale sînt totdeauna înregistrate.

De data aceasta menționăm publicația religio-culturală a Parohiei Ortodoxe Române din Italia (Milano): «Biserica Românească», editată de un comitet în frunte cu tînărul, dar vrednicul păstor sufletesc *Traian Valdman*.

Paginile nr. de față a. II, nr. 3—4/1977, încep cu «Pastorala Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin cu prilejul Nașterii Domnului 1977 adresată «clerului și drept-credincioșilor români de peste hotare». Redăm din cuprins:

«Integrată în viața neamului nostru, Biserica și-a însușit idealurile mari ale poporului și le-a slujit cu statornicie. De aceea ea a dobândit cu timpul un chip propriu pe măsura chipului nostru românesc. În frumoasele noastre creații literare ale poporului iese neincetat la suprafață simbioza aceasta românească — ortodoxă. În celebrele fresce de la Voroneț sau Sucevița, de la Arbore sau Moldovița, minunatele cusături românești împodobesc îmbrăcămintea unor persoane biblice. Iar datinile și obiceiurile noastre de Crăciun nu se mai întinsec nicăieri în lume ca la noi. Numai noi le trăim cu adevărat...» Iar Prea Sfințitul Episcop Lucian Făgărășanul în «Pastorala» dată cu același prilej spune, între altele: «La acest popas sărbătoresc, uniți în jurul Pruncului dumnezeiesc, cerul se redecside, pământul se luminează, inimile creștinilor tresaltă de bucurie că s-a născut Hristos...»

Pr. Traian Valdman semnează paginile intitulate: «Graul colindelor», «care mișcă sufletul cu urări legate de viața și năzuințele cele mai firești ale ascultătorilor, exprimate la un înalt nivel de sensibilitate poetică». Tot Pr. Valdman semnează și articolul: «Biserica românească și independența națională» căci «Libertatea pe care România o dorea în mod deosebit după unirea principatelor își avea fundamentul în însăși concepția biblică exprimată cu atita frumusețe în spiritualitatea ortodoxă românească. Libertatea în Hristos ducea în mod inevitabil la afirmarea libertății naționale, unica în măsură să promoveze cultivarea valorilor culturale naționale îmbogățite de spiritualitatea creștină».

G. T. T. (George Trancu) semnează poezia de cuprins eshatologic: «Singur»... «Dar mai înainte de a pleca în altă lume, — poate mai bună, poate mai rea, — cine știe, dacă nimeni nu s-a-tors din ea, — am mai avut puterea de a spune: Doamne, iartă-mă...» Sînt și articole în limba italiană semnate de prof. Ano Niculo și prof. Celestina Fanello. La «Știri» se menționează că prof. George Trancu, președintele comunității române din Milano, originar din Galați, a făcut o vizită în România. «Publicația» dă și date despre activitatea pastorală a pr. Valdman: botezuri, cununii etc.

De pildă la Torino s-a săvîrșit cununia religioasă a tinerei profesoare românce Celestina Fanello cu tînărul Flavio Mascio, biserica fiind gătită sărbătorește cu covoare și ștergere naționale românești, cei prezenți primind cocarde cu steagurile tricolore ale României și Italiei. Apoi grupul celor prezenți la nunta aceasta a hotărît constituirea «Filialei din Torino» a Comunității ortodoxe române din Italia, ceea ce Patriarhia noastră a aprobat.

Dorim publicației «Biserica Românească» de la Milano, să-și continue apariția, dîndu-ne mereu vești bune despre activitatea comunității ortodoxe române de acolo.

*Almanah 1977*. Editat de Parohia ortodoxă română din Göteborg.

Redactor (drd. Ștefan N. Sandu), p. 146.

Parohia ortodoxă română din Göteborg a fost înființată la 1 aprilie 1976, ca a doua parohie ortodoxă română din Suedia. Păstorul ei sufletesc este Preotul Drd. Ștefan Sandu, iar cîntăreț Drd. Toader C. Doroftei. Preotul Sandu, pe lângă activitatea pastorală a făcut și studii teologice la facultățile de teologie luterană din Uppsala și Lund, iar cîntărețul Doroftei urmează seminariile de doctorat ale Institutului de istoria religiilor din Göteborg. Amîndoi și-au însușit limba suedeză.

Paginile Almanahului sînt introduse de portretul Prea Fericitului Părinte Patriarh Dr. Iustin Moiescu urmat de o amplă biografie a Prea Fericirii Sale cu menționarea studiilor făcute, a activității didactice universitare, a studiilor teologice publicate, precum și a foarte rodnicii activității multilaterale bisericești dezvoltate ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei, și ca reprezentant al Bisericii noastre la diferite conferințe, simpozioane și adunări teologice interconfesionale și intercontinentale, făcînd parte și din comitetele de conducere ale diferitelor organizații bisericești interconfesionale, activînd ca Biserica noastră să fie cunoscută pretutindeni și apreciată din plin. Sînt descrise și solemnitățile de la alegerea și intronizarea ca Patriarh,

redându-se făgăduința Prea Fericirii Sale: «să tragă brazdă adincă în viața Bisericii Ortodoxe Române, în spiritul Sfintei Scripturi, al Sfintei Tradiții și al Ortodoxiei românești de totdeauna... să slujească bisericește neamul nostru românesc, pacea lumii și propășirea obștească».

«Păstrind predaniile străbune» sînt rîndurile semnate de Prea Sfințitul Episcop Lucian Făgărășanul adresate parohiei ortodoxe române din Göteborg, care «reprezintă cu vrednicie, în rîndul credincioșilor ei, credința cea adevărată, mereu prosperă și mintuitoare, pe care am dobîndit-o de la înaintașii noștri, așa cum Mintuitorul a lăsat-o Apostolilor și aceștia urmașilor pînă în vremea noastră».

Prea Sfințitul Episcop dr. Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal în paginile cu titlul de: «Dubla sărbătoare a Bisericii Ortodoxe Române», subliniază împlinirea a cincizeci de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie și nouăzeci de ani de la recunoașterea autocefaliei. Aceasta s-a putut realiza la 1885, după ce se realizase unirea Principatelor (1859) și după ce România își dobîndise independența de stat (1877—1878). Ridicarea la rangul de Patriarhie în 1925 a venit și ea ca o consecință firească a desăvîrșirii statului național român în 1918. La aceste două aniversări Sfîntul Sinod a mai adăugat ridicarea Episcopiei Dunării de Jos la rangul de Arhiepiscopie cu titlul de «Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos», cu un episcop vicar rezident la Constanța purtînd titlul de «Tomitanul». Aceasta s-a făcut în cinstea împlinirii a 1650 de ani de la primul Sinod ecumenic, la care a participat și Episcopul de atunci al Tomisului — Constanța (aici fiind prima episcopie cunoscută pe pămîntul românesc) — asemenea și în cinstea faptului că în Dobrogea a activat Sfîntul Apostol Andrei și că Dobrogea este străvechi pămînt românesc. S-a făcut, deci, dreptate Tomisului și Dobrogei, redîndu-le și pe linie bisericească strălucirea. De aniversările menționate Sfîntul Sinod a legat și aniversarea a 375 de ani, de la unirea tuturor românilor sub Mihai Viteazul, reinviind Eparhia Albei Iulia.

Rînduri îndurerate se referă la «Decesul Patriarhului Justinian al Bisericii Ortodoxe Române», de activitatea căruia sînt legate fapte istorice în viața Bisericii noastre.

Cîteva pagini cuprind date referitoare la biografia și activitatea bisericească a Prea Sfințitului Episcop Lucian Făgărășanul, Vicarul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa centrală și occidentală.

Pr. Drd. St. Sandu prezintă în traducere din limba suedeză studiul prof. (luteran) de Teologie dogmatică și simbolică de la Aarhus, Dr. Regin Prenter, intitulat: «Teologia daneză de astăzi». Pagini de teologie mai semnează Pr. Prof. D. Stăniloae și Pr. St. Sandu. Prof. Coralia Dimitriu semnează un articol despre «Războiul pentru independența națională a României (1877)». Studii istorice mai publică Acad. Const. C. Giurescu: «Rolul daco-geților în formarea poporului român»; Const. C. Giurescu și Dinu C. Giurescu: «Unirea» (24 ianuarie 1859), și Pr. St. Sandu: «Centenarul independenței de Stat a României (1877—1878)». Conf. univ. D. Pompiliu Marcea informează despre colocolviul internațional «Eminescu după Eminescu», ținut la Paris în 1975 și la care au conferențiat o serie de universitari români. Prof. Silvia Dimitriu prezintă un «Omagiu compozitorului Tiberiu Brediceanu» care «a marcat un moment însemnat în dezvoltarea culturii muzicale românești, rămînd pildă de conștiință patriotică, de credință inflexibilă în rostul și viitorul culturii specific naționale». Urmează «Peneș Curcanul» — V. Alecsandri, «Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie» — Mihai Eminescu și șase poezii semnate de Jon Milos prof. la Universitatea din Malmö (Suedia), reproduce din volumul «Eterna Auroră» București 1977. În traducere suedeză făcută de J. Milos e publicată proză de: Eugen Barbu, Ion Băieșu, Mircea Eliade, Fănuș Neagu, Dumitru Radu Popescu, Marin Preda.

«Almanahul» mai cuprinde date despre activitatea și viața Parohiei ortodoxe române din Göteborg. Astfel între 1 iulie 1976 — 1 noiembrie 1977 s-au oficiat 51 de servicii religioase, urmat fiecare de predică, în cele șapte orașe ale parohiei; 9 botezuri, apoi cununii, sfeștani, parastase etc. Reținem că serviciile religioase erau urmate de reuniuni, cu interpretări de cîntări populare românești, colinde, comunicarea de noutăți religioase, etc., etc. Personalul parohiei a fost în audiență și la autoritățile bisericești locale. Parohia a prăznuit și toate aniversările istorice ale poporului nostru (Unirea Principatelor, Centenarul independenței de Stat

a României ș.a.). Dată însemnată în viața parohiei a marcat vizita Prea Sfințitului Episcop Lucian Făgărășanul al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa centrală și occidentală.

Preotul parohiei, Drd. St. Sandu a participat, împreună cu Prof. Ioan Bria (reprezentantul Bisericii noastre în Consiliul Ecumenic al Bisericilor — Geneva), la conferința teologilor ortodocși de la Valamo — Finlanda, care a avut ca teme: «Biserica locală», «Proclamarea și articularea credinței noastre» și «Responsabilitatea Bisericilor».

Evident, e o bogată activitate bisericească, care, nădăjduim, va fi încă sporită în anii viitori de conducerea Parohiei noastre din Göteborg. Laudă.

Karl Christian F e l m y. *Das Jesusgebet des russischen Pilgers im Rahmen der ostkirchlichen Spiritualität* (În «Ökumenische Rundschau», 4/1977).

Spiritualitatea unei Biserici cuprinde toate domeniile în care se desfășoară viața duhovnicească. A vorbi deci despre spiritualitatea bisericească răsăriteană înseamnă a vorbi despre servicii divine, rugăciune, predică, pastorație, dar și despre monahism și anumite aspecte ale sfințeniei. Și «Rugăciunea lui Iisus» este una dintre formele de exprimare ale spiritualității răsăritene — scrie autorul — deși sînt și creștini ortodocși pioși care n-au practicat-o niciodată — Și trebuie notat că această formă de exprimare a spiritualității Bisericii răsăritene nu s-a izolat niciodată, ci a rămas în cadrul nu numai al teologiei ortodoxe, ci și în cadrul întregii pietăți ortodoxe specifice, centrat pe Sfînta Euharistie, pe Sfintele Taine și pe bogăția liturgică a Bisericii răsăritene. Și una dintre exemplele cele mai frumoase de pietate personală ancorată în viața sacramentală a Bisericii, îl oferă publicația: «Relatăriile sincere ale unui pelerin rus» apărută în 1884 la Cazan, tradusă apoi și în alte limbi. E un cuprins tipic — subliniază autorul — pentru spiritualitatea Bisericii Ortodoxe. Extragem din expunere.

Pelerinul, un bărbat care nu mai are nimic de pierdut, fiind infirm din copilărie și neavînd pe nimeni, aude la serviciul divin cuvintele apostolului Pavel: «Rugați-vă necontenit» (I Tes. V, 17). El interpretează aceste cuvinte literal și ele îl obsedează. Călătorește din loc în loc, de la o biserică la alta și ascultă pe cei mai renumiți predicatori ai timpului său, pentru a învăța de la ei cum se poate implini îndrumarea de «a se ruga neîncetat». El observă că în predici se vorbește de toate, dar nu se vorbește despre felul cum se poate progresa în rugăciune. Și constatarea aceasta îl determină să renunțe la ascultarea predicilor, rămînînd însă mai departe credincios al Bisericii, mai ales că serviciul divin ortodox, în care se repetă de atâtea ori «Doamne miluiește», cuprinde elemente întîlnite și în evlavia legată de «rugăciunea lui Iisus». Cercetează deci serviciile divine, ia Sfînta Împărtășanie, și voințe să învețe «rugăciunea neîncetată». Și, iată, un călugăr îi dă îndrumări în privința aceasta. Și îndrumarea personală este o notă caracteristică a spiritualității ortodoxe. Influența unui «părinte duhovnicesc», îndrumarea sa permanentă, este element specific acestei pietăți. Și pelerinul dă ascultare îndrumărilor «părintelui duhovnicesc», în mod absolut liber și necondiționat. După îndrumările acestuia, pelerinul face o «școală a rugăciunii». Învată să se roage, servindu-se de metode precise cu privire la tehnica respirației, poziția trupului etc., și repetînd formula: «Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă», de mii de ori, ajungînd în situația că nu el mai rostește rugăciunea, ci aceasta «acționează independent» în el toată ziua și dimineața îl trezește din somn.

Rugăciunea inimii este astfel expresie și mijloc al unei relații cu Dumnezeu unică în felul ei. Repetarea continuă a numelui lui Iisus îl leagă de rugător tot mai strîns de El, îl unește oarecum cu El, iar repetarea continuă «Doamne, miluiește-mă» de altă parte este expresia unei distanțe, ce nu poate fi înlăturată, și a unei deosebiri permanente dintre Hristos și cel ce se roagă.

Deci «apropiere și distanță» față de Hristos este o «tensiune» specifică spiritualității ortodoxe.

Rugăciunea, în conceptul ortodox înseamnă strădanie umană, ceea ce face să se vorbească de un «sinergism» al ei. Dar invocarea repetată: «Doamne miluiește» și «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, îndură-Te de mine păcătosul», nu înseamnă că rugătorul pretinde o răsplată pentru rugăciunea sa. Dacă i se dă, el devine un «datornic recunoscător», — dacă nu i se dă, el o așteaptă ca probă a *îndurării divine*. Aceasta-i atitudinea fundamentală a spiritualității ortodoxe.

Rugăciunea poate fi învățată și devine «rugăciunea inimii». Aci-i punctul în care se întâlnesc rugăciunea liturgică ortodoxă și «rugăciunea lui Iisus». Sensul ambelor nu se epuizează în conținutul lor, ci se extinde în acțiune asupra inimii umane. Cînd rugăciunea încălzește inima și o face accesibilă pentru Hristos, ea și-a îndeplinit rostul ei, chiar dacă nu s-a rostit nici un cuvînt.

O notă a spiritualității ortodoxe o constituie și faptul că principii monahale nu rămîn închise în chiliile mănăstirești, ci impregnează viața religioasă și din afara zidurilor mănăstirești, d.p. posturile sînt orientate după viața monahală, asemenea și practicarea rugăciunilor ș.a.

În orice caz spiritualitatea ortodoxă își are specificul ei, care rodește binefăcător în viața credincioșilor.

### P h e m e P e r k i n s. *Der misionarische Charakter der Kirche im Neuen Testament* («Concilium» 4/978).

Biserica neotestamentară, în primele ei timpuri, dispunea numai de mici comunități de credincioși — scrie autoarea, profesoară romano-catolică pentru Noul Testament la «Boston College» (S.U.A.) —, comunități fără organizație de caracter unitar general, fără influență de natură socială sau politică și, — mai ales după desfacerea de iudaism — fără identitate națională. Membrii Bisericii erau crescuți în diferite alte tradiții. Iar considerînd contextul acesta, pot produce uimiri afirmațiile din primele timpuri creștine că «Hristos este Mintuitorul lumii». În legătură cu acest concept apare deci firească întrebarea: dacă Iisus este Mesia, de ce L-a refuzat Israel? Da, în Vechiul Testament se cunosc cazuri de respingere a profeților, dar în planul mesianic nu era prevăzută o respingere. Și în ultimele timpuri Israelul oferea probe de pilduitoare ascultare față de Dumnezeu, ceea ce putea îndemna și pe alții să creadă în Dumnezeul său. Israel însă îl respinge pe Mesia al său, iar alte «no-roade» vin la El și-I urmează Lui.

Iar admiterea acestora în comunitatea creștină punea alte întrebări. Era creștinismul practic o sectă iudaică? Noii convertiți erau deci prozeliti iudei? Răspunsul negativ dat acestor întrebări, evident, prezintă creștinismul ca depășind frontierele iudaismului. Iar dacă cineva putea deveni creștin fără să devină iudeu, atunci și meșajul creștin putea să fie formulat și exprimat în simboluri și concepte neiudaice. Și, într-adevăr, Noul Testament sprijină exprimarea doctrinei creștine în forme și concepte ale culturilor autohtone. Nici un autor neotestamentar nu susține că religia creștină este legată necondiționat de o anumită cultură și trebuie să aibă un anumit caracter național. Hristos este propovăduit totdeauna și prețuit deci ca Mintuitorul lumii.

Dar Mintuitorul Iisus și-a limitat propovăduirea Sa la poporul israelitean, chemîndu-l la convertire prin apropiata «Împărăție a lui Dumnezeu», dar în propovăduirea Sa a accentuat expres că Împărăția lui Dumnezeu este deschisă tuturor (Matei XVIII, 11; XXV, 31—46). Porunca misionară dată ucenicilor Săi are caracter general (Matei XXVIII, 16—20). Apostolul Pavel propovăduiește neamurilor, dar nici-cînd nu voințe să spună că Dumnezeu a respins poporul iudeu. Creștinilor dintre «neamuri» li se atrage atenția să nu se socoată superiori iudeilor, care, pentru un timp l-au respins pe Mesia, iar creștinii dintre neamuri să nu fie socotiți că sînt de «gradul doi», — simpli privitori ai «strălucirii și gloriei Israelului». «Pogorîrea Duhului Sfînt» anunța timpul Bisericii și misiunea între neamuri, și nicidecum sfîrșitul acestora. (Fapte I, 1—8; VII, 21, ș.a.).

Cert este că în tradiția neotestamentară misiunea și Biserica sînt strîns conexe. Apoi problema misiunii n-are numai caracter ecleziologic, ci totodată hristologic și soteriologic. Mintuirea nu-i numai sau în primul rînd pentru iudei, ci pentru toate popoarele. Hristos cel înviat nu-i numai «Domnul» celor ce-L urmează, ci al tuturor.



Mai notează autorul că, intrucit comunitatea eshatologică trebuie să fie pentru toate popoarele, este inevitabil un pluralism în formele de exprimare religioasă și că misiunea Bisericii are caracter de obligație permanentă pentru cei care-L recunosc pe Hristos, — nu-i deci un fapt de apreciere umană.

Porunca misionară (Matei XXVIII, 12—20) dată de Mântuitorul Sfinților Apostoli e de valabilitate permanentă și Biserica n-o uită.

Datoria ei este să propovăduiască mereu cuvîntul lui Dumnezeu.

Ives Raguin. *Evangelisation und Weltreligionen* («Concilium», 4/978).

Este caracteristic fiecărei religii să indice o cale de mîntuire, înțelegînd prin aceasta, de obicei, eliberarea din diferite situații sau stări sufletești.

Pentru creștinii însă mîntuirea înseamnă — scrie autorul romano-catolic profesor pentru religiile necreștine la Universitatea din Manila (Filipine) — eliberare de păcat și intrare la o viață veșnică prin unire în și cu Hristos. Creștinismul ține seama de starea de păcătoșenie a omului, dar importanța supremă o dă puterii mîntuitoare a lui Hristos. În alte religii însă, d.p. în buddhism, nu este un Mîntuitor în sens propriu, ci omul își înfăptuiește însuși mîntuirea sa.

Toate religiile oferă un mijloc de mîntuire. Se pune însă întrebarea: care-i valoarea teologică a acestor religii cu privire la «mîntuirea omului»?

Afirmația că Dumnezeu voiește să-l salveze pe om, înseamnă în primul rînd că viața prezentă este timp de încercare, în care credinciosul nu-i scutit de primejdia de a se pierde însuși pe sine. Mai înseamnă că Dumnezeu întinde credinciosului mîna pentru a-l scăpa de păcat, dîndu-i posibilitatea de a dobîndi o viață care va dispune de fericirea veșnică. Toate religiile cuprind concepte de acest fel.

Dar de ce fel de mîntuire e vorba cînd se spune că mîntuirea e dată numai în Hristos? Înseamnă aceasta că cel ce nu crede în Hristos nu poate dobîndi viața veșnică și va dispărea pentru totdeauna?! Sau viața veșnică, de care vorbește Hristos, este o viață veșnică de caracter deosebit oferită celor ce cred în El?

Dar din faptul că Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mîntuiască, se poate trage concluzia că mîntuirea este oferită, din tot începutul, fiecăruia în religia sa și că toate religiile au în planul divin misiune și putere mîntuitoare. E vorba de a stabili numai relația în care se află misiunea și puterea lor față de misiunea și puterea lui Hristos. În acest context trebuie ținut seama, evident, de faptul că, pentru a ne aduce mîntuirea, Cuvîntul lui Dumnezeu s-a întrupat într-un anumit om, Iisus din Nazaret, care nu-i o figură ideală inventată de rațiunea omenească. El a trăit într-un anumit timp și, înconjurat de un grup de ucenici și prieteni, a activat în mijlocul poporului său. N-a stăruit să dea mesajului său imediat caracter universal, ci a transmis misiunea aceasta apostolilor Săi.

Dar din faptul că unii, neînțelegînd învățătura creștină, îl resping pe Hristos, fiind ei chiar de bună credință, nu se poate trage concluzia că Dumnezeu le oferă mîntuirea prin mijlocirea religiei lor proprii?

Evident, valoarea teologică a religiilor stă în aptitudinea lor de a ne oferi posibilitatea cunoașterii lui Dumnezeu. Și toate religiile au o teologie mai mult sau mai puțin dezvoltată și deci unele ne spun mai mult și altele mai puțin despre Dumnezeu și nu toate au aceeași aptitudine de a revela «taina divinității». Noi creștinii susținem însă că Hristos ne-a dat să înțelegem că El ne-a dat nouă o revelație despre «taina divinității», inexistentă pînă la El. Ne-a dat o «revelație explicită», căci «Dumnezeu L-a trimis în lume, ca prin El viață să avem» (I Ioan IV, 9). Iar dacă celelalte religii nu s-au împărțit de privilegiul de a primi «revelația explicită» cea dată în Iisus Hristos, Cuvîntul întrupat al lui Dumnezeu, le rămîne totuși revelația cea care lucrează în inima fiecărui om prin cuvîntul lui Dumnezeu. Întruparea a adus o modalitate deosebită a revelației, dar n-a înlăturat alte forme ale ei, căci spune Hristos: «N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc» (Matei V, 17).

Se pune întrebarea despre valoarea religiilor în procesul mîntuirii credincioșilor, sau cu alte cuvinte: «necreștinii pot fi mîntuiți din cauza religiei lor sau în pofida

religiei lor? Dar, în primul rând, trebuie precizat — scrie autorul — că nimeni nu se mintuiește «prin» religia sa. Aceasta este numai cadrul, în care lucrează concomitent puteri divine și puteri umane, oferind posibilitatea unei «vieți divine». Și oamenii au încercat să cuprindă și înțeleagă această viață dându-i formă și structură. De aci au apărut religiile cu întregul lor aparat de doctrină, liturghie, teologie. Și, în definitiv, aceleași puteri lucrează în toate religiile, dar nu în toate cu aceeași intensitate. Și, după cuvintele Mântuitorului, creștinii, prin credința, în Hristos, participă în mod deosebit și optim la aceste «puteri de viață» de care vorbește Mântuitorul. În Hristos ni s-a oferit viață divină într-o intensitate necunoscută până la El. Și totodată revelația adusă de Hristos ne face să putem înțelege mai bine «taina divinității». Astfel venirea lui Hristos și acceptarea Lui ne oferă, un spor de viață și lumină divină. Totdeauna este viața divină care se varsă prin cuvântul și duhul lui Dumnezeu în inima fiecărui om, înainte și în afara cunoașterii lui Hristos. Aceștia nu-l cunosc explicat pe, Hristos și totuși El este, Cel care, ca Cuvântul lui Dumnezeu, lucrează în ei, — lucrarea oferită în cadrul religiei lor. Aici trebuie precizat că Hristos, da, «aparține» creștinismului, dar cuvântul lui Dumnezeu aparține fiecărui om. Și astfel se poate spune că fiecare e mintuit în religia sa, fiindcă ea este pentru fiecare mijlocul concret, locul și purtătorul harului divin. Dacă se poate spune că fiecare religie este mijloc concret pentru mintuire, aceasta nu înseamnă însă nicicum că toate religiile dispun de aceeași aptitudine obiectivă de a ne pune în legătură cu harul lui Dumnezeu. În realitate nu toate religiile oferă credincioșilor lor aceeași posibilitate pentru întâlnirea cu Dumnezeu. Nu toate trebuie puse pe același plan. Dacă Hristos spune că «El este calea, adevărul și viața», atunci de aci putem deduce că în El avem un acces mai adânc, mai direct și real la Dumnezeu, decît atunci cînd am urma unui învățător care ne indică numai calea. În privința aceasta Hristos ne oferă o mărturie unică prin relația Sa față de Tatăl. Și pe această unicitate a persoanei și mesajului se bazează doctrina creștină cu afirmația că Cuvântul intrupat ne oferă în persoana Sa în creștinism o cale soteriologică mai concretă, mai explicită și mai bogată decît cea pe care o oferă fiecărui om în celelalte religii. Căci dacă Hristos este în realitate ceea ce spune El despre Sine, adică revelația unică în felul ei și personală a Tatălui, atunci concluzia de mai sus este firească.

Iar de aici se pot desprinde unele consecințe pentru evanghelizare. Le rezumăm.

Evanghelia, știm, este, ca și Hristos însuși, unică în felul ei și totodată de valabilitate generală, Dumnezeu, alegînd pentru mintuirea lumii calea «Intrupării», a ales ceva total deosebit. Hristos intrupîndu-se, Cuvîntul lui Dumnezeu a luat astfel nu numai firea unui om, ci și firea umană generală. Și firea aceasta umană trebuie înțeleasă ca o realitate și nu ca un concept, cum e în tradiția chineză. Cuvîntul lui Dumnezeu luînd firea umană El este și «fiecare om» și «omul» ca atare. Și atunci de ce să nu se creadă că «Intruparea» privește întreaga omenire?! Dar în ce fel? Aceasta e mai dificil de lămurit, se poate însă interpreta în sensul acesta afirmația Apostolului Pavel, precum în Adam toți am păcătuit, așa în Hristos toți ne-am mintuit.

Și noi, asemenea lui Hristos, trebuie să fim convinși că El aduce ceva cu totul nou. În El avem acces la viața veșnică și prin El cunoaștem lucruri pe care numai El ni le poate spune despre Dumnezeu. Și faptul acesta cuprinde îndreptățirea pentru evanghelizare. Dar faptul că-L cunoaștem pe Hristos, nu ne dă dreptul să afirmăm sau să credem că ne-am ajuns acum ținta noastră. Noi sîntem numai pe cale spre ea, împreună cu Hristos. Și în situația aceasta smerită, împărtășită cu credincioșii tuturor religiilor propovăduim noi Evanghelia și nădăjduim că într-o zi, cunoscută numai de Dumnezeu, toți vom cunoaște în acest Hristos Cuvîntul lui Dumnezeu, care lucrează în inima fiecărui credincios.

Diac. Prof. O. BUCEVSCI